

Compilatoare

Mihnea Muraru

`mihnea.muraru@upb.ro`

2022–2023, semestrul 1

Partea I

Introducere

Cuprins

Organizare

Obiective

Componentele unui compilator

Limbajul COOL

Cuprins

Organizare

Obiective

Componentele unui compilator

Limbajul COOL

Notare

- ▶ Teste de curs: 1
- ▶ Laborator: 1
- ▶ Teme: 3 standard ($1 + 1.5 + 1.5$) + 1 temă bonus (0.5)
- ▶ Examen: 4

Desfășurarea cursului

- ▶ Recapitularea cursului anterior
- ▶ Predare
- ▶ Test din cursul anterior
- ▶ Feedback despre cursul curent (în formular)

Cuprins

Organizare

Obiective

Componentele unui compilator

Limbajul COOL

Ce vom studia?

- ▶ **Concepte** fundamentale: analiză lexicală/sintactică/semantică, generare de cod, optimizări, gestiunea automată a memoriei
- ▶ **Instrumente** specifice de dezvoltare: ANTLR, StringTemplate
- ▶ Rezultatul: un **compiler** pentru limbajul COOL, cu generare de cod pentru arhitectura MIPS

Bibliografie

- ▶ Aho, A. V., Lam, M. S., Sethi, R., Ullman, J. D. (2006). *Compilers: Principles, Techniques, and Tools (2nd Edition)*. Addison Wesley.
- ▶ Cooper, K., Torczon, L. (2012). *Engineering a Compiler (2nd Edition)*. Elsevier.
- ▶ Parr, T. (2013). *The definitive ANTLR 4 reference*. Pragmatic Bookshelf.
- ▶ Parr, T. (2009). *Language implementation patterns: create your own domain-specific and general programming languages*. Pragmatic Bookshelf.
- ▶ *CS143, Compilers*. Curs Stanford.
<http://web.stanford.edu/class/cs143/>.

Cuprins

Organizare

Obiective

Componentele unui compilator

Limbajul COOL

Analiza lexicală

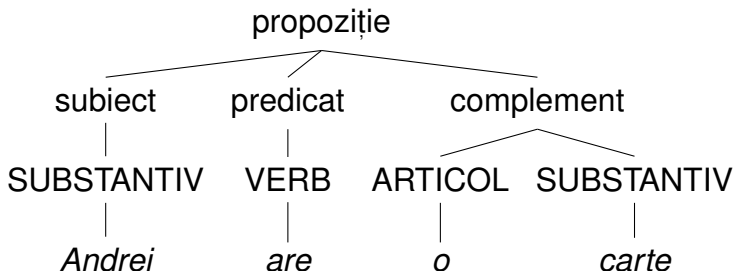
- Determinarea structurii **cuvintelor și separatorilor** (engl. *tokens*), precum și a **categoriei** acestora
- Exemple:

Limba română		Programare	
Token	Categorie	Token	Categorie
<i>Andrei</i>	substantiv propriu	<code>if</code>	cuvânt cheie
<i>carte</i>	substantiv comun	<code>x</code>	variabilă
<i>o</i>	articol	<code>60</code>	număr
<i>are</i>	verb	<code>=</code>	operator
<code>_ , .</code>	separatori	<code>_ \t ;</code>	separatori

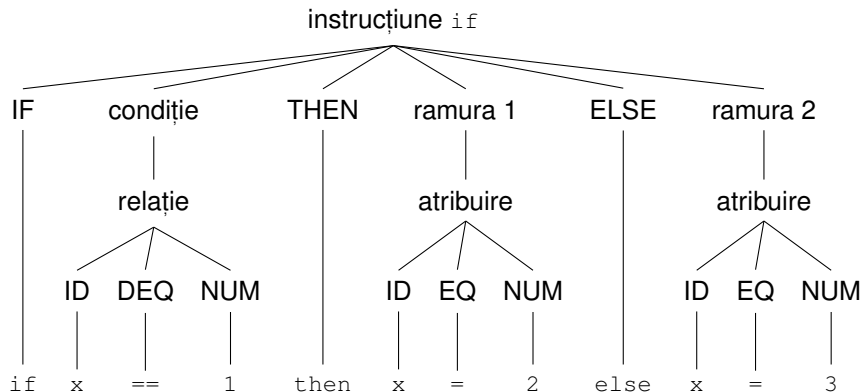
Analiza sintactică I

- ▶ Determinarea structurii ierarhice a **propozițiilor**, în baza cuvintelor constitutive și a **relațiilor** dintre acestea
- ▶ Exemplu în limba română:

Analiza sintactică II

- Exemplu în programare:

Analiza semantică I

- ▶ Determinarea **sensului** propozițiilor
- ▶ Rezolvarea **referințelor**: ce desemnează un anumit simbol?

Exemplu în limba
română:

*Andrei are o carte.
Cartea **lui** este
albastră.*

La cine se referă *lui*?

Exemplu în programare:

```
1  void f(int x) {  
2      int x;  
3      return x;  
4  }
```

La cine se referă `x`?

Analiza semantică II

- Verificarea **compatibilității** dintre entități

Exemplu în limba
română:

Cartea și-a luat zborul.

Este acest lucru
posibil?

Exemplu în programare:

```
1 Carte c;  
2 zboara(c);
```

Parametrul lui `zboară`
poate fi de tipul `Carte`?

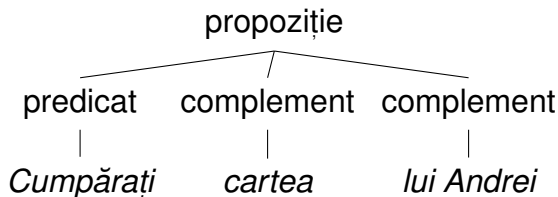
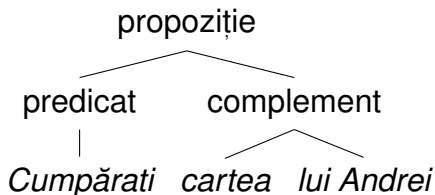
Exemple I

- ▶ *Cumăprați cartea lui Anrdei.* — eronată **lexical**
- ▶ *Cumpărați cartea Andrei lui.* — corectă lexical, eronată **sintactic** (structură inexistentă)
- ▶ *Cumpărați cartea lui Andrei.* — corectă lexical, eronată **sintactic** (ambiguă, două structuri posibile, v. slide-ul următor)
- ▶ *Cumpărați Victor lui Andrei.* — corectă lexical și sintactic, eronată **semantic** (sens inexistent)

Example II

- *Cumpărați cartea lui Andrei.* (continuare)
— două structuri sintactice \Rightarrow ambiguitate

Generare de cod

- ▶ **Traducerea** programului scris în limbajul sursă (engl. *source language*) într-un alt limbaj (engl. *target language*)
- ▶ De obicei, într-un limbaj de nivel mai **scăzut** (e.g. de asamblare)
- ▶ Alteori, tot într-un limbaj de nivel **înalt** (e.g. Haskell → JavaScript)
- ▶ În interiorul compilatorului, într-un limbaj **intermediar** (engl. *intermediate language*), pe baza căruia se realizează diverse prelucrări (e.g. optimizări)

Optimizare

- ▶ Prelucrarea automată a programului, în scopul **reducerii** resurselor utilizate: timp de execuție, memorie, dimensiunea codului generat
- ▶ Exemplu: $x + 0 \rightarrow x$ (simplificare algebrică)
- ▶ Termen ușor impropriu; alternativ, *îmbunătățire*
- ▶ În prezent, **cea mai elaborată** etapă a compilării!

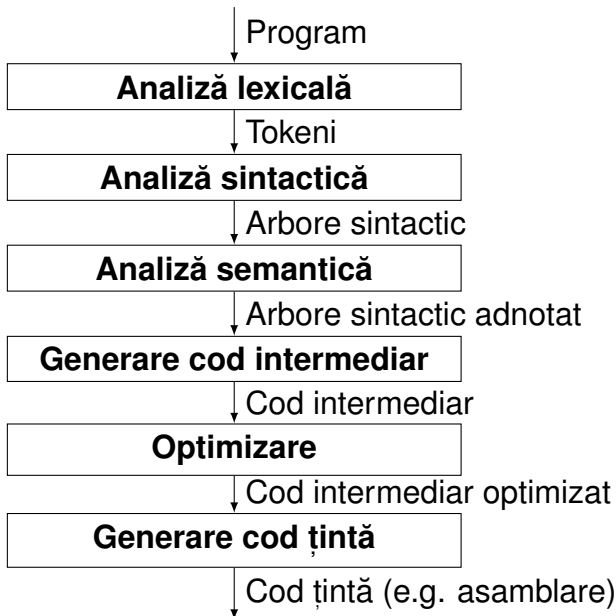

Gestiunea automată a memoriei

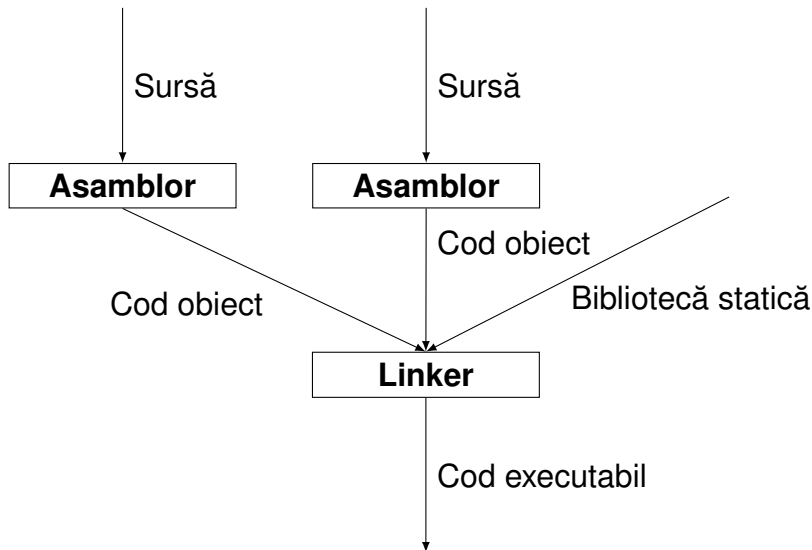
- ▶ **Adnotarea** și **mutarea** zonelor de memorie, precum și **eliberarea** automată a celor care nu mai sunt utilizate de program (engl. *garbage collection*)
- ▶ Subtilități datorate faptului că algoritmi de eliberare a memoriei **nu** au foarte multă... memorie disponibilă

Structura unui compilator

Etapele ulterioare

Compilatoare vs. interpretoare I

Criteriu	Compilatoare	Interpretoare
Rol	Traducerea programului în alt limbaj	Rularea programului
Prelucrări	Procesarea masivă a codului	Utilizarea codului (aproape) ca atare
Limbaje	Asociate mai degrabă celor de nivel scăzut	Asociate mai degrabă celor de nivel înalt

Compilatoare vs. interpretoare II

- ▶ Primele etape, până la analiza semantică, inclusiv, **comune** compilatoarelor și interpretoarelor
- ▶ Prezența **amândurora** în cazul anumitor limbaje, ca Java (javac, JVM, compilator JIT)

Cuprins

Organizare

Obiective

Componentele unui compilator

Limbajul COOL

Limbajul COOL

```
1  class Main inherits IO {  
2      main() : IO {  
3          out_string("Compile me, please!\n")  
4      };  
5  };
```


Limbajul COOL

- ▶ *Classroom Object-Oriented Language*
- ▶ **Clase**, moștenire, tip static vs. tip dinamic, *dynamic dispatch*
- ▶ Verificare statică și dinamică a **tipurilor**
- ▶ **Construcții** de limbaj: `if`, `while`, `case`, `let`

Partea II

Analiza lexicală

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

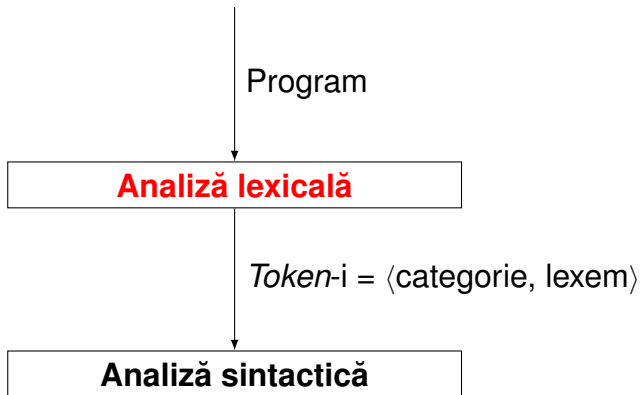
Analiza lexicală

- Determinarea structurii **cuvintelor și separatorilor** (engl. *tokens*), precum și a **categoriei** acestora
- Exemple:

Limba română		Programare	
<i>Token</i>	Categorie	<i>Token</i>	Categorie
<i>Andrei</i>	substantiv propriu	<code>if</code>	cuvânt cheie
<i>carte</i>	substantiv comun	<code>x</code>	variabilă
<i>o</i>	articol	<code>60</code>	număr
<i>are</i>	verb	<code>=</code>	operator
<code>_ , .</code>	separatori	<code>_ \t ;</code>	separatori

Context

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```


Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

► $\langle \textit{Let}, \text{"let"} \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " \ " \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " \ " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " \ " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " \ " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{In}, "in" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{In}, "in" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{In}, "in" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{In}, "in" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Plus}, "+" \rangle$

Exemplu

```
"let x:Int<-0\n\tin x+1"
```

- ▶ $\langle \textit{Let}, "let" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Colon}, ":" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{TypeId}, "Int" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Assign}, "<-" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "0" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, "\n\t" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{In}, "in" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Whitespace}, " " \rangle$
- ▶ $\langle \textit{ObjectId}, "x" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Plus}, "+" \rangle$
- ▶ $\langle \textit{Int}, "1" \rangle$

Lookahead

- ▶ Cum realizăm **distincția** dintre operatorii $<$ și $<-$, sau dintre variabila i și cuvântul cheie i_n ?
- ▶ *Lookahead* = numărul de caractere următoare care trebuie consultate pentru a **decide** finalul sau continuarea unui *token*
- ▶ Ideal, *lookahead* mărginit de o **constantă**

Ambiguitate

- ▶ Cum realizăm în Java, la nivel lexical, **distincția** dintre operatorul `>>` (deplasare la dreapta) și două caractere `>` care închid o declarație generică, `Map<String, List<Integer>>`?
- ▶ Imposibil! Necesitatea informației **contextuale**, accesibilă de-abia la nivelul analizei sintactice!
- ▶ Soluția: extragerea a doi *token*-i `>` în locul celui compus, `>>` (Parr, 2013)

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

Motivație

- ▶ Structura lexicală a limbajului = mulțimea **categoriilor** *token*-ilor
- ▶ Descrierea **lexemelor** aferente categoriilor, realizată cu expresii regulate

Expresii regulate (ER)

Definiție în raport cu un alfabet Σ ; A și B sunt ER:

- ▶ ε : șirul **vid**
- ▶ $'a'$: șirul cu un **singur** caracter, " a "
- ▶ $A + B$ (**reuniune**): șiruri descrise fie de A , fie de B
- ▶ AB (**concatenare**): șiruri rezultate din concatenarea unui șir descris de A cu un șir descris de B
- ▶ A^* (**închiderea Kleene**): șiruri rezultate din concatenarea oricâtor (inclusiv 0) șiruri descrise de A

Abrevieri și notații alternative

- ▶ $'ab' = 'a''b'$
- ▶ $\sim 'a'$: șiruri formate dintr-un unic caracter, diferit de $'a'$
- ▶ $[ab] = 'a' + 'b'$
- ▶ $[a - z] = 'a' + \dots + 'z'$
- ▶ $\sim [a - z]$: șiruri formate dintr-un unic caracter, diferit de cele dintre $'a'$ și $'z'$
- ▶ $A | B = A + B$
- ▶ $A? = A + \varepsilon$
- ▶ $A^+ = AA^*$

Semantica formală a expresiilor regulate

$L(A)$ = limbajul (mulțimea șirurilor) descris de A

- ▶ $L(\varepsilon) = \{ " " \}$
- ▶ $L(' a ') = \{ " a " \}$
- ▶ $L(A + B) = L(A) \cup L(B)$
- ▶ $L(AB) = \{ ab \mid a \in L(A), b \in L(B) \}$
- ▶ $L(A^*) = \bigcup_{i \geq 0} L(A^i)$, cu $A^0 = \varepsilon$

Example

$$\Sigma = \{0, 1\}$$

► $L(0^*) =$

Example

$$\Sigma = \{0, 1\}$$

- ▶ $L(0^*) = \{\epsilon, 0, 00, \dots\}$

- ▶ $L(0(0+1)) =$

Example

$$\Sigma = \{0, 1\}$$

- ▶ $L(0^*) = \{\epsilon, 0, 00, \dots\}$
- ▶ $L(0(0+1)) = \{00, 01\}$
- ▶ $L((0+1)^*) =$

Example

$$\Sigma = \{0, 1\}$$

- ▶ $L(0^*) = \{\epsilon, 0, 00, \dots\}$
- ▶ $L(0(0+1)) = \{00, 01\}$
- ▶ $L((0+1)^*) = \Sigma^*$ (toate şirurile)
- ▶ $L((0+1)^*(0^*+1^*)1) =$

Example

$$\Sigma = \{0, 1\}$$

- ▶ $L(0^*) = \{\epsilon, 0, 00, \dots\}$
- ▶ $L(0(0+1)) = \{00, 01\}$
- ▶ $L((0+1)^*) = \Sigma^*$ (toate şirurile)
- ▶ $L((0+1)^*(0^*+1^*)1) =$
 $L((0+1)^*(0^*+1^*+00+01+10+11)1)$
(corespondență **mai mulți la unu** între ER și limbaje)

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

Categorii uzuale I

- ▶ **Cuvinte cheie:** lexeme predefinite

Categorii uzuale I

- ▶ **Cuvinte cheie:** lexeme predefinite

if = ' i f '

- ▶ **Număr întreg** fără semn: șir nevid de cifre

Categorii uzuale I

- ▶ **Cuvinte cheie:** lexeme predefinite

If = ' i f '

- ▶ **Număr întreg** fără semn: șir nevid de cifre

Digit = [0 – 9]

Int = *Digit*⁺

- ▶ **Identificator:** cel puțin o literă/cifră/*underscore*, primul caracter nefiind cifră

Categorii uzuale I

- ▶ **Cuvinte cheie:** lexeme predefinite

$lf = 'if'$

- ▶ **Număr întreg** fără semn: șir nevid de cifre

$Digit = [0 - 9]$

$Int = Digit^+$

- ▶ **Identificator:** cel puțin o literă/cifră/*underscore*, primul caracter nefiind cifră

$Letter = [a - zA - Z]$

$Id = (Letter + ' _ ')(Letter + Digit + ' _ ')^*$

Categorii uzuale II

- ▶ **Număr real** fără semn: parte întreagă, parte fracționară, exponent

Categorii uzuale II

- ▶ **Număr real** fără semn: parte întreagă, parte fracționară, exponent

Digits = *Digit*⁺

Fraction = (' . ' *Digits*?)?

Exponent = (' e ' (' + ' + ' - ')? *Digits*?)?

Real = *Digits Fraction Exponent*

- ▶ **Șir de caractere**: șir flancat de ' " ', putând conține acest caracter doar dacă este precedat de *backslash* (*escaped*)

Categorii uzuale II

- ▶ **Număr real** fără semn: parte întreagă, parte fracționară, exponent

Digits = *Digit*⁺

Fraction = (' . ' *Digits*?)?

Exponent = (' e ' (' + ' + ' - ')? *Digits*?)?

Real = *Digits Fraction Exponent*

- ▶ **Șir de caractere**: șir flancat de ' " ', putând conține acest caracter doar dacă este precedat de *backslash* (*escaped*)

String = ' " ' (' \ \ " ' + ~ ' " ') * ' " '

(*backslash* însuși este *escaped*)

Spații albe

- ▶ **Spații albe**: unul sau mai multe caractere *blank*, linie nouă, *tab* etc.

Spații albe

- ▶ **Spații albe**: unul sau mai multe caractere *blank*, linie nouă, *tab* etc.

Whitespace = [\r\n\t]⁺

- ▶ De obicei, **eliminate** la nivelul analizei lexicale
- ▶ Alteori, **importante** în analiza sintactică, pentru descrierea corectă a structurii programului (v. Python)

Partiționarea unui șir folosind ER I

- ▶ Rolul **unei** ER: descrierea apartenenței unui șir la o anumită categorie lexicală
- ▶ Cum partiționăm un șir în *token*-i pornind de la întreaga specificație lexicală (**toate** ER)?

Partiționarea unui șir folosind ER II

Algoritm:

1. Construiește o **unică** ER, pornind de la ER aferente categoriilor individuale.

$$E = If + Int + Id + \dots$$

2. Pentru șirul de intrare $x_1 \dots x_n$, **verifică**, pentru fiecare $1 \leq i \leq n$, dacă $x_1 \dots x_i \in L(E)$.
3. În caz de succes, **elimină** prefixul și repetă de la (1).

Probleme în partiționare

- ▶ Succes pentru **mai multe prefixe**
 - ▶ Exemplu: "5" $\in L(Int)$ și "5.2" $\in L(Real)$
 - ▶ Soluție: alegerea **celui mai lung** (*maximal munch*)
- ▶ Succes pentru același prefix și **mai multe ER**
 - ▶ Exemplu: "5" $\in L(Int)$ și "5" $\in L(Real)$
 - ▶ Soluție: prioritizarea **primei** ER definite
- ▶ **Eșec** pentru toate prefixele (eroare lexicală)
 - ▶ Soluție: definirea unei **categorii** speciale, cu prioritate minimă, pentru șiruri incorecte

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

Motivație

- ▶ ER: modalitate de **specificare** a limbajelor
- ▶ Automate finite (AF): modalitate de **implementare** a răspunsului la întrebarea: pentru un șir s și o ER E , este adevărat că $s \in L(E)$?

Structura unui AF

- ▶ **Alfabet** de intrare, Σ
- ▶ Mulțime de **stări**, S
- ▶ Stare **inițială**, $s_0 \in S$
- ▶ Mulțime de stări **finale**, $F \subseteq S$
- ▶ Mulțime de **tranziții**, $s \xrightarrow{a} s'$

Acceptare și respingere

- ▶ **Acceptare**, dacă, după parcurgerea întregului șir, AF se află într-o stare **finală**
- ▶ **Respingere**, dacă
 - ▶ După parcurgerea șirului, AF **nu** este într-o stare finală SAU
 - ▶ **Nicio tranziție** nu mai poate fi efectuată înainte de sfârșitul șirului

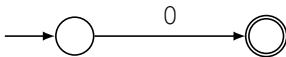
Example I

► $E = 0$

Example I

► $E = 0$

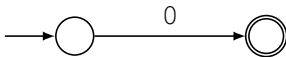

► $E = 0(0 + 1)$

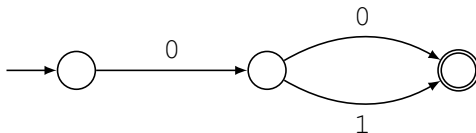

Example I

► $E = 0$

► $E = 0(0 + 1)$

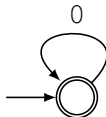
Example II

► $E = 0^*$

Example II

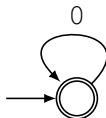
► $E = 0^*$

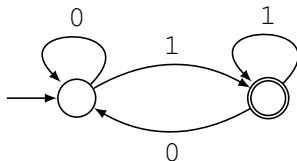
► $E = (0 + 1)^*1$

Example II

► $E = 0^*$

► $E = (0 + 1)^*1$

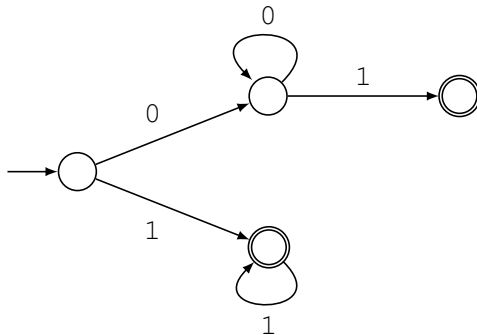
Example III

► $E = (0^* + 1^*)1$

Example III

► $E = (0^* + 1^*)1$

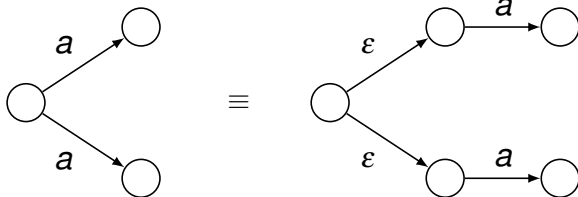
ϵ -tranziții

- ▶ $s \rightarrow^{\epsilon} s'$: tranziția din starea s în starea s' , **fără** citirea vreunui simbol
- ▶ AF **determinist** (AFD): **cel mult o** tranziție pentru o stare și un simbol, și **absența** ϵ -tranzițiilor
- ▶ AF **nededeterminist** (AFN): posibilitatea tranzițiilor **multiple** pentru o stare și un simbol, precum și a **ϵ -tranzițiilor**

Automate finite nedeterminate

- **Suficiența** ϵ -tranzițiilor:

- Posibilitatea situării în **mai multe** stări simultan
- Acceptare dacă, după parcurgerea șirului, **cel puțin o** stare este finală
- De obicei, de dimensiune **mai redusă** decât un AFD echivalent, dar **mai costisitor** de executat

Cuprins

Introducere

Expresii și limbaje regulate

Specificații lexicale

Automate finite

Transformarea expresiilor regulate în automate finite

Etape

Specificație lexicală

ER

AFN

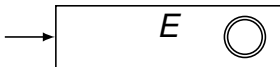
AFD

Implementare AFD

Transformarea ER în AFN I

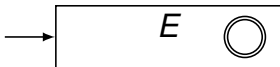
- ▶ AFN aferent ER E

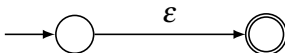
- ▶ $E = \varepsilon$

Transformarea ER în AFN I

- ▶ AFN aferent ER E

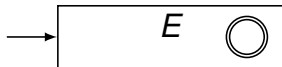
- ▶ $E = \varepsilon$

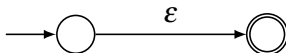
- ▶ $E = a$ (un simbol)

Transformarea ER în AFN I

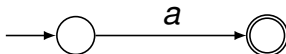
- ▶ AFN aferent ER E

- ▶ $E = \varepsilon$

- ▶ $E = a$ (un simbol)

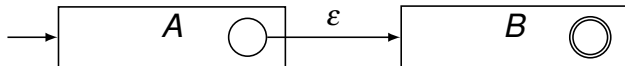
Transformarea ER în AFN II

- ▶ $E = AB$

Transformarea ER în AFN II

► $E = AB$

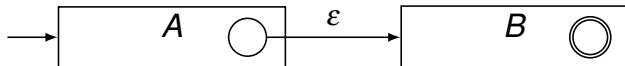

► $E = A + B$

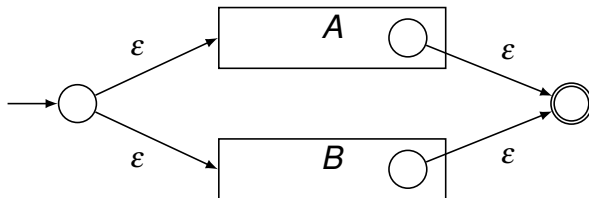

Transformarea ER în AFN II

► $E = AB$

► $E = A + B$

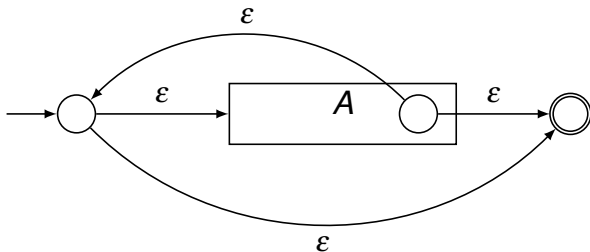
Transformarea ER în AFN III

► $E = A^*$

Transformarea ER în AFN III

► $E = A^*$

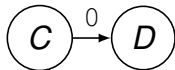
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

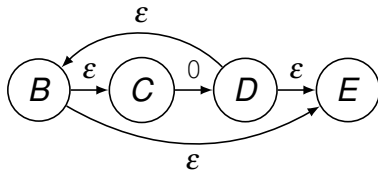
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

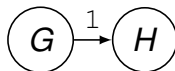
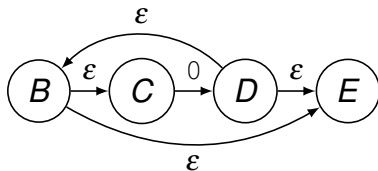
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

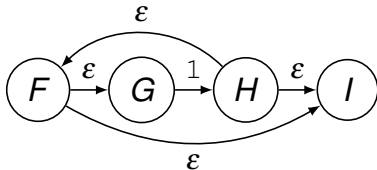
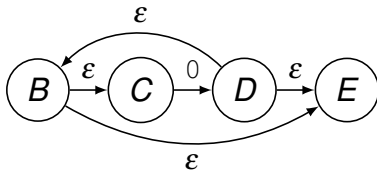
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

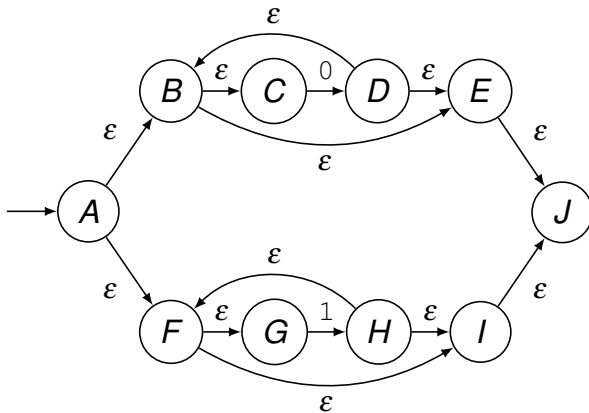
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

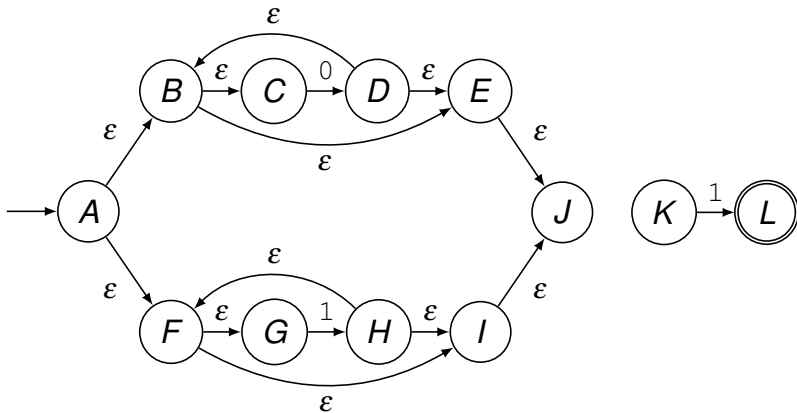
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

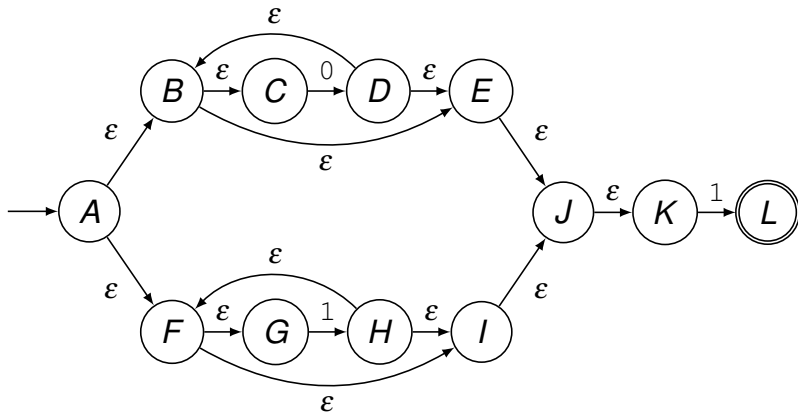
Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

Exemplu

$$E = (0^* + 1^*)1$$

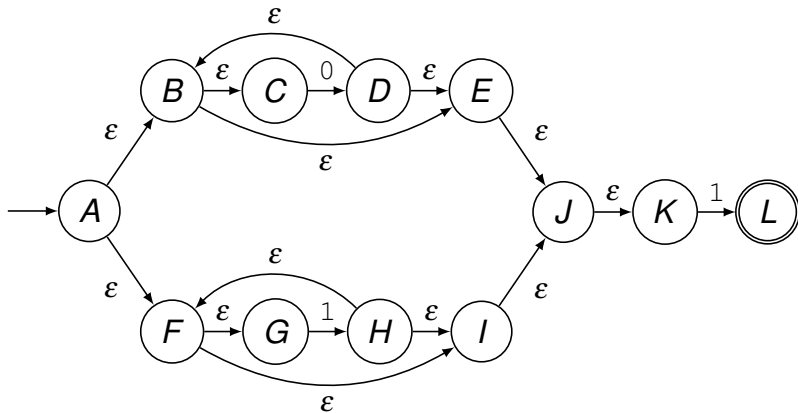

Transformarea unui AFN într-un AFD echivalent

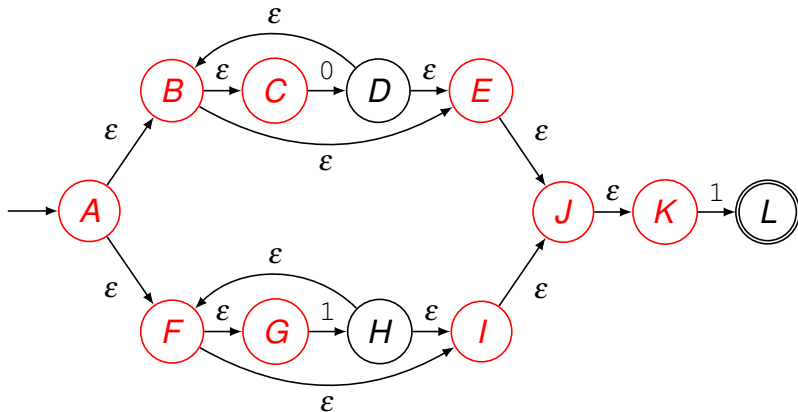
- ▶ **Stările AFD:** mulțimi de stări ale AFN
- ▶ Starea **inițială** a AFD: mulțimea care conține starea **inițială** a AFN și orice alte stări accesibile prin **ϵ -tranziții**
- ▶ Stările **finale** ale AFD: mulțimi care conțin **cel puțin o stare finală** a AFN
- ▶ **Tranziții** $S \rightarrow^a S'$ în AFD: dacă S' este mulțimea tuturor stărilor AFN în care se poate ajunge pornind de la stările din S , pentru simbolul a , ținând cont și de stările accesibile prin **ϵ -tranziții**

Exemplu

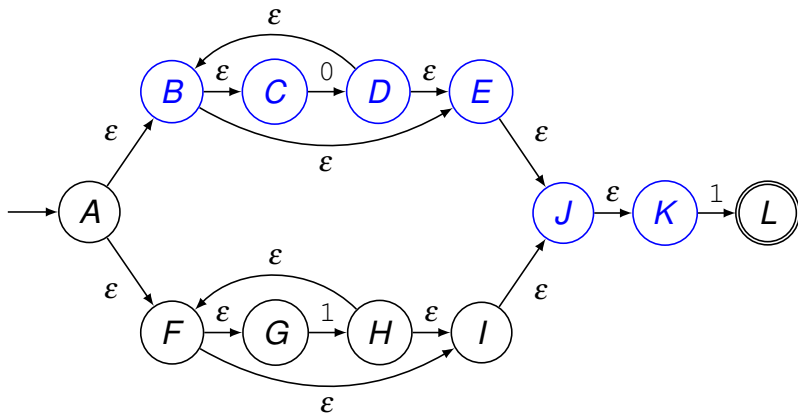

Exemplu

Starea inițială: $S_0 = \{A, B, C, E, J, K, F, G, I\}$

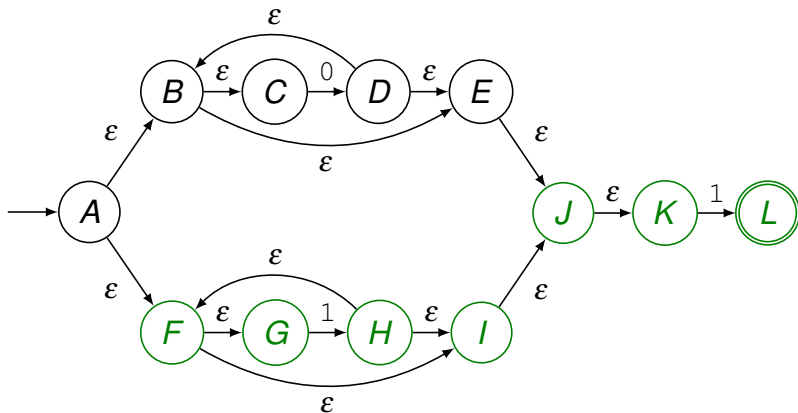
Exemplu

$S_0 \xrightarrow{0} S_1 = \{D, E, J, K, B, C\}$

$S_0 \xrightarrow{1} S_2 = \{H, I, J, K, F, G, L\}$ (stare finală)

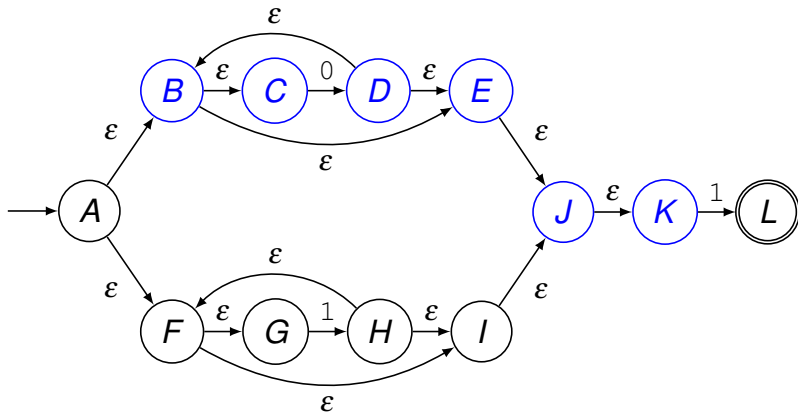
Exemplu

$S_0 \xrightarrow{0} S_1 = \{D, E, J, K, B, C\}$

$S_0 \xrightarrow{1} S_2 = \{H, I, J, K, F, G, L\}$ (stare finală)

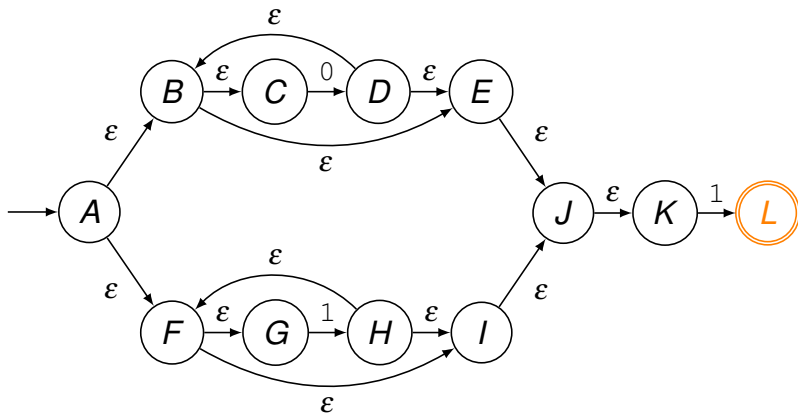
Exemplu

$S_1 \xrightarrow{0} S_1 = \{D, E, J, K, B, C\}$

$S_1 \xrightarrow{1} S_3 = \{L\}$ (stare finală)

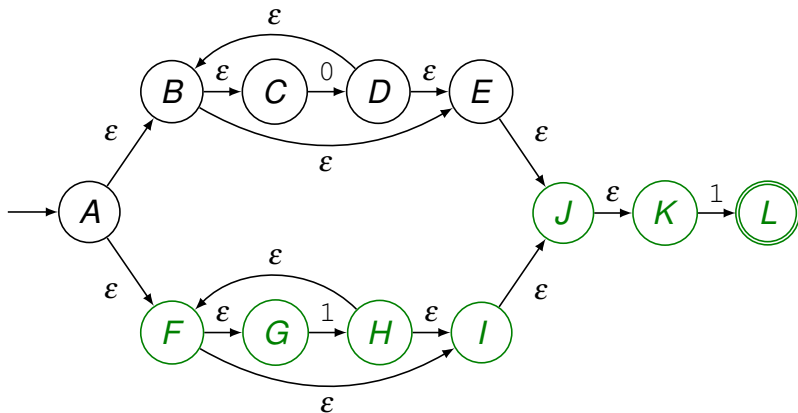
Exemplu

$S_1 \xrightarrow{0} S_1 = \{D, E, J, K, B, C\}$

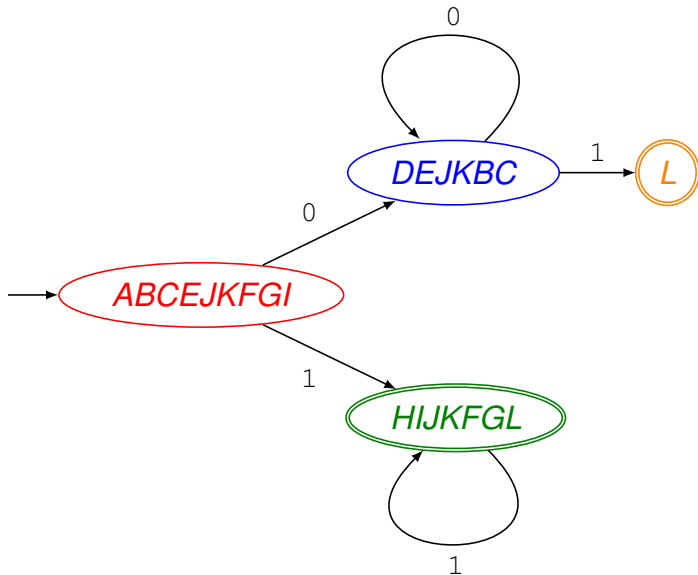
$S_1 \xrightarrow{1} S_3 = \{L\}$ (stare finală)

Exemplu

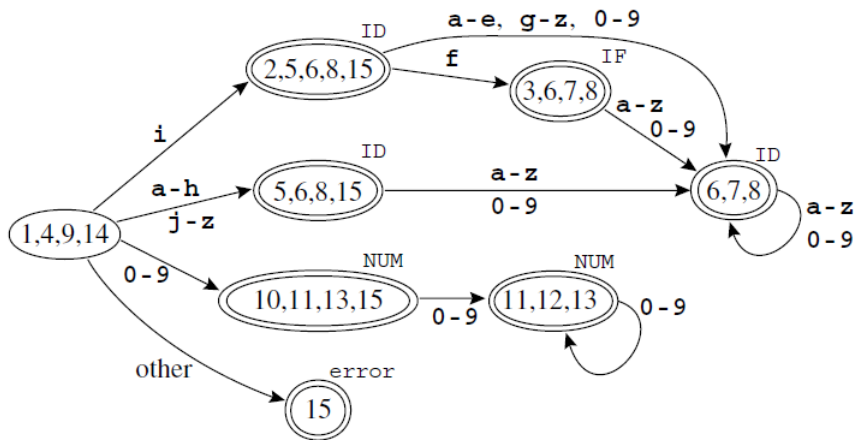

$S_2 \xrightarrow{1} S_2 = \{H, I, J, K, F, G, L\}$ (stare finală)

Exemplu

Exemplu de automat corespunzător unei specificații lexicale

Sursă: Appel, A., Palsberg, J. (2002). *Modern Compiler Implementation in Java (2nd ed.)*. Cambridge University Press.

Partea III

Analiza sintactică

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

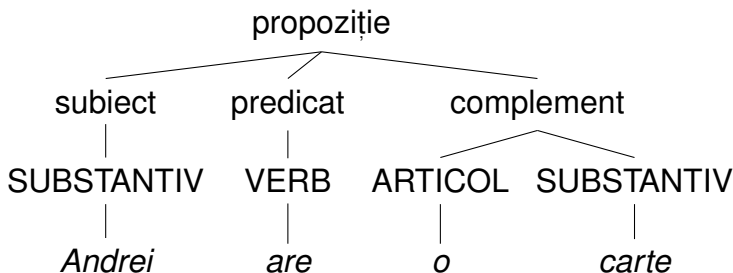
Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

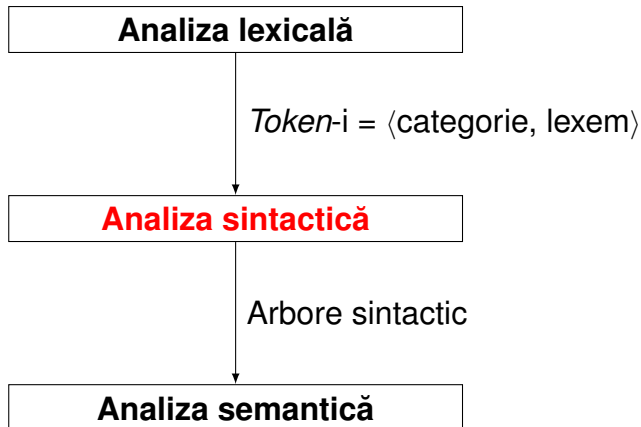

Analiza sintactică

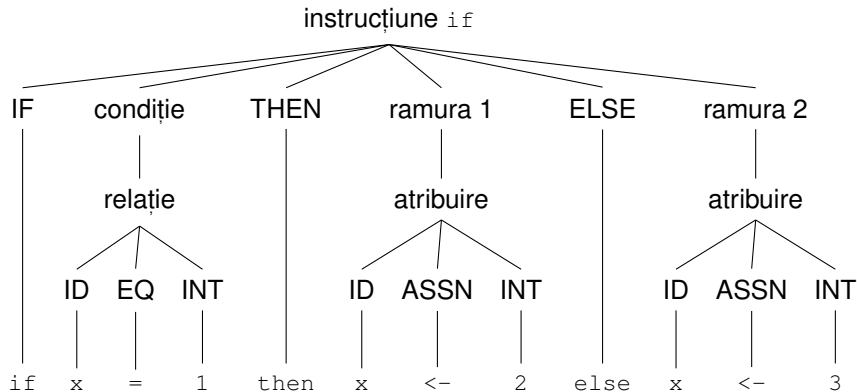
- Determinarea structurii ierarhice a **propozițiilor**, în baza cuvintelor constitutive și a **relațiilor** dintre acestea
- Exemplu în limba română:

Context

Exemplu

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

Motivație

- ▶ Cum exprimăm natura inherent **recursivă** a construcțiilor de limbaj?
- ▶ Exemplu de expresie:
if E then E else E fi este un E
- ▶ Expresiile regulate, **insuficient** de puternice pentru a surprinde această structură recursivă
- ▶ Apel la **gramaticile independente de context** (GIC)!

Structura unei GLC

- ▶ Mulțimea de **terminali**, T (categoriile *token*-ilor din limbaj)
- ▶ Mulțimea de **neterminali**, N
- ▶ Simbolul de **start**, $S \in N$
- ▶ Mulțimea **producțiilor**, având forma $X \rightarrow Y_1 \dots Y_n$, cu $X \in N$ și $Y_i \in T \cup N \cup \{\epsilon\}$

Exemplu

Expresii în COOL:

$E \rightarrow \text{if } E \text{ then } E \text{ else } E \text{ fi}$

| $id \leftarrow E$

...

| $E + E$

| $E * E$

| (E)

| id

Limbajul descris de o GIC

- Aplicarea **unei** producții $X_i \rightarrow Y_1 \dots Y_m$:

$$X_1 X_2 \dots X_{i-1} X_i X_{i+1} \dots X_n \rightarrow X_1 X_2 \dots X_{i-1} Y_1 \dots Y_m X_{i+1} \dots X_n$$

- Secvența de aplicare a **zero sau mai multe** producții:

$$X_1 \dots X_n \rightarrow^* Y_1 \dots Y_p$$

- **Limbajul** descris de gramatica G , cu simbolul de start S și mulțimea de terminali T :

$$L(G) = \{t_1 \dots t_n \mid S \rightarrow^* t_1 \dots t_n, \text{ și } t_i \in T\}$$

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

Derivare

- ▶ **Secvență** de aplicări ale producăiilor, pornind cu simbolul de start
- ▶ Reprezentabilă sub forma unui **arbore**:
 - ▶ Simbolul de **start**, în rădăcină
 - ▶ Pentru fiecare **producție** $X \rightarrow Y_1 \dots Y_n$, nodurile Y_1, \dots, Y_n , adăugate drept copii ai nodului X

Exemplu

- Gramatica:

$$\begin{array}{l} E \rightarrow E + E \\ | \quad E * E \\ | \quad (E) \\ | \quad id \end{array}$$

- Şirul:

$$id + id * id$$

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

E

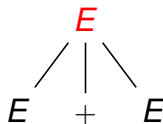
E

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

$$\begin{array}{c} E \\ \rightarrow E + E \end{array}$$

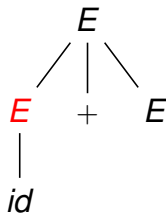

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow id + E$

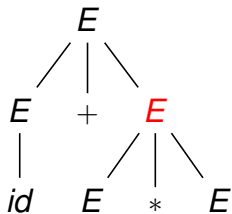

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow id + E$
 $\rightarrow id + E * E$

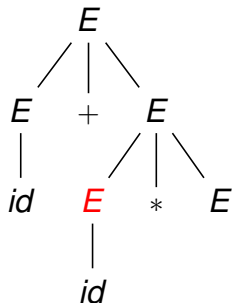

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow id + E$
 $\rightarrow id + \textcolor{red}{E} * E$
 $\rightarrow id + id * E$

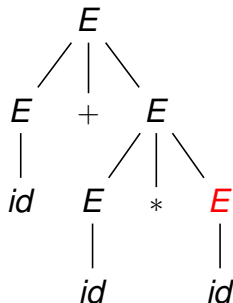

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la stânga** (*leftmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow id + E$
 $\rightarrow id + E * E$
 $\rightarrow id + id * E$
 $\rightarrow id + id * id$

Expandarea celui mai din **stânga** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

E

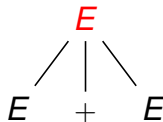
E

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

$$\overset{E}{\rightarrow} E + E$$

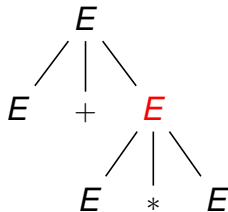

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow E + E * E$

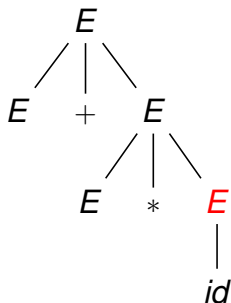

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

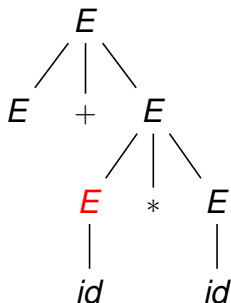
E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow E + E * E$
 $\rightarrow E + E * id$

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow E + E * E$
 $\rightarrow E + E * id$
 $\rightarrow E + id * id$

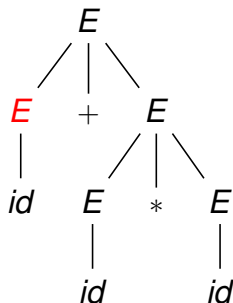

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Derivare **la dreapta** (*rightmost derivation*)

E
 $\rightarrow E + E$
 $\rightarrow E + E * E$
 $\rightarrow E + E * id$
 $\rightarrow E + id * id$
 $\rightarrow id + id * id$

Expandarea celui mai din **dreapta** neterminal

Arbori de derivare

- ▶ **Arbore de derivare** (*parse tree*): **neterminali**, ca noduri interne, și **terminali**, ca frunze
- ▶ Corespondență **mai mulți la unu** între derivări și arbori de derivare
- ▶ Șirul original, obținut printr-o parcurgere în **inordine**
- ▶ Prezența informației de **asociere** a operațiilor, absentă din șirul liniar

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

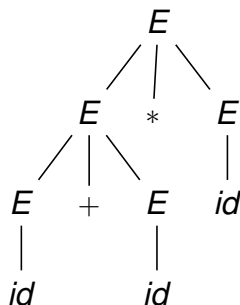
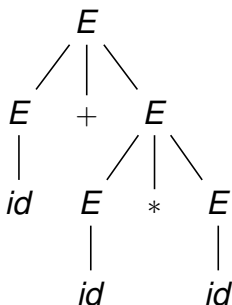
Ambiguitate

Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

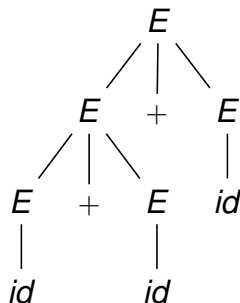
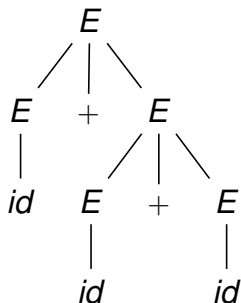

Expresii aritmetice I

Existența a **doi** arbori de derivare diferiți
pentru șirul $id + id * id$ (problemă de **precedență**)

Expresii aritmetice II

Existența a **doi** arbori de derivare diferiți
pentru șirul $id + id + id$ (problemă de **asociere**)

Ambiguitate

- ▶ Existența unui șir pentru care se pot construi cel puțin **doi** arbori de derivare diferiți
- ▶ Indiciu al **subspecificării** gramaticii
- ▶ Gestiune prin **rescrierea** gramaticii sau prin adăugarea de **precizări** suplimentare, de precedență și/sau de asociere

Rescrierea gramaticii

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

Expresie

$$T \rightarrow F * T \mid F$$

Termen

$$F \rightarrow (E) \mid id$$

Factor

Impunerea **precedenței** lui $*$ față de $+$
prin modul de scriere a gramaticii

Specificarea precedenței și a asocierii

ANTLR:

- ▶ **Precedența**, specificată prin **ordinea** alternativelor
- ▶ **Asocierea**, explicitată cu **assoc**; implicit, la stânga

$$\begin{aligned} E \rightarrow & E \wedge \langle \text{assoc}=\text{right} \rangle E \\ & | E * E \\ & | E + E \\ & | (E) \\ & | id \end{aligned}$$

Împerecherea *if-then-else* (*dangling else*) I

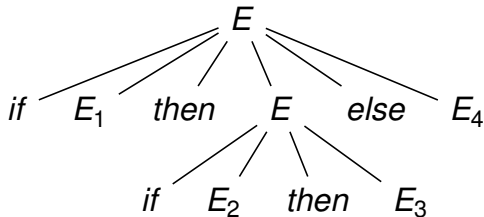
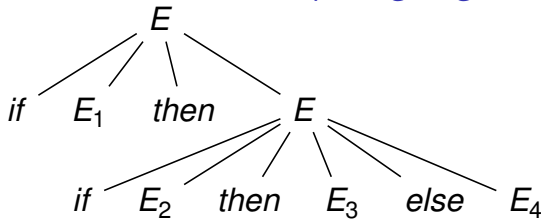
- ▶ Gramatica:

$$\begin{array}{l} E \rightarrow \text{if } E \text{ then } E \\ \quad | \quad \text{if } E \text{ then } E \text{ else } E \\ \quad | \quad E' \end{array}$$

- ▶ Șirul:

if E_1 *then* *if* E_2 *then* E_3 *else* E_4

Împerecherea *if-then-else* (*dangling else*) II

Existența a **doi** arbori de derivare diferiți — de preferat, *else*, lângă **cel mai apropiat** *then* (primul arbore)

Împerecherea *if-then-else* (*dangling else*) III

Rescriere: între *then* și *else*, permise doar *if*-uri **complete**

$$\begin{array}{l} E \rightarrow Compl \\ \quad | \quad Incompl \end{array}$$

$$\begin{array}{l} Compl \rightarrow \text{if } E \text{ then } Compl \text{ else } Compl \\ \quad | \quad E' \end{array}$$

$$\begin{array}{l} Incompl \rightarrow \text{if } E \text{ then } E \\ \quad | \quad \text{if } E \text{ then } Compl \text{ else } Incompl \end{array}$$

Ambiguitate în C++

- ▶ În C++, secvența $\mathbb{T}(5)$, interpretabilă fie drept **aplicație** de funcție, fie drept **cast**
- ▶ Ambiguitate **imposibil** de rezolvat la nivel sintactic!
- ▶ Necesitatea informației **semantice**, despre natura lui \mathbb{T} (funcție sau tip)

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

Obiective

- ▶ **Raportarea** unor mesaje sugestive de eroare, de obicei incluzând informații despre **linia și coloana** din fișer unde a apărut eroarea
- ▶ **Recuperarea** din eroare, în vederea **continuării** analizei

Strategii de gestiune a erorilor

- ▶ Adăugarea sau eliminarea unui *token*
- ▶ Modul de „panică”
- ▶ Producții dedicate erorilor

Adăugarea sau eliminarea unui *token*

- ▶ **Eliminarea** unui *token* (*single-token deletion*):

*if a then 1 else 2 **b** fi*
→ *if a then 1 else 2 fi*

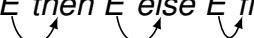
- ▶ **Adăugarea** unui *token* (*single-token insertion*):

if a then 1 2 fi
→ *if a then 1 **else** 2 fi*

Modul de „panică”

- ▶ Consumarea *token*-ilor până la identificarea unora de **resincronizare**
- ▶ **Token de resincronizare** = *token* care îi poate **urma referinței** unei reguli sintactice, pe lanțul actual de invocare (pot fi mai mulți)
- ▶ Exemplu:

$$E \rightarrow \text{if } E \text{ then } E \text{ else } E \text{ fi}$$

- ▶ Determinare **dinamică** a *token*-ilor de resincronizare
— referințe diferite pot avea *token*-i de resincronizare **diferiți**

Producții dedicate erorilor

- ▶ Adăugarea de producții care **anticipează** erori
- ▶ Exemplu:

$$\begin{array}{l} E \rightarrow E * E \\ \quad | \quad EE \\ \quad \dots \end{array}$$

Cuprins

Introducere

Gramatici independente de context

Derivări și arbori de derivare

Ambiguitate

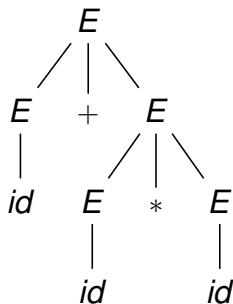
Gestiunea erorilor

Arbori de sintaxă abstractă

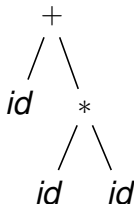
Sintaxă concretă

- ▶ Sintaxa propriu-zisă utilizată în scrierea **programelor**
- ▶ Surprinsă de **arborii de derivare**, sensibili atât la **notație**, cât și la structura **gramaticii**:

Sintaxă abstractă

- ▶ Structura **esențială** a expresiilor
- ▶ Exemplu: Conceptul de înmulțire, **independent** de notația aleasă pentru operatorul de înmulțire, ($*$ sau \times), sau de forma particulară a gramaticii
- ▶ Exemplu: Parantezele, **necesare** odată ce forma ierarhică a expresiei a fost obținută
- ▶ Surprinsă de **arborii de sintaxă abstractă** (*abstract syntax trees*)

Partea IV

Analiza sintactică *top-down*

Cuprins

Introducere

Strategia *recursive descent*

Rekursivitate la stânga

Analiză predictivă *LL*

Cuprins

Introducere

Strategia *recursive descent*

Recursivitate la stânga

Analiză predictivă *LL*

Principii

- ▶ Arbore de derivare construit de sus în jos și de la stânga la dreapta
- ▶ Pornire de la simbolul de start al gramaticii
- ▶ La fiecare pas, alegerea unei producții aferente celui mai din stânga neterminal (cum?), cu expandarea nodului aferent

Strategii *top-down*

- ▶ ***Recursive descent***: încercarea producțiilor în ordine, cu *backtracking* în caz de eșec
- ▶ **Analiză predictivă**: alegerea producției adecvate în funcție de *lookahead*

Cuprins

Introducere

Strategia *recursive descent*

Recursivitate la stânga

Analiză predictivă *LL*

Pașii *recursive descent* (RD)

- ▶ Încercarea producțiilor în ordine, cu *backtracking* în caz de eșec
- ▶ La generarea unui **neterminal**, *imposibilitatea* de a cunoaște încă utilitatea căii curente
- ▶ La generarea unui **terminal**, verificarea *potrivirii* între acesta și următorul *token* din șir
- ▶ **Eșec** în caz de:
 - ▶ **Nepotrivire** cu *token-ul* curent SAU
 - ▶ Încheiere a derivării/șirului, unul *înaintea* celuilalt

Exemplu

E

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$$id + id * id$$

Exemplu

$$\begin{array}{c} E \\ | \\ T \end{array}$$

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Şirul:

$$id + id * id$$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

E
|
 T
|
 id

- ▶ Şirul:

$id + id * id$

Eroare: şir neterminat

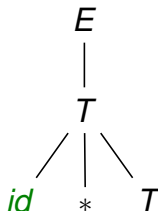

Exemplu

► Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

► Șirul:

id + *id* * *id*

Eroare: nepotrivire
între * și +

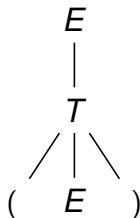

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$id + id * id$

Eroare: nepotrivire
între (și id

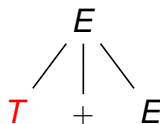

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Şirul:

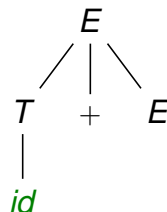
$$id + id * id$$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

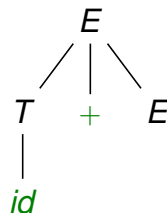
$id + id * id$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

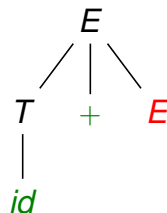
$id + id * id$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

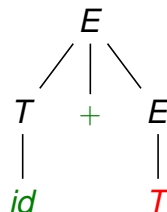
$id + id * id$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

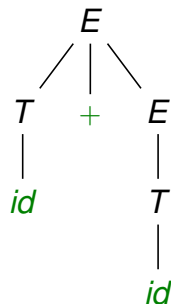
$id + id * id$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$id + id * id$

Eroare: șir neterminat

Exemplu

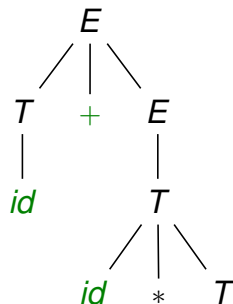
- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$id + id * id$

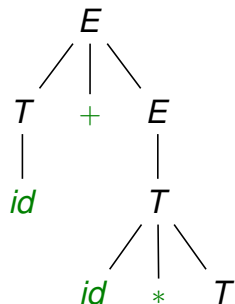

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Şirul:

$id + id * id$

Exemplu

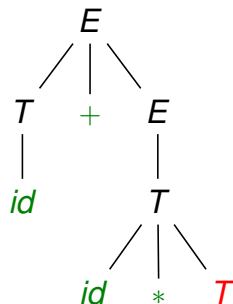
- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$id + id * id$

Exemplu

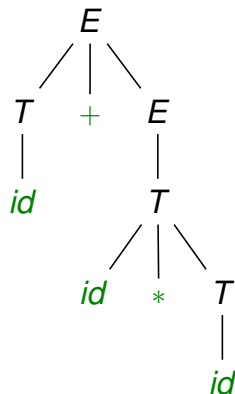
► Gramatica:

$$E \rightarrow T \mid T + E$$

$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

► Șirul:

$id + id * id$

Succes!

Implementare I

- ▶ `consume()` : întotdeauna *token-ul* curent și *avansează* poziția în șirul de intrare
- ▶ `peek()` : similar cu `consume()` , dar *fără* a avansa poziția
- ▶ `mark()` : *reține* poziția curentă din șirul de intrare într-o stivă
- ▶ `reset()` : *revine* la poziția din vârful stivei, pe care o elimină

Implementare II

- ▶ Potrivirea unui **token**:

```
bool match(token) { consume() == token }
```

- ▶ Încercarea **producției** i aferente neterminalului X :

```
bool Xi() { ... }
```

- ▶ Încercarea **tuturor producțiilor** aferente neterminalului X :

```
1 bool X() {  
2     mark();  
3     (reset(), X1()) or ... or (reset(), Xn())  
4 }
```


Implementare III

- ▶ **Inițializare:** situarea în dreptul **primului** *token* din șir
- ▶ **Rulare:** apelul funcției aferente simbolului de **start**

Exemplu

$$E \rightarrow T \mid T + E$$
$$T \rightarrow id \mid id * T \mid (E)$$

```
1 bool E1() { T() }
2 bool E2() { T() and match('+') and E() }
3
4 bool T1() { match(id) }
5 bool T2() { match(id) and match('*') and T() }
6 bool T3() { match('(') and E() and match(')') }
```


Limitări ale strategiei RD descrise

- ▶ **Absența** backtracking-ului în situațiile în care aplicarea producțiilor se realizează cu succes, **fără** a parcurge întregul șir (v. exemplul anterior)
- ▶ Buclă **infinită** în cazul **recursivității la stânga**

$$E \rightarrow E + T \mid \dots$$

```
1 bool E1() { E() and match('+') and T() }  
2 bool E() { ... E1() ... }
```


Cuprins

Introducere

Strategia *recursive descent*

Recursivitate la stânga

Analiză predictivă *LL*

Definiție

- ▶ Gramatică **recursivă la stânga** (*left-recursive*), dacă există un neterminal X și o secvență de aplicări ale producțiilor, astfel încât

$$X \rightarrow^* X\alpha$$

- ▶ Varianta **directă**:

$$X \rightarrow X\alpha \mid \beta$$

- ▶ Varianta **indirectă**:

$$X \rightarrow Y\alpha \mid \beta$$

$$Y \rightarrow X\delta$$

Eliminarea recursivității la stânga directe I

- ▶ Gramatica **recursivă la stânga**:

$$X \rightarrow X\alpha \mid \beta$$

- ▶ Secvența de aplicare a producțiilor, cu generare **de la dreapta la stânga**:

$$X \rightarrow X\alpha \rightarrow X\alpha\alpha \rightarrow \dots \rightarrow \beta\alpha\dots\alpha$$

- ▶ Rescrierea **nerecursivă la stânga**:

$$X \rightarrow \beta X'$$

$$X' \rightarrow \alpha X' \mid \varepsilon$$

Eliminarea recursivității la stânga directe II

- ▶ Gramatica **recursivă la stânga**:

$$X \rightarrow X\alpha_1 \mid \dots \mid X\alpha_n \mid \beta_1 \mid \dots \mid \beta_m$$

- ▶ Secvența de aplicare a producțiilor, cu generare **de la dreapta la stânga**:

$$X \rightarrow X\alpha_{i_1} \rightarrow X\alpha_{i_2}\alpha_{i_1} \rightarrow \dots \rightarrow \beta_j\alpha_{i_p}\dots\alpha_{i_1}$$

- ▶ Rescrierea **nerecursivă la stânga**:

$$\begin{aligned} X &\rightarrow \beta_1 X' \mid \dots \mid \beta_m X' \\ X' &\rightarrow \alpha_1 X' \mid \dots \mid \alpha_n X' \mid \varepsilon \end{aligned}$$

Cuprins

Introducere

Strategia *recursive descent*

Recurсивitate la stânga

Analiză predictivă *LL*

Motivație

- ▶ Costuri **mari** ale *backtracking*-ului utilizat în cadrul strategiei *recursive descent*, pentru alegerea producțiilor
- ▶ Pe cât posibil, restricționarea gramaticii, în vederea **reducerii** costurilor

Gramatici $LL(k)$

- ▶ $LL(k)$: *Left to right* (ordinea de parcurgere a şirului)
- ▶ $LL(k)$: *Leftmost derivation*
- ▶ $LL(k)$: maximum k token-i de *lookahead* pentru **alegere**a unei producţii
- ▶ $LL(1)$: existenţa unei singure producţii aplicabile pentru cel mai din **stânga** neterminal şi pentru token-ul **curent**, sau eroare

Exemplu

$$\begin{aligned} E &\rightarrow T + E \mid T \\ T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E) \end{aligned}$$

- ▶ Non- $LL(1)$, din cauza prezenței lui T la începutul **ambelor** producții ale lui E !
- ▶ $LL(2)$
- ▶ Rescriere $LL(1)$ prin **factorizare la stânga** (*left factoring*)

Factorizare la stânga

- ▶ Înainte:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow T + E \mid T \\T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E)\end{aligned}$$

- ▶ După:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow TE' \\E' &\rightarrow +E \mid \varepsilon \\T &\rightarrow (E) \mid idT' \\T' &\rightarrow *T \mid \varepsilon\end{aligned}$$

Tabele $LL(1)$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'				TE'	
E'		$+E$			ε	ε
T	idT'			(E)		
T'		ε	$*T$		ε	ε

Producția curentă, aleasă de la **intersecția** neterminalului din linii cu terminalul din coloane ($\$ = \text{EOF}$)

Algoritmul de analiză $LL(1)$ I

- ▶ Alegerea producției următoare din tabel, pe baza celui mai din **stânga** neterminal și a *token*-ului **curent**
- ▶ **Frontiera** arborelui de derivare, reținută într-o **stivă**
 - ▶ **Neterminalii** ce urmează a fi expandați
 - ▶ **Terminalii** ce urmează a fi confrunțați cu *token*-ii
 - ▶ **Vârful** stivei = cel mai din **stânga** simbol de prelucrat
- ▶ **Acceptare**, la **epuizarea** intrării și a stivei
- ▶ **Respingere**, altfel, sau la accesarea unei celule **goale** din tabel

Algoritmul de analiză $LL(1)$ II

```
1  $stiva \leftarrow \langle S, \$ \rangle$ 
2 repetă
3   variantă  $\text{pop}(stiva)$  :
4     neterminal  $X$  :
5       dacă  $\text{tabel}[X, \text{peek}()] = Y_1 \dots Y_n$  atunci
6          $\text{push}(Y_1 \dots Y_n, stiva)$ 
7       altfel eroare
8     terminal  $t$  :
9       dacă  $\neg \text{match}(t)$  atunci eroare
10 până când  $stiva = \emptyset$ 
```


Exemplu

E

- Sirul:

$id+id*id\$$

- Stiva:

$E\$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

E

- Sirul:

$id + id * id \$$

- Stiva:

$E \$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

- Sirul:

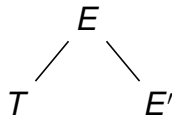
$id+id*id\$$

- Stiva:

$TE'\$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

- Sirul:

$id + id * id \$$

- Stiva:

$TE' \$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

- Sirul:

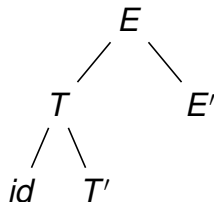
$id+id*id\$$

- Stiva:

$idT'E'\$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

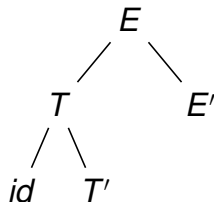
$id + id * id \$$

► Stiva:

$id T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

- Sirul:

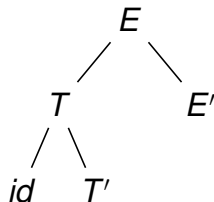
$id+id*id\$$

- Stiva:

$T'E'\$$

- Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

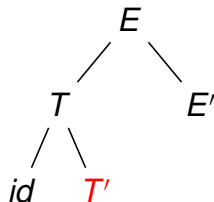
$id + id * id \$$

► Stiva:

$T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

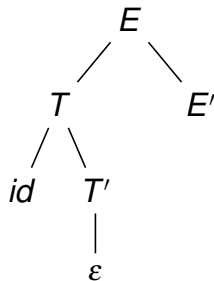
$id+id*id\$$

► Stiva:

$E'\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

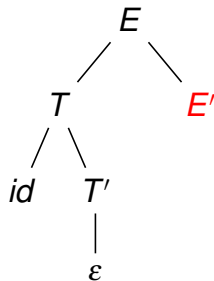
$id + id * id \$$

► Stiva:

$E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

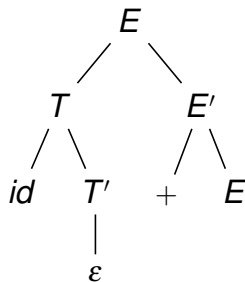
$id + id * id \$$

► Stiva:

$+ E \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

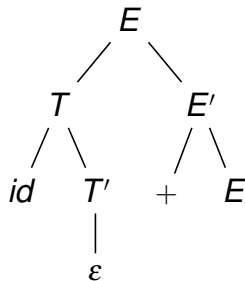
$id + id * id \$$

► Stiva:

$+ E \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

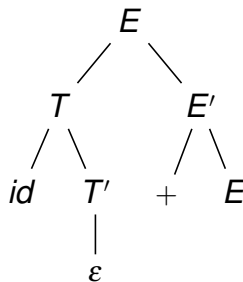
$id+id*id\$$

► Stiva:

$E\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

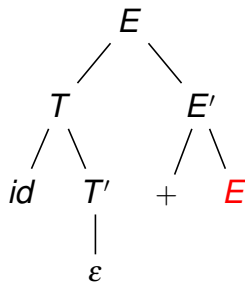
$id + id * id \$$

► Stiva:

$E \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

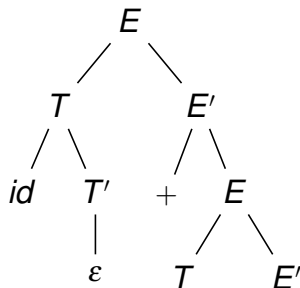
$id+id*id\$$

► Stiva:

$TE'\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

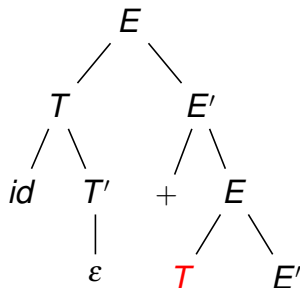
$id + id * id \$$

► Stiva:

$TE' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

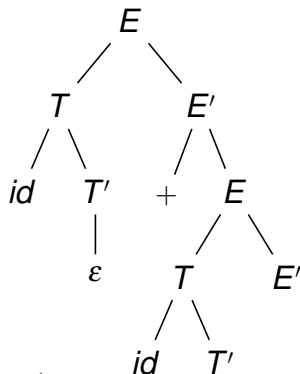
$id+id*id\$$

► Stiva:

$idT'E'\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

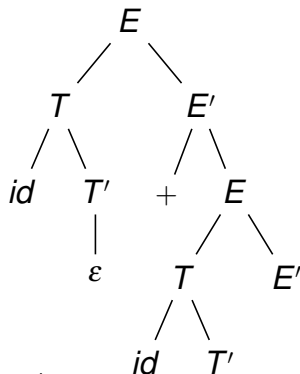
$id + id * id \$$

► Stiva:

$id T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

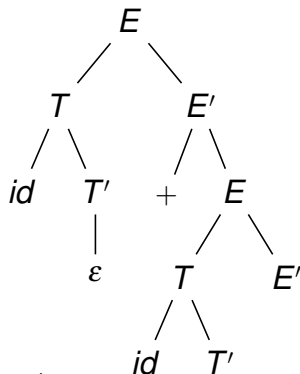
$id + id * id \$$

► Stiva:

$T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

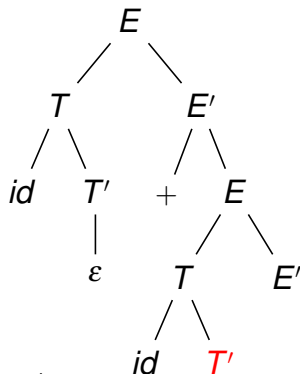
$id + id * id \$$

► Stiva:

$T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

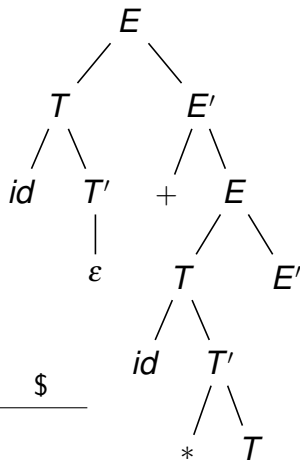
$id + id * id \$$

► Stiva:

$* TE' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

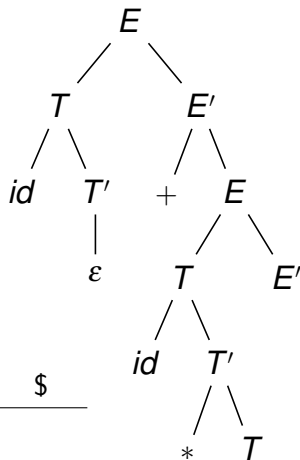
$id + id * id \$$

► Stiva:

$* TE' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

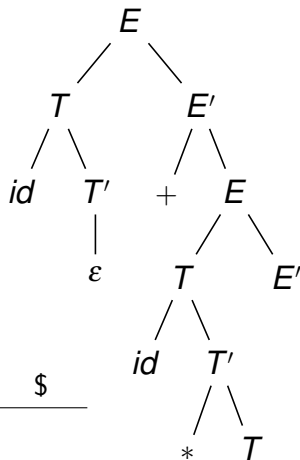
$id + id * id \$$

► Stiva:

$TE' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

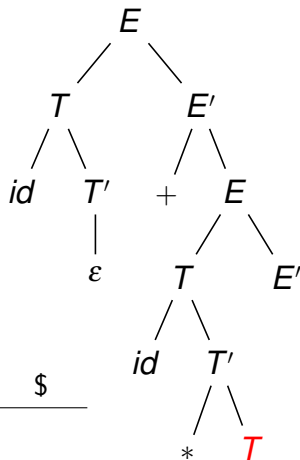
$id + id * id \$$

► Stiva:

$TE' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

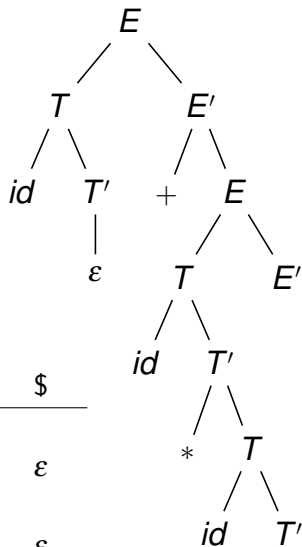
$id+id*id\$$

► Stiva:

$idT'E'\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

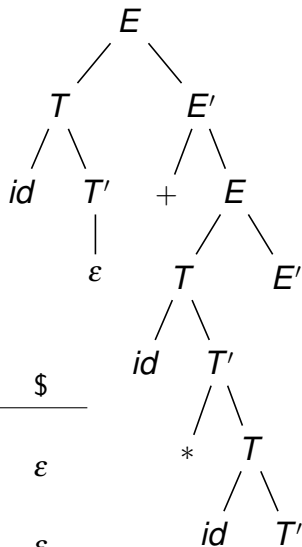
$id + id * id \$$

► Stiva:

$id T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

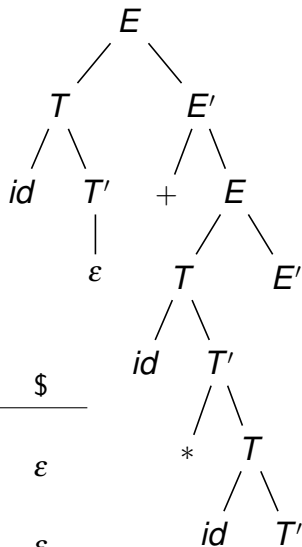
$id + id * id \$$

► Stiva:

$T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

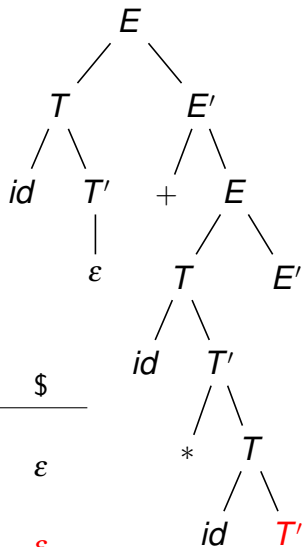
$id + id * id \$$

► Stiva:

$T' E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

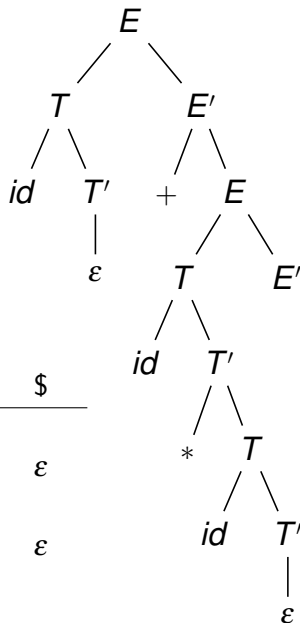
$id + id * id \$$

► Stiva:

$E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

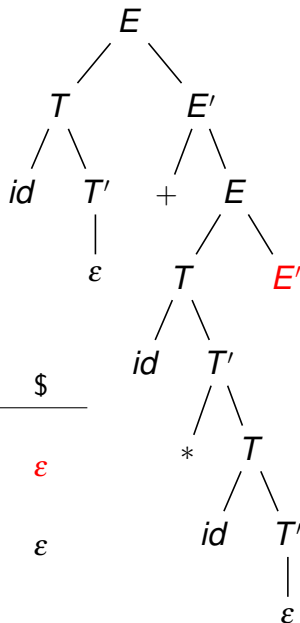
$id + id * id \$$

► Stiva:

$E' \$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

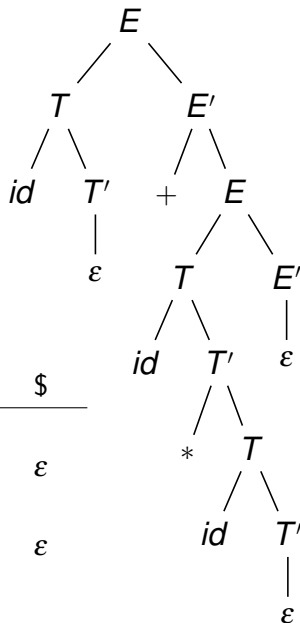
$id + id * id \$$

► Stiva:

\$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Exemplu

► Sirul:

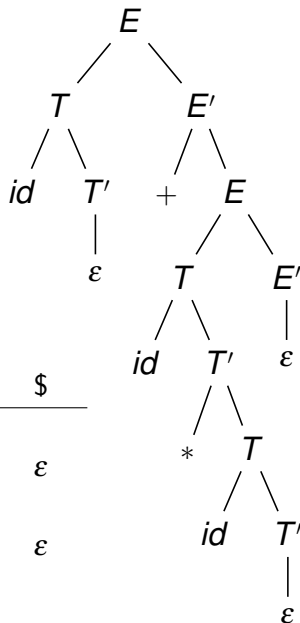
$id + id * id \$$

► Stiva:

$\$$

► Tabelul:

	id	$+$	$*$	$($	$)$	$\$$
E	TE'			TE'		
E'		$+E$			ϵ	ϵ
T	idT'			(E)		
T'		ϵ	$*T$		ϵ	ϵ

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

- Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa $+E$?

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

- ▶ Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa $+E$?
- ▶ Răspuns: *token-ul* $+$ $\in First(+E)$

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

- Pentru neterminalul curent E , cine prezice alternativa TE' ?

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

- ▶ Pentru neterminalul curent E , cine prezice alternativa TE' ?
- ▶ Răspuns: *token*-ii care îl prezic pe T :
 $\{ (, id \} \subseteq First(TE')$

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \epsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \epsilon$$

- Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa ϵ ?

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

- ▶ Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa ε ?
- ▶ Răspuns: Răspuns: *token*-ii care urmează **referirile** lui E' în alte producții: $E \rightarrow TE'$

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow T E'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid id T'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

- ▶ Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa ε ?
- ▶ Răspuns: Răspuns: *token*-ii care urmează referirile lui E' în alte producții: $E \rightarrow T E'$, $T \rightarrow (E)$

Intuiția din spatele tabelor

$$E \rightarrow T E'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid id T'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

- ▶ Pentru neterminalul curent E' , cine prezice alternativa ε ?
- ▶ Răspuns: Răspuns: *token*-ii care urmează **referirile** lui E' în alte producții: $E \rightarrow T E'$, $T \rightarrow (E)$, deci $) \in Follow(E')$

Mulțimile *First*

- ▶ Definiție:

$$First(X) = \{t \in T \mid X \rightarrow^* t\alpha\} \cup \{\varepsilon \mid X \rightarrow^* \varepsilon\}$$

- ▶ $First(t) = \{t\}$

- ▶ $\varepsilon \in First(X)$ dacă:

- ▶ $X \rightarrow \varepsilon$ SAU

- ▶ $X \rightarrow \alpha$ și $\varepsilon \in First(\alpha)$

- ▶ $First(\alpha) \subseteq First(X)$, dacă $X \rightarrow \beta\alpha$ și $\varepsilon \in First(\beta)$

- ▶ $First(X_1 X_2) = First(X_1)$, dacă $\varepsilon \notin First(X_1)$

- ▶ $First(X_1 X_2) = (First(X_1) \setminus \{\varepsilon\}) \cup First(X_2)$,
dacă $\varepsilon \in First(X_1)$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$\textcolor{red}{E'} \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$First(id) = \{id\}$$

$$First(+) = \{+\}$$

$$First(*) = \{*\}$$

$$First(() = \{()$$

$$First()) = \{) \}$$

$$First(E') =$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$First(id) = \{id\}$$

$$First(+) = \{+\}$$

$$First(*) = \{*\}$$

$$First(() = \{(\}$$

$$First()) = \{) \}$$

$$First(E') = \{+, \varepsilon\}$$

$$First(T') =$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$\textcolor{red}{T} \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$First(id) = \{id\}$$

$$First(+) = \{+\}$$

$$First(*) = \{*\}$$

$$First(() = \{(\}$$

$$First()) = \{) \}$$

$$First(E') = \{+, \varepsilon\}$$

$$First(T') = \{*, \varepsilon\}$$

$$First(T) =$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$First(id) = \{id\}$$

$$First(+) = \{+\}$$

$$First(*) = \{*\}$$

$$First(() = \{($$

$$First()) = \{)\}$$

$$First(E') = \{+, \varepsilon\}$$

$$First(T') = \{*, \varepsilon\}$$

$$First(T) = \{(, id\}$$

$$First(E) =$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$First(id) = \{id\}$$

$$First(+) = \{+\}$$

$$First(*) = \{*\}$$

$$First(() = \{($$

$$First()) = \{) \}$$

$$First(E') = \{+, \varepsilon\}$$

$$First(T') = \{*, \varepsilon\}$$

$$First(T) = \{(, id\}$$

$$First(E) = First(T) = \{(, id\}$$

Mulțimile *Follow*

- ▶ Definiție:

$$Follow(X) = \{t \in T \mid Y \rightarrow^* \alpha \textcolor{red}{X} t \beta\}$$

- ▶ $\$ \in Follow(S)$ (simbolul de start)
- ▶ $First(\beta) \setminus \{\varepsilon\} \subseteq Follow(X)$ dacă $Y \rightarrow \alpha X \beta$
- ▶ $Follow(Y) \subseteq Follow(X)$, dacă $Y \rightarrow \alpha X \beta$ și $\varepsilon \in First(\beta)$

Exemplu

Follow(+)

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\frac{\textit{Follow}(+) \supseteq \textit{First}(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}}{\textit{Follow}(*)}$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()}$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E)$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E \mid idT'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E)$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E \mid idT'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T E'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid id T'$$

$$T' \rightarrow * T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E')$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)}$$

Exemplu

$$E \rightarrow \textcolor{red}{T} E'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid id T'$$

$$T' \rightarrow * \textcolor{red}{T} \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T)$$

Exemplu

$$E \rightarrow \textcolor{red}{T} E'$$

$$E' \rightarrow + E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid id T'$$

$$T' \rightarrow * \textcolor{red}{T} \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T) \supseteq First(E') \setminus \{\varepsilon\} = \{ + \}$$

$$Follow(T)$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T) \supseteq First(E') \setminus \{\varepsilon\} = \{ + \}$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(E)$$

$$Follow(T)$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T) \supseteq First(E') \setminus \{\varepsilon\} = \{ + \}$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(E)$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(T')$$

$$Follow(T')$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First()) \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T) \supseteq First(E') \setminus \{\varepsilon\} = \{ + \}$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(E)$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(T')$$

$$Follow(T') \supseteq Follow(T)$$

$$\underline{Follow(T)}$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$\underline{Follow(+)} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(*)} \supseteq First(T) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$\underline{Follow(()} \supseteq First(E) \setminus \{\varepsilon\} = \{ (, id \}$$

$$Follow(E) \supseteq \{ \$ \}$$

$$Follow(E) \supseteq Follow(E')$$

$$Follow(E) \supseteq First(() \setminus \{\varepsilon\} = \{) \}$$

$$Follow(E') \supseteq Follow(E)$$

$$\underline{Follow(E)} = \underline{Follow(E')} = \{), \$ \}$$

$$Follow(T) \supseteq First(E') \setminus \{\varepsilon\} = \{ + \}$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(E)$$

$$Follow(T) \supseteq Follow(T')$$

$$Follow(T') \supseteq Follow(T)$$

$$\underline{Follow(T)} = \underline{Follow(T')} = \{ +,), \$ \}$$

Exemplu

Follow(id)

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid \textcolor{red}{id}T'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\begin{aligned} \text{Follow}(id) &\supseteq \text{First}(T') \setminus \{\varepsilon\} = \{*\} \\ \text{Follow}(id) \end{aligned}$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid \textcolor{red}{id}T'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\textit{Follow}(\textit{id}) \supseteq \textit{First}(T') \setminus \{\varepsilon\} = \{*\}$$

$$\textit{Follow}(\textit{id}) \supseteq \textit{Follow}(T)$$

$$\underline{\textit{Follow}(\textit{id})}$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid \textit{id}T'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$\textit{Follow}(\textit{id}) \supseteq \textit{First}(T') \setminus \{\varepsilon\} = \{*\}$$

$$\textit{Follow}(\textit{id}) \supseteq \textit{Follow}(T)$$

$$\underline{\textit{Follow}(\textit{id})} = \{+, *,), \$\}$$

$$\underline{\textit{Follow}()}$$

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid \textit{id}T'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

Exemplu

$$E \rightarrow TE'$$

$$E' \rightarrow +E \mid \varepsilon$$

$$T \rightarrow (E) \mid idT'$$

$$T' \rightarrow *T \mid \varepsilon$$

$$Follow(id) \supseteq First(T') \setminus \{\varepsilon\} = \{*\}$$

$$Follow(id) \supseteq Follow(T)$$

$$\underline{Follow(id)} = \{+, *,), \$\}$$

$$\underline{Follow())} \supseteq Follow(T) = \{+,), \$\}$$

Construirea tabelelor

Pentru fiecare producție $X \rightarrow \alpha$ și terminal (sau \$) t ,
avem că $tabel[X, t] = \alpha$, dacă:

- ▶ $t \in First(\alpha)$ SAU
- ▶ $\varepsilon \in First(\alpha)$ și $t \in Follow(X)$

Gramatici non- $LL(1)$

- ▶ Valori **multiple** ale intrărilor din tabel în caz de gramatică:
 - ▶ Ambiguă
 - ▶ Recursivă la stânga
 - ▶ Nefactorizată la stânga
 - ▶ Precum și în alte situații
- ▶ Construcții din programare non- $LL(1)$ (scăderea asociativă la dreapta?!)

Partea V

Analiza sintactică *bottom-up*

Cuprins

Introducere

Strategia *shift-reduce*

Analiză *LR* și *SLR*

Cuprins

Introducere

Strategia *shift-reduce*

Analiză *LR* și *SLR*

Principii

- ▶ Arbore de derivare construit de jos în sus și de la stânga la dreapta
- ▶ **Reducerea** intrării la simbolul de start, prin **inversarea** producțiilor
- ▶ **Reducție** = *producție* aplicată invers

Caracteristici

- ▶ Generalitate **mai mare** decât analiza *top-down* predictivă
- ▶ Eficiență **comparabilă**
- ▶ **Absența** necesității de factorizare la stânga a gramaticilor!

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

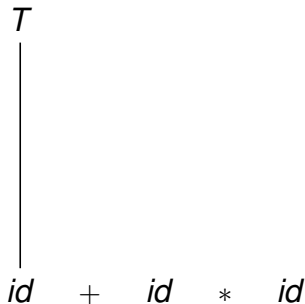
$$id \quad + \quad id \quad * \quad id$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

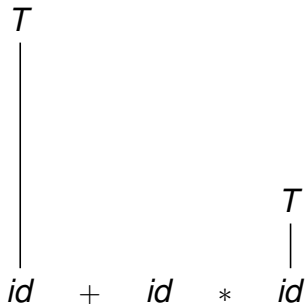
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

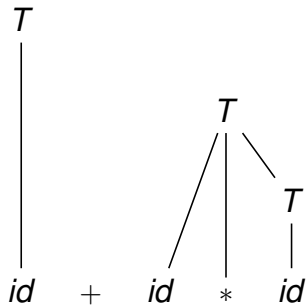
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

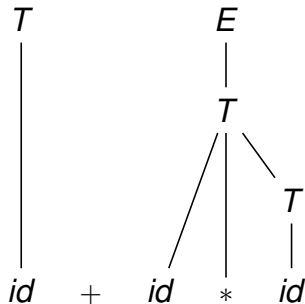
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid \textcolor{red}{T}$$

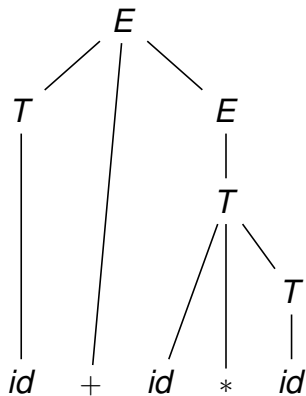
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

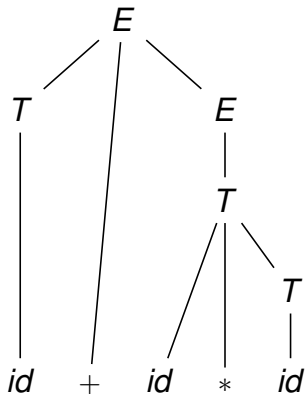
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Derivare **la dreapta**, construită în ordine **inversă**!

Cuprins

Introducere

Strategia *shift-reduce*

Analiză *LR* și *SLR*

Observație

- ▶ Starea curentă a șirului: $\alpha\beta\gamma$
- ▶ Următoarea reducere, conform $X \rightarrow \beta$
- ▶ Atunci, γ , format exclusiv din **terminali**

Observație

- ▶ Starea curentă a șirului: $\alpha\beta\gamma$
- ▶ Următoarea reducere, conform $X \rightarrow \beta$
- ▶ Atunci, γ , format exclusiv din **terminali**
- ▶ Explicație: existența pasului $\alpha X\gamma \rightarrow \alpha\beta\gamma$ în cadrul unei derivări **la dreapta**

Idee

- ▶ Divizarea şirului în **două** secvenţe, separate de „|”:
 $\alpha\beta \mid \gamma$
- ▶ Secvenţa din **dreapta**, **neprelucrată** încă, formată exclusiv din terminali
- ▶ Secvenţa din **stânga**, formată din terminali şi neterminali
- ▶ Iniţial, întreagul şir, neprelucrat: $\mid x_1 \dots x_n$

Acțiuni

- **Shift:** **deplasarea** lui „|” o poziție spre dreapta:

$$Y_1 \dots Y_m \mid x_1 x_2 \dots x_n \rightarrow Y_1 \dots Y_m x_1 \mid x_2 \dots x_n$$

- **Reduce:** aplicarea **inversă** a unei producții $X \rightarrow Y_i \dots Y_m$, la stânga lui „|”:

$$Y_1 \dots Y_{i-1} Y_i \dots Y_m \mid x_1 x_2 \dots x_n \rightarrow Y_1 \dots Y_{i-1} X \mid x_1 x_2 \dots x_n$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

| *id* + *id* * *id*

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

$id \mid + \quad id \quad * \quad id$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

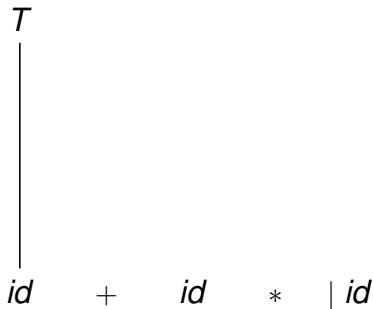
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

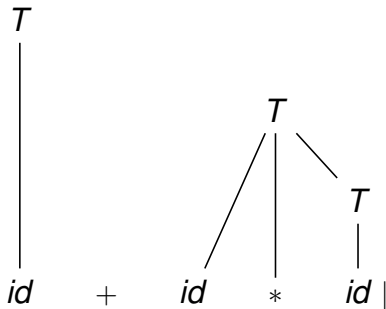
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

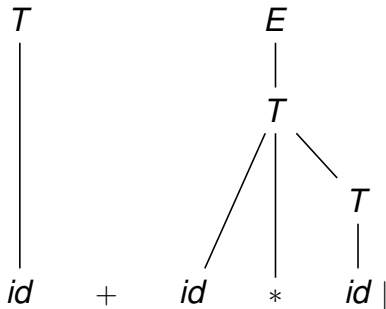
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid \textcolor{red}{T}$$

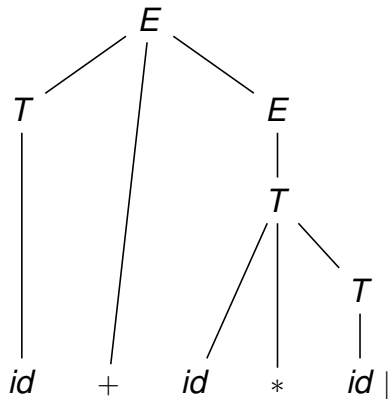
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Exemplu

$$E \rightarrow T + E \mid T$$

$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

Implementare

- ▶ Posibilitatea reprezentării secvenței din **stânga** printr-o **stivă**, cu vârful reprezentat de „|”
- ▶ **Shift**: **adăugarea** în stivă a unui terminal
- ▶ **Reduce**: **extragerea** din stivă a zero sau mai multor simboluri corespunzătoare părții drepte a unei producții și **adăugarea** unui neterminal, aferent părții stângi

Conflicte

- ▶ În starea $id \mid + id * id$, cum **alegem** între *shift* și *reduce* cu $T \rightarrow id$?
- ▶ Conflict ***shift-reduce***: posibilitatea aplicării simultane a celor **două acțiuni**
- ▶ Conflict ***reduce-reduce***: posibilitatea aplicării acțiunii *reduce* conform cu cel puțin **două producții** (grav!)

Repere (*handles*)

- ▶ În starea $T + id \mid * id$, **imposibilitatea** reducerii la E în cazul aplicării *reduce* cu $T \rightarrow id$ (absența secvenței T^* din gramatică)
- ▶ Scop: aplicarea *reduce* doar în cazul în care reducerea poate **continua** până la simbolul de start
- ▶ **Reper** (*handle*): producția $X \rightarrow \beta$, alături de poziția de la dreapta lui α , astfel încât aplicarea ei constituie un **pas** al unei derivări **la dreapta**:

$$S \rightarrow^* \alpha X \gamma \rightarrow \alpha \beta \gamma$$

- ▶ Prezența reperelor exclusiv în **vârful** stivei, la stânga lui „|” (inducție după numărul de acțiuni *reduce*)

Recunoașterea reperelor

- ▶ Algoritmi eficienți, **necunoscuți**
- ▶ În practică, utilizarea **euristicilor**, care, pentru anumite gramatici restricționate, obțin **întotdeauna** răspunsul corect
- ▶ Ierarhie a GIC, de la general la particular:
 - ▶ Neambiguous \supset
 - ▶ $LR(k)$ (*left to right, rightmost derivation*) \supset
 - ▶ $LALR(k)$ (*lookahead LR*) \supset
 - ▶ $SLR(k)$ (*simple LR*)

Prefixe viabile

- ▶ **Prefix viabil** α , dacă $\alpha \mid \gamma$ poate fi o **stare** a analizorului, i.e. dacă $\alpha\gamma$ poate constitui o **etapă intermediară** a derivării **la dreapta**
- ▶ Întinderea prefixului viabil, cel mult până la limita din **dreapta** a unui **reper**
- ▶ Existența prefixelor viabile \Rightarrow **absența** erorilor sintactice până în acel moment
- ▶ Mulțimea prefixelor viabile: limbaj **regulat**, i.e. prefixe viabile, acceptabile de către un AF

Organizarea stivei

- ▶ Exemplu: pentru șirul (*id*), $(E \mid)$ este o **stare** a analizorului
- ▶ $(E, \text{prefix al părții drepte a producției } T \rightarrow (E))$
- ▶ Cum precizăm **observarea** acestui prefix?
- ▶ Rescrierea regulii, în forma $T \rightarrow (E\bullet)$ (item)

Itemi

- ▶ **Item**: producție conținând „•” în **orice** poziție posibilă a părții drepte
- ▶ Pentru producția $T \rightarrow (E)$:

$$T \rightarrow \bullet(E)$$

$$T \rightarrow (\bullet E)$$

$$T \rightarrow (E\bullet)$$

$$T \rightarrow (E)\bullet$$

- ▶ Pentru producția $X \rightarrow \varepsilon$: $X \rightarrow \bullet$

Organizarea stivei (cont.)

- Posibilitatea existenței pe stivă a **mai multor** prefixe aferente părților drepte ale unor producții diferite:

$$\pi_1 \pi_2 \dots \pi_{n-1} \pi_n \mid \gamma$$

- π_i = prefixul părții drepte a producției $X_i \rightarrow \beta_i$,
i.e. $\beta_i = \pi_i \dots$
- X_i , continuare a prefixului π_{i-1} a părții drepte a producției $X_{i-1} \rightarrow \beta_{i-1}$, i.e. $X_{i-1} \rightarrow \pi_{i-1} X_i \dots$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow T + E \mid T \\T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E)\end{aligned}$$

- ▶ Șirul:

$$T + id * \mid id$$

- ▶ Prefixele și itemii:

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow T + E \mid T \\T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E)\end{aligned}$$

- ▶ Șirul:

$$T + \textcolor{red}{id} * \mid id$$

- ▶ Prefixele și itemii:

$$T \rightarrow \textcolor{red}{id} * \bullet T$$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow T + E \mid T \\T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E)\end{aligned}$$

- ▶ Șirul:

$$T + \textcolor{red}{\epsilon} id * \mid id$$

- ▶ Prefixele și itemii:

$$\begin{aligned}T &\rightarrow id * \bullet T \\E &\rightarrow \bullet T\end{aligned}$$

Exemplu

- ▶ Gramatica:

$$E \rightarrow T + E \mid T$$
$$T \rightarrow id * T \mid id \mid (E)$$

- ▶ Șirul:

$$T + id * \mid id$$

- ▶ Prefixele și itemii:

$$T \rightarrow id * \bullet T$$

$$E \rightarrow \bullet T$$

$$E \rightarrow T + \bullet E$$

Exemplu

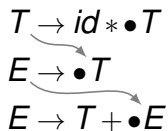
- ▶ Gramatica:

$$\begin{aligned}E &\rightarrow T + E \mid T \\T &\rightarrow id * T \mid id \mid (E)\end{aligned}$$

- ▶ Șirul:

$$T + id * \mid id$$

- ▶ Prefixele și itemii:

$$\begin{aligned}T &\rightarrow id * \bullet T \\E &\rightarrow \bullet T \\E &\rightarrow T + \bullet E\end{aligned}$$

Recunoașterea prefixelor viabile cu AFN

1. Creează noul **simbol de start** S' și adaugă **tranziția** $S' \rightarrow S$ la gramatică
2. **Stările AFN**: **itemii** gramaticii
3. Pentru fiecare item $Y \rightarrow \alpha \bullet X \gamma$, cu X terminal sau neterminal, adaugă **tranziția**

$$Y \rightarrow \alpha \bullet X \gamma \quad \rightarrow^X \quad Y \rightarrow \alpha X \bullet \gamma$$

4. Pentru fiecare item $Y \rightarrow \alpha \bullet X \gamma$, cu X neterminal, și fiecare producție $X \rightarrow \beta$, adaugă **tranziția**

$$Y \rightarrow \alpha \bullet X \gamma \quad \rightarrow^\epsilon \quad X \rightarrow \bullet \beta$$

5. Starea **inițială**: $S' \rightarrow \bullet S$
6. Stările **finale**: **toate** stările!

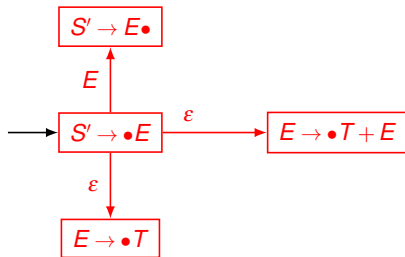

AFN

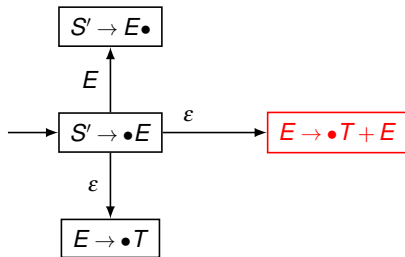
→ $S' \rightarrow \bullet E$

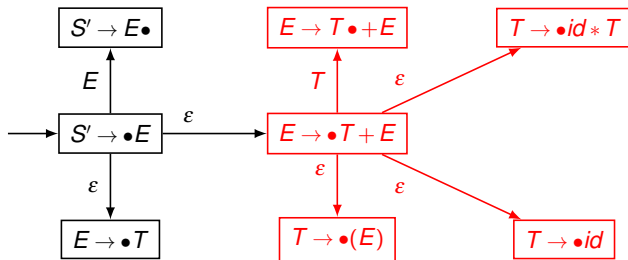
AFN

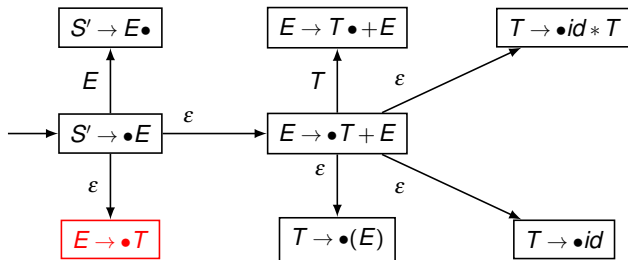
AFN

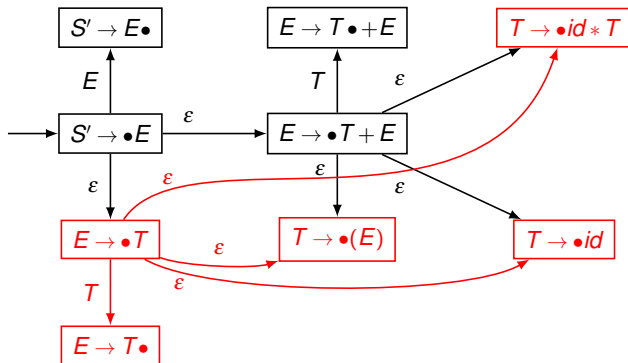
AFN

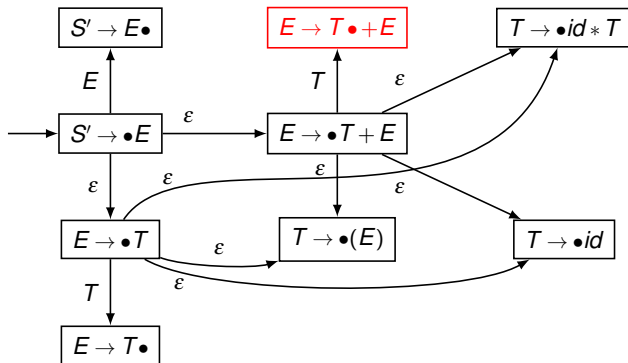
AFN

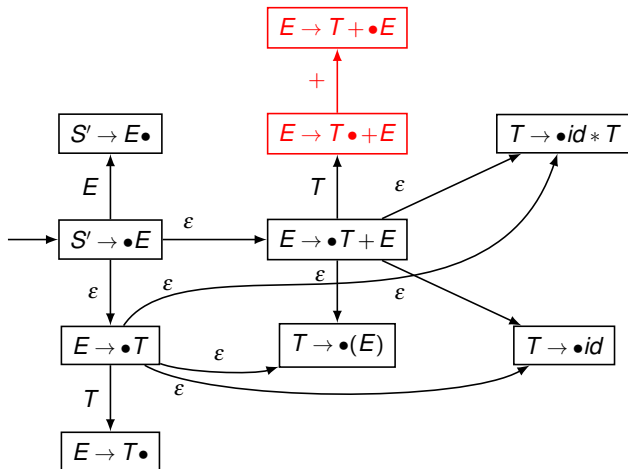
AFN

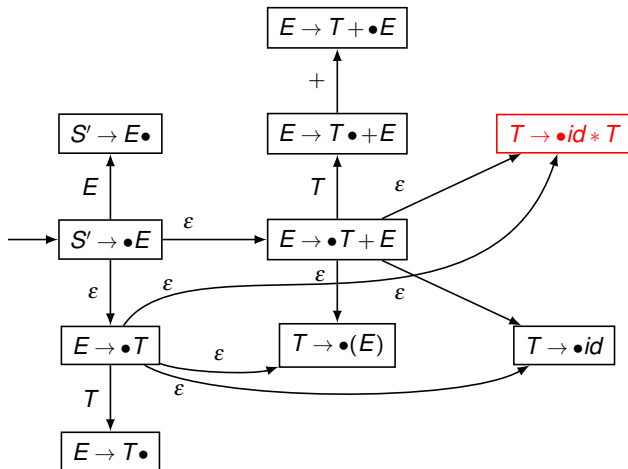
AFN

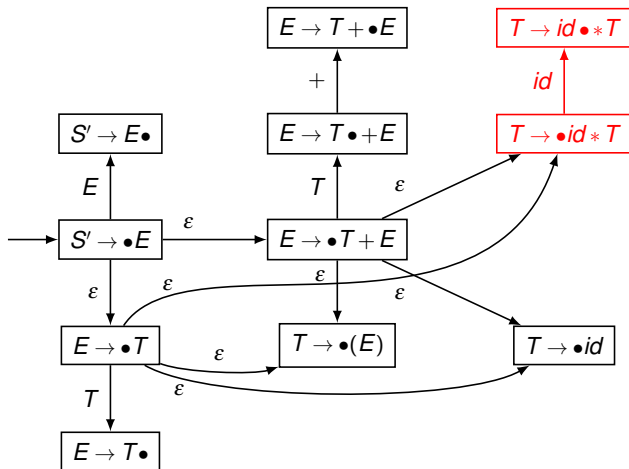
AFN

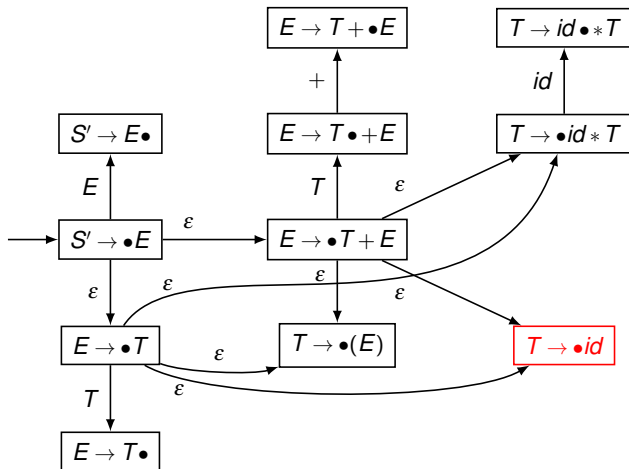
AFN

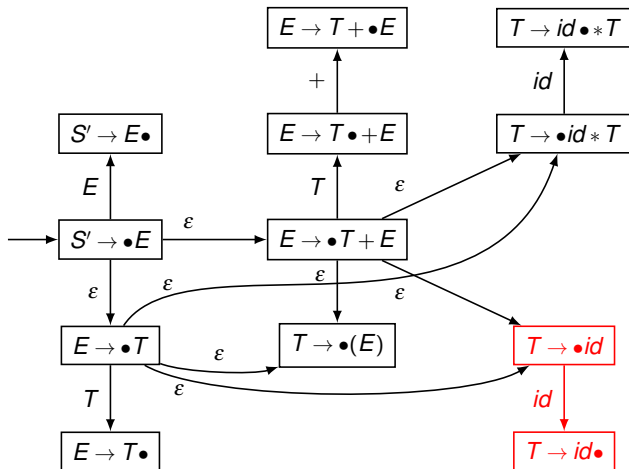
AFN

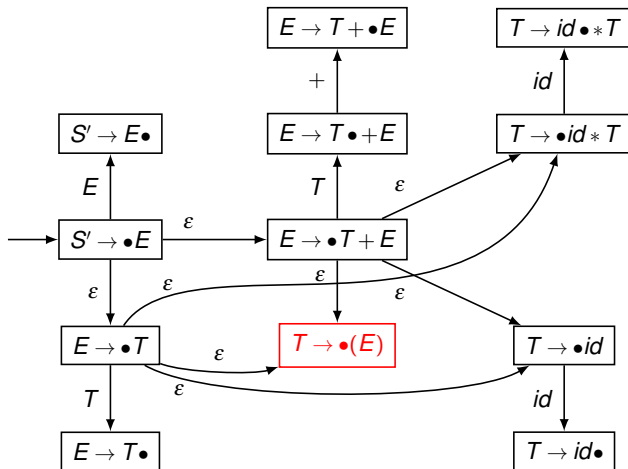
AFN

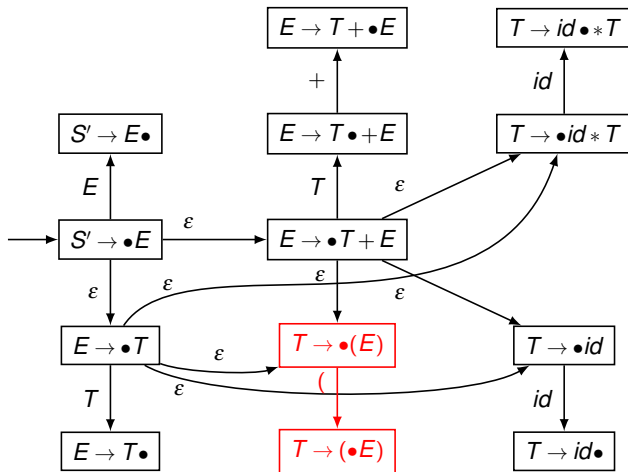
AFN

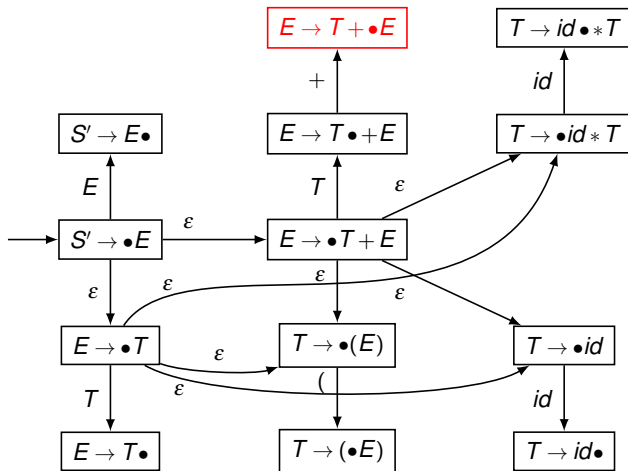
AFN

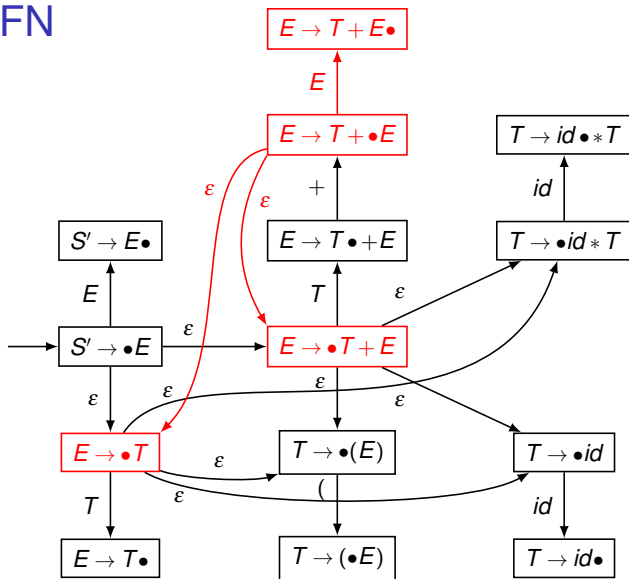
AFN

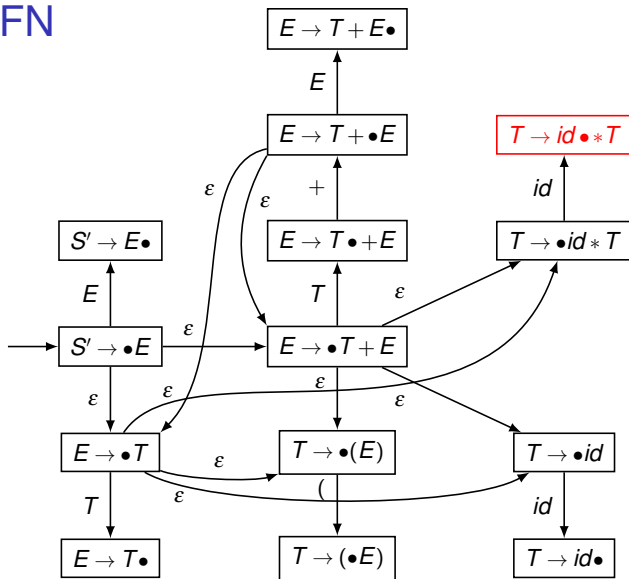
AFN

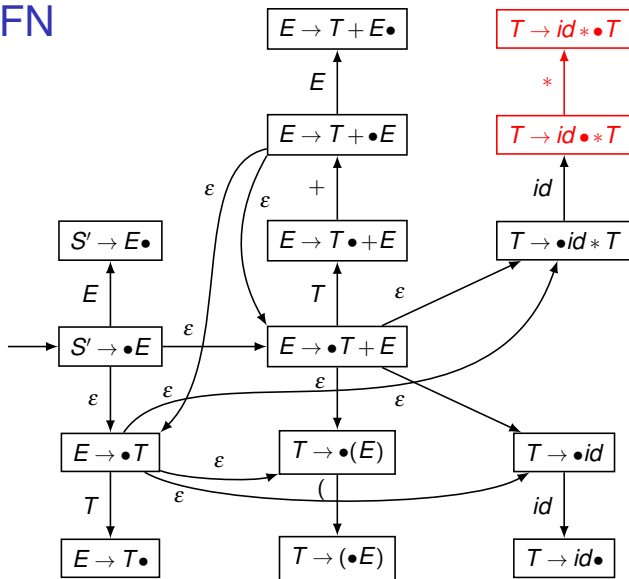
AFN

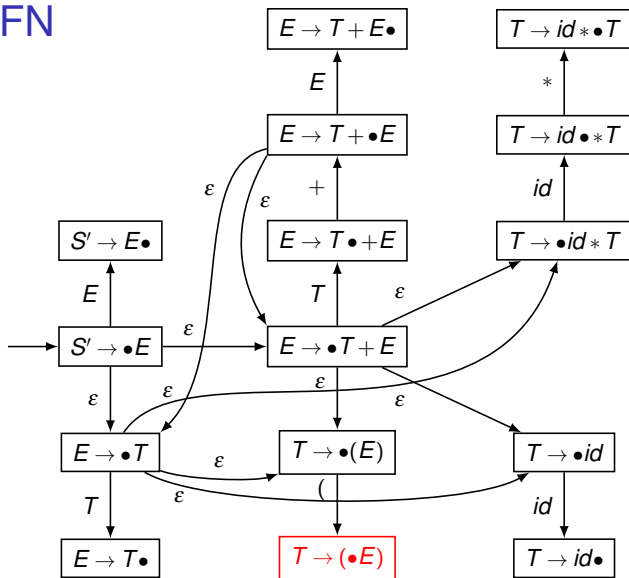
AFN

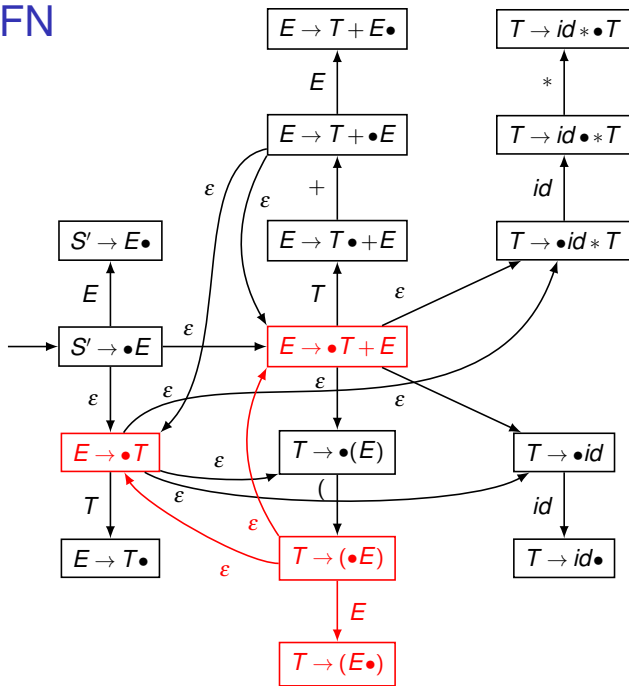
AFN

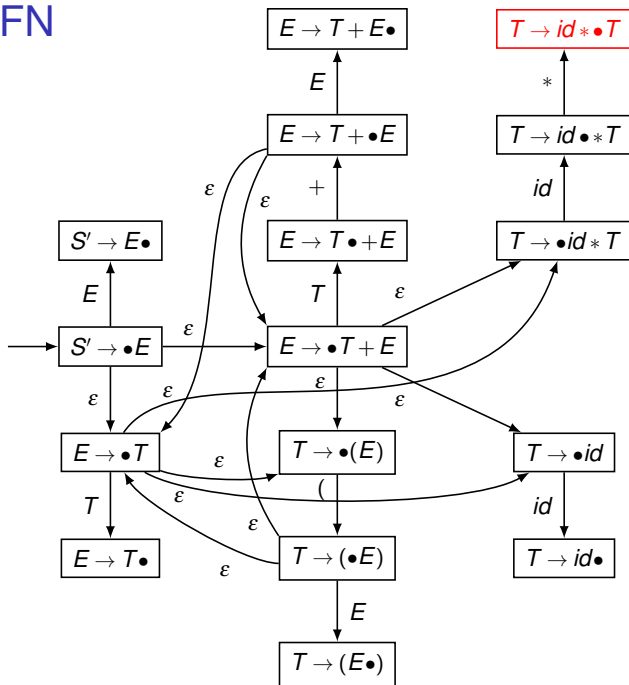
AFN

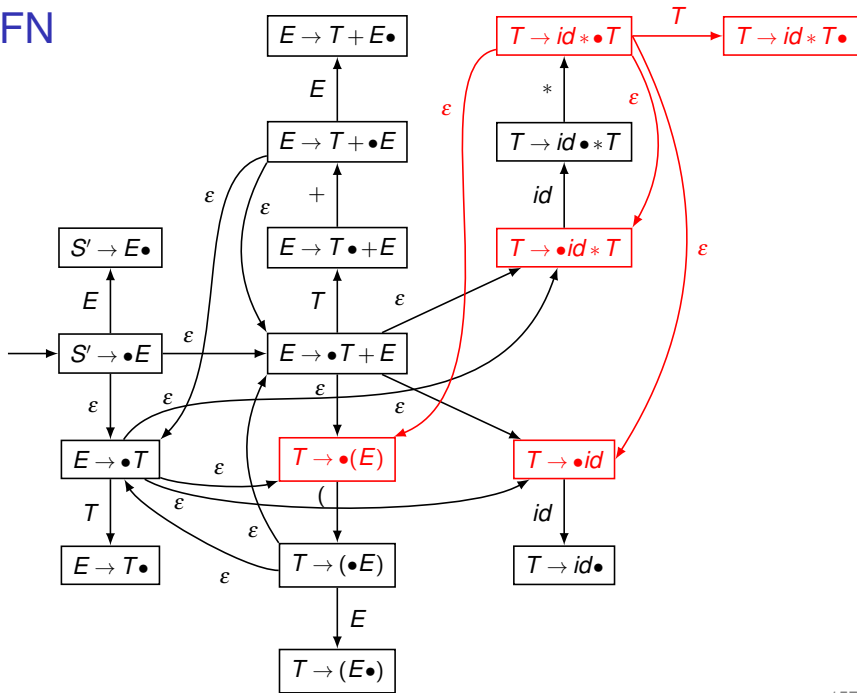
AFN

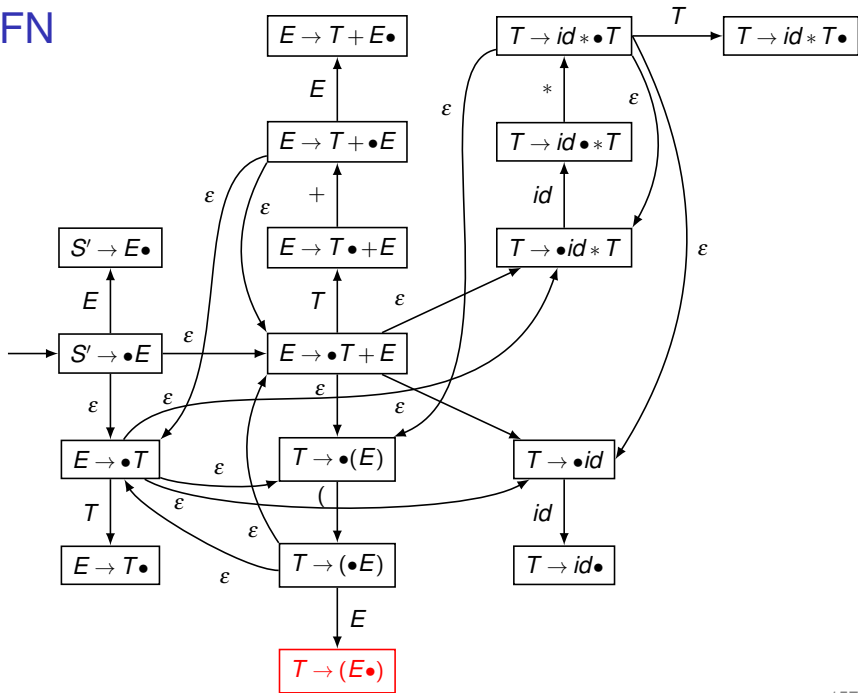
AFN

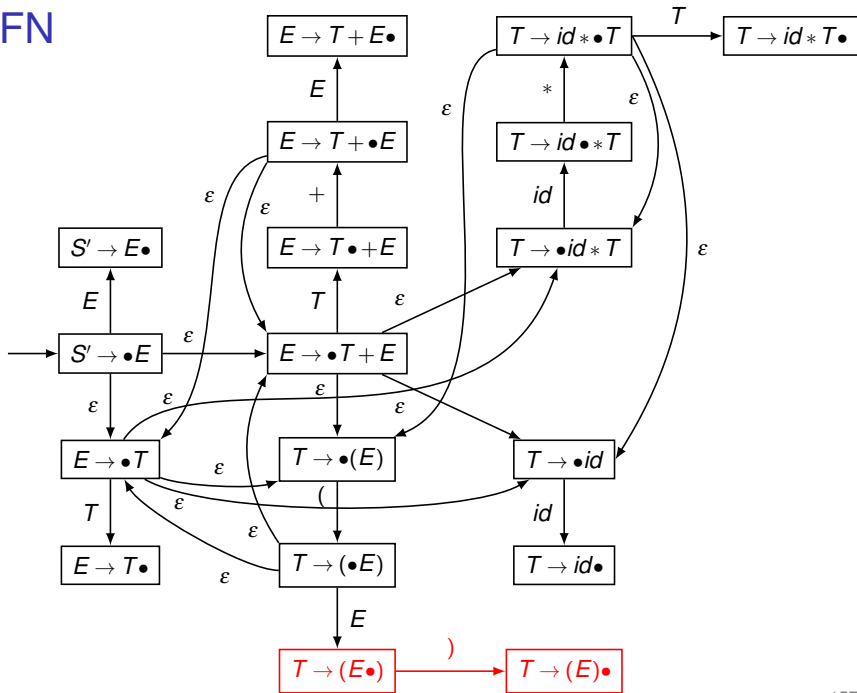
AFN

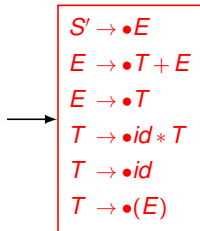
AFN

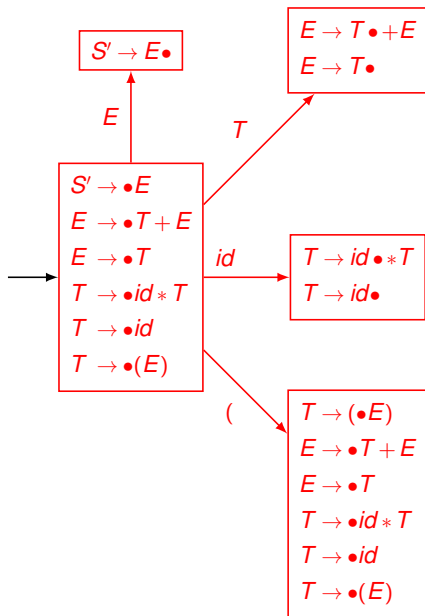
AFN

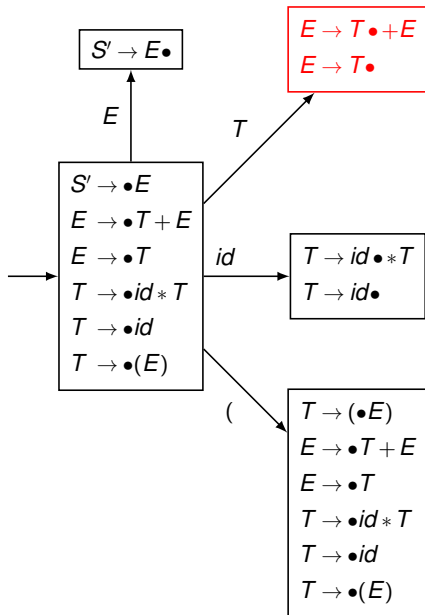
AFD

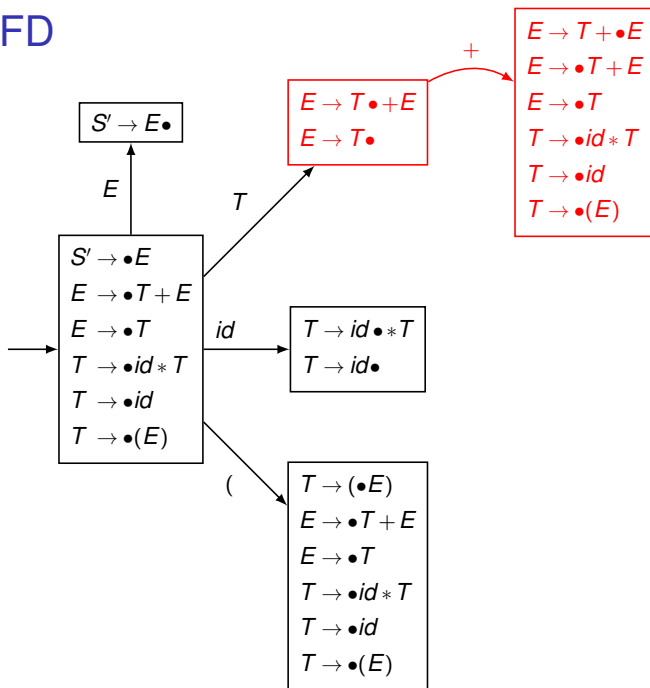
AFD

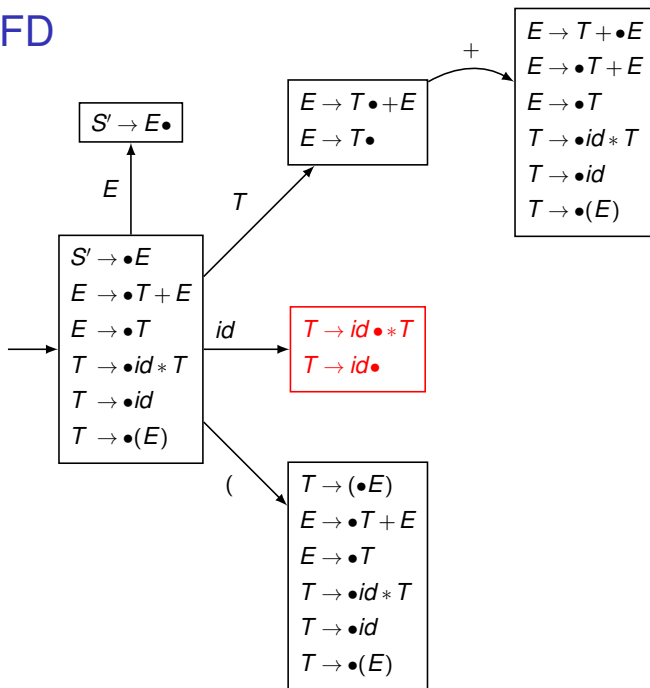
AFD

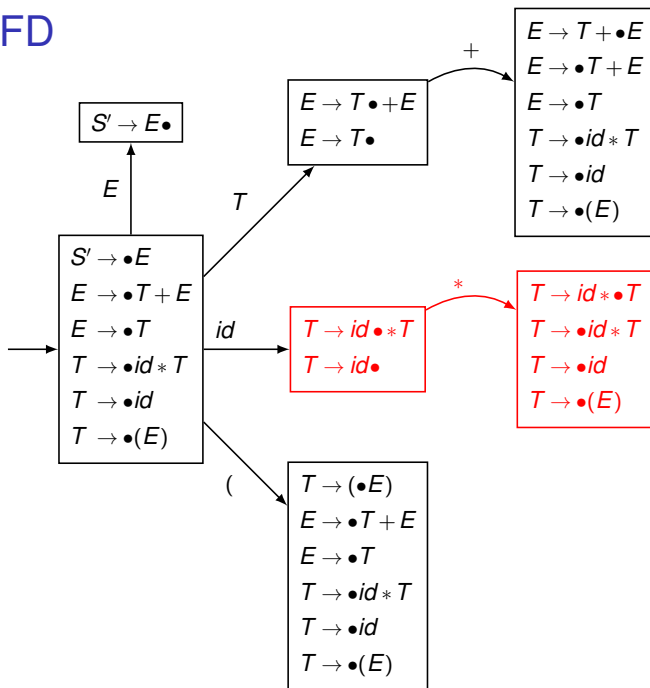
AFD

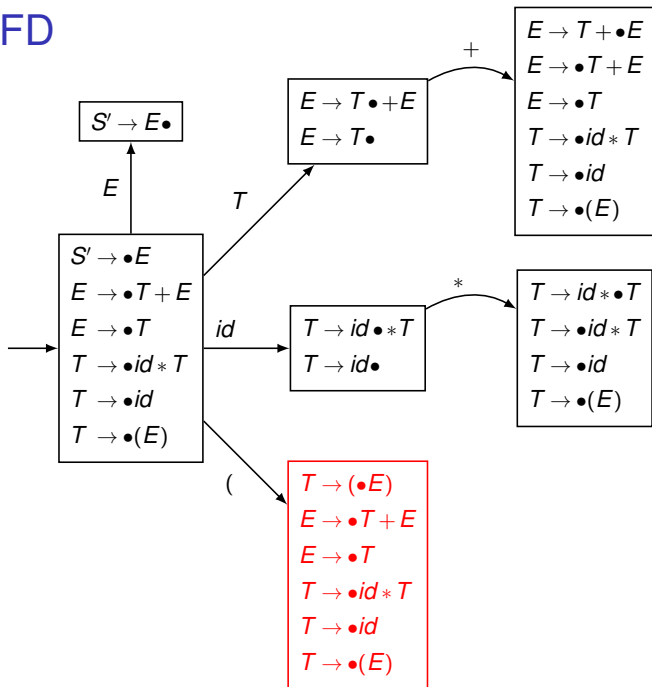
AFD

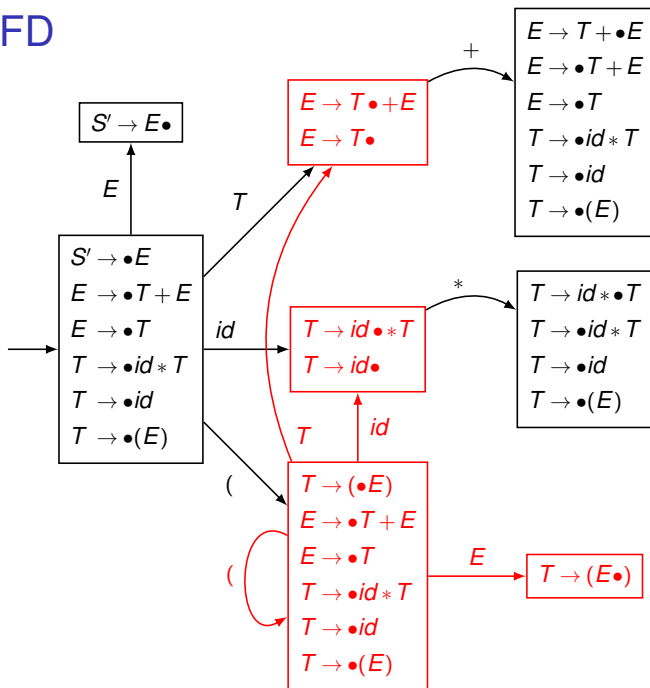
AFD

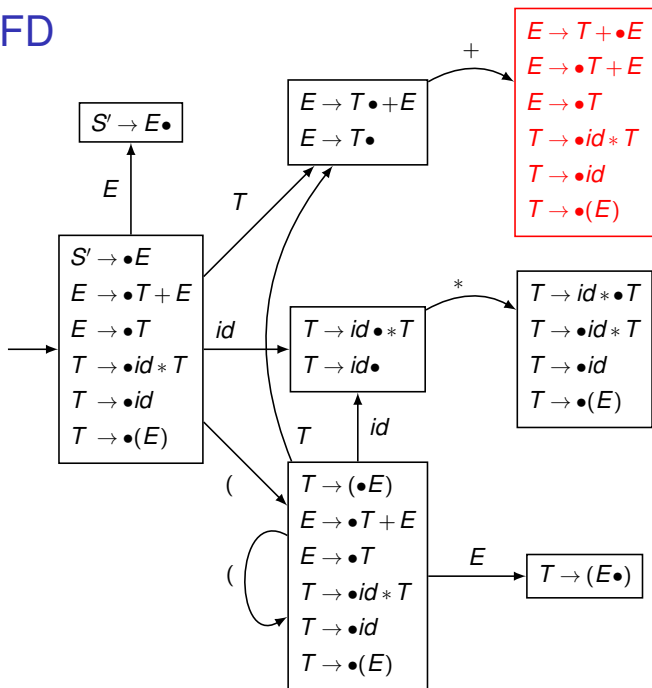
AFD

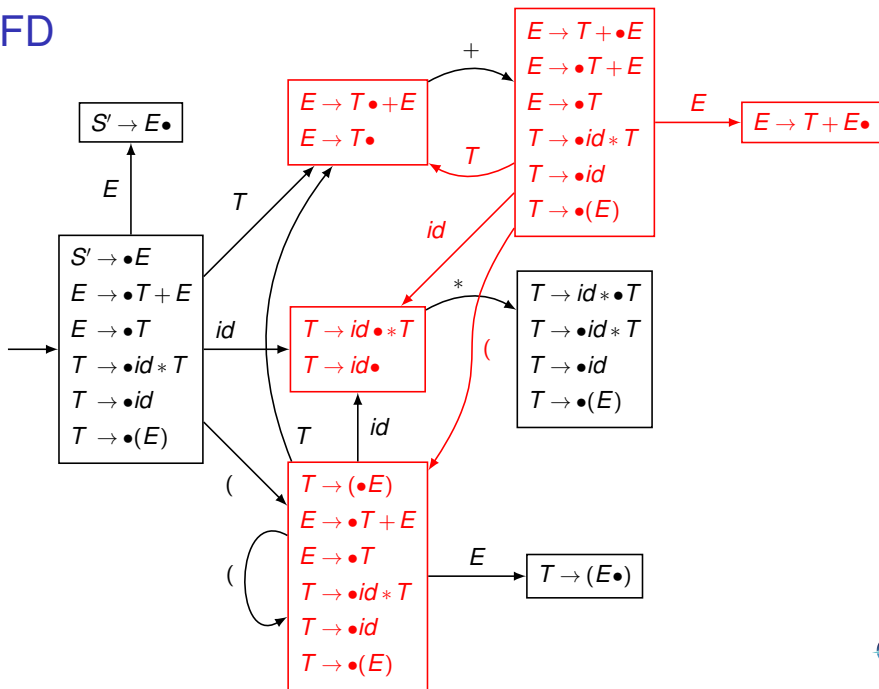
AFD

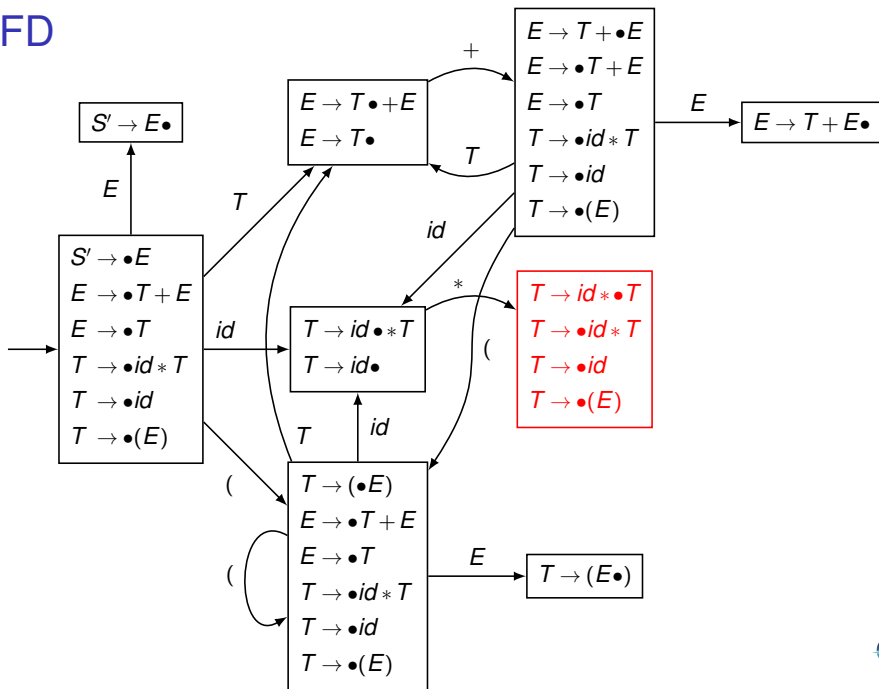
AFD

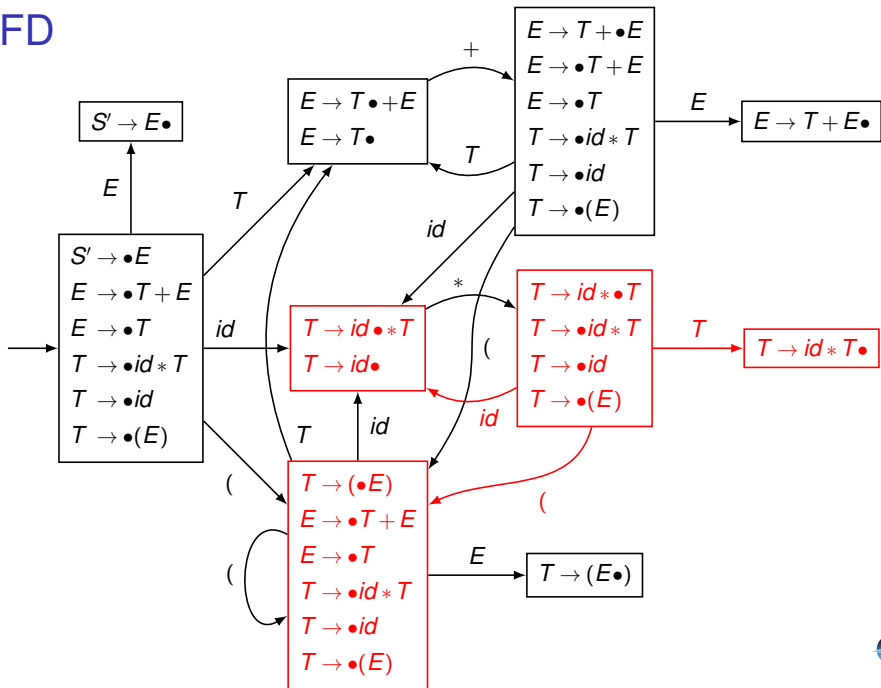
AFD

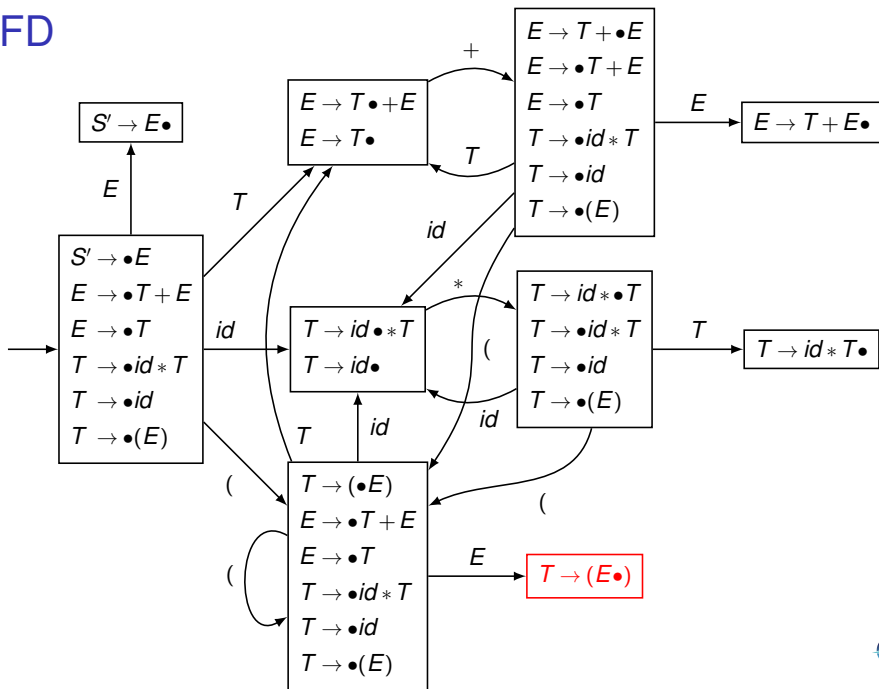
AFD

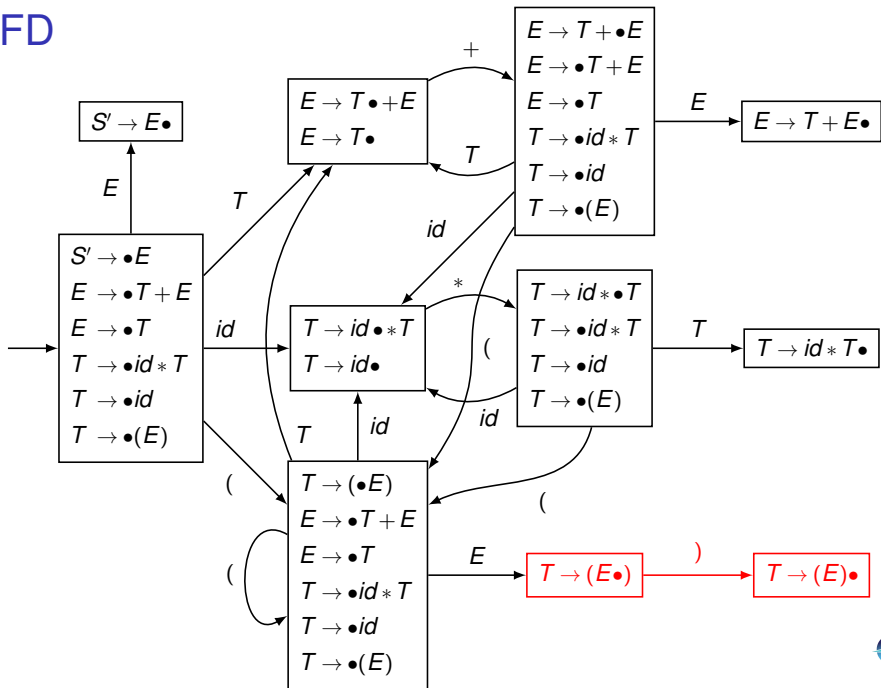
AFD

AFD

AFD

Itemi valizi

- ▶ Itemul $X \rightarrow \beta \bullet \gamma$, **valid** pentru **prefixul viabil** $\alpha\beta$, dacă secvența următoare **poate apărea** într-o derivare **la dreapta**:

$$S' \rightarrow^* \alpha X \delta \rightarrow \alpha \beta \gamma \delta$$

- ▶ În starea $\alpha\beta \mid \gamma\delta$, **reper** încă **neevidențiat** reprezentat de producția $X \rightarrow \beta\gamma$, și poziția de la dreapta lui α
- ▶ Ulterior, în starea $\alpha\beta\gamma \mid \delta$, posibilitatea **reducerii** cu producția $X \rightarrow \beta\gamma$
- ▶ Alternativ, item valid / pentru prefixul α , dacă execuția AFD pe șirul α se **încheie** într-o stare care îl conține pe /

Cuprins

Introducere

Strategia *shift-reduce*

Analiză *LR* și *SLR*

Analiză $LR(0)$

- ▶ $LR(0)$: **absența** *lookahead*-ului în alegerea producțiilor (reducțiilor)
- ▶ Starea **analizorului**: $\alpha\beta \mid t\dots$, cu t terminal
- ▶ Starea finală a **AFD** rulat pe prefixul $\alpha\beta$: s
- ▶ **Reduce** cu $X \rightarrow \beta$, dacă s conține $X \rightarrow \beta\bullet$
- ▶ **Shift**, dacă s conține $X \rightarrow \beta\bullet t\gamma$

Conflicte $LR(0)$

- Conflict **shift-reduce**, în cazul existenței unei stări cu **câte un item** de fiecare tip:

$$X_1 \rightarrow \beta_1 \bullet$$

$$X_2 \rightarrow \beta_2 \bullet t\gamma$$

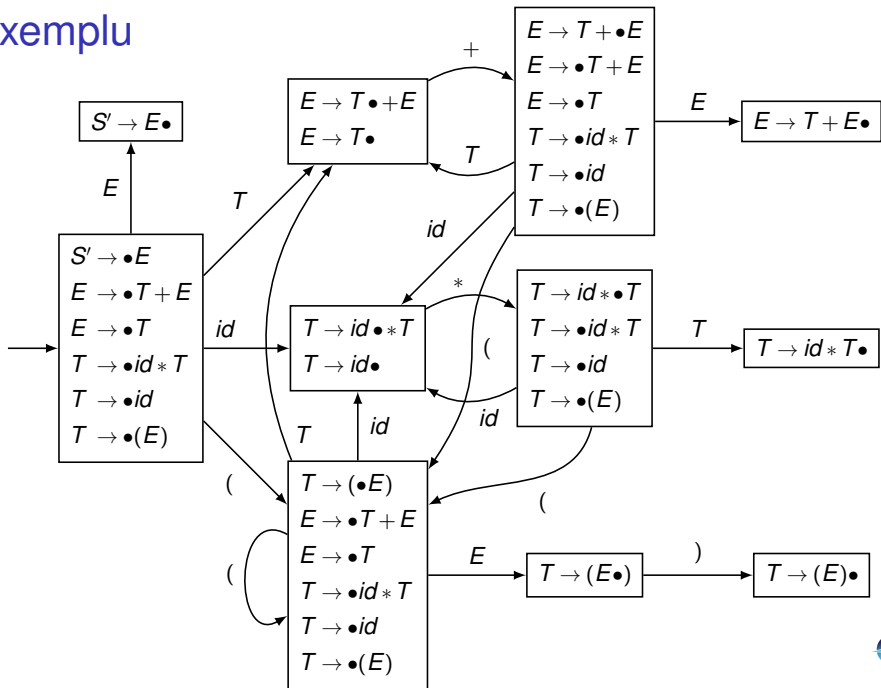
- Conflict **reduce-reduce**, în cazul existenței unei stări cu cel puțin **doi** itemi *reduce*:

$$X_1 \rightarrow \beta_1 \bullet$$

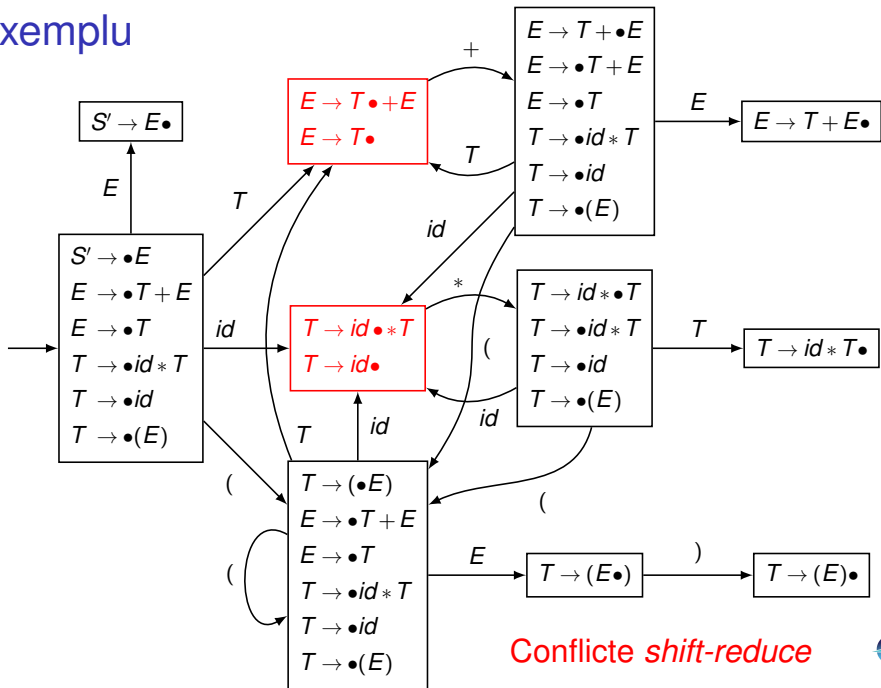
$$X_2 \rightarrow \beta_2 \bullet$$

Exemplu

Exemplu

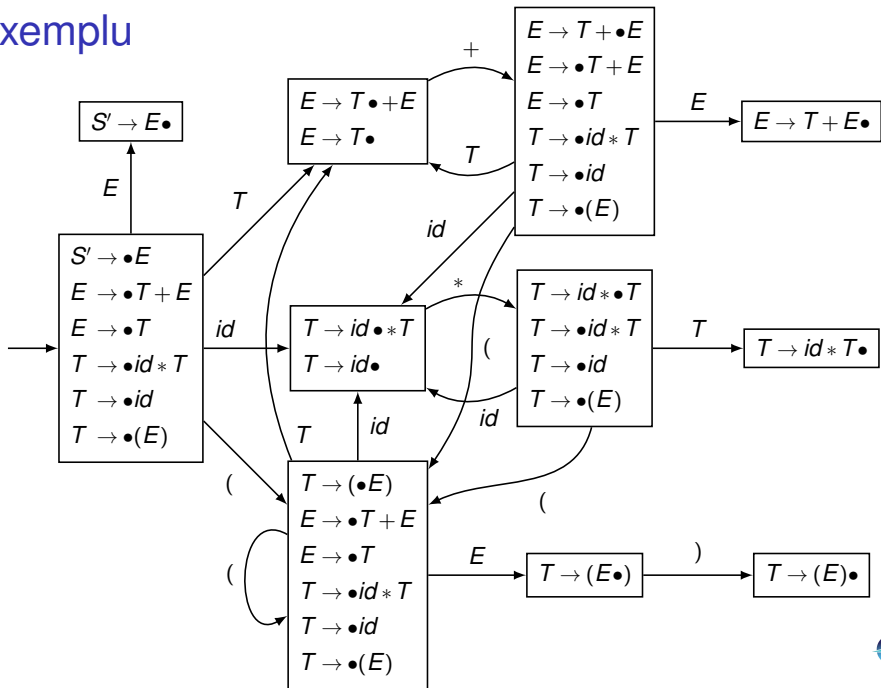

Analiză $SLR(1)$

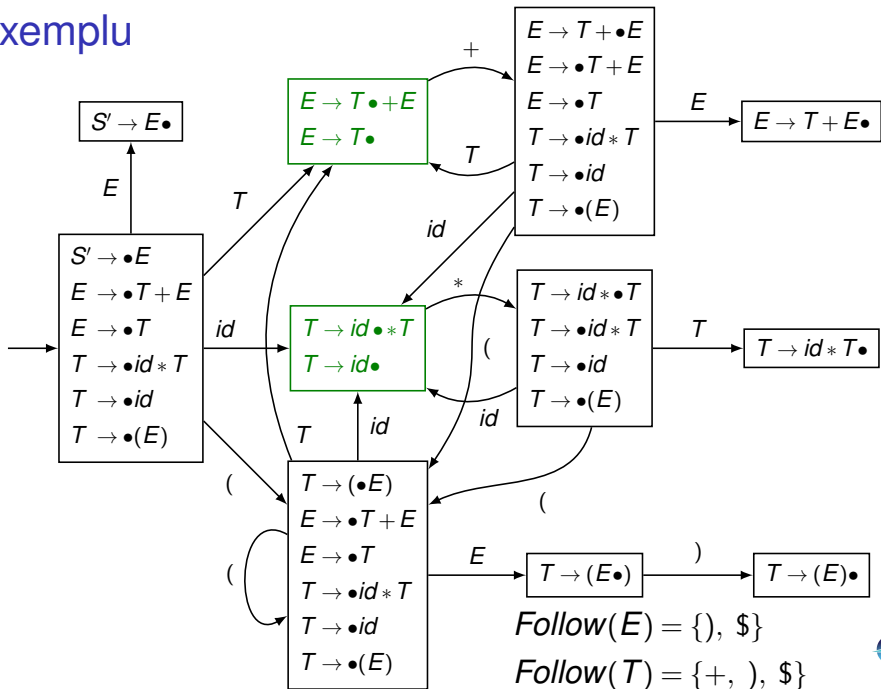
- ▶ $SLR(1)$: *Simple LR*
- ▶ $SLR(1)$: utilizarea unui *token* de **lookahead** pentru **reducerea** numărului stărilor conflictuale
- ▶ Îmbunătățire: **Reduce** cu $X \rightarrow \beta$, dacă s conține $X \rightarrow \beta \bullet$ și $t \in Follow(X)$

Exemplu

Exemplu

Gramatica aritmetică ambiguă

- ▶ Gramatica:

$$\begin{array}{l} E \rightarrow E + E \\ | \quad E * E \\ | \quad (E) \\ | \quad id \end{array}$$

- ▶ Existența unei stări cu **conflict** *shift-reduce*:

$$E \rightarrow E * E \bullet$$

$$E \rightarrow E \bullet + E$$

- ▶ Necesitatea declarațiilor de **precedență**!

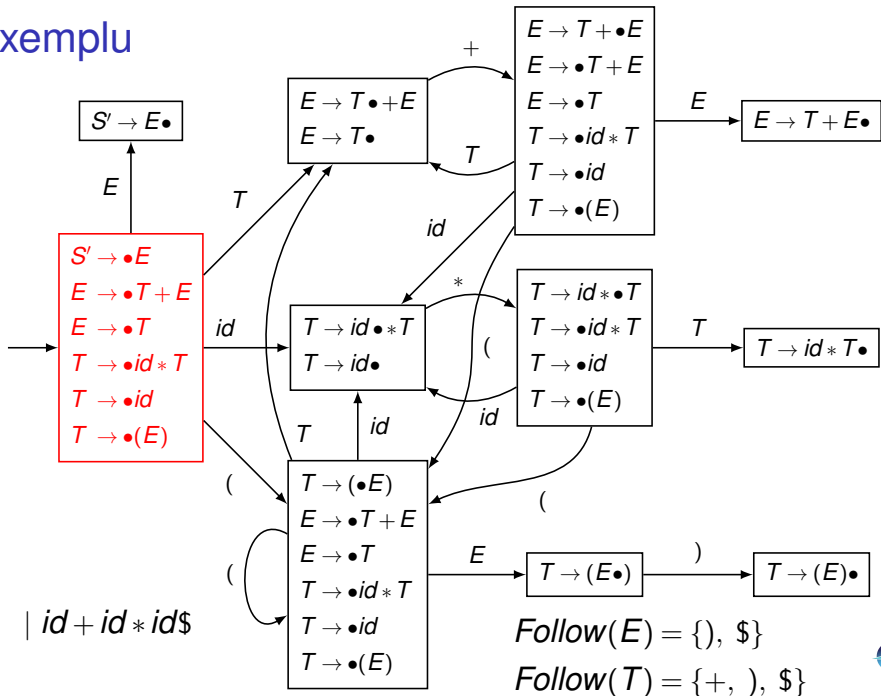

Algoritmul $SLR(1)$ naiv

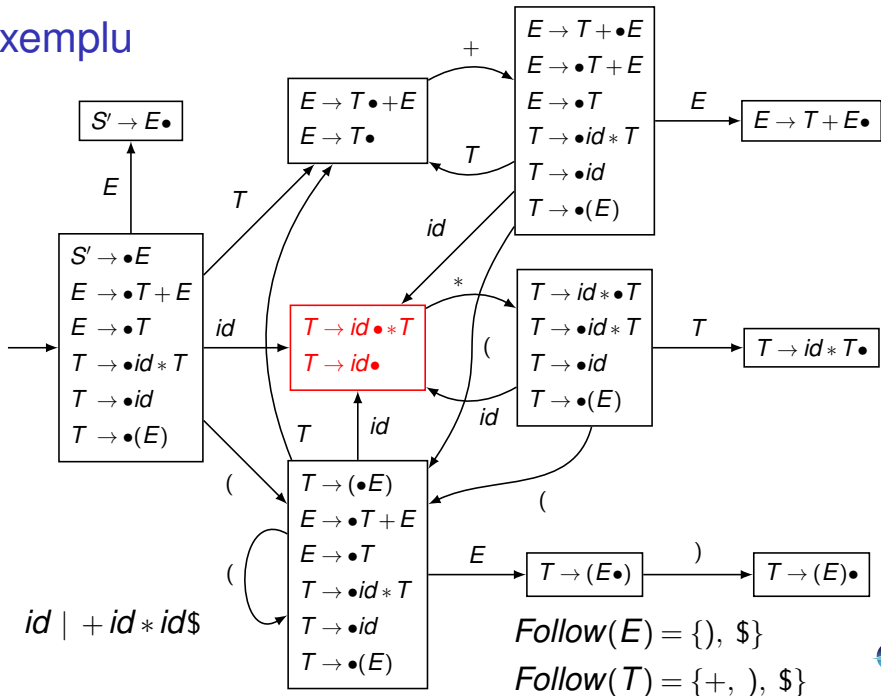
1. Starea **inițială**: $| x_1 \dots x_n \$$
2. Pentru starea curentă a analizorului $\alpha | \gamma$, rulează **AFD** pe prefixul α , cu încheierea execuției în starea s .
3. Aplică **acțiunile** *shift* sau *reduce* conform strategiei $SLR(1)$, sau semnalează **eroare** dacă nu există acțiuni aplicabile.
4. Dacă starea analizorului este $S' | \$$, **acceptă**. Altfel, **reia** de la pasul 2.

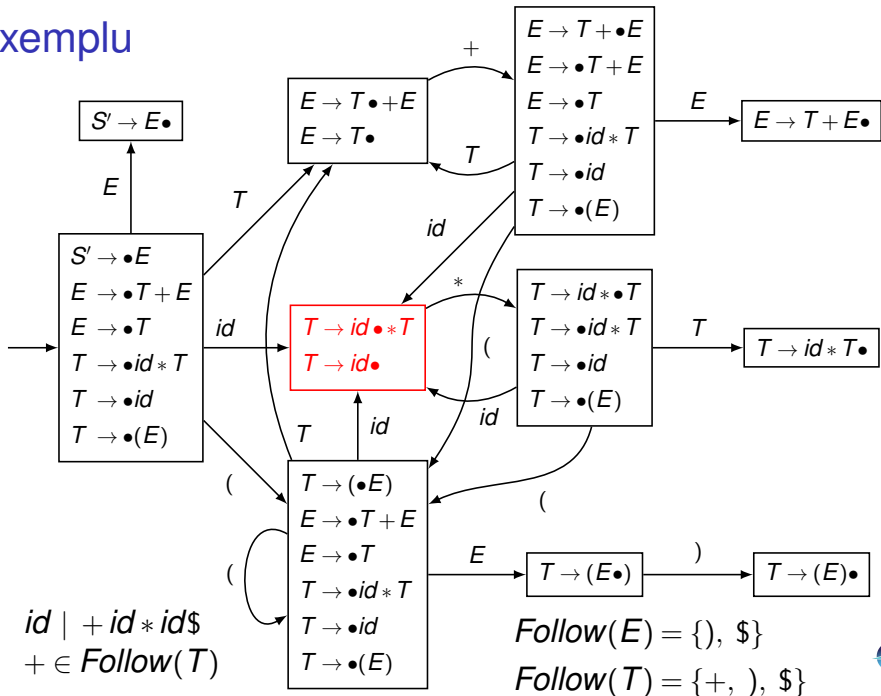
Exemplu

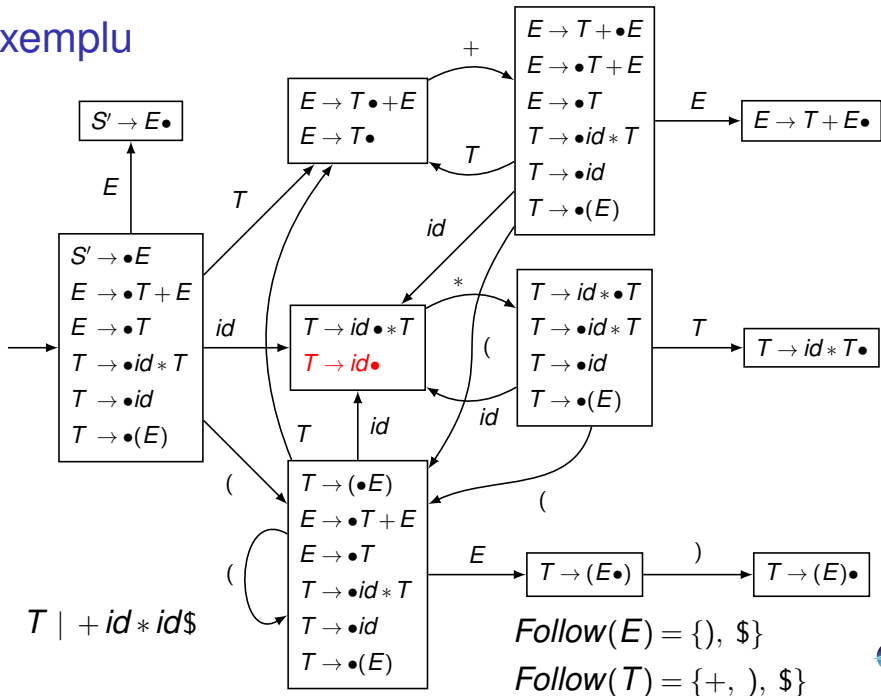
Exemplu

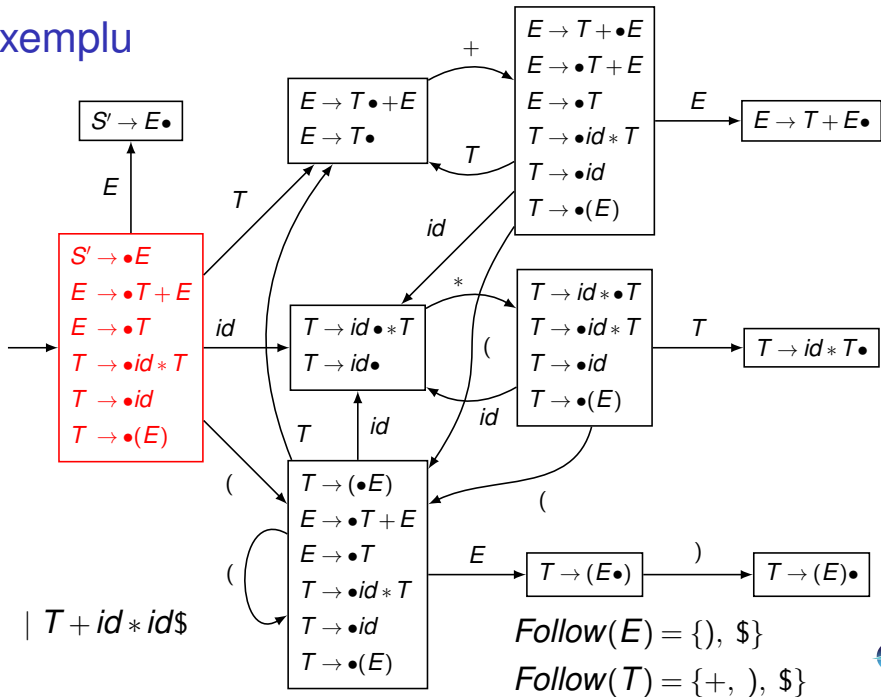
Exemplu

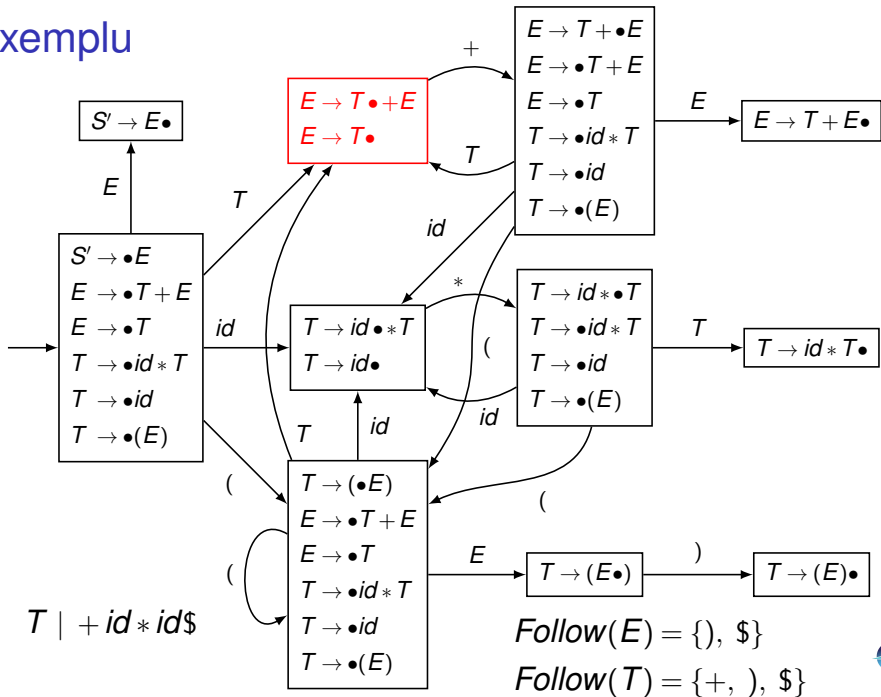
Exemplu

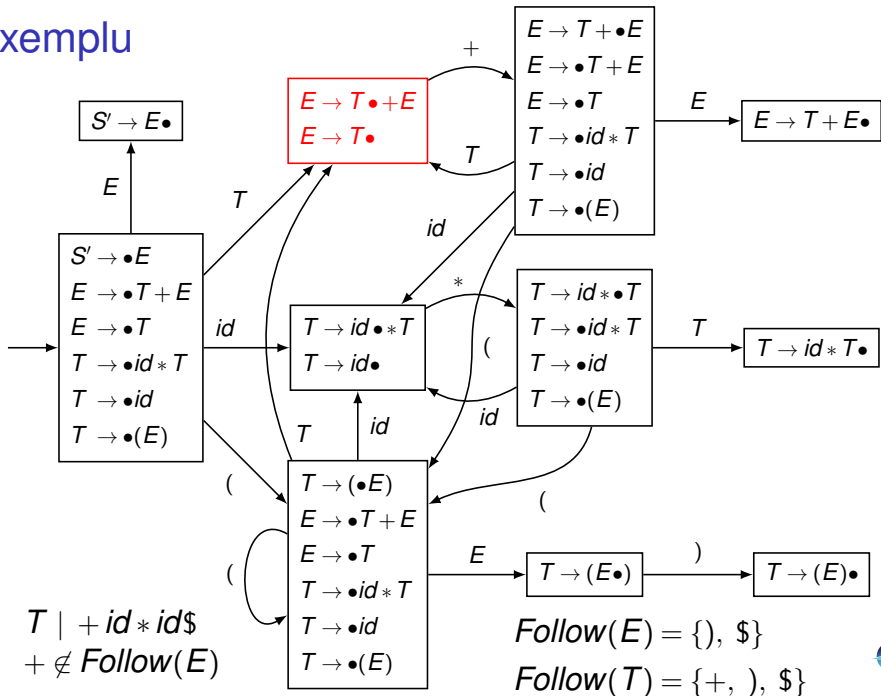
Exemplu

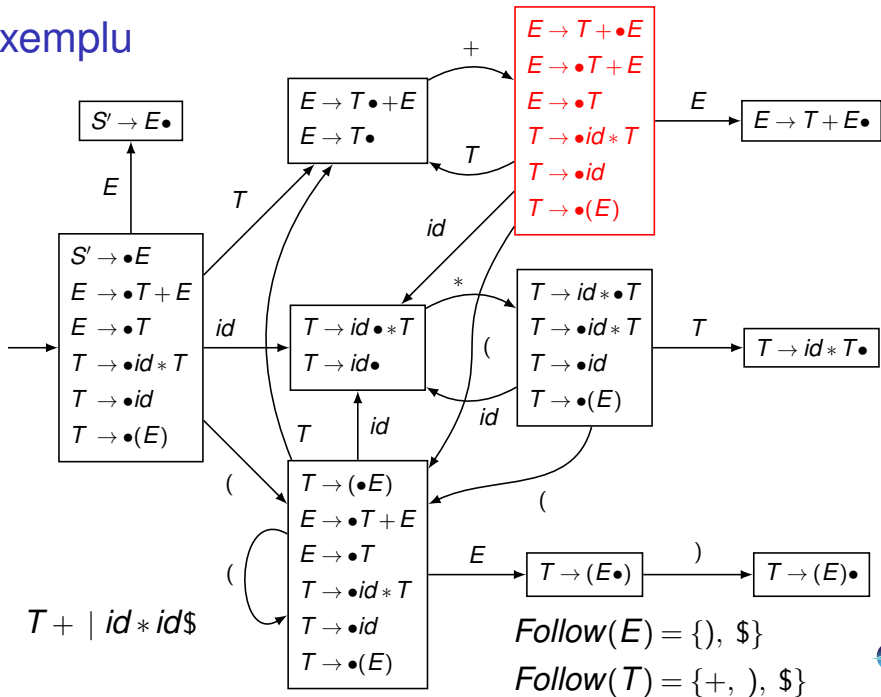
Exemplu

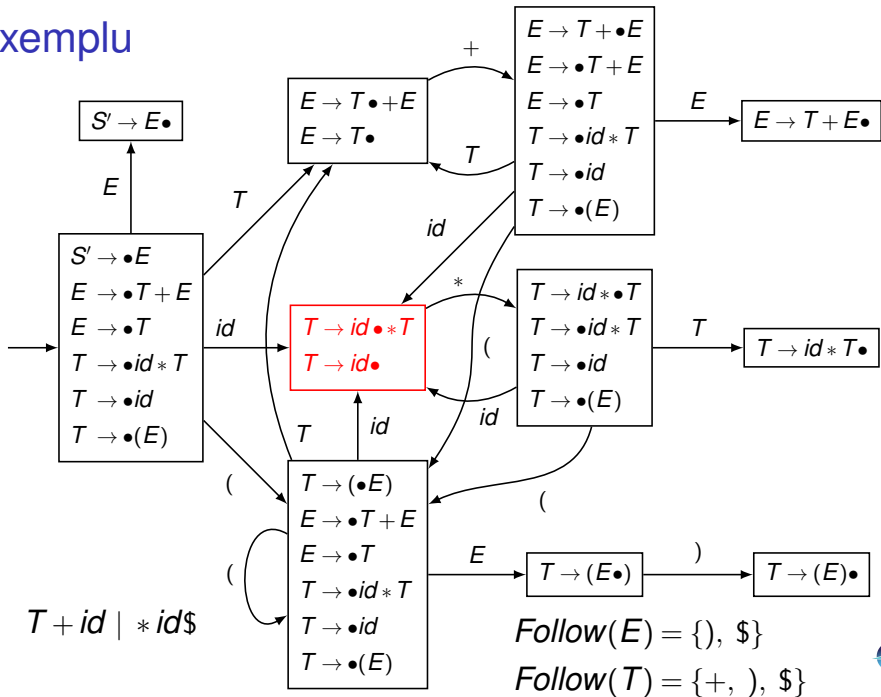
Exemplu

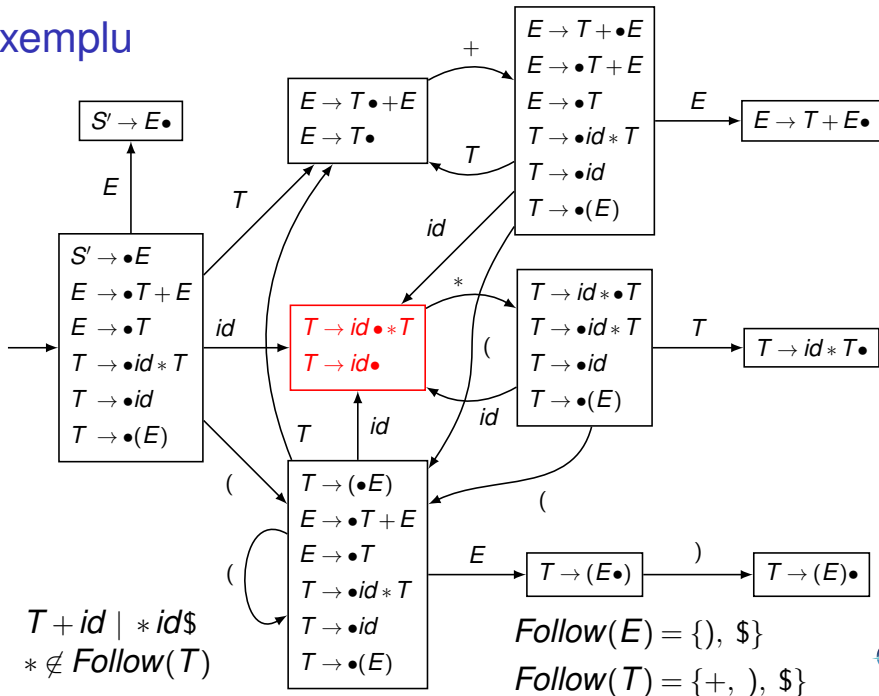
Exemplu

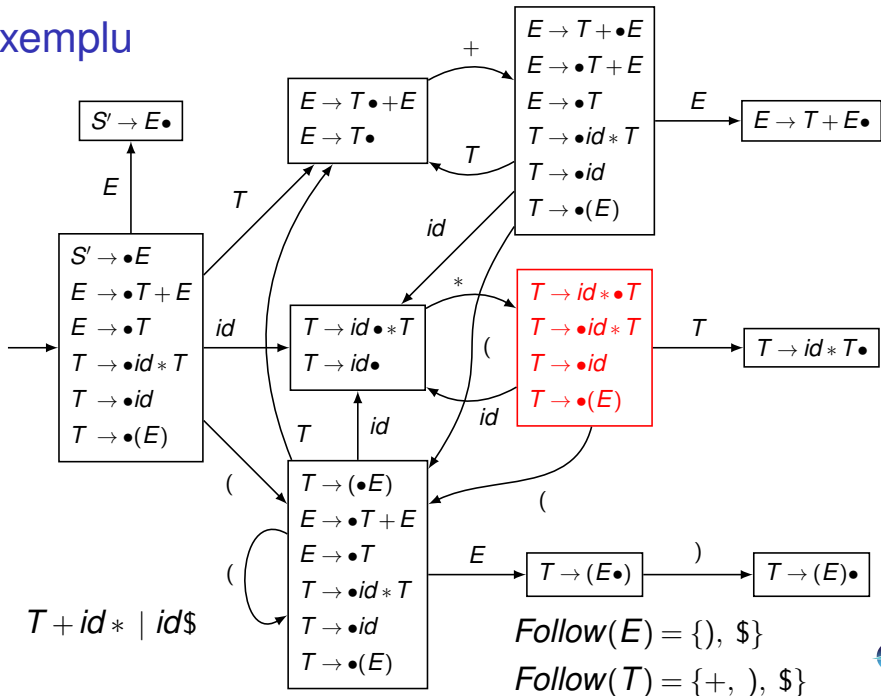
Exemplu

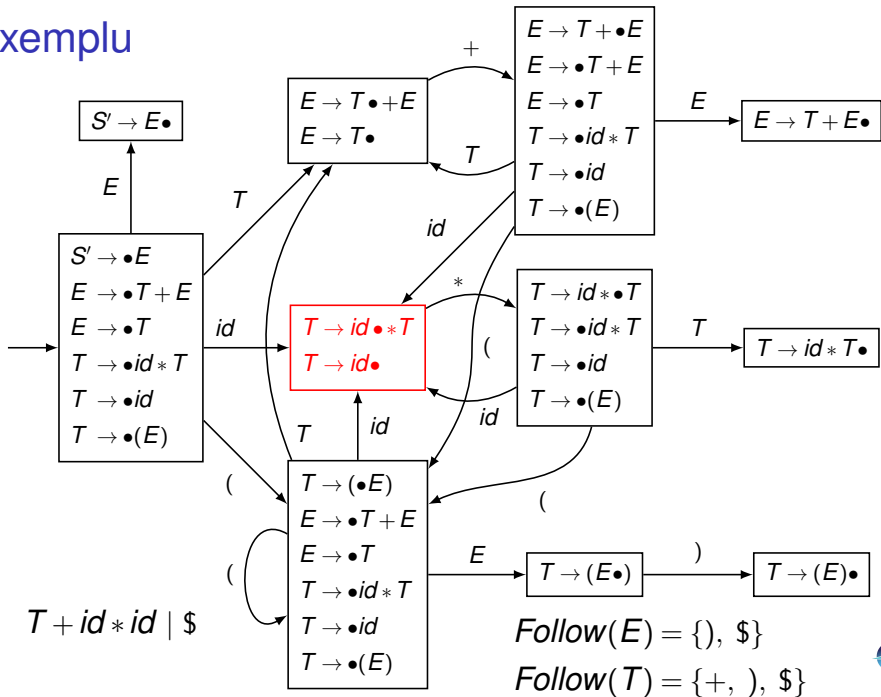
Exemplu

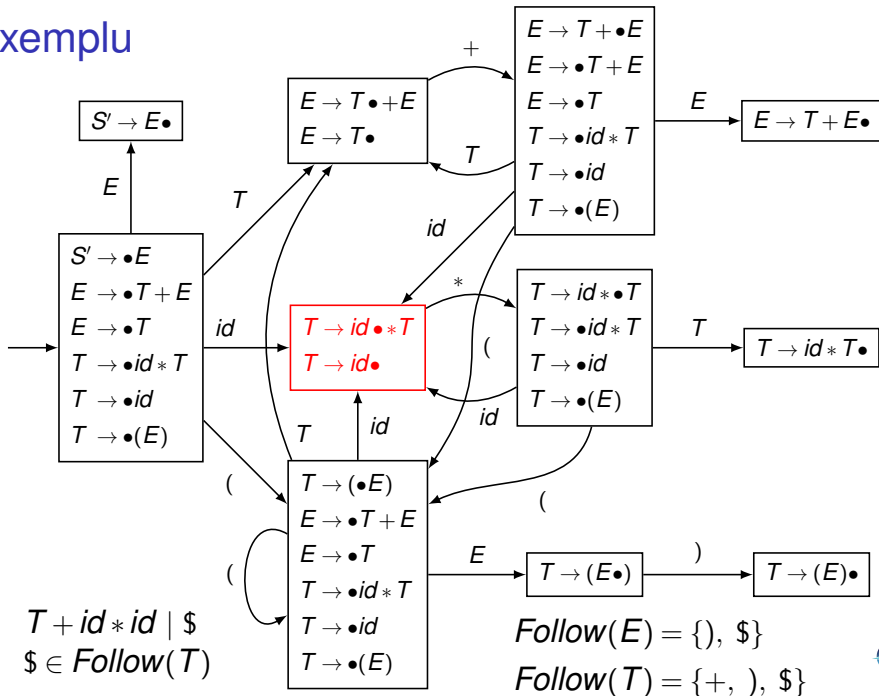
Exemplu

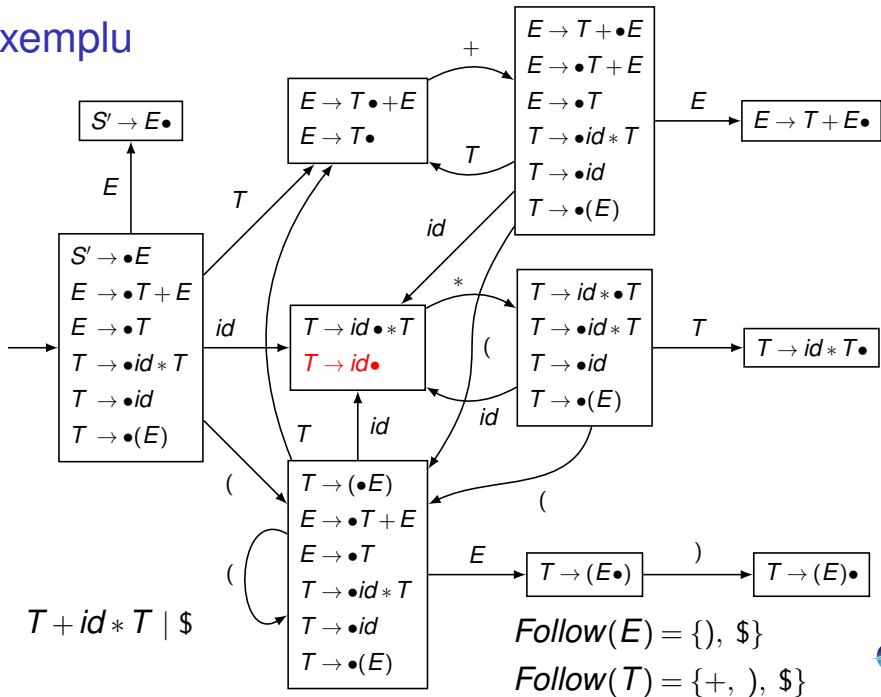
Exemplu

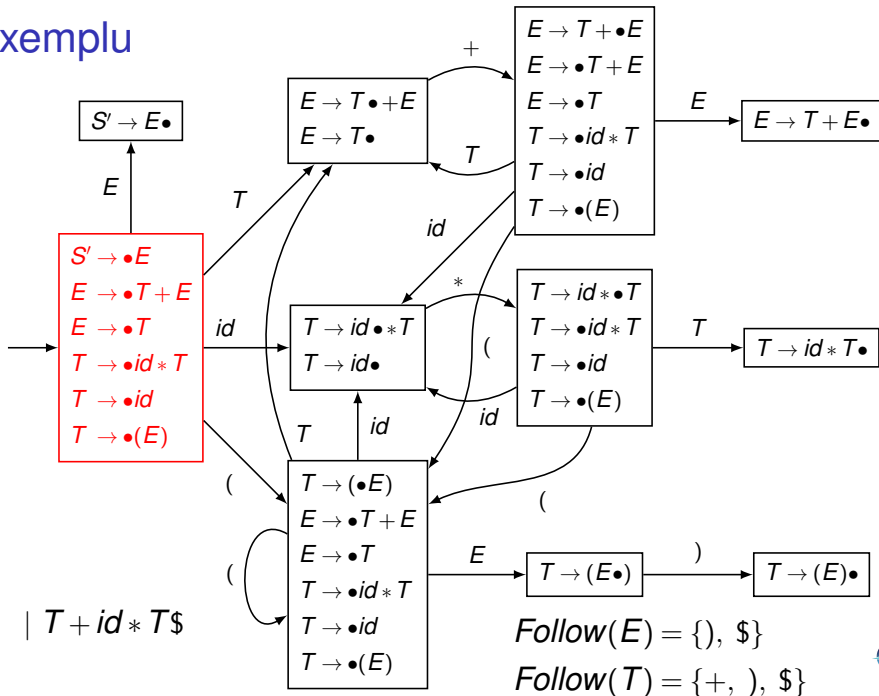
Exemplu

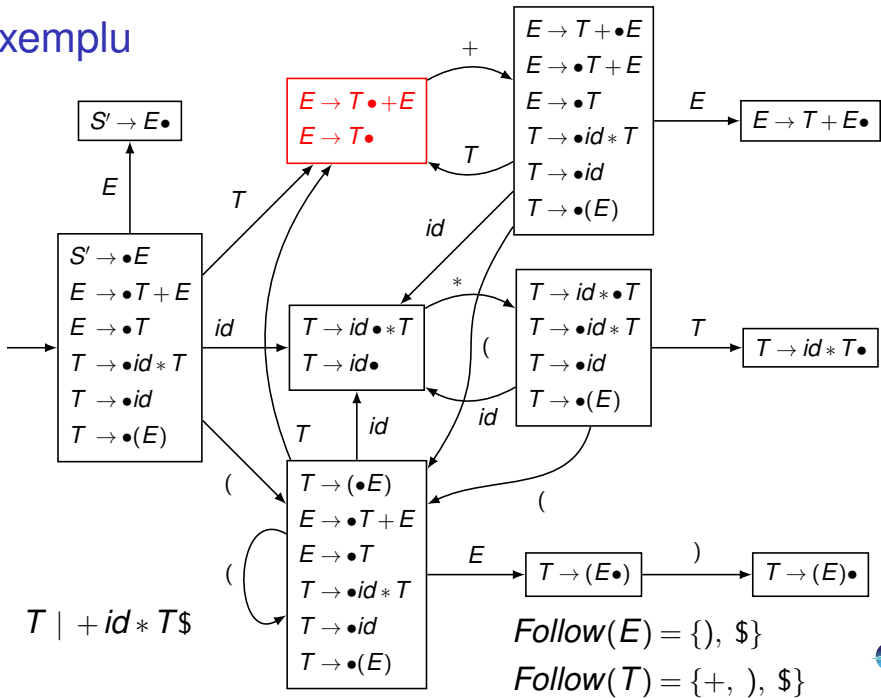
Exemplu

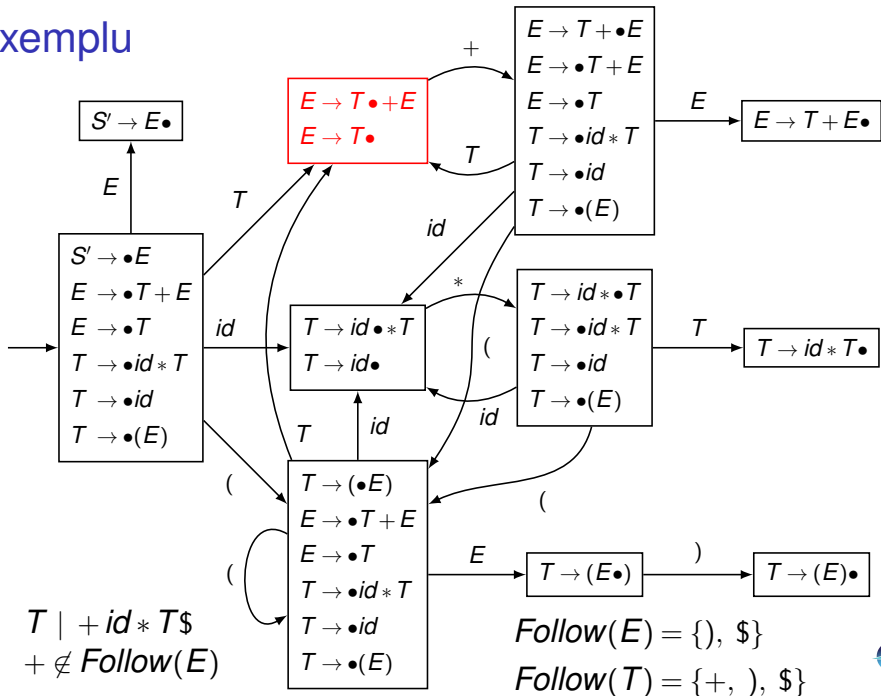
Exemplu

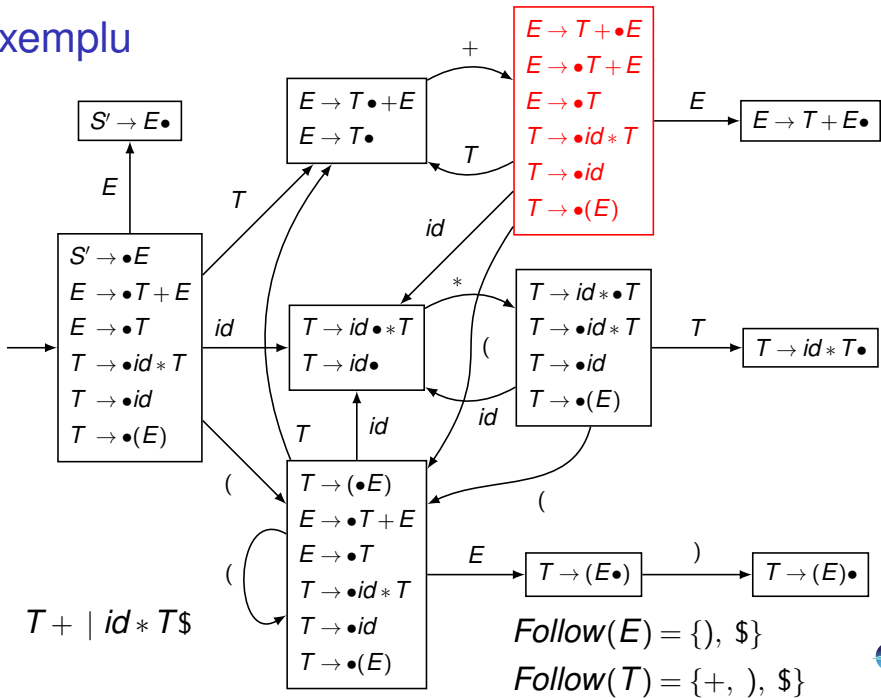
Exemplu

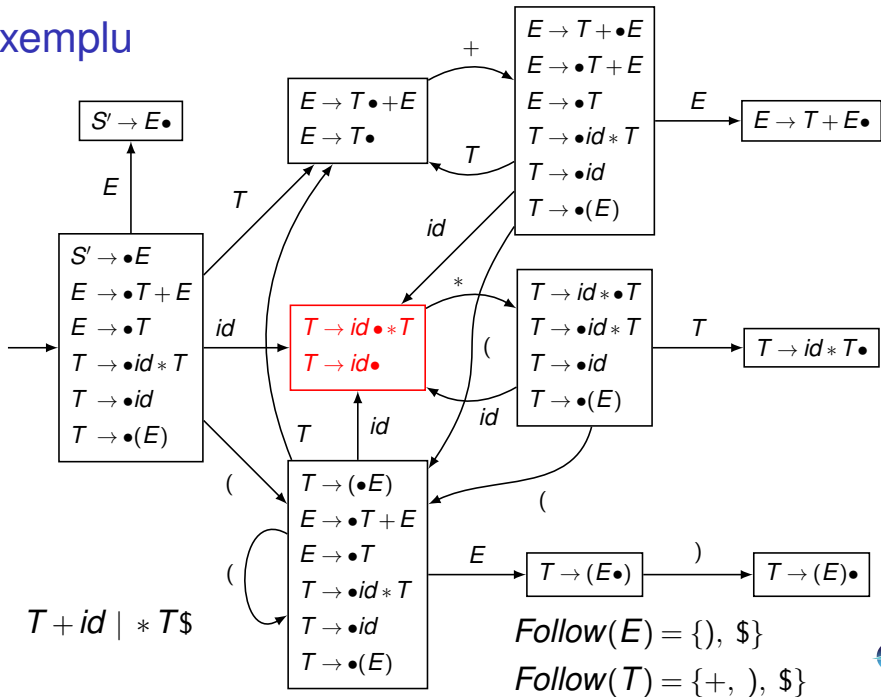
Exemplu

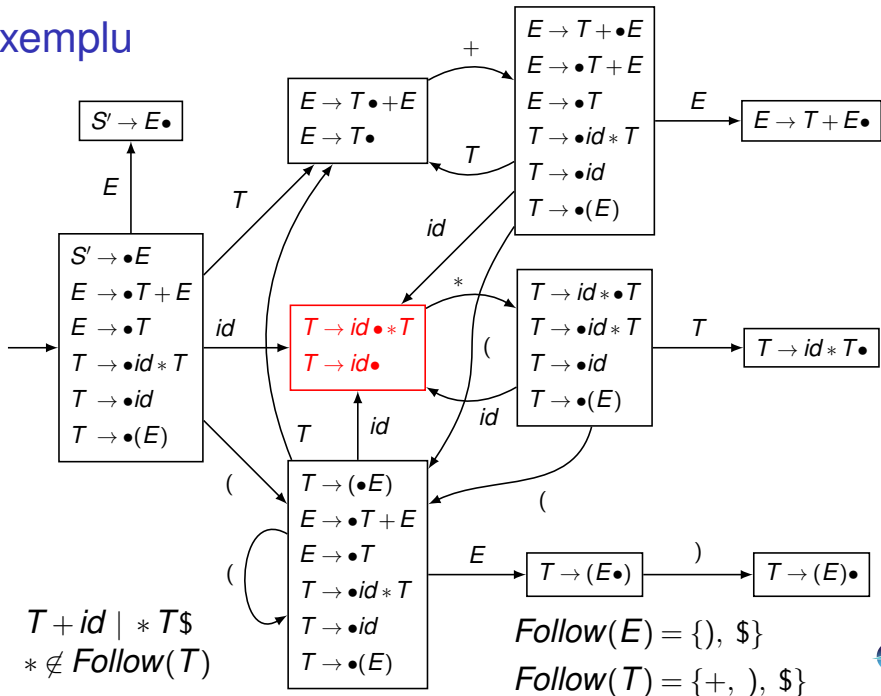
Exemplu

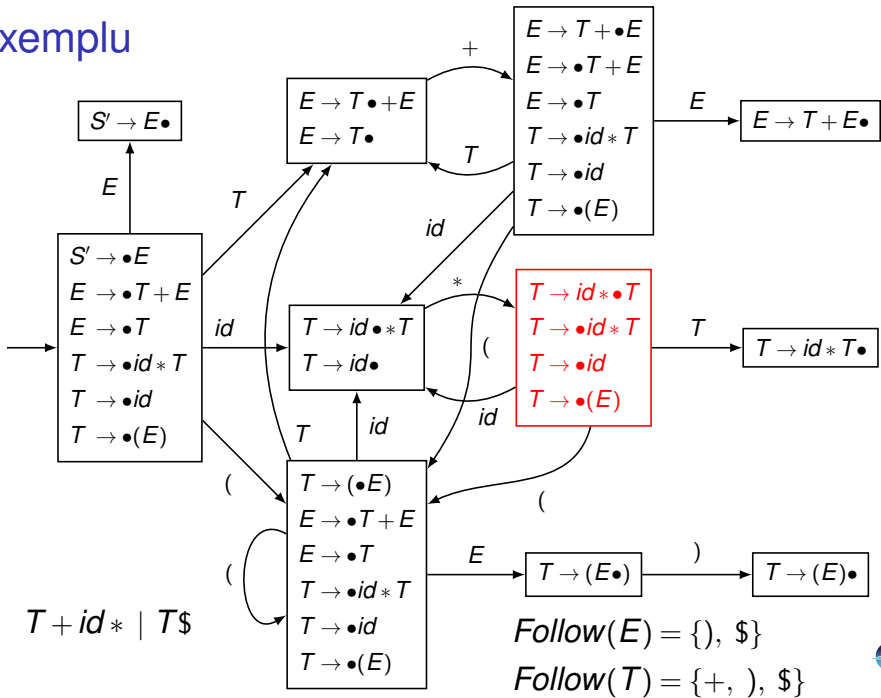
Exemplu

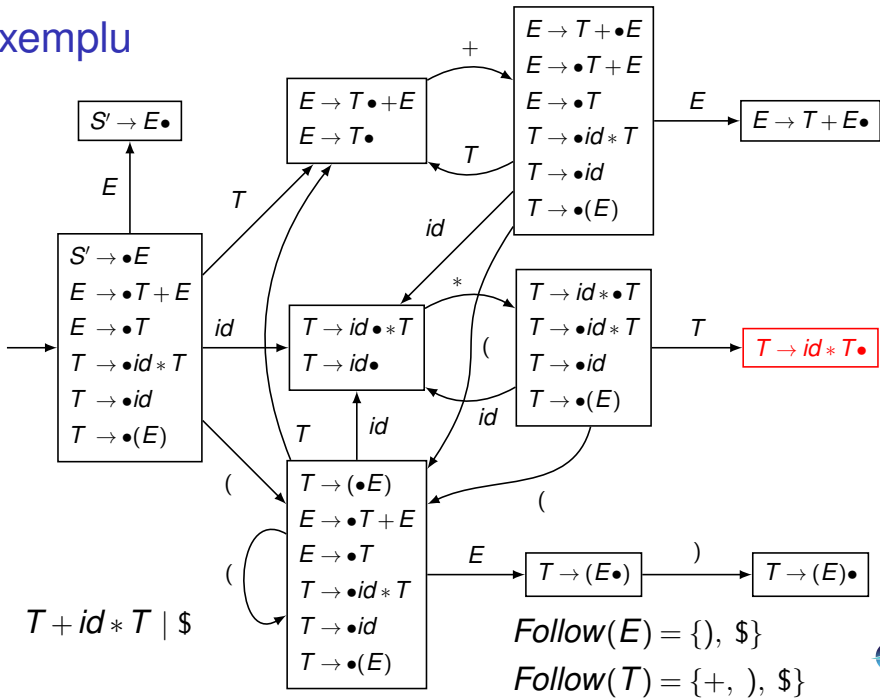
Exemplu

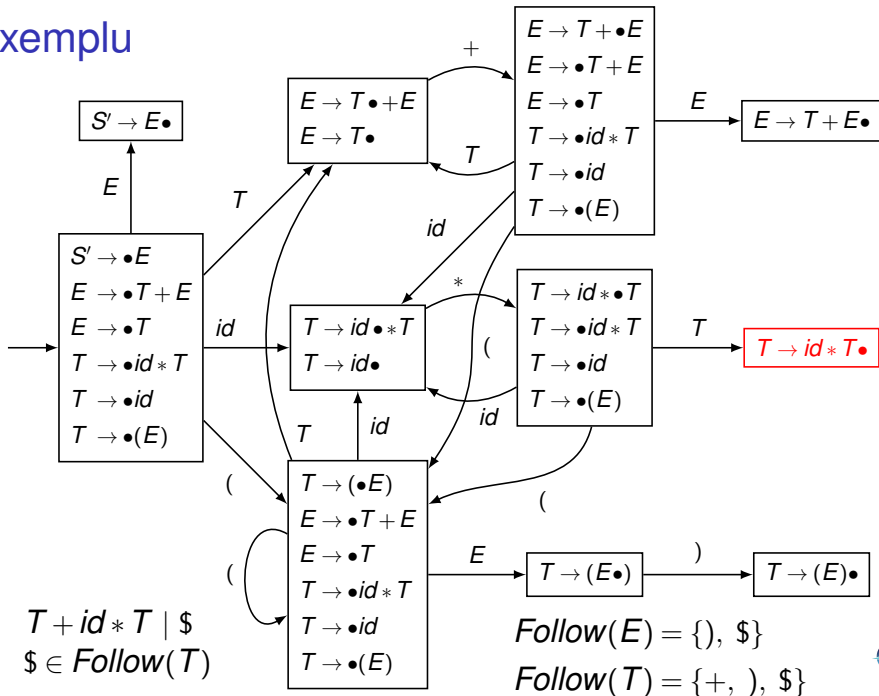
Exemplu

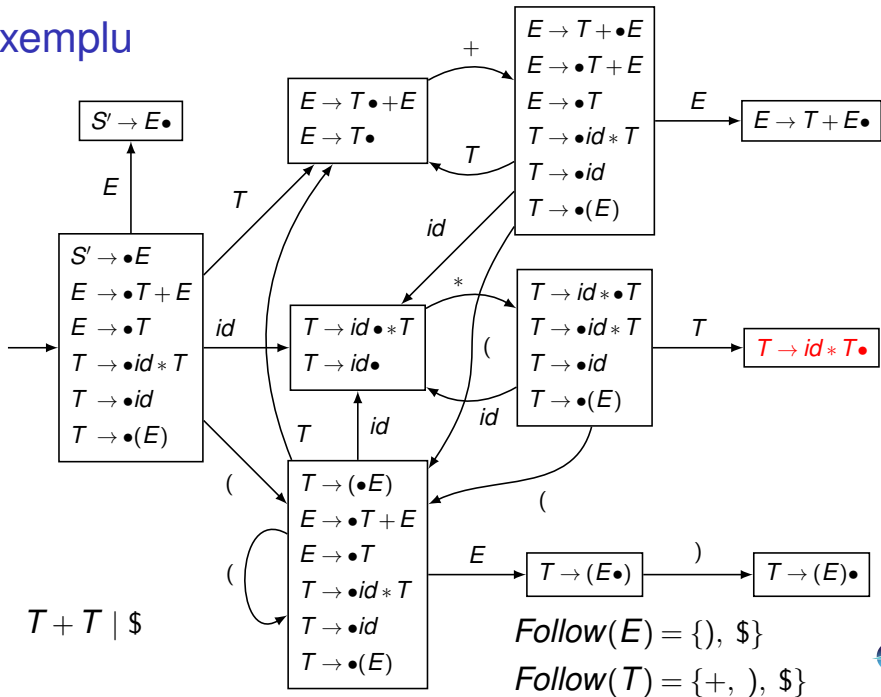
Exemplu

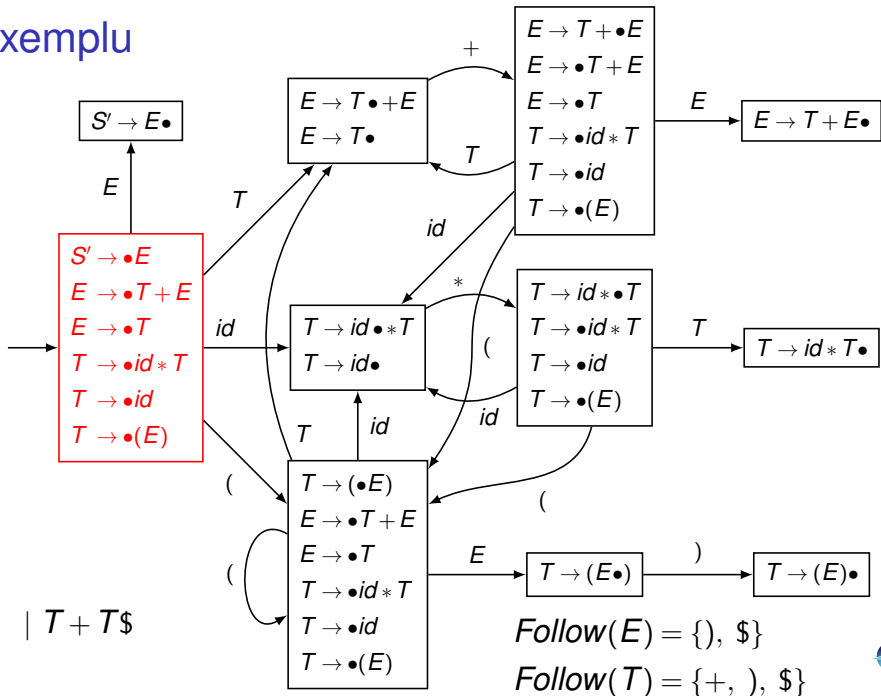
Exemplu

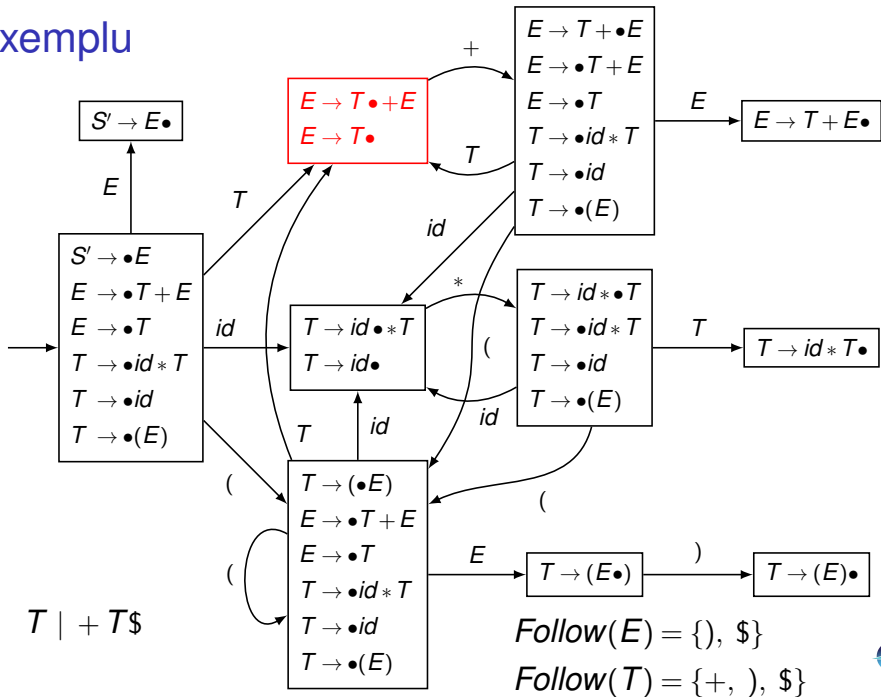
Exemplu

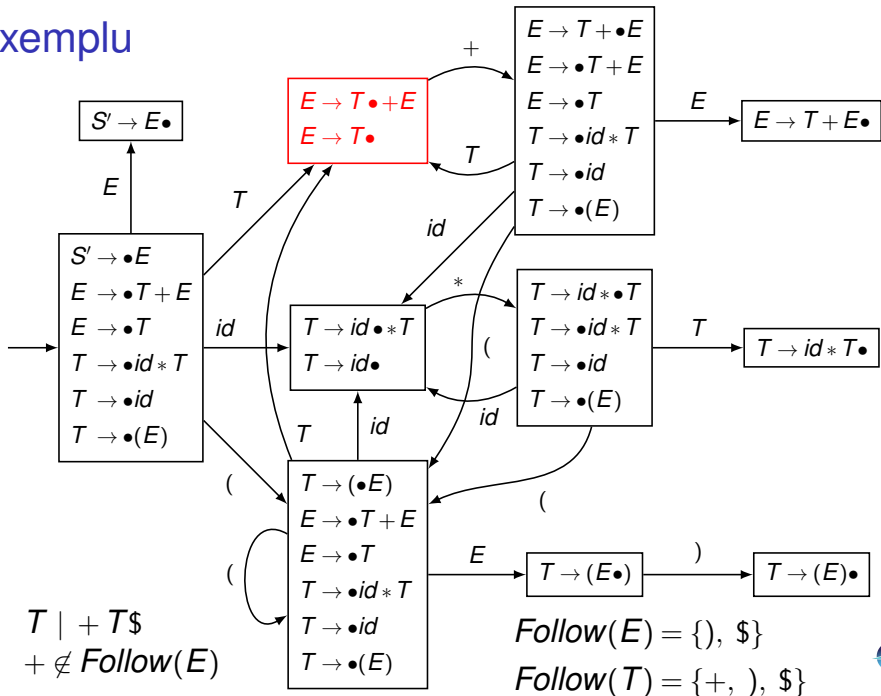
Exemplu

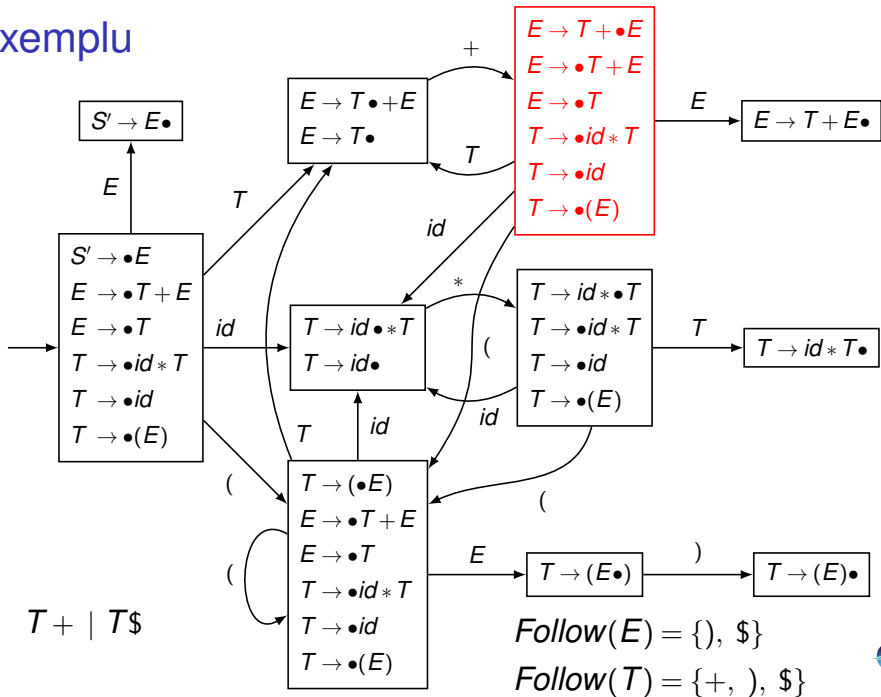
Exemplu

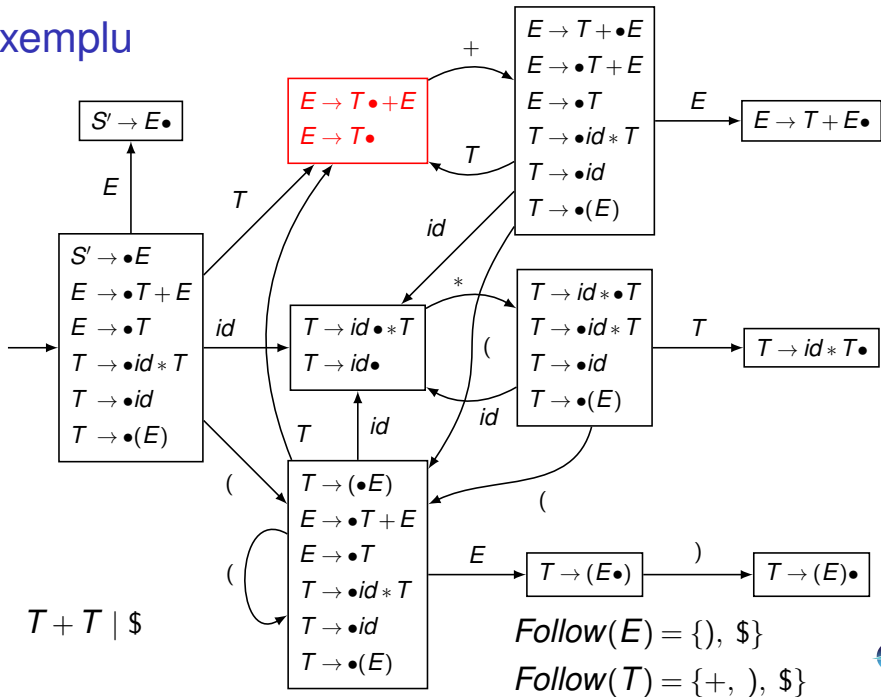
Exemplu

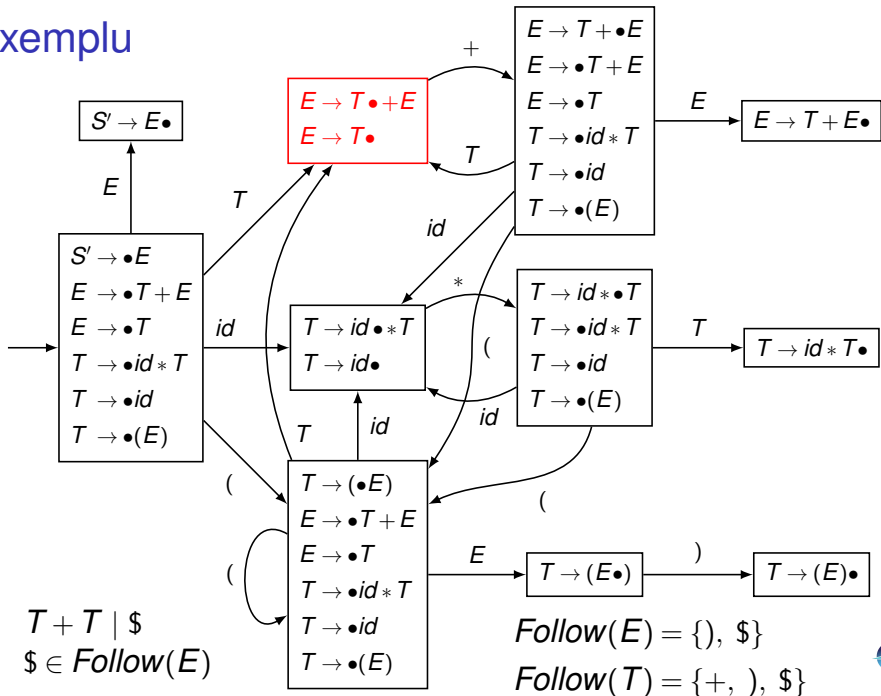
Exemplu

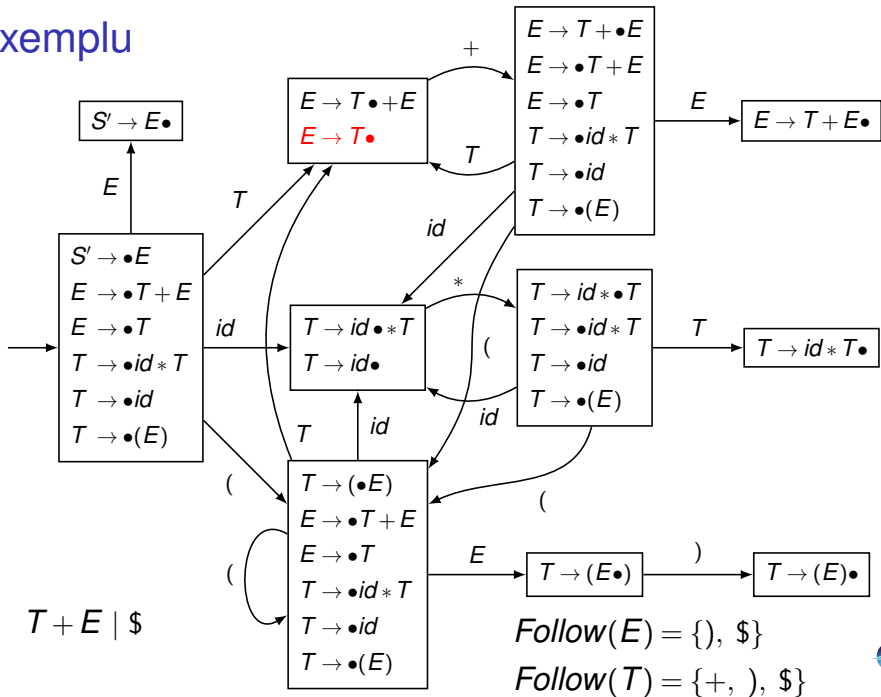
Exemplu

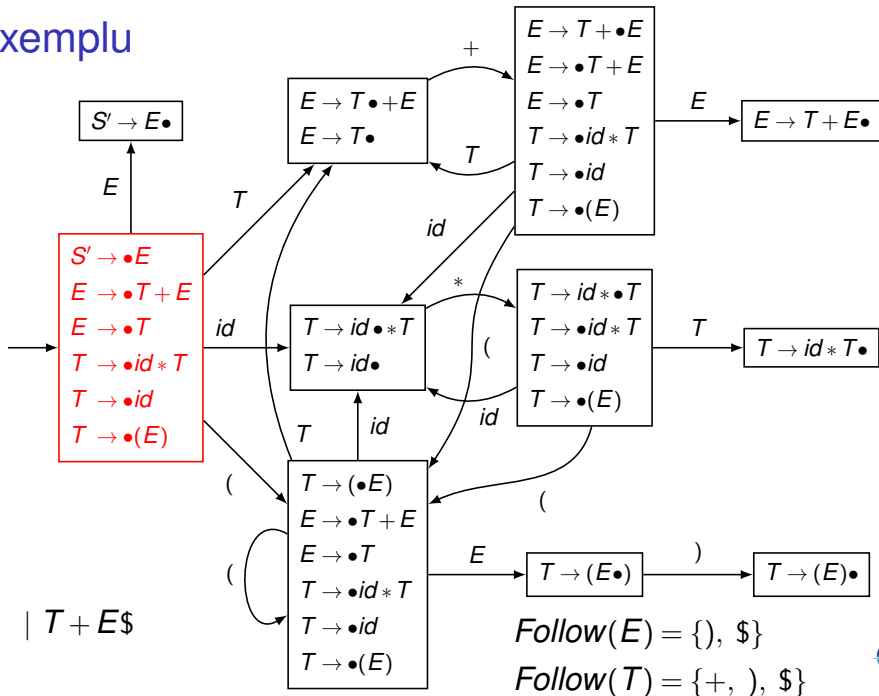
Exemplu

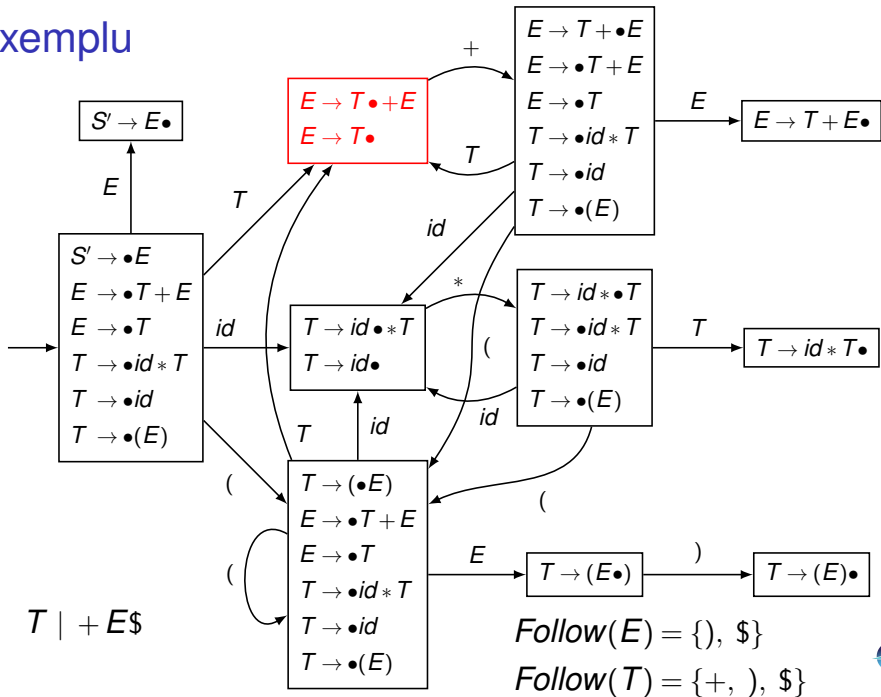
Exemplu

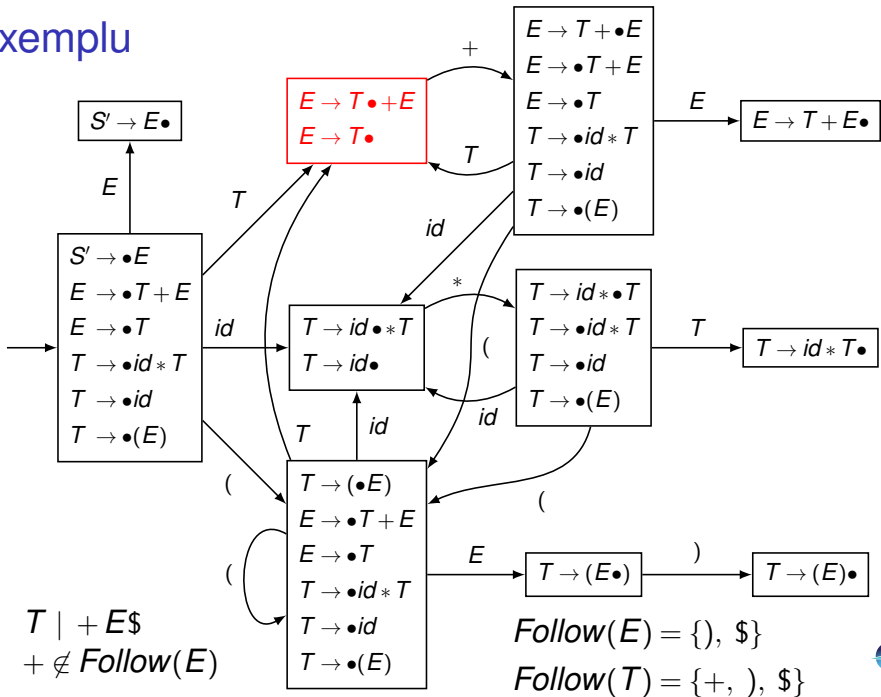
Exemplu

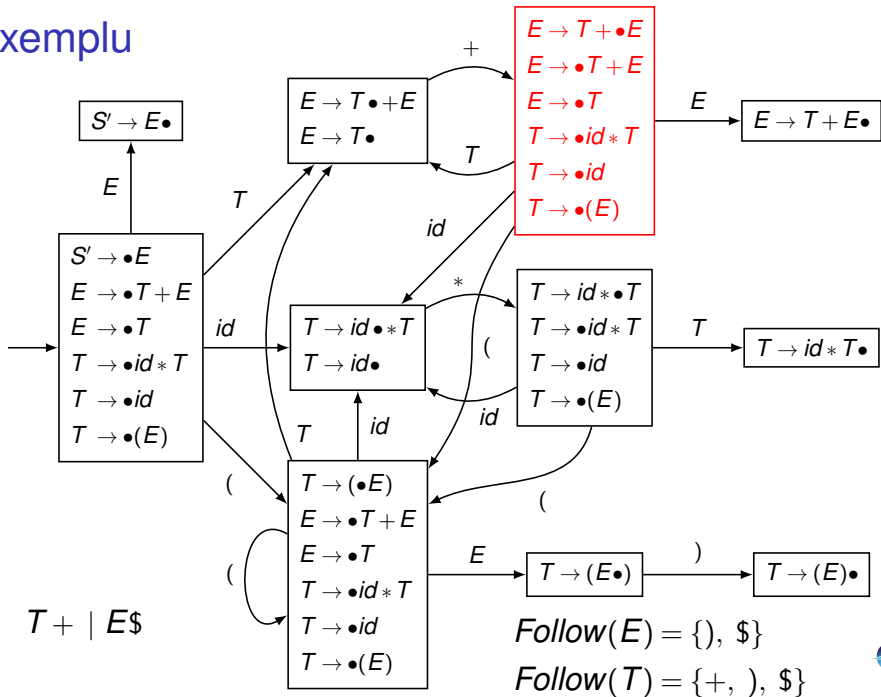
Exemplu

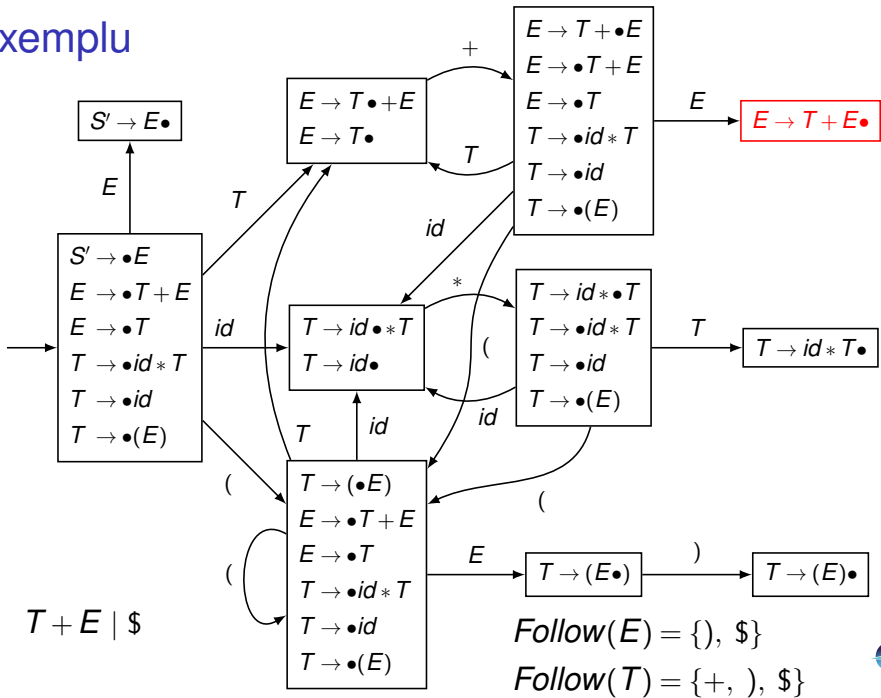
Exemplu

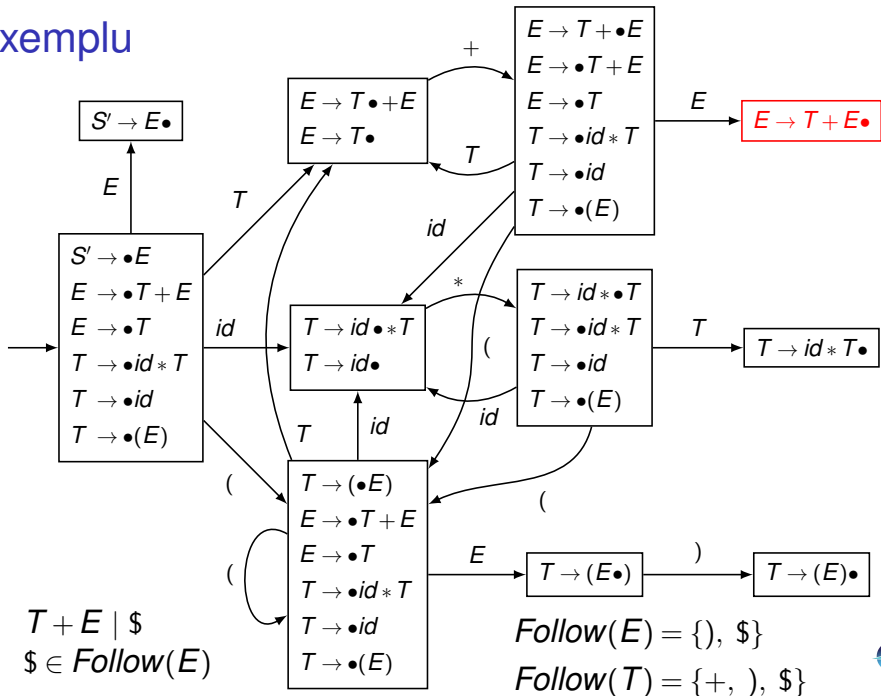
Exemplu

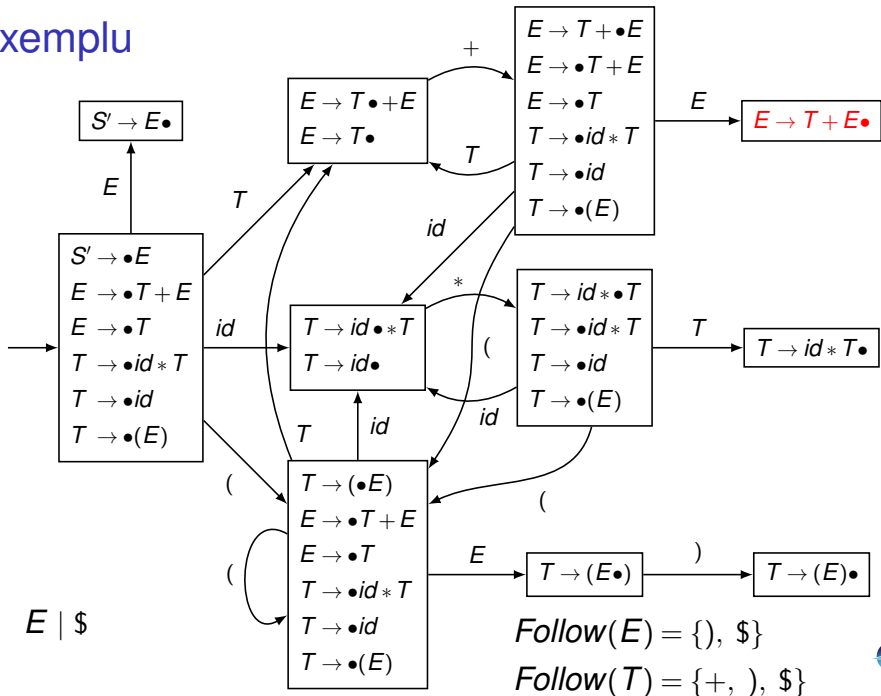
Exemplu

Exemplu

Exemplu

Îmbunătățire

- ▶ Dezavantajul algoritmului naiv: repetarea execuției AFD pe **întregul** prefix, în pofida modificării doar a câtorva simboluri din vârful stivei
- ▶ Soluție: **împerecherea** simbolurilor din stivă cu **starea** AFD atinsă până la simbolul respectiv
- ▶ Noua **stivă**: $\langle X_1, s_1 \rangle \dots \langle X_n, s_n \rangle$, unde s_i = starea AFD atinsă după parcurgerea $X_1 \dots X_i$
- ▶ **Baza** stivei: $\langle dummy, start \rangle$

Tabelul *goto*

► **Funcția de tranziție** a AFD

► $goto[i, X] = j$, dacă $s_i \xrightarrow{X} s_j$

Noile acțiuni

- ▶ **Shift** s : adaugă $\langle t, s \rangle$ în stivă, unde t = simbolul curent de la intrare, iar s = starea AFD
- ▶ **Reduce** $X \rightarrow \beta$
- ▶ **Accept**
- ▶ **Error**

Tabelul *action*

Pentru fiecare stare s_i și terminal t :

- ▶ $action[i, t] = \mathbf{shift} \ j$, dacă s_i conține itemul $X \rightarrow \beta \bullet t\gamma$ și $goto[i, t] = j$
- ▶ $action[i, t] = \mathbf{reduce} \ X \rightarrow \beta$, dacă s_i conține itemul $X \rightarrow \beta \bullet$, $t \in Follow(X)$ și $X \neq S'$
- ▶ $action[i, \$] = \mathbf{accept}$, dacă s_i conține itemul $S' \rightarrow S \bullet$
- ▶ $action[i, t] = \mathbf{error}$, altfel

Algoritmul *SLR*(1)

```
1  $\text{şir} \leftarrow t_1 \dots t_n \$$ 
2  $\text{stiva} \leftarrow \langle \text{dummy}, 1 \rangle$ 
3 repetă
4   variantă action [ $\text{top}(\text{stiva})$ ,  $\text{peek}()$ ] :
5     shift  $j$  :  $\text{push}(\langle \text{consume}(), j \rangle, \text{stiva})$ 
6     reduce  $X \rightarrow \beta$  :
7        $\text{pop}(\text{stiva}) \times |\beta|$ 
8        $\text{push}(\langle X, \text{goto}[\text{top}(\text{stiva}), X] \rangle, \text{stiva})$ 
9     accept : stop
10    error : eroare ()
11 până când
```


Partea VI

Analiza semantică

Cuprins

Introducere

Rezolvarea simbolurilor

Verificarea tipurilor

Cuprins

Introducere

Rezolvarea simbolurilor

Verificarea tipurilor

Analiza semantică I

- ▶ Determinarea **sensului** propozițiilor
- ▶ Rezolvarea **referințelor**: ce desemnează un anumit simbol?

Exemplu în limba
română:

*Andrei are o carte.
Cartea **lui** este
albastră.*

La cine se referă *lui*?

Exemplu în programare:

```
1 void f(int x) {  
2     int x;  
3     return x;  
4 }
```

La cine se referă `x`?

Analiza semantică II

- Verificarea **compatibilității** între entități

Exemplu în limba
română:

Cartea și-a luat zborul.

Este acest lucru
posibil?

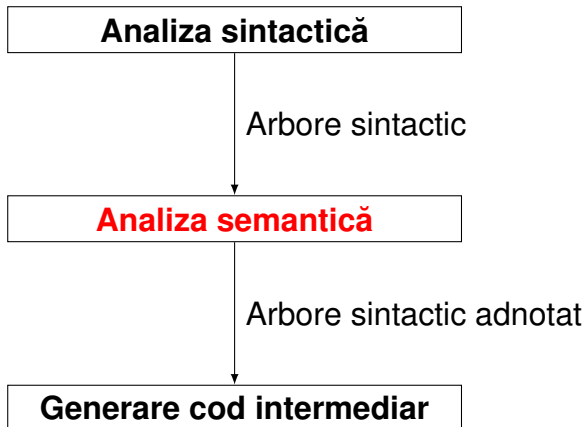
Exemplu în programare:

```
1 Carte c;  
2 zboara(c);
```

Parametrul lui `zboară`
poate fi de tipul `Carte`?

Context

Exemple de erori semantice

- ▶ Variabilă sau tip, utilizate, dar **nedefinite**
- ▶ **Cicluri** în ierarhia de clase
- ▶ **Redefinirea** tipurilor sau a metodelor în aceeași clasă
- ▶ **Incompatibilitatea** de tip dintre parametrii formali și cei actuali
- ▶ Supradefinirea unei metode cu **alt** număr și/sau tipuri de parametri formali
- ▶ Utilizarea **incorectă** a identificatorilor rezervați (e.g. atribuire către `self` sau definirea unei clase cu numele `SELF_TYPE`)

Cuprins

Introducere

Rezolvarea simbolurilor

Verificarea tipurilor

Domeniu de vizibilitate (*scope*)

- ▶ Porțiunea din program unde o definiție este **accesibilă**
- ▶ Posibilitatea existenței unor definiții **multiple** ale aceluiași identificator, dar având domenii de vizibilitate **disjuncte**!
- ▶ Posibilitatea **restricționării** domeniului de vizibilitate (*private*, *protected* etc.)

Determinarea domeniilor de vizibilitate

- ▶ Proprietate a limbajului
- ▶ **Statică/lexicală**: la **compilare**, exclusiv pe baza organizării programului, ca în Cool
- ▶ **Dinamică**: în funcție de cursul **execuției** programului

Exemplu de domeniu determinat static

```
1  class A {  
2      f(x : Int) : Int {  
3          x + (let x : Int <- x + 1  
4              in x)  
5          + x  
6      };  
7  };
```

- ▶ De obicei, asocierea apariției unui identificador cu cea mai **apropiată** definiție, conform organizării **textuale** a programului
- ▶ **Excepție** la `let`, unde domeniul unei variabile locale NU include expresia de inițializare

Exemplu de domeniu determinat static

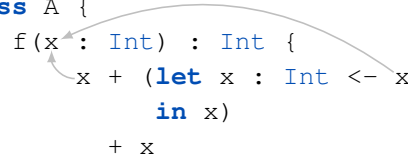
```
1  class A {  
2      f(x : Int) : Int {  
3          x + (let x : Int <- x + 1  
4              in x)  
5          + x  
6      };  
7  };
```

- ▶ De obicei, asocierea apariției unui identificador cu cea mai **apropiată** definiție, conform organizării **textuale** a programului
- ▶ **Excepție** la `let`, unde domeniul unei variabile locale NU include expresia de inițializare

Exemplu de domeniu determinat static

```
1 class A {  
2     f(x : Int) : Int {  
3         x + (let x : Int <- x + 1  
4             in x)  
5         + x  
6     };  
7 };
```

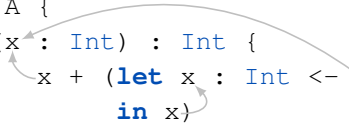

- ▶ De obicei, asocierea apariției unui identificador cu cea mai **apropiată** definiție, conform organizării **textuale** a programului
- ▶ **Excepție** la `let`, unde domeniul unei variabile locale NU include expresia de inițializare

Exemplu de domeniu determinat static

```
1  class A {  
2      f(x : Int) : Int {  
3          x + (let x : Int <- x + 1  
4              in x)  
5              + x  
6      };  
7  };
```

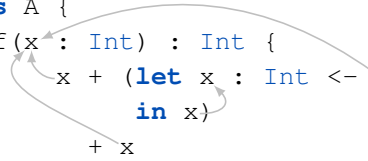

- ▶ De obicei, asocierea apariției unui identicator cu cea mai **apropiată** definiție, conform organizării **textuale** a programului
- ▶ **Excepție** la `let`, unde domeniul unei variabile locale NU include expresia de inițializare

Exemplu de domeniu determinat static

```
1  class A {  
2      f(x : Int) : Int {  
3          x + (let x : Int <- x + 1  
4              in x)  
5              + x  
6      };  
7  };
```


- ▶ De obicei, asocierea apariției unui identicator cu cea mai **apropiată** definiție, conform organizării **textuale** a programului
- ▶ **Excepție** la `let`, unde domeniul unei variabile locale NU include expresia de inițializare

Exemplu de domeniu determinat dinamic


```
1  class A {  
2      f() : Int {  
3          let x : Int <- 0  
4          in g()  
5      };  
6  
7      g() : Int { x };  
8  };
```

- ▶ Asocierea apariției unui identicator cu cea mai **recentă** definiție realizată în timpul **execuției**
- ▶ Exemplu teoretic, **nepermis** în Cool

Exemplu de domeniu determinat dinamic

```
1  class A {  
2      f() : Int {  
3          let x : Int <- 0  
4          in g()  
5      };  
6  
7      g() : Int { x };  
8  };
```


- ▶ Asocierea apariției unui identificator cu cea mai **recentă** definiție realizată în timpul **execuției**
- ▶ Exemplu teoretic, **nepermis** în Cool

Definirea identificatorilor în Cool

- ▶ Clase
- ▶ Atribute
- ▶ Metode
- ▶ Parametri formali
- ▶ Variabile de `let`
- ▶ Variabile de `case`

Particularități ale domeniilor de vizibilitate în Cool

- ▶ Vizibilitatea claselor și a metodelor la nivel global, precum și a atributelor în cadrul unei clase, **indiferent** de ordinea definirii acestora
- ▶ Posibilitatea **utilizării anticipate** a celor de mai sus, **înaintea** definirii lor (***forward references***)
- ▶ Posibilitatea accesării atributelor și metodelor **moștenite**, în absența definițiilor acestora din clasele în care sunt utilizate
- ▶ Posibilitatea **supradefinirii** metodelor, cu anumite restricții

Exemple de utilizări anticipate

```
1  class B inherits A {           -- clasa A
2      getSuccNumber() : Int {
3          getNumber() + 1         -- metoda getNumber
4      };
5  };
6
7  class A {
8      getNumber() : Int {
9          number                   -- atributul number
10     };
11
12     number : Int;
13 };
```


Tabelul de simboluri

- ▶ **Arbore** de domenii de vizibilitate
- ▶ **Adăugarea** unui nou domeniu, e.g. la întâlnirea unui bloc în cadrul unei metode
- ▶ **Părăsirea** domeniului curent, e.g. la încheierea unui bloc
- ▶ **Adăugarea** unui simbol nou, e.g. la definirea unei variabile
- ▶ **Verificarea** existenței unui simbol în domeniul curent, pentru evitarea duplicatelor
- ▶ **Căutarea** unui simbol, începând din domeniul curent și **continuând** spre rădăcină până la găsirea acestuia

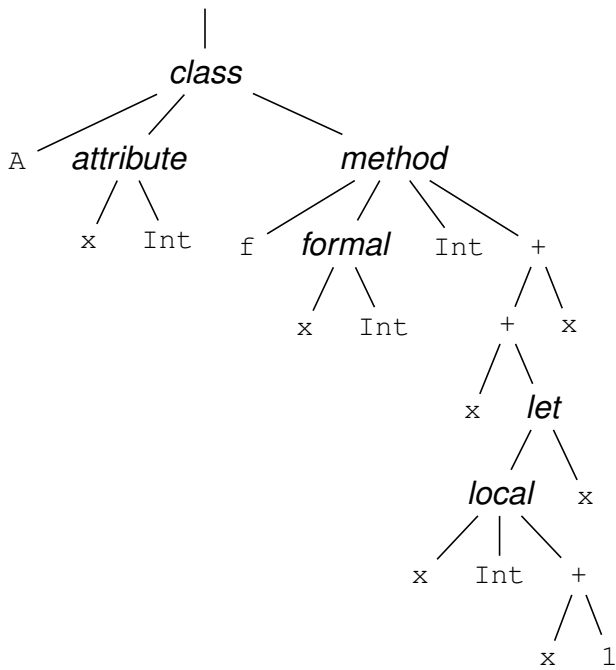

Exemplu

```
1  class A {  
2      x : Int;  
3  
4      f(x : Int) : Int {  
5          x + (let x : Int <- x + 1  
6              in x)  
7          + x  
8      };  
9  };  
10  
11 class B inherits A {  
12     y : Int;  
13  
14     g() : Int { x };  
15 };
```

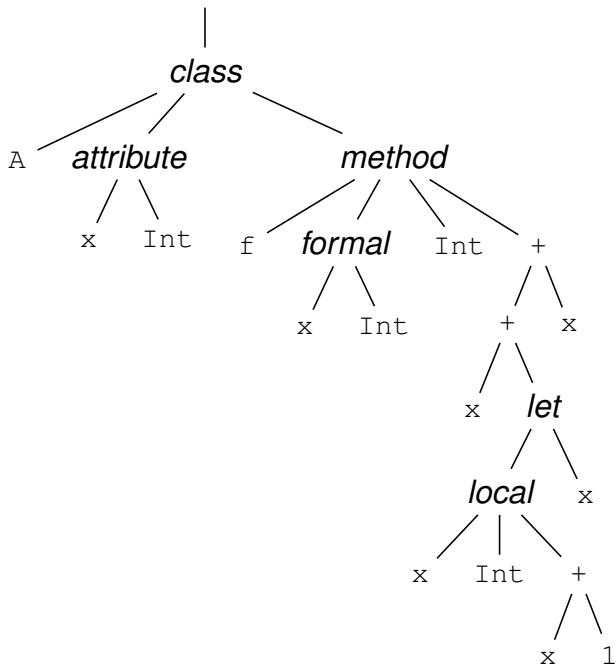

program

program

global

program

global

class

A

attribute

x

Int

method

f

formal

x

Int

Int

+

+

x

x

let

local

x

x

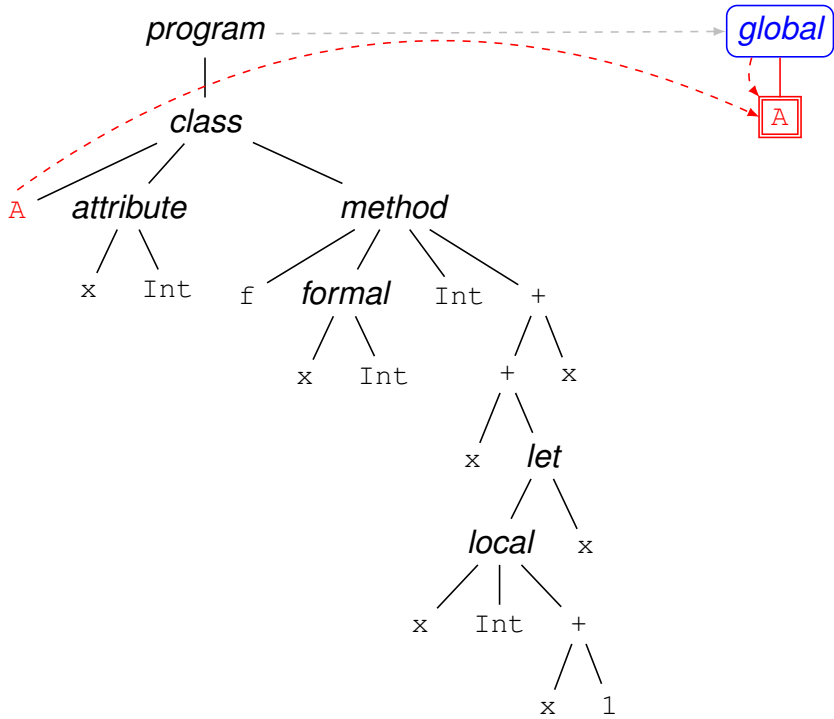
Int

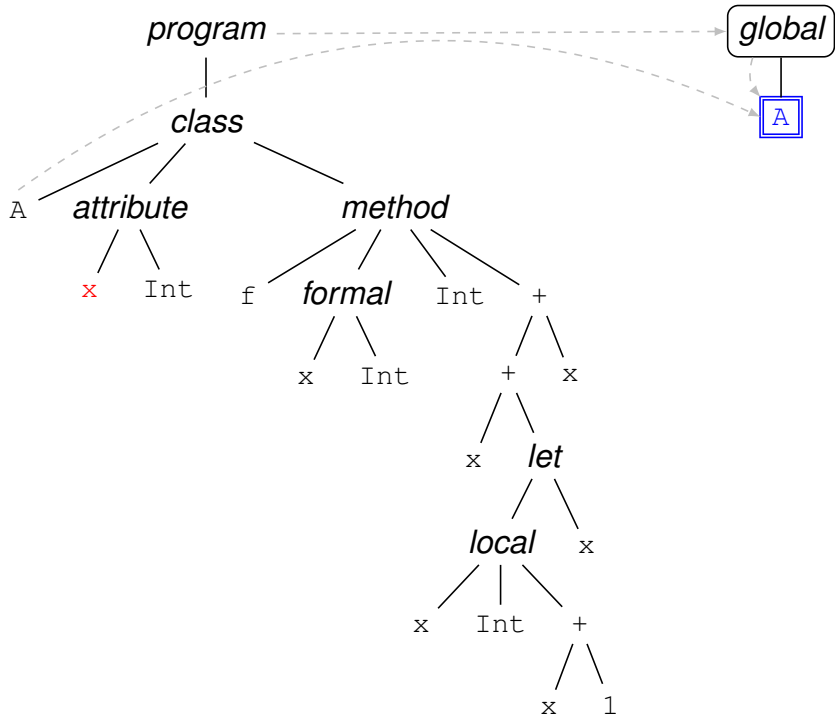
+

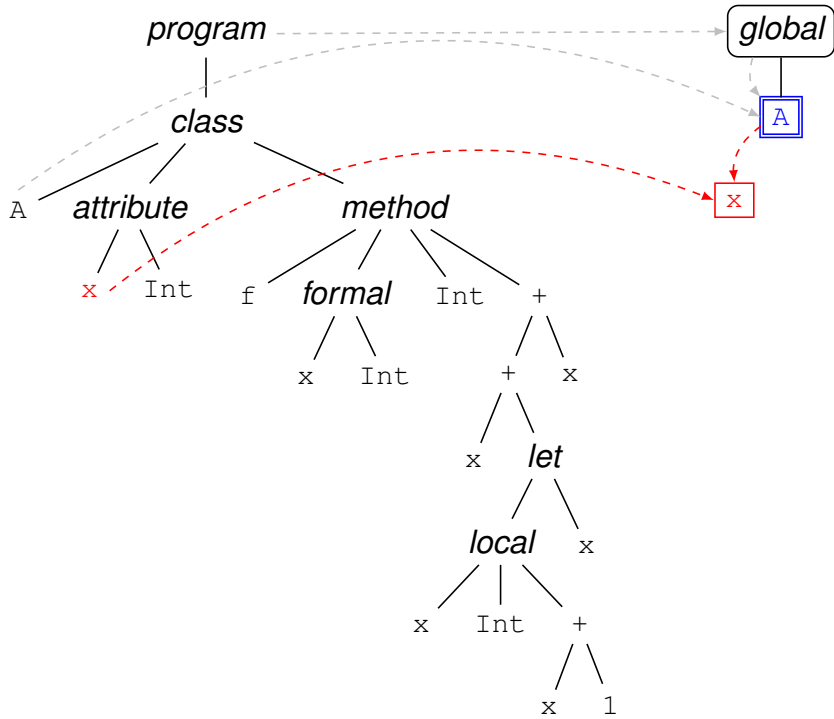
x

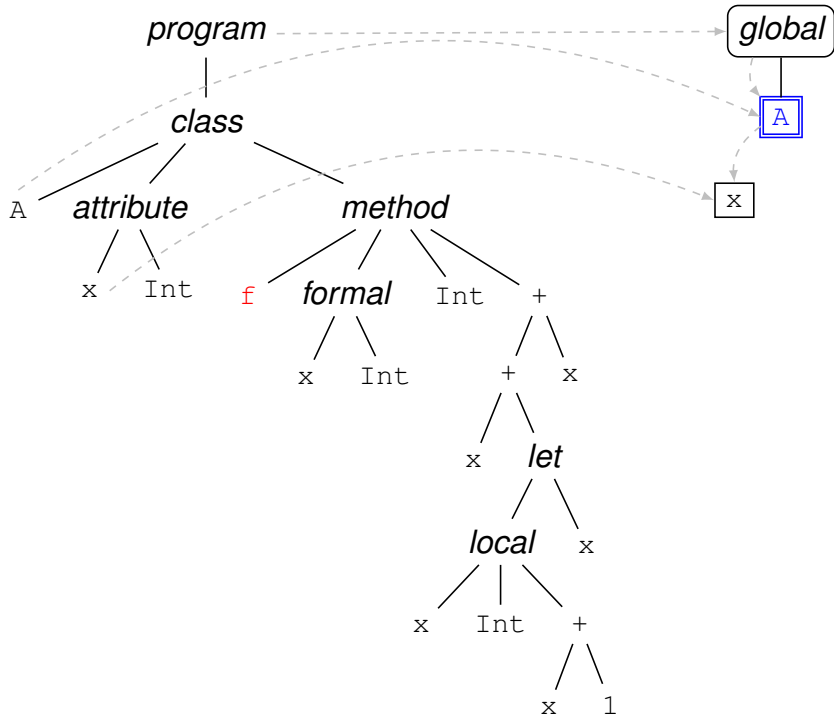
1

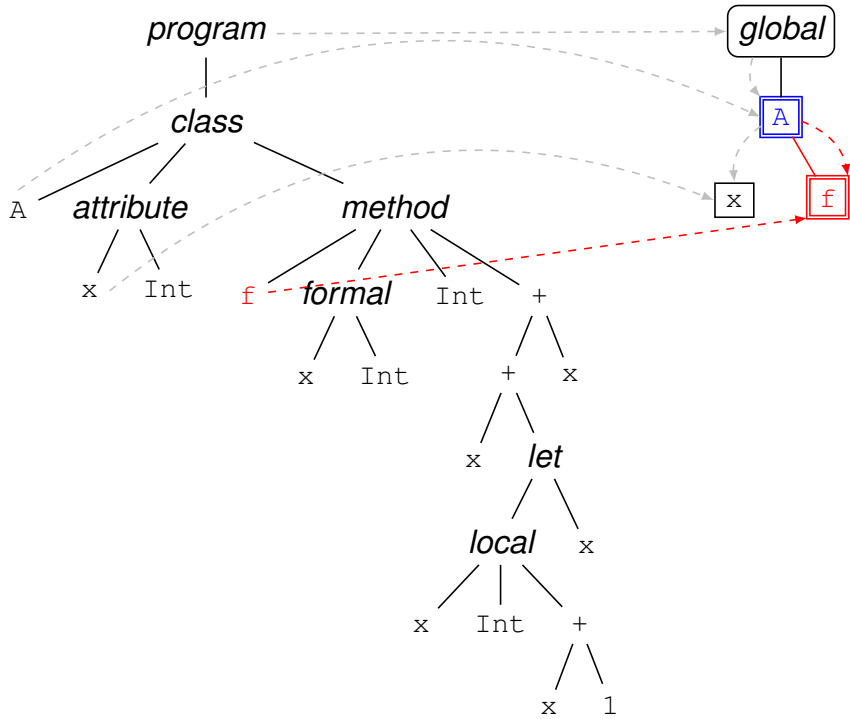

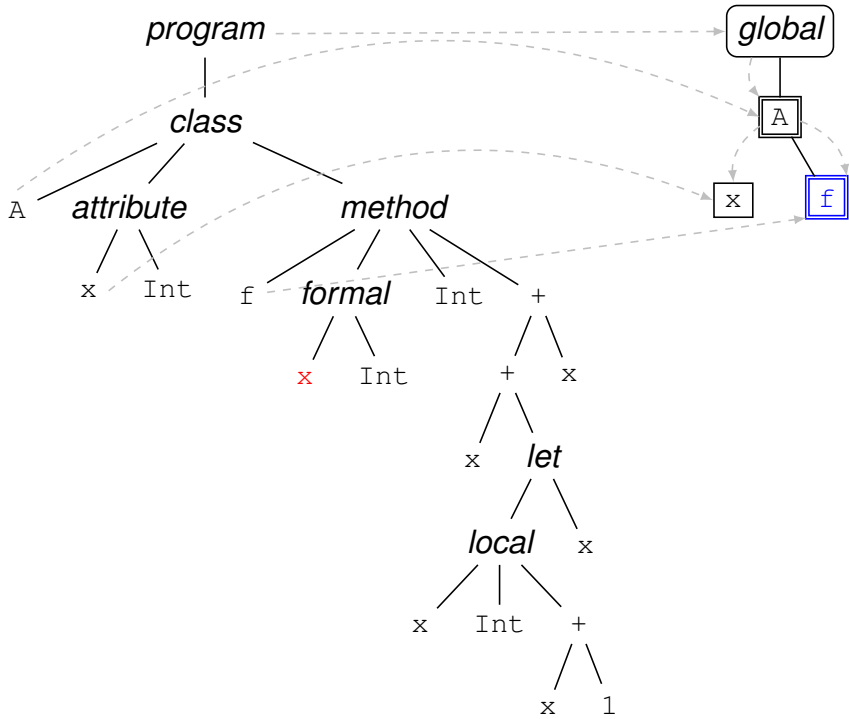

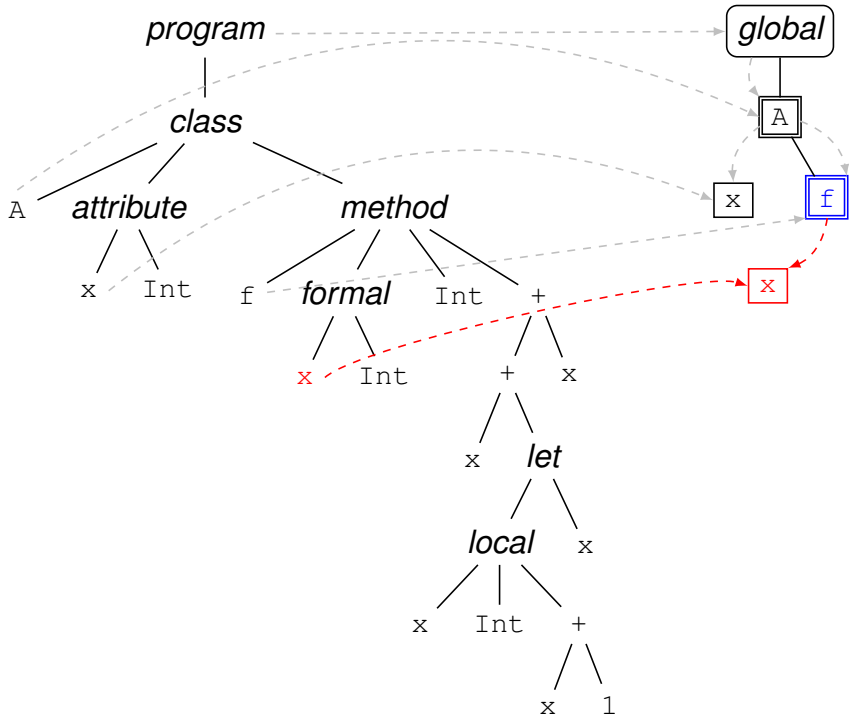

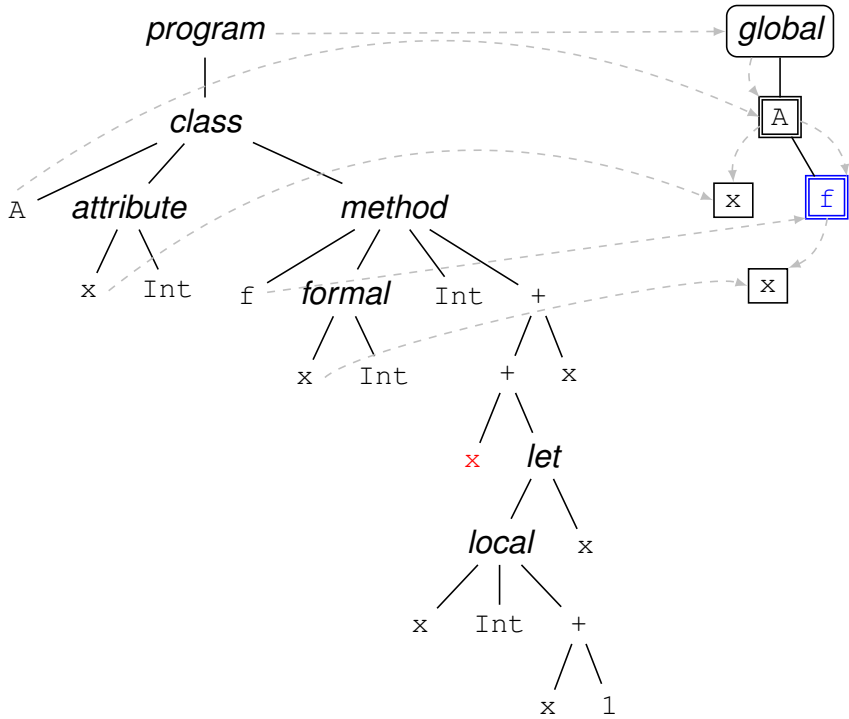

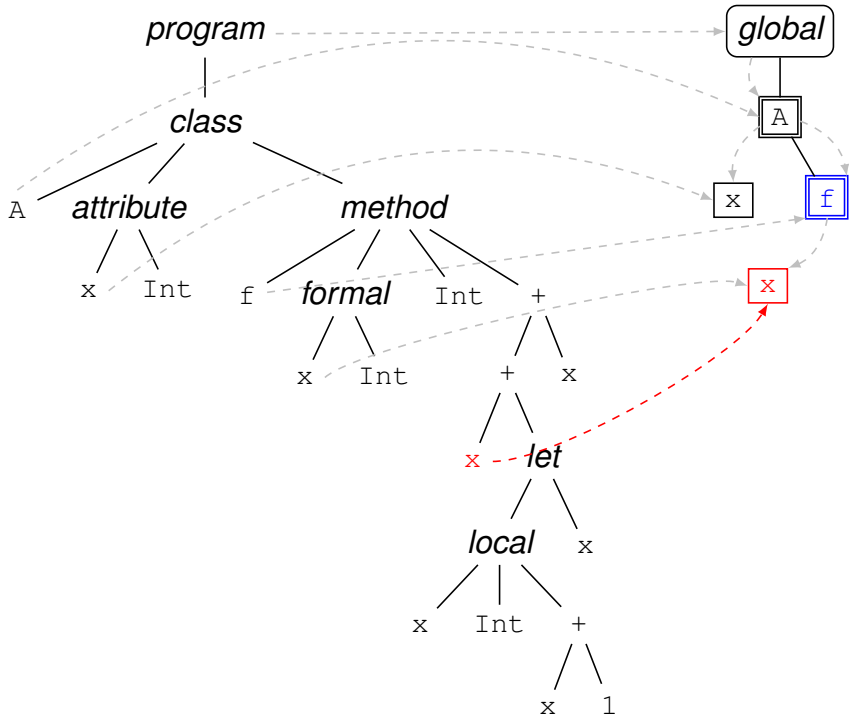

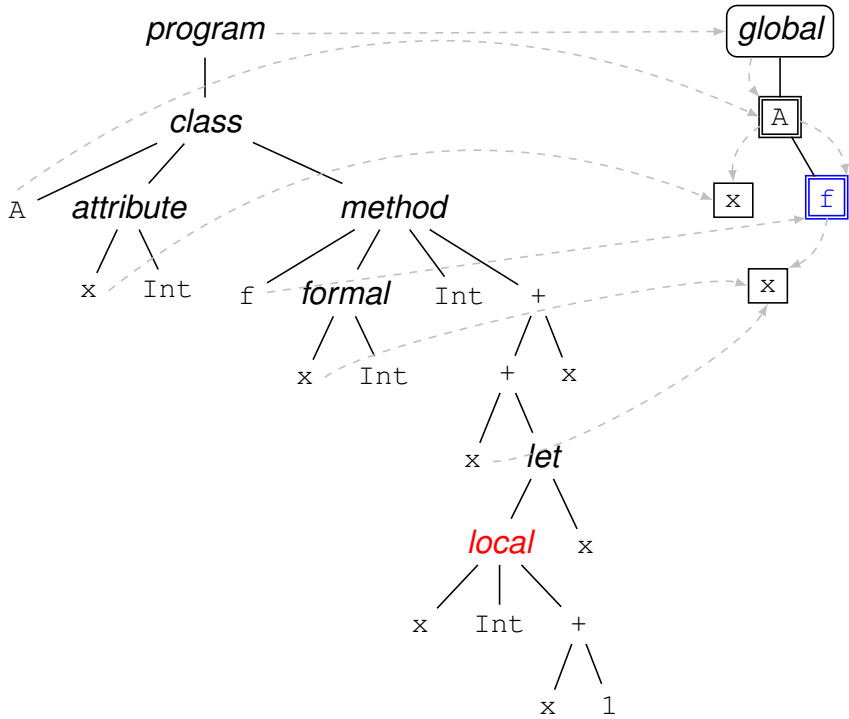

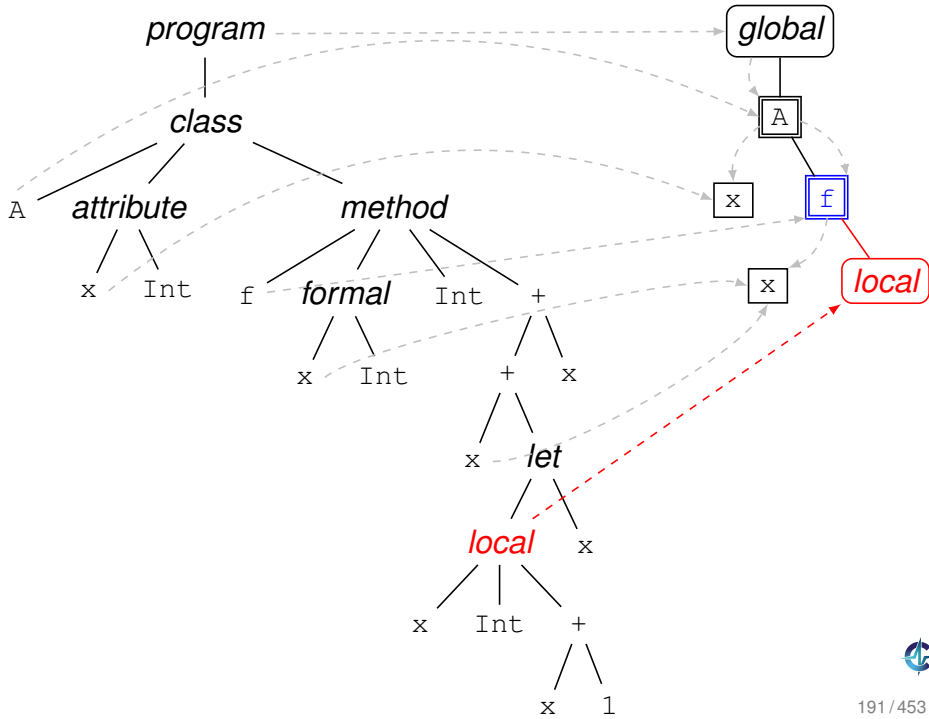

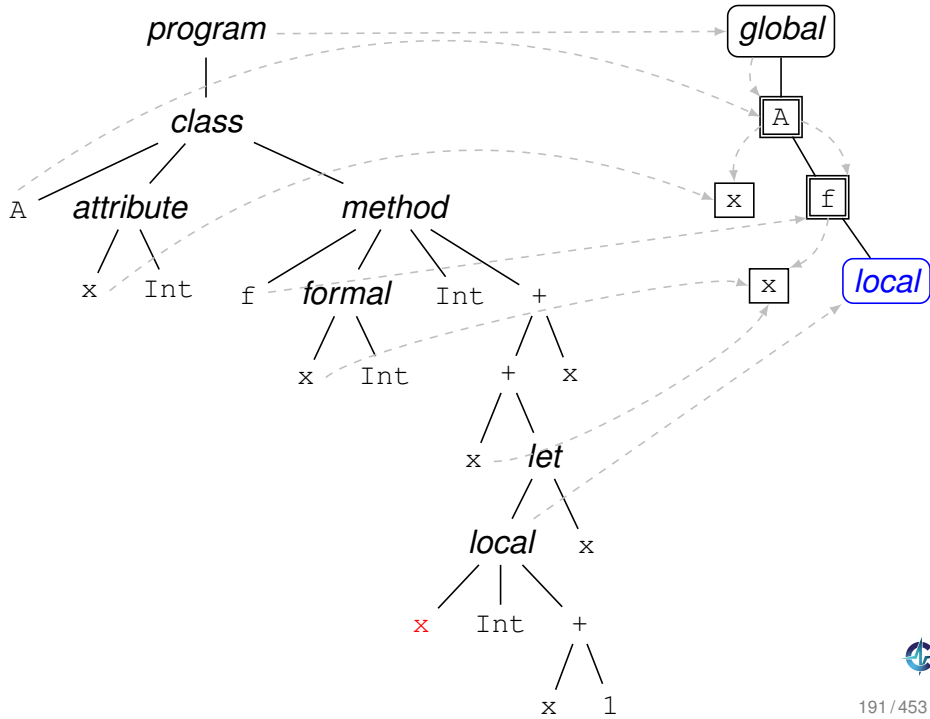

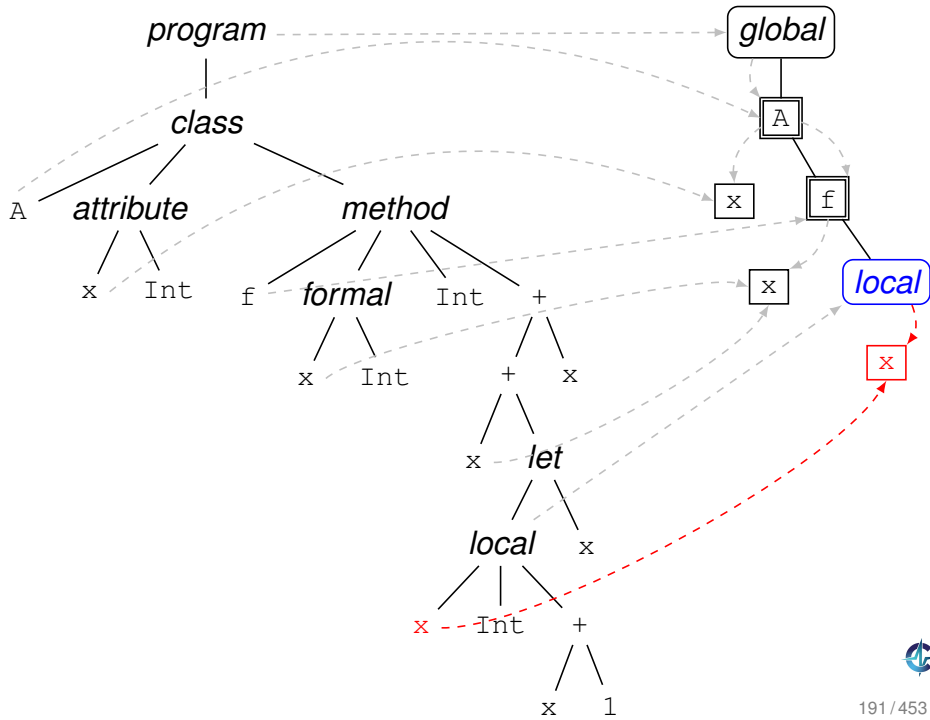

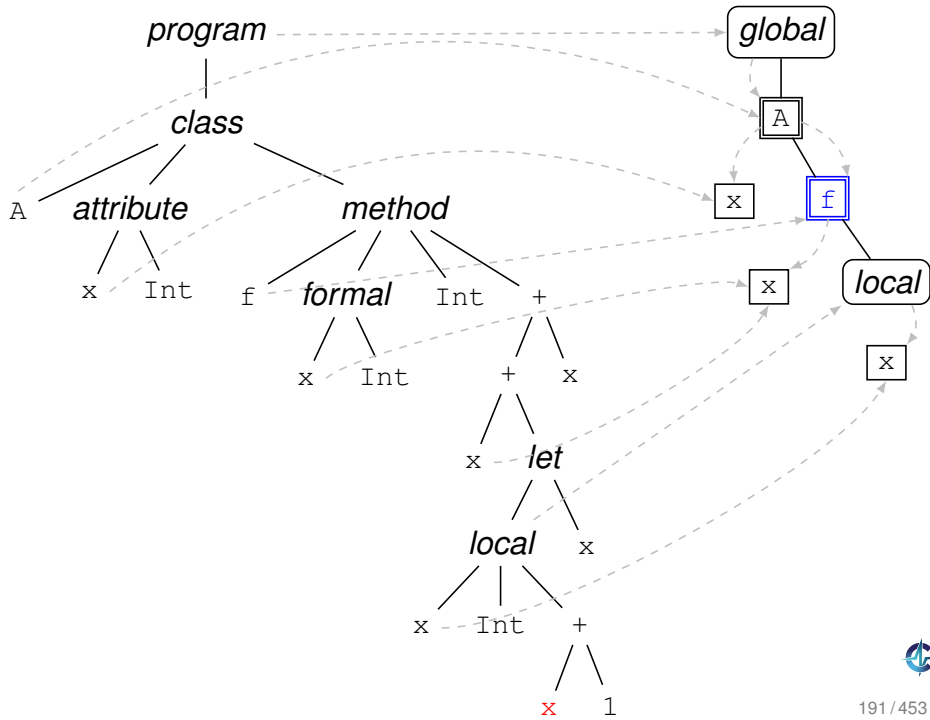

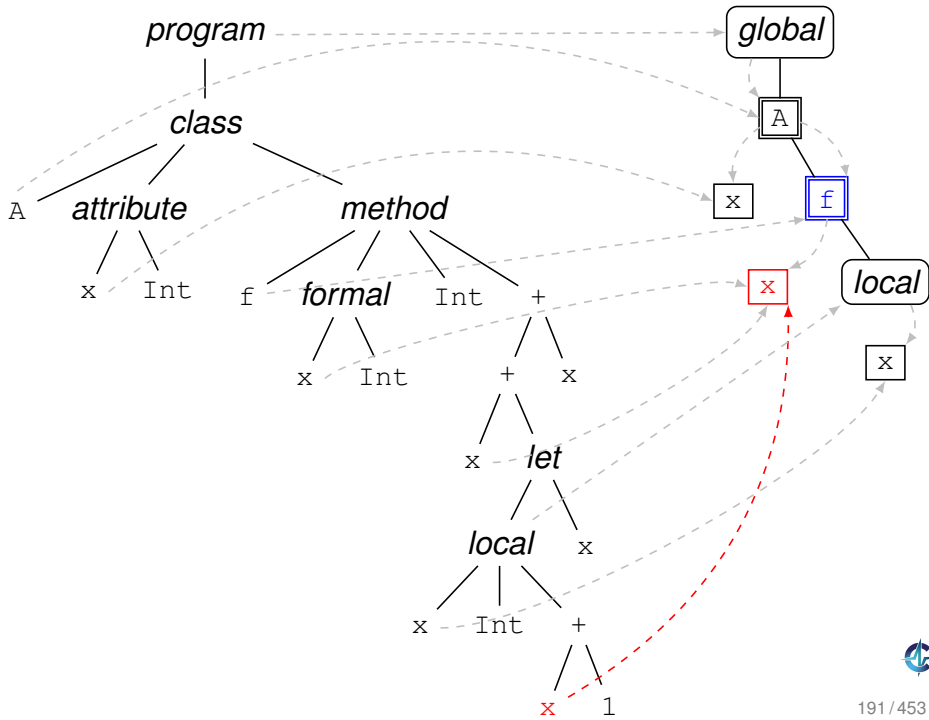

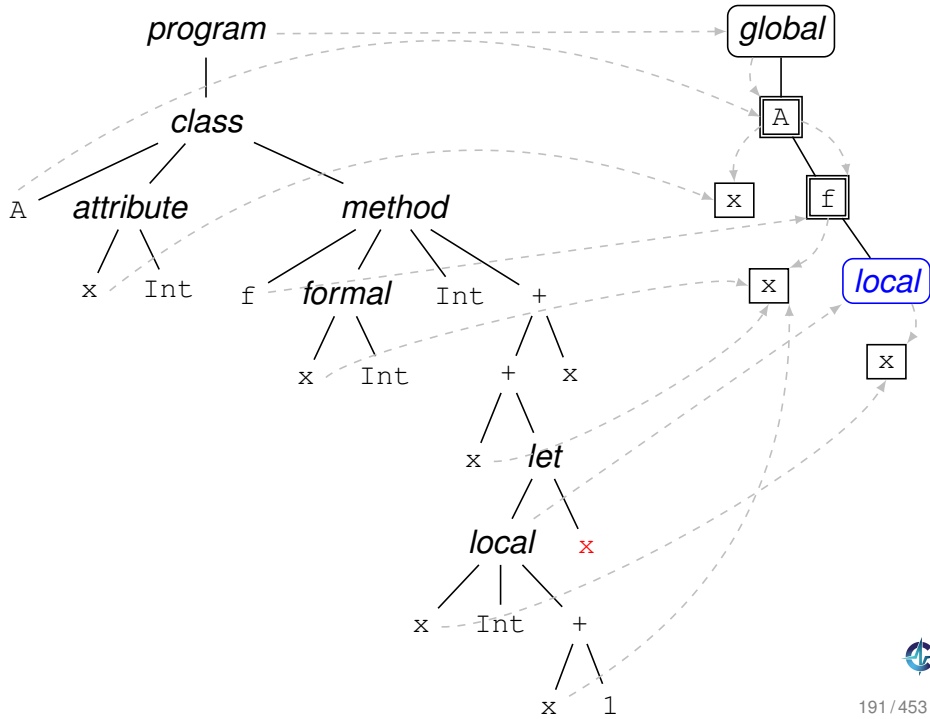

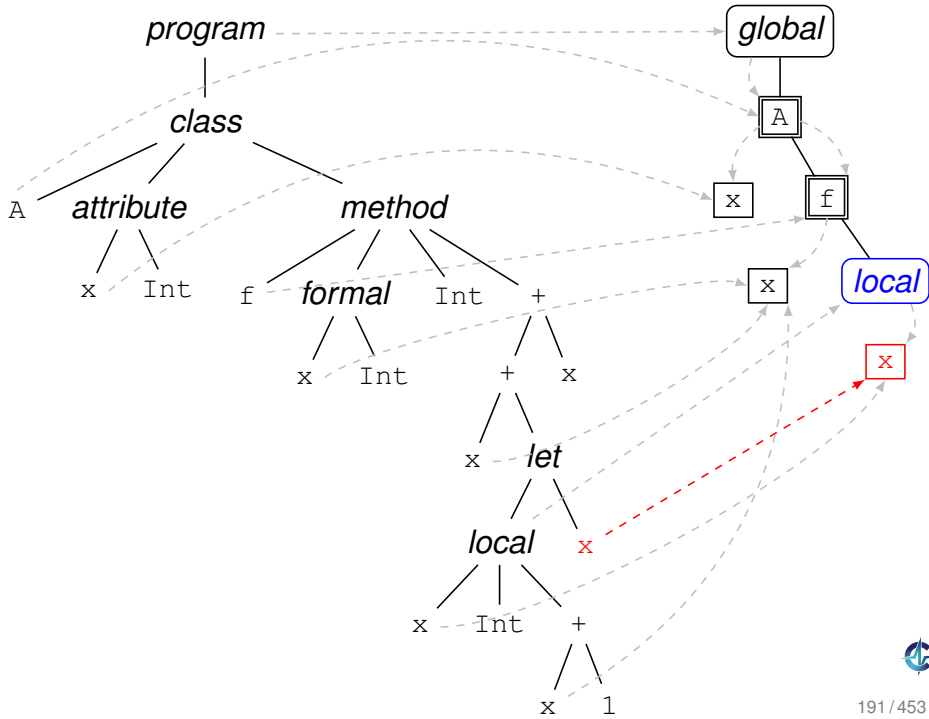

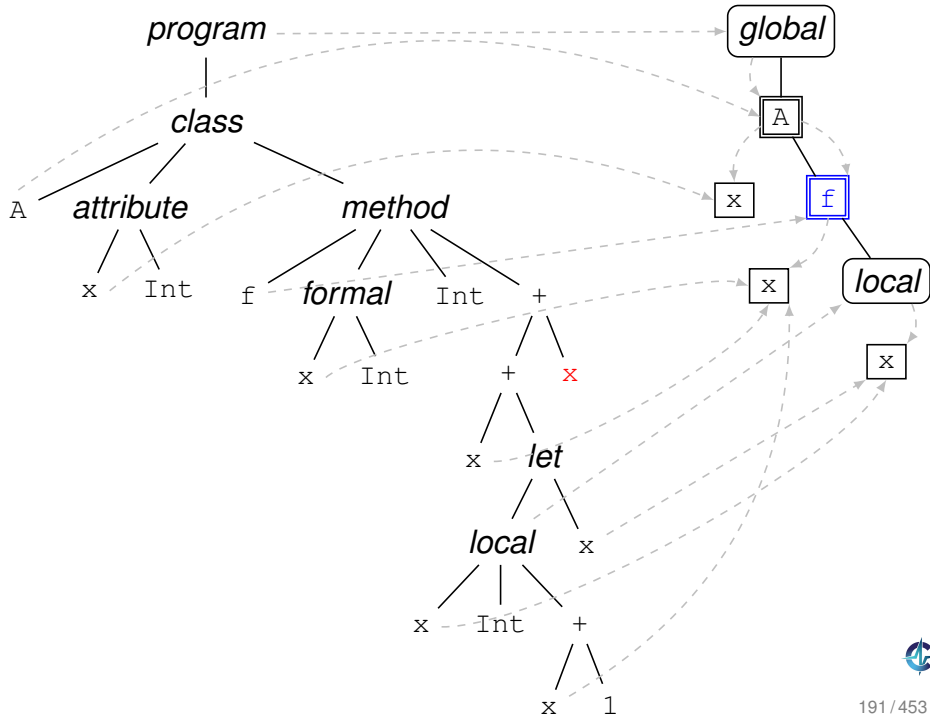

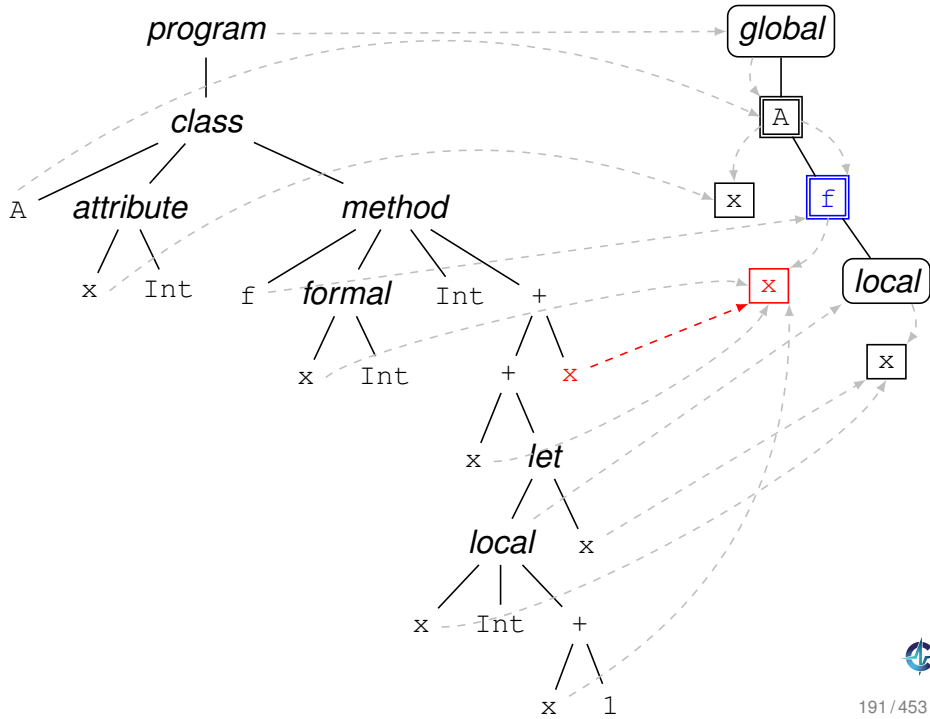

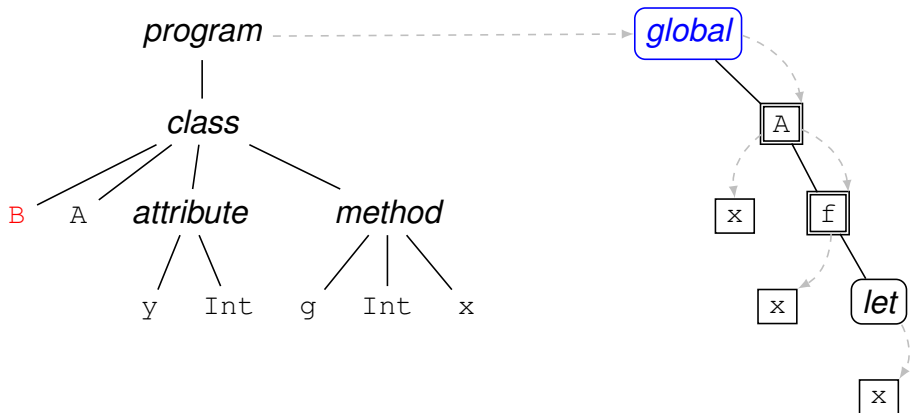

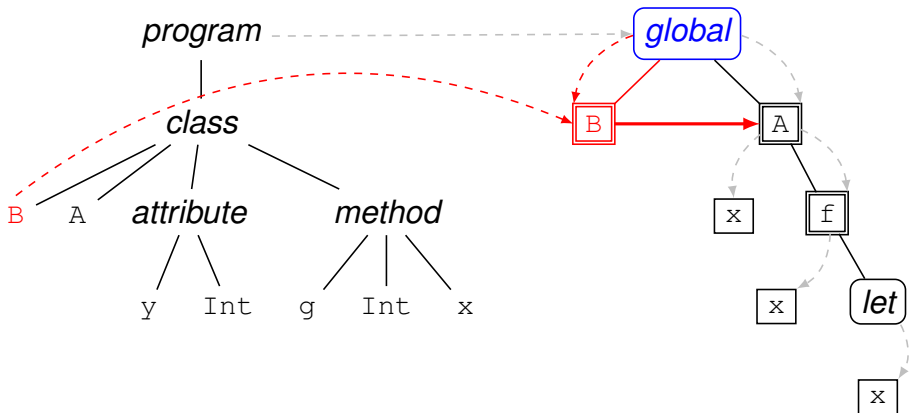

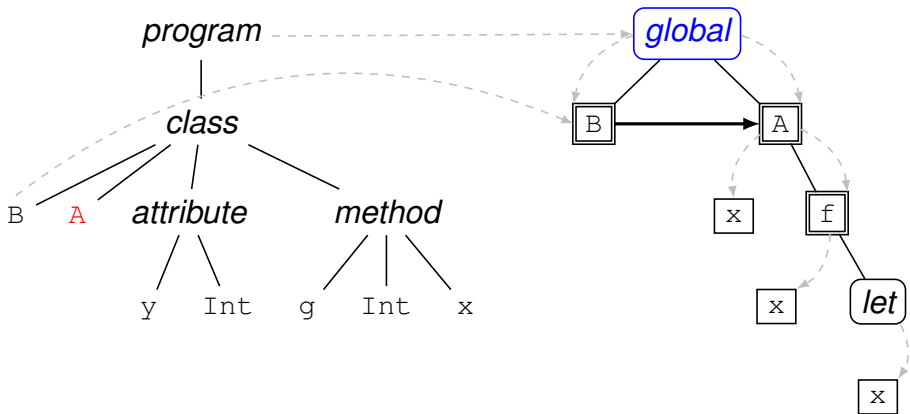

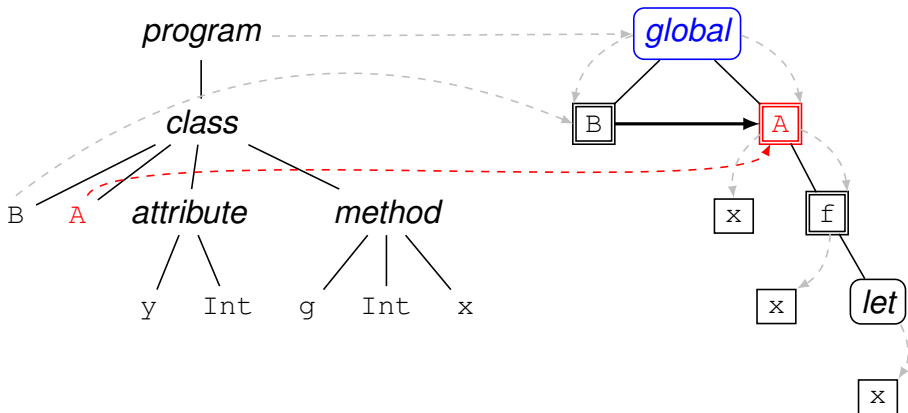

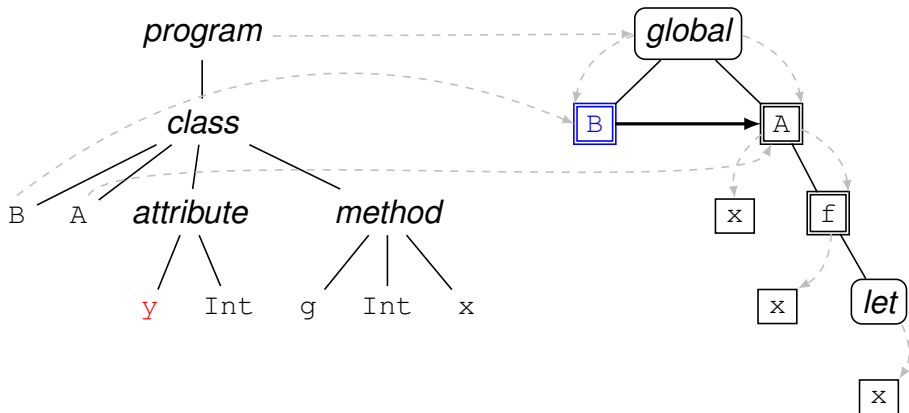
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului *B*:
A (prioritar) și *global*.

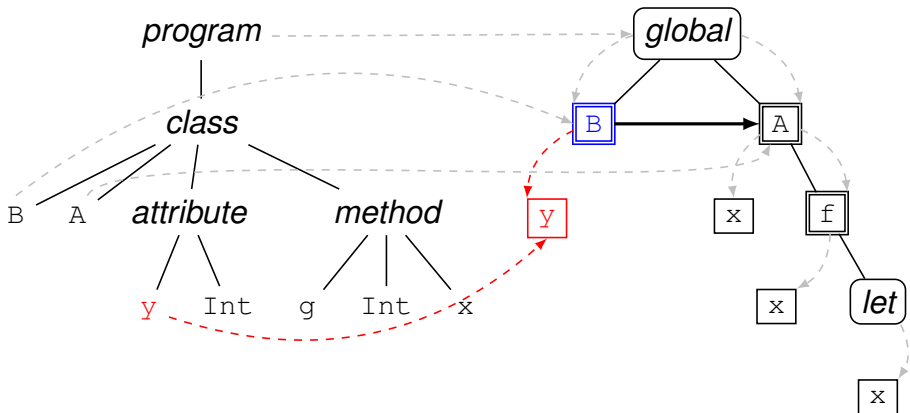
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului B:
A (prioritar) și *global*.

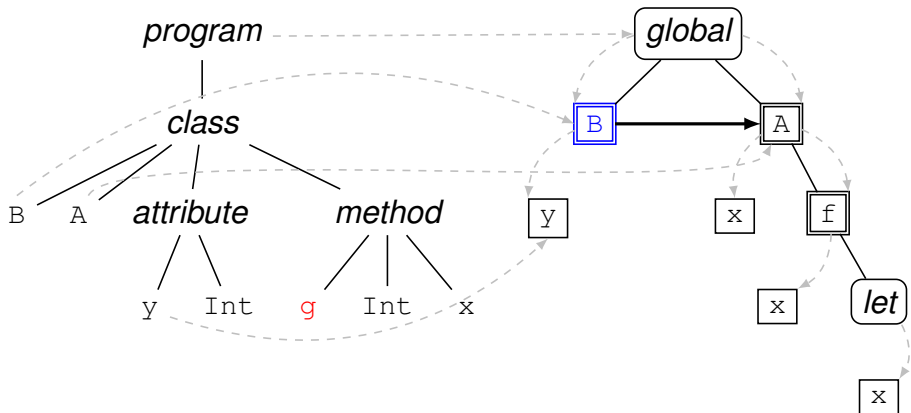
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului B:
A (prioritar) și *global*.

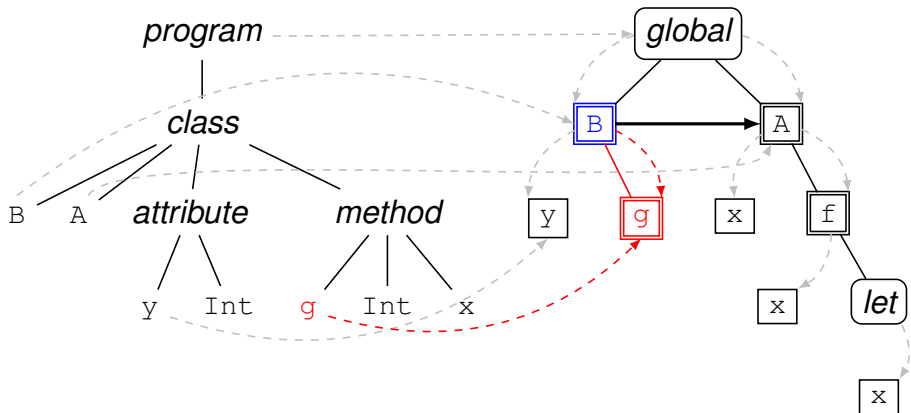
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului *B*:
A (prioritar) și *global*.

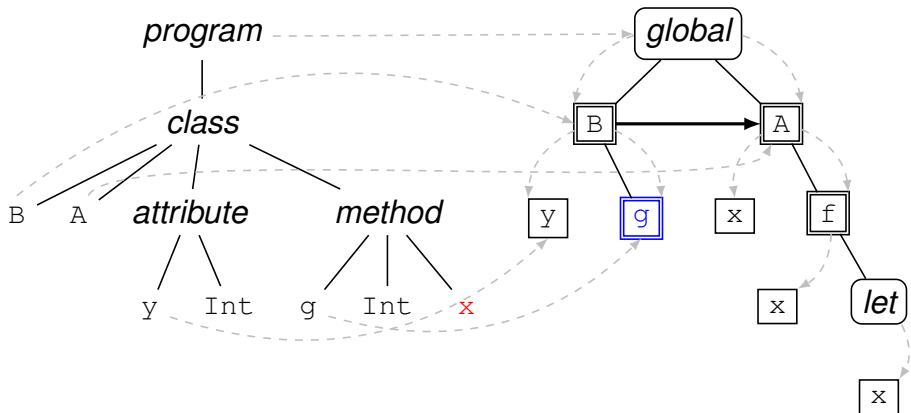
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului `B`:
`A` (prioritar) și `global`.

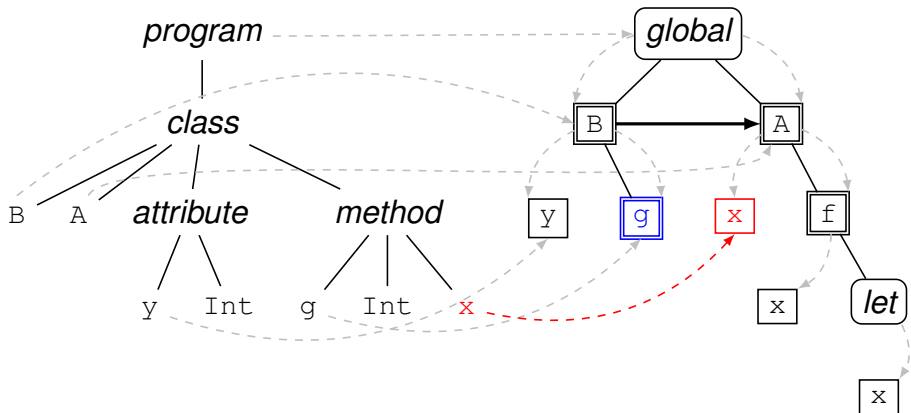
Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului B:
 A (prioritar) și *global*.

Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului `B`:
`A` (prioritar) și `global`.

Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului **B**:
A (prioritar) și **global**.

Prezența a **doi** „părinți” ai domeniului `B`:
`A` (prioritar) și `global`.

Rezolvarea utilizărilor anticipate

- ▶ Posibilitatea utilizării claselor, atributelor și metodelor în **orice** ordine
- ▶ **Imposibilitatea** definirii și căutării simbolurilor într-o singură trecere peste arborele sintactic!
- ▶ Necesitatea unor treceri **multiple**, de obicei, a mai mult de două!

Abordarea în două treceri I

Varianta 1:

- ▶ Trecerea de **definire**: simularea intrării și părăsirii domeniilor de vizibilitate, cu adăugarea simbolurilor definite în domeniul **curent**
- ▶ Trecerea de **rezolvare**: reproducerea intrării și părăsirii domeniilor de vizibilitate din etapa 1, cu rezolvarea simbolurilor în domeniul **curent**

Abordarea în două treceri II

Varianta 2:

- ▶ Trecerea de **definire**:
 - ▶ Simularea intrării și părăsirii domeniilor de vizibilitate, cu adăugarea simbolurilor definite în domeniul **curent**
 - ▶ Pentru simbolurile ce urmează a fi rezolvate, **salvarea** domeniului curent, pentru a fi utilizat direct în trecerea următoare
- ▶ Trecerea de **rezolvare**: rezolvarea simbolurilor în domeniile **salvate** în etapa de definire, **fără** reproducerea intrării și părăsirii domeniilor de vizibilitate

Cuprins

Introducere

Rezolvarea simbolurilor

Verificarea tipurilor

Tipuri

- ▶ Mulțime de **valori** și **operații** asociate
- ▶ Accepții **diverse** asupra noțiunii: tipuri de bază (e.g. `int`), structuri, clase
- ▶ În Cool, tipuri = **clase**

Rolul tipurilor

- ▶ Modalitate de exprimare a **intenției** programatorului
- ▶ Depistarea **erorilor**
- ▶ **Documentare**: care operații acționează asupra căror obiecte
- ▶ Reprezentarea **diferențiată** a valorilor de tipuri diferite: `1`, `"Hello"`, `true` etc.
- ▶ **Optimizarea** operațiilor specifice
- ▶ **Verificare** formală

Absența tipurilor

- ▶ De exemplu, în cazul **codului mașină**
- ▶ Toate obiectele, **indiferent** de natura lor conceptuală, reprezentate prin secvențe de octeți
- ▶ Pericolul realizării unor operații **fără sens** (e.g. suma dintre adresa unui obiect și un boolean)

Sistem de tipuri

- ▶ Mulțimea de **reguli și mecanisme** care asigură utilizarea operațiilor în conformitate cu **intenția** declarată
- ▶ Proprietatea de **progres** (*progress*): o expresie fie este o **valoare**, fie poate fi **evaluată** în continuare
- ▶ Proprietatea de **conservare** (*preservation*): evaluând o expresie, tipul rămâne **același**

Strategii de verificare a tipurilor

- ▶ **Statică**: aproape exclusiv la **compilare** (C, Java, Cool)
- ▶ **Dinamică**: aproape exclusiv la **execuție** (Python)
- ▶ **Absentă**: cod mașină

Comparația strategiilor de verificare a tipurilor

Strategie	Avantaje	Dezavantaje
Statică	<ul style="list-style-type: none">▶ Depistarea timpurie a erorilor▶ Eliminarea efortului la execuție	<ul style="list-style-type: none">▶ Uneori, prea restrictivă▶ Prototipare dificilă
Dinamică	<ul style="list-style-type: none">▶ Flexibilitate sporită▶ Prototipare rapidă	<ul style="list-style-type: none">▶ Erori nedepistate▶ Efort la execuție

Compromisuri între strategii

- ▶ Relaxarea verificării **statice** utilizând *cast-uri*
- ▶ Dublarea verificării **dinamice** cu anumite *adnotări* de tip

Verificare vs. sinteză de tip

- ▶ **Verificare** de tip: asigurarea corectitudinii în **prezența** adnotărilor de tip
- ▶ Exemplu: știind că x are tipul `Int`, este corectă expresia $x + 1$?
- ▶ **Sinteză** de tip: determinarea tipului în **absența** adnotărilor de tip (e.g. Haskell, Java 10)
- ▶ Exemplu: ce tip are x pentru ca $x + 1$ să fie corectă?

Tipuri în Cool

- ▶ Tipuri: clase și *SELF_TYPE*
- ▶ **Declararea** tipurilor identificatorilor
- ▶ **Verificarea** tipurilor expresiilor, utilizând **reguli** de tipare

Reguli de tipare

$$\frac{\vdash Ipoteza_1 \quad \dots \quad \vdash Ipoteza_n}{\vdash Concluzie} \quad [Regula]$$

- ▶ \vdash = „se poate demonstra că”
- ▶ Regula: „Dacă se pot demonstra ipotezele, se poate demonstra și concluzia.”

Reguli de tipare în Cool

$$\frac{i \text{ este un literal întreg}}{\vdash i : Int} \quad [Int]$$

$$\frac{\vdash e_1 : Int \quad \vdash e_2 : Int}{\vdash e_1 + e_2 : Int} \quad [Add]$$

Reguli de tipare în Cool

$$\frac{i \text{ este un literal întreg}}{\vdash i : Int} \quad [Int]$$

$$\frac{\vdash e_1 : Int \quad \vdash e_2 : Int}{\vdash e_1 + e_2 : Int} \quad [Add]$$

Reflectarea structurii **arborelui sintactic**
în structura demonstrațiilor.

Exemplu

$$\frac{\frac{0 \text{ este un literal întreg}}{\vdash 0 : \textit{Int}} \quad \frac{1 \text{ este un literal întreg}}{\vdash 1 : \textit{Int}}}{\vdash 0 + 1 : \textit{Int}}$$

Consistență

- Proprietatea de **consistență** (*soundness*):

$\vdash e : T \Rightarrow e$ se **evaluează** la o valoare de tipul T

- Existența unor **multiple** reguli consistente, dar nu toate la fel de utile!

$$\frac{i \text{ este un literal întreg}}{\vdash i : \textit{Object}}$$

Tiparea constantelor

$$\frac{}{\vdash \text{true} : \text{Bool}} \quad [\text{True}]$$
$$\frac{s \text{ este un literal șir de caractere}}{\vdash s : \text{String}} \quad [\text{String}]$$

Tiparea lui *new*

$$\frac{}{\vdash \text{new } T : T} \quad [\text{New}]$$

Tiparea lui *not* și *while*

$$\frac{\vdash e : Bool}{\vdash not\ e : Bool} \quad [Not]$$

$$\frac{\vdash e_1 : Bool \quad \vdash e_2 : T}{\vdash while\ e_1\ loop\ e_2\ pool : Object} \quad [While]$$

Tiparea variabilelor

$$\frac{x \text{ este o variabilă}}{\vdash x : ?} \quad [Var]$$

Tiparea variabilelor

$$\frac{x \text{ este o variabilă}}{\vdash x : ?} \quad [Var]$$

Necesitatea adăugării unor informații suplimentare despre tipurile **variabilelor**, utilizând **contexte de tipare**

Contexte de tipare

- ▶ **Context de tipare** (*type environment*): dicționar cu declarații de **tip** pentru variabilele **libere** dintr-o expresie (care nu sunt definite în acea expresie)
- ▶ $O \vdash e : T$ = „Se poate demonstra că expresia e are tipul T , pornind de la declarațiile de tip din contextul O .”

Tiparea variabilelor (cont.)

$$\frac{O(x) = T}{O \vdash x : T} \quad [Var]$$

„Variabila x are tipul T ,
conform contextului de tipare O .”

Tiparea expresiei *let*

$$\frac{? \vdash e_1 : T_1}{O \vdash \text{let } x : T_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetNoInit}]$$

Tiparea expresiei *let*

$$\frac{? \vdash e_1 : T_1}{O \vdash \text{let } x : T_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetNoInit}]$$

Necesitatea tipării lui e_1 în contextul O ,
îmbogățit cu declarația de tip a lui x .

Îmbogățirea contextelor de tipare

$$O[T/x](x) = T$$

$$O[T/x](y) = O(y), \text{ pentru } y \neq x$$

Îmbogățirea contextelor de tipare

$$O[T/x](x) = T$$

$$O[T/x](y) = O(y), \text{ pentru } y \neq x$$

Comportament de **stivă**:
declarațiile recente le **ascund** pe cele vechi.

Tiparea expresiei *let* (cont.)

$$\frac{O[T_0/x] \vdash e_1 : T_1}{O \vdash \text{let } x : T_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetNoInit}]$$

Tiparea expresiei *let* cu inițializare

$$\frac{O \vdash e_0 : T_0 \quad O[T_0/x] \vdash e_1 : T_1}{O \vdash \text{let } x : T_0 \leftarrow e_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetInit}]$$

Tiparea expresiei *let* cu inițializare

$$\frac{O \vdash e_0 : T_0 \quad O[T_0/x] \vdash e_1 : T_1}{O \vdash \text{let } x : T_0 \leftarrow e_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetInit}]$$

Posibilitatea ca e_0 să aibă drept tip
orice **subclasă** a lui T_0 !

Moștenire

Moștenirea = relație de **ordine parțială**:

- ▶ $X \leq Y$, dacă X o moștenește pe Y
- ▶ **Reflexivitate**: $X \leq X$
- ▶ **Tranzitivitate**: dacă $X \leq Y$ și $Y \leq Z$, atunci $X \leq Z$
- ▶ **Antisimetrie**: dacă $X \leq Y$ și $Y \leq X$, atunci $X = Y$

Tiparea expresiei *let* cu inițializare (cont.)

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : T_0 \\ O[T/x] \vdash e_1 : T_1 \\ T_0 \leq T \end{array}}{O \vdash \text{let } x : T \leftarrow e_0 \text{ in } e_1 : T_1} \quad [\text{LetInit}]$$

Posibilitatea ca e_0 să aibă drept tip
orice **subclasă** a lui T !

Tiparea atribuirilor

$$\frac{O(x) = T_0 \quad O \vdash e_1 : T_1 \quad T_1 \leq T_0}{O \vdash x \leftarrow e_1 : T_1} \quad [Assign]$$

Posibilitatea ca e_1 să aibă drept tip
orice **subclasă** a lui T_0 !

Tiparea atributelor inițializate

$$\frac{O_C(x) = T_0 \quad O_C \vdash e_1 : T_1 \quad T_1 \leq T_0}{O_C \vdash x : T_0 \leftarrow e_1;} \quad [AttrInit]$$

- ▶ O_C = contextul de tipare pentru **atributele** clasei C (x este vizibil în e_1 !)
- ▶ $O_C(x) = T$, conform declarației $x : T$
- ▶ Posibilitatea ca e_1 să aibă drept tip orice subclasă a lui T_0 !

Tiparea deciziilor

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : Bool \\ O \vdash e_1 : T_1 \\ O \vdash e_2 : T_2 \end{array}}{O \vdash \text{if } e_0 \text{ then } e_1 \text{ else } e_2 \text{ fi} : ?} \quad [IfThenElse]$$

Tiparea deciziilor

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : Bool \\ O \vdash e_1 : T_1 \\ O \vdash e_2 : T_2 \end{array}}{O \vdash \text{if } e_0 \text{ then } e_1 \text{ else } e_2 \text{ fi} : ?} \quad [IfThenElse]$$

Alegerea sigură: cel mai specific tip
care subsumează **ambele** tipuri, T_1 și T_2 .

Marginea superioară minimală

$Z = \text{lub}(X, Y)$: **marginea superioară minimală** (*least upper bound*) a două tipuri X și Y :

- ▶ Margine **superioară**: $X \leq Z$ și $Y \leq Z$
- ▶ Margine superioară **minimală**: dacă $X \leq Z'$ și $Y \leq Z'$, atunci $Z \leq Z'$
- ▶ Cel mai **adânc** strămoș comun al celor două clase în arborele de moștenire

Tiparea deciziilor (cont.)

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : Bool \\ O \vdash e_1 : T_1 \\ O \vdash e_2 : T_2 \end{array}}{O \vdash \text{if } e_0 \text{ then } e_1 \text{ else } e_2 \text{ fi} : \text{lub}(T_1, T_2)} \quad [IfThenElse]$$

Alegerea sigură: cel mai specific tip
care subsumează **ambele** tipuri, T_1 și T_2 .

Tiparea expresiei *case*

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : T_0 \\ O[T_1/x_1] \vdash e_1 : T'_1 \\ \vdots \\ O[T_n/x_n] \vdash e_n : T'_n \end{array}}{O \vdash \text{case } e_0 \text{ of } x_1 : T_1 \Rightarrow e_1; \dots; x_n : T_n \Rightarrow e_n; \text{ esac} : \text{lub}(T'_1, \dots, T'_n)}$$

Alegerea sigură: cel mai specific tip
care subsumează tipurile **ramurilor**.

Tiparea blocurilor

$$\frac{\begin{array}{c} O \vdash e_1 : T_1 \\ \vdots \\ O \vdash e_n : T_n \end{array}}{O \vdash \{ e_1; \dots; e_n; \} : T_n} \quad [Sequence]$$

Tipul **ultimei** expresii din bloc.

Tiparea apelurilor de metodă

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : T_0 \\ O \vdash e_1 : T_1 \\ \vdots \\ O \vdash e_n : T_n \end{array}}{O \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : ?} \quad [Dispatch]$$

Tiparea apelurilor de metodă

$$\frac{\begin{array}{l} O \vdash e_0 : T_0 \\ O \vdash e_1 : T_1 \\ \vdots \\ O \vdash e_n : T_n \end{array}}{O \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : ?} \quad [Dispatch]$$

Necesitatea adăugării unor informații suplimentare
despre tipurile de retur și ale parametrilor formali
ai **metodelor**.

Contexte de tipare pentru metode

- ▶ Dicționar cu declarații pentru tipurile de **retur** și ale parametrilor **formali** ai metodelor din **fiecare** clasă
- ▶ **Diferit** de contextul de tipare pentru variabile, deoarece metodele și variabilele utilizează spații de nume diferite!
- ▶ $M(C, f) = (T_1, \dots, T_n, T_{n+1})$, conform definiției metodei $f(x_1 : T_1, \dots, x_n : T_n) : T_{n+1}$ în clasa C

Tiparea apelurilor de metodă (cont.)

$$O, M \vdash e_0 : T_0$$

$$O, M \vdash e_1 : T_1$$

$$\vdots$$

$$O, M \vdash e_n : T_n$$

$$M(T_0, f) = (T'_1, \dots, T'_n, T_{n+1})$$

$$T_i \leq T'_i, \quad 1 \leq i \leq n$$

$$\frac{}{O, M \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : T_{n+1}} \quad [Dispatch]$$

Posibilitatea parametrilor actuali să aibă drept tipuri
subclase ale tipurilor parametrilor formali.

Tiparea apelurilor statice de metodă

$$O, M \vdash e_0 : T_0$$

$$O, M \vdash e_1 : T_1$$

$$\vdots$$

$$O, M \vdash e_n : T_n$$

$$T_0 \leq T$$

$$M(\mathbf{T}, f) = (T'_1, \dots, T'_n, T_{n+1})$$

$$T_i \leq T'_i, \quad 1 \leq i \leq n$$

$$\frac{}{O, M \vdash e_0 @ T.f(e_1, \dots, e_n) : T_{n+1}} \quad [\textit{StaticDispatch}]$$

Posibilitatea parametrilor actuali să aibă drept tipuri
subclase ale tipurilor parametrilor formali.

Tip static vs. tip dinamic

- ▶ Tip **static**: precizat la **declararea** unui obiect, e.g.
 $x : A$
- ▶ Tip **dinamic**: precizat la **instanțierea** unui obiect, e.g.
 $x \leftarrow new A$ sau $x \leftarrow new B$, unde $B \leq A$

- ▶ Proprietatea de **consistență** în **absența** moștenirii:

$$\forall E. dynamic_type(E) = static_type(E)$$

- ▶ Proprietatea de **consistență** în **prezența** moștenirii:

$$\forall E. dynamic_type(E) \leq static_type(E)$$

Restricții impuse de tiparea statică

```
1  class Accumulator {
2      value : Int <- 0;
3
4      accumulate(x : Int) : Accumulator {{
5          value <- value + x;
6          self;
7      }};
8  };
9  class NamedAccumulator inherits Accumulator {
10     name : String;
11 };
12 class Main {
13     -- Eroare: accumulate intoarce Accumulator,
14     -- nu NamedAccumulator!
15     namedAcc : NamedAccumulator
16         <- new NamedAccumulator.accumulate(3);
17 };
```


Relaxarea tipării statice cu *SELF_TYPE*

```
1  class Accumulator {
2      value : Int <- 0;
3
4      accumulate(x : Int) : SELF_TYPE {{
5          value <- value + x;
6          self;
7      }};
8  };
9  class NamedAccumulator inherits Accumulator {
10     name : String;
11  };
12  class Main {
13     -- Corect: accumulate intoarce acum
14     -- NamedAccumulator!
15     namedAcc : NamedAccumulator
16         <- new NamedAccumulator.accumulate(3);
17  };
```


SELF_TYPE I

- ▶ Tipul lui *self*, i.e. *Accumulator* sau **orice** subclasă a sa
- ▶ Tip **static**, nu dinamic!
- ▶ Sporirea **expresivității** sistemului de tipuri, prin surprinderea mai fidelă a varietății tipurilor dinamice:

... \vdash *new NamedAccumulator.accumulate(3)*
: ***NamedAccumulator***

- ▶ În absența lui:

... \vdash *new NamedAccumulator.accumulate(3)*
: ***Accumulator***

SELF_TYPE II

- ▶ În cazul declarației $E : SELF_TYPE$ din clasa C :

$$dynamic_type(E) \leq C$$

- ▶ Dependența semnificației lui $SELF_TYPE$ de **clasa** C în care apare: $SELF_TYPE_C$

- ▶ Regulă de tipare:

$$SELF_TYPE_C \leq C$$

- ▶ Necesitatea **extinderii** relațiilor \leq și lub pentru a încorpora $SELF_TYPE$

Extinderea \leq

- ▶ $SELF_TYPE_C \leq SELF_TYPE_C$: doar în cadrul aceleiași clase, C
- ▶ $SELF_TYPE_C \quad T$
- ▶ $T \quad SELF_TYPE_C$:

Extinderea \leq

- ▶ $SELF_TYPE_C \leq SELF_TYPE_C$: doar în cadrul aceleiași clase, C
- ▶ $SELF_TYPE_C \leq T$, dacă $C \leq T$
- ▶ $T \leq SELF_TYPE_C$:

Extinderea \leq

- ▶ $SELF_TYPE_C \leq SELF_TYPE_C$: doar în cadrul aceleiași clase, C
- ▶ $SELF_TYPE_C \leq T$, dacă $C \leq T$
- ▶ $T \not\leq SELF_TYPE_C$: posibilitatea adăugării unei subclase A, pe lanțul de moștenire $A \leq T \leq C$, care ar **invalida** relația

Extinderea *lub*

- ▶ $lub(SELF_TYPE_C, SELF_TYPE_C) = SELF_TYPE_C$:
doar în cadrul aceleiași clase, C
- ▶ $lub(SELF_TYPE_C, T) = lub(C, T)$
- ▶ $lub(T, SELF_TYPE_C) = lub(T, C)$

Utilizarea lui *SELF_TYPE* I

- ▶ *class T inherits T' {...}*: **interzisă** pentru *T* și *T'*
- ▶ *x : T*: **permisă** pentru *T*
- ▶ *let x : T in e*: **permisă** pentru *T*
- ▶ *new T*: **permisă** pentru *T*, având ca efect instanțierea unui obiect cu tipul dinamic al lui *self*
- ▶ *e₀@T.f(e₁, ..., e_n)*: **interzisă** pentru *T*
- ▶ *f(x : T) : T' {...}*: **interzisă** pentru *T* (de ce?), **permisă** pentru *T'* (utilitatea **primară**)

Utilizarea lui *SELF_TYPE* II

De ce în $f(x : T) : T' \{ \dots \}$, T nu poate fi *SELF_TYPE*?

- ▶ Posibil apel al lui f : $e_0.f(e_1)$
- ▶ Dacă T este *SELF_TYPE*, atunci, conform regulii *[Dispatch]*, $e_1 : T_1 \leq T = \text{SELF_TYPE}_C$, întotdeauna falsă

Utilizarea lui *SELF_TYPE* III

De ce în $f(x : T) : T' \{ \dots \}$, T nu poate fi *SELF_TYPE*?

```
1  class A {
2      f(x : SELF_TYPE) : Bool { ... };
3  };
4
5  class B inherits A {
6      b : Int;
7      f(x : SELF_TYPE) : Bool { ... x.b ... };
8  };
9
10 ...
11     -- Tipare corecta, dar eroare la executie,
12     -- deoarece new A nu contine un b!
13     let x : A <- new B in ... x.f(new A); ...
14 ...
```


Tiparea lui *self*

$$\overline{O, M \vdash \text{self} : ?} \quad [\text{Self}]$$
$$\overline{O, M \vdash \text{new SELF_TYPE} : ?} \quad [\text{NewSelfType}]$$

Tiparea lui *self*

$$\frac{}{O, M \vdash self : ?} \quad [Self]$$

$$\frac{}{O, M \vdash new \ SELF_TYPE : ?} \quad [NewSelfType]$$

Necesitatea adăugării de informații suplimentare
despre **clasa** curentă în care se află expresia!

Tiparea lui *self* (cont.)

$$\frac{}{O, M, C \vdash \text{self} : \textcolor{red}{SELF_TYPE}_C} \quad [\text{Self}]$$

$$\frac{}{O, M, C \vdash \text{new } SELF_TYPE : \textcolor{red}{SELF_TYPE}_C} \quad [\text{NewSelfType}]$$

C = **clasa** curentă în care se află expresia.

Extinderea regulilor de tipare

- ▶ Majoritatea regulilor existente, nemodificate, dar înzestrate cu **noile** definiții ale relațiilor \leq și *lub*
- ▶ Modificări în special în regulile de tipare a **apelurilor** de metodă

Tiparea apelurilor de metodă I

$$O, M, C \vdash e_0 : T_0$$

$$O, M, C \vdash e_1 : T_1$$

$$\vdots$$

$$O, M, C \vdash e_n : T_n$$

$$M(T_0, f) = (T'_1, \dots, T'_n, T_{n+1})$$

$$T_{n+1} \neq \text{SELF_TYPE}$$

$$T_i \leq T'_i, \ 1 \leq i \leq n$$

$$O, M, C \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : T_{n+1}$$

$$O, M, C \vdash e_0 : T_0$$

$$O, M, C \vdash e_1 : T_1$$

$$\vdots$$

$$O, M, C \vdash e_n : T_n$$

$$M(T_0, f) = (T'_1, \dots, T'_n, \text{SELF_TYPE})$$

$$T_i \leq T'_i, \ 1 \leq i \leq n$$

$$O, M, C \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : T_0$$

Tiparea apelurilor de metodă II

- ▶ Dar dacă $O, M, C \vdash e_0 : SELF_TYPE_C$?
- ▶ Atunci, $M(\textcolor{red}{C}, f) = \dots$

Tiparea apelurilor de metodă III

$$O, M, C \vdash e_0 : T_0$$

$$O, M, C \vdash e_1 : T_1$$

$$\vdots$$

$$O, M, C \vdash e_n : T_n$$

$$T'_0 = \begin{cases} C, & \text{dacă } T_0 = SELF_TYPE_C \\ T_0, & \text{altfel} \end{cases}$$

$$M(T'_0, f) = (T'_1, \dots, T'_n, T'_{n+1})$$

$$T_i \leq T'_i, \quad 1 \leq i \leq n$$

$$T_{n+1} = \begin{cases} T_0, & \text{dacă } T'_{n+1} = SELF_TYPE \\ T'_{n+1}, & \text{altfel} \end{cases}$$

$$O, M, C \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) : T_{n+1}$$

Partea VII

Organizarea execuției și generarea de cod

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Etapa curentă

- ▶ **Front-end**-ul compilatorului: analiză lexicală, sintactică și semantică
- ▶ **Middle-end**-ul compilatorului: optimizare
- ▶ **Back-end**-ul compilatorului: generare de cod, constând în selecția și planificarea instrucțiunilor, și alocarea registrelor
- ▶ Proiectare **concertată** a modalităților de generare de cod și de gestiune a memoriei

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

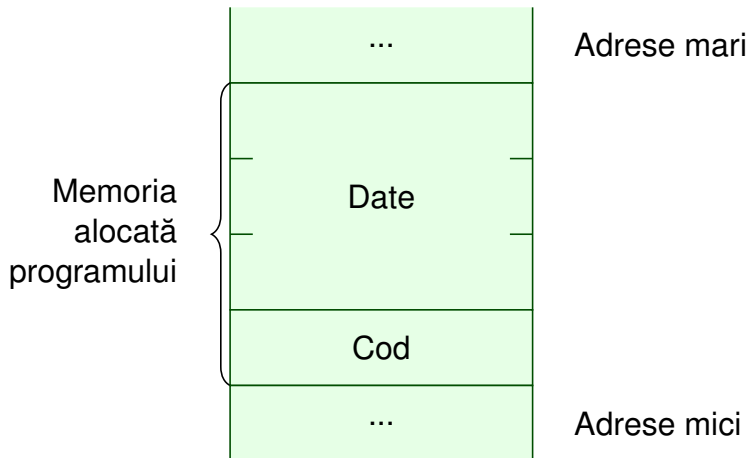
Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Organizarea memoriei

Presupuneri despre execuție

- ▶ Flux **secvențial** de instrucțiuni, executate într-o ordine prestabilită (fără paralelism/concurență)
- ▶ După apelul unei proceduri, revenirea în punctul **consecutiv** apelului (fără excepții sau continuări)

Proceduri

- ▶ **Activare** a unei proceduri = apel al acelei proceduri
- ▶ **Durata de viață** a unei activări = totalitatea instrucțiunilor necesare execuției procedurii, inclusiv a apelurilor imbricate
- ▶ **Imbricarea** activărilor, cu posibilitatea reprezentării lor utilizând **arbori de activare** sau o **stivă**

Variabile

- ▶ **Durata de viață** a unei variabile = intervalul în care variabila este definită, între momentul alocării și cel al eliberării memoriei aferente
- ▶ Durată de viață (concept **dinamic**) vs. **domeniu de vizibilitate** (concept **static**)

Arbori de activare și stiva

```
1  class Main {  
2      f(x : Int) : Int { x };  
3      g(x : Int) : Int { f(x) };  
4      main() : Int {{ f(0); g(1); }};  
5  };
```

Arbore de activare

Stivă

Arbori de activare și stiva

```
1 class Main {  
2     f(x : Int) : Int { x };  
3     g(x : Int) : Int { f(x) };  
4     main() : Int {{ f(0); g(1); }};  
5 };
```

main

main

Arbore de activare

Stivă

Arbori de activare și stiva

```
1  class Main {  
2      f(x : Int) : Int { x };  
3      g(x : Int) : Int { f(x) };  
4      main() : Int {{ f(0); g(1); }};  
5  };
```

main
/
f

Arbore de activare

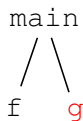
main
f

Stivă

Arbori de activare și stiva

```
1 class Main {  
2     f(x : Int) : Int { x };  
3     g(x : Int) : Int { f(x) };  
4     main() : Int {{ f(0); g(1); }};  
5 };
```


Arbore de activare

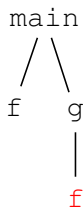
main
g

Stivă

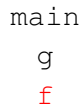

Arbori de activare și stiva

```
1 class Main {  
2     f(x : Int) : Int { x };  
3     g(x : Int) : Int { f(x) };  
4     main() : Int {{ f(0); g(1); }};  
5 };
```


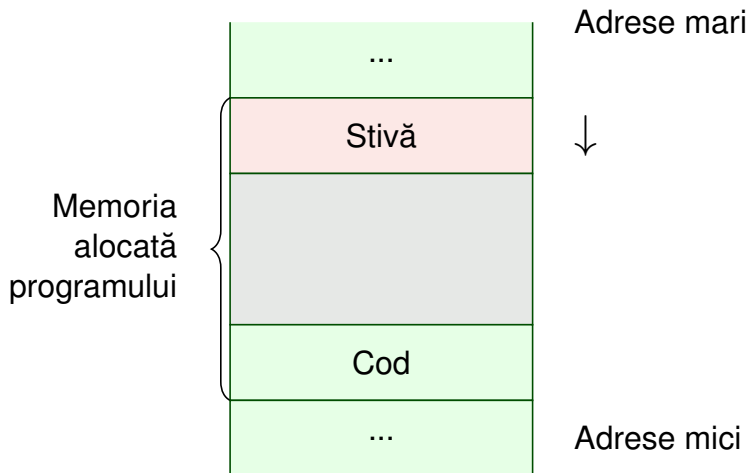
Arbore de activare

Stivă

Organizarea memoriei, nuanțată

Înregistrări de activare

- ▶ **Înregistrare de activare** (*activation record*, AR) = totalitatea informațiilor necesare unei activări de procedură
- ▶ Informații **mixte**, legate atât de apelat, cât și de apelant și de starea mașinii

Conținutul înregistrărilor de activare

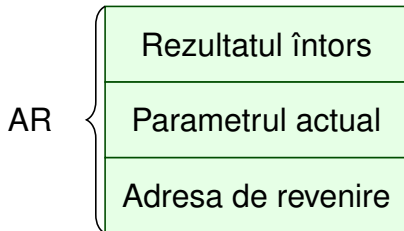
Conținutul AR aferent procedurii f , apelate de g :

- ▶ Valoarea **întoarsă** de f
- ▶ **Parametrii** formali ai lui f
- ▶ Variabilele **locale** ale lui f
- ▶ Adresa de **revenire** în cadrul lui g
- ▶ Eventuale **registre** salvate, care vor fi modificați de f în timpul execuției sale

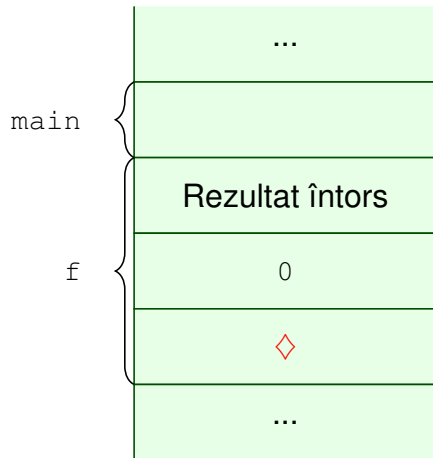

Exemplu reluat

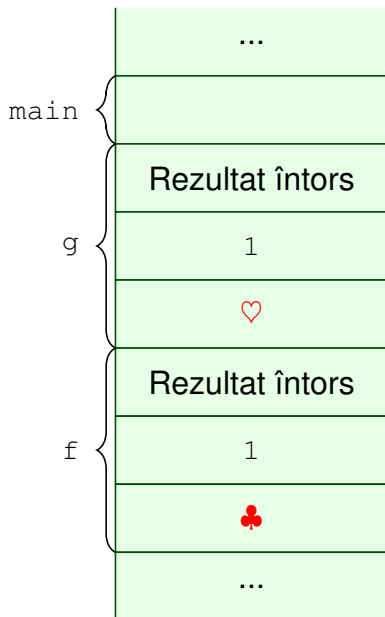
```
1  class Main {  
2      f(x : Int) : Int { x };  
3      g(x : Int) : Int { f(x) ♣ };  
4      main() : Int {{ f(0); ♦ g(1); ♥ }};  
5  };
```


Exemplu reluat (cont.)

Exemplu reluat (cont.)

Observații

- ▶ Situarea rezultatului întors pe prima poziție din AR-ul apelatului \Rightarrow accesarea lui la o distanță **fixă** față de AR-ul apelantului
- ▶ Posibilitatea **varierii** structurii AR în funcție de nevoi
- ▶ Pe cât posibil, păstrarea cât mai multor informații direct în **registre**, în special a rezultatului întors și a parametrilor, în vederea accesului rapid

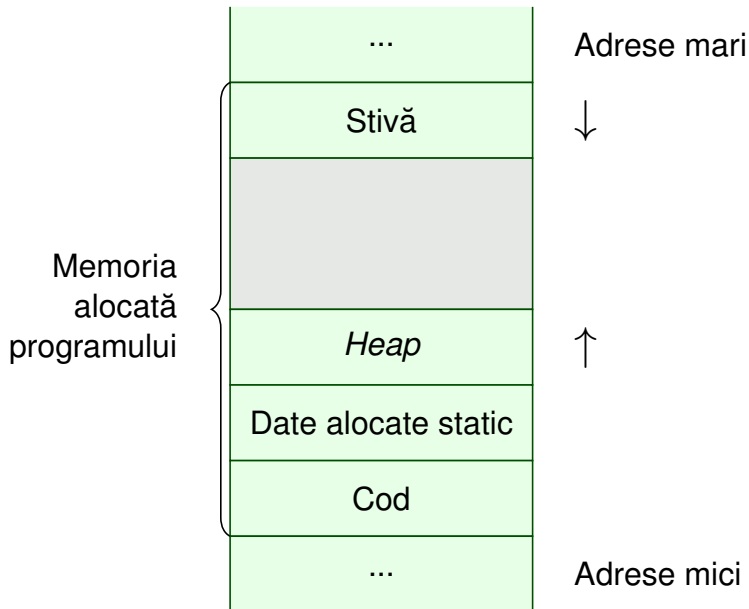

Zonele globală și de heap

- ▶ Zona **globală**: entități accesibile permanent, în întregul program, alocate **static**
- ▶ Zona de **heap**: entități alocate **dinamic**, în timpul execuției

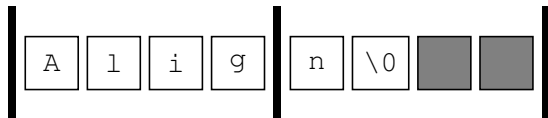

Organizarea memoriei, varianta finală

Aliniere

- ▶ Memoria, **adresabilă** la nivel octet și/sau de cuvânt (4 sau 8 octeți)
- ▶ **Aliniere** = situarea datelor la un **început** de cuvânt (adresă multiplu de 4 sau 8 octeți)
- ▶ În caz de **nealiniere**, eroare sau afectare serioasă a vitezei
- ▶ Exemplu de aliniere pe 32 de biți, cu *padding*, pentru un șir de caractere:

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Mașini cu stivă

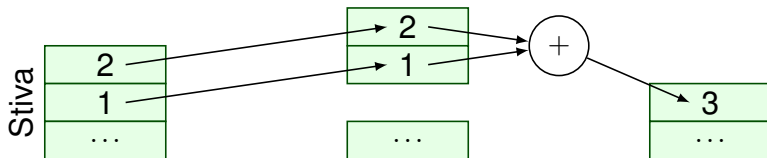
- ▶ Model simplu de evaluare
- ▶ **Absența** variabilelor și a registrelor
- ▶ Existența exclusiv a unei **stive** pentru stocarea rezultatelor intermediare
- ▶ Pentru **execuția** unei instrucțiuni: înlăturarea operanzilor din vârful stivei și adăugarea rezultatului **în loc**

Exemplu

Calculul $1 + 2$

```
1 push 1  
2 push 2  
3 add
```


Mașini cu stivă vs. mașini cu registre

Mașini cu stivă:

- ▶ **Absența** necesității de a preciza locația parametrilor sau a rezultatului
- ▶ Programe mai **compacte**
- ▶ Codificare mai **compactă** a instrucțiunilor

Mașini cu stivă și acumulator

- ▶ Soluția de mijloc: stivă și un **singur** registru (**acumulator**)
- ▶ **Vârful** stivei, accesat frecvent, reținut în acumulator
- ▶ Înainte, pentru `add`, două citiri și o scriere în stivă
- ▶ Acum, pentru `add`, o **singură** operație cu memoria!

$$acc \leftarrow acc + varf(stiva)$$

Principiile mașinii cu stivă și acumulator

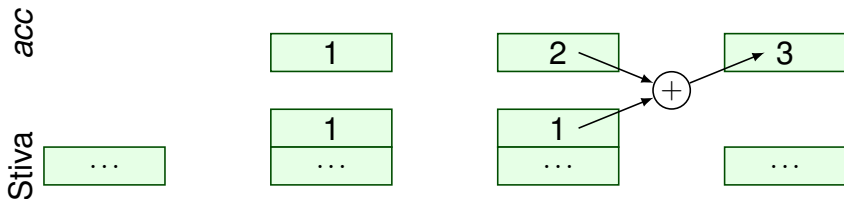
- ▶ **Rezultatul** evaluării unei expresii, depus în acumulator
- ▶ Pentru evaluarea $op(e_1, \dots, e_n)$:
 - ▶ **Adăugarea** acumulatorului în stivă după evaluarea e_1, \dots, e_{n-1}
 - ▶ La final, **extragerea** din stivă a celor $n - 1$ operanzi și aplicarea operației op pe aceștia și pe acumulator
- ▶ La finalul evaluării unei expresii, revenirea la **aceeași** stare a stivei ca la început!

Exemplu reluat

Calcul $1 + 2$

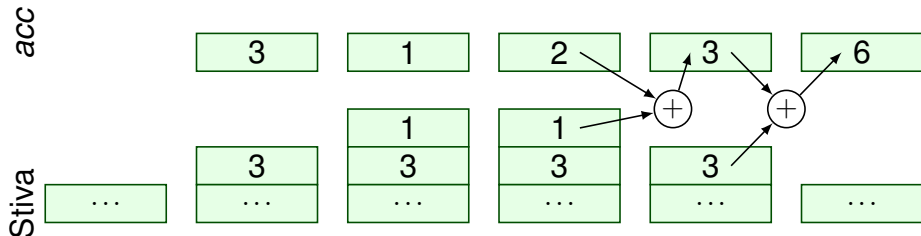
```
1  acc <- 1
2  push acc
3
4  acc <- 2
5
6  acc <- acc + varf(stiva)
7  pop
```


Exemplu mai complex

Calcul
 $3 + (1 + 2)$

1	acc ← 3	9	acc ← acc + varf(stiva)
2	push acc	10	pop
3		11	
4	acc ← 1	12	acc ← acc + varf(stiva)
5	push acc	13	pop
6			
7	acc ← 2		

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Objective

- ▶ Generarea de cod pentru o **mașină cu stivă și acumulator**
- ▶ Utilizarea arhitecturii **MIPS** pentru simularea acestei mașini

Arhitectura MIPS

- ▶ RISC (*Reduced Instruction Set Computer*)
- ▶ Utilizarea **registrelor** pentru parametri și rezultatele majorității operațiilor
- ▶ Operații *load* și *store* pentru citirea și scrierea în **memorie**
- ▶ 32 de registre generale pe **32 de biți**

Simularea mașinii cu stivă și acumulator pe MIPS

- ▶ **Acumulatorul**, stocat în registrul $\$a0$
- ▶ **Stiva**, reținută în memorie, crescând spre adrese **mici**
- ▶ Adresa următoarei poziții libere din stivă, stocată în registrul $\$sp$ (*stack pointer*), vârful aflându-se la $\$sp + 4$

Câteva instrucțiuni MIPS

- ▶ `lw reg1 offset(reg2)`
Load word: $reg_1 \leftarrow memory(reg_2 + offset)$
- ▶ `sw reg1 offset(reg2)`
Store word: $memory(reg_2 + offset) \leftarrow reg_1$
- ▶ `li reg imm`
Load immediate: $reg \leftarrow imm$
- ▶ `add reg1 reg2 reg3`
 $reg_1 \leftarrow reg_2 + reg_3$
- ▶ `addiu reg1 reg2 imm`
*Add immediate, unchecked overflow:
 $reg_1 \leftarrow reg_2 + imm$*

Exemplu reluat

Calcul $1 + 2$

Mașina cu stivă și acumulator:

```
1  acc ← 1
2  push acc
3
4  acc ← 2
5  acc ← acc + varf(stiva)
6
7  pop
```

MIPS:

```
1  li $a0 1
2  sw $a0 0($sp)
3  addiu $sp $sp -4
4  li $a0 2
5  lw $t1 4($sp)
6  add $a0 $a0 $t1
7  addiu $sp $sp 4
```


Principiile generării de cod

- ▶ Funcția **cgen**(**e**) : codul generat pentru expresia **e**
- ▶ Depunerea **valorii** lui **e** în registrul **\$a0**
- ▶ Asigurarea proprietății de **conservare** a stivei, i.e. revenirea la starea **anterioară** a stivei după evaluare

Generarea de cod pentru constante

```
1  cgen(i) =  
2      li $a0 i
```

Depunerea constantei în **acumulator**.

Generarea de cod pentru adunare

```
1  cgen(e1 + e2) =  
2      cgen(e1)  
3      sw $a0 0($sp)  
4      addiu $sp $sp -4  
5      cgen(e2)  
6      lw $t1 4($sp)  
7      add $a0 $t1 $a0  
8      addiu $sp $sp 4
```

Generarea de cod pentru operanzi, într-o manieră **recursivă**, exploatând proprietatea de **conservare** a stivei.

Generarea de cod pentru decizii I

- ▶ Utilizarea instrucțiunilor de **control** al fluxului de execuție
- ▶ `beq reg1 reg2 label`
Salt la etichetă în caz de **egalitate** a celor două registre
- ▶ `b label`
Salt **necondiționat**

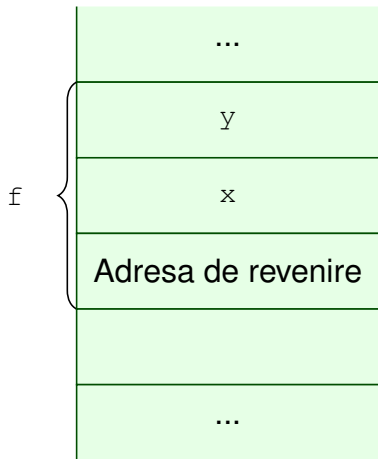
Generarea de cod pentru decizii II

```
1  cgen(if e1 = e2 then e3 else e4) =  
2      cgen(e1)  
3      sw $a0 0($sp)  
4      addiu $sp $sp -4  
5      cgen(e2)  
6      lw $t1 4($sp)  
7      addiu $sp $sp 4  
8      beq $t1 $a0 true_branch  
9      false_branch:  
10     cgen(e4)  
11     b end_if  
12     true_branch:  
13     cgen(e3)  
14     end_if:
```


Înregistrarea de activare I

Funcția: $f(x, y)$

Rezultat, în $\$a0$

$\$sp$

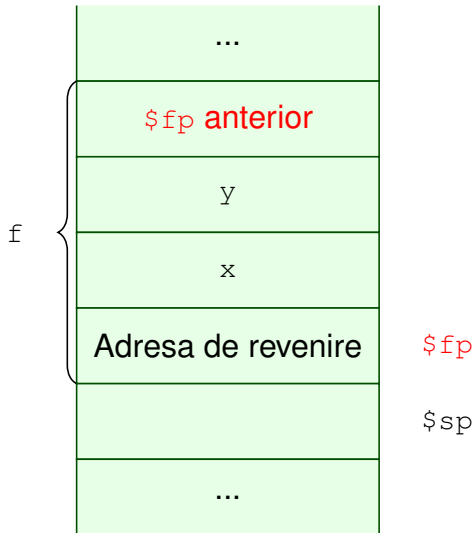

Înregistrarea de activare II

- ▶ Problemă: posibilitatea $\$sp$ de a se modifica pe parcursul execuției corpului lui $f \Rightarrow$ **variabilitatea** adreselor parametrilor relativ la $\$sp$
- ▶ Soluție: utilizarea unui reper **fix**, stocat în **frame pointer** ($\$fp$)
- ▶ Necesitatea salvării pe stivă a valorii **anterioare** a $\$fp$

Înregistrarea de activare III

Rezultat, în `$a0`

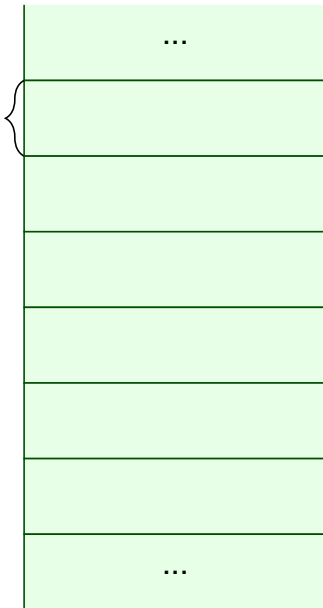
Secvența de apel I

- ▶ **Secvența de apel** = totalitatea instrucțiunilor executate atât de apelant, cât și de apelat, pentru invocarea unei funcții
- ▶ `jal label`
Jump and link: Salt la etichetă, cu salvarea **adresei de revenire** în registrul `$ra` (*return address*)
- ▶ **Apelant**: salvarea `$fp` și a parametrilor în ordine **inversă**, apoi salt la apelat
- ▶ **Apelat**: salvarea `$ra` (doar el o știe, urmare lui `jal`!), modificarea `$fp`, și, în final, eliminarea AR de pe stivă, cu restaurarea `$fp` anterior și salt la adresa de revenire

Secvența de apel II

Apelant

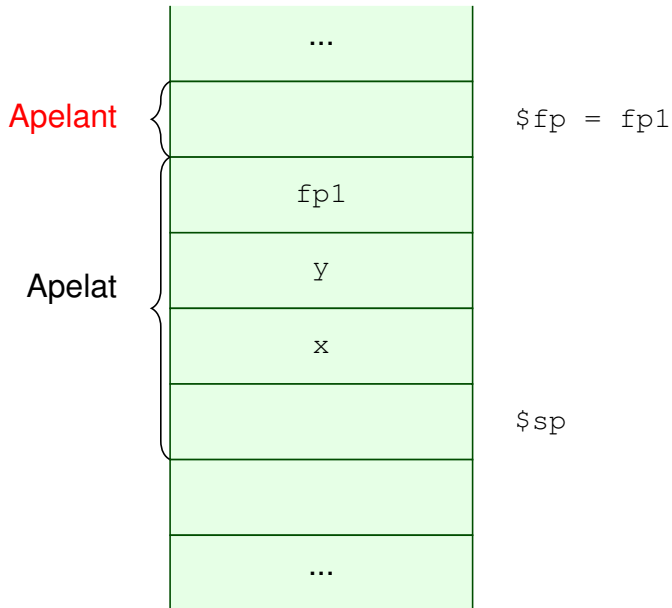

\$fp = fp1

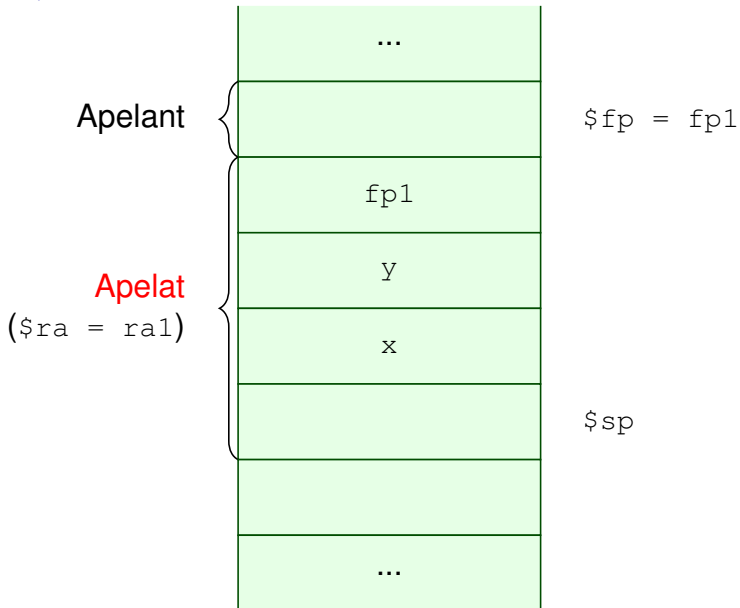
\$sp

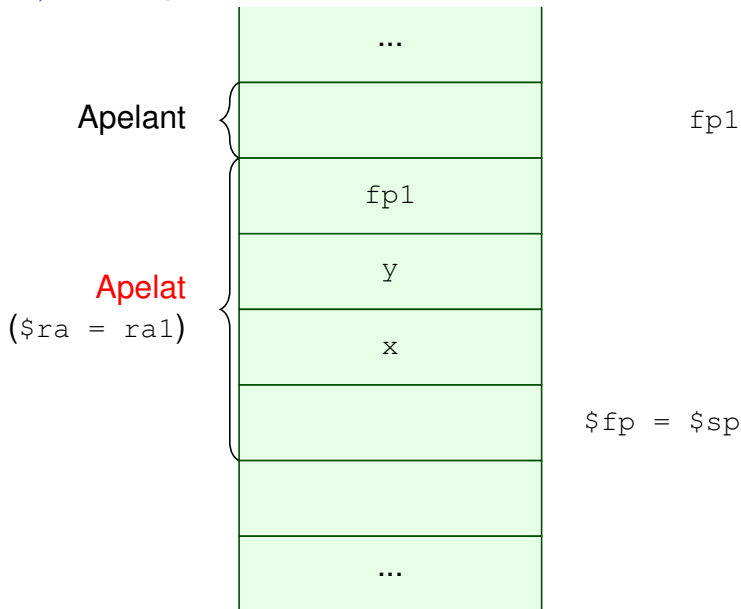
Secvența de apel II

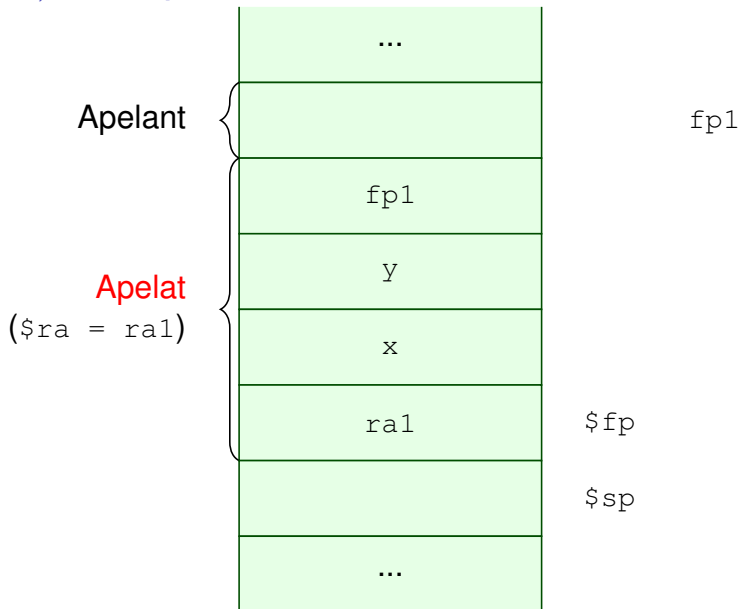
Secvența de apel II

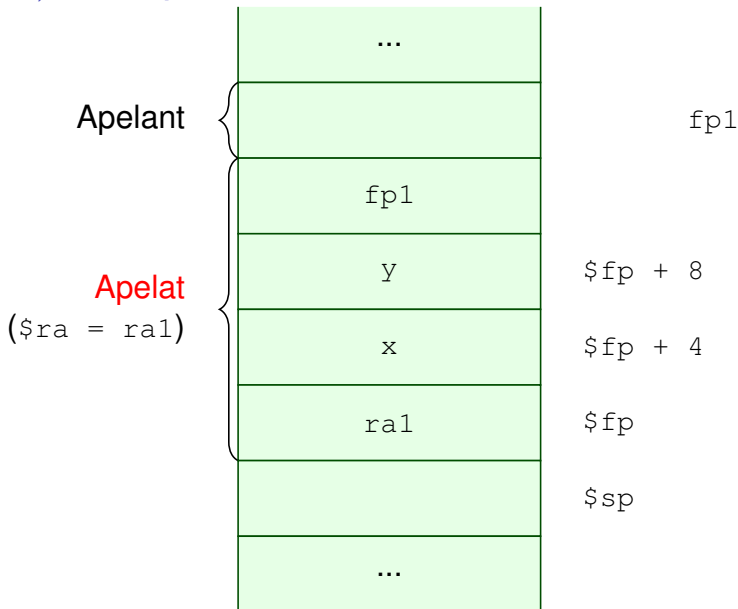
Secvența de apel II

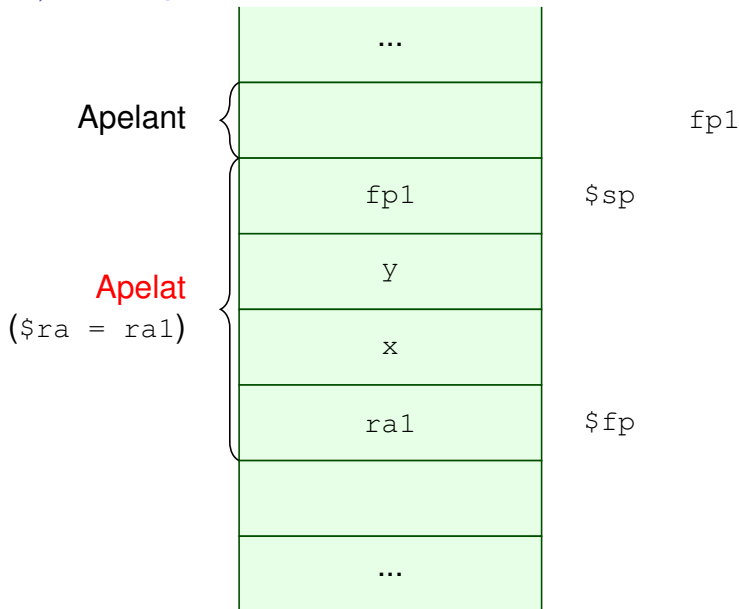
Secvența de apel II

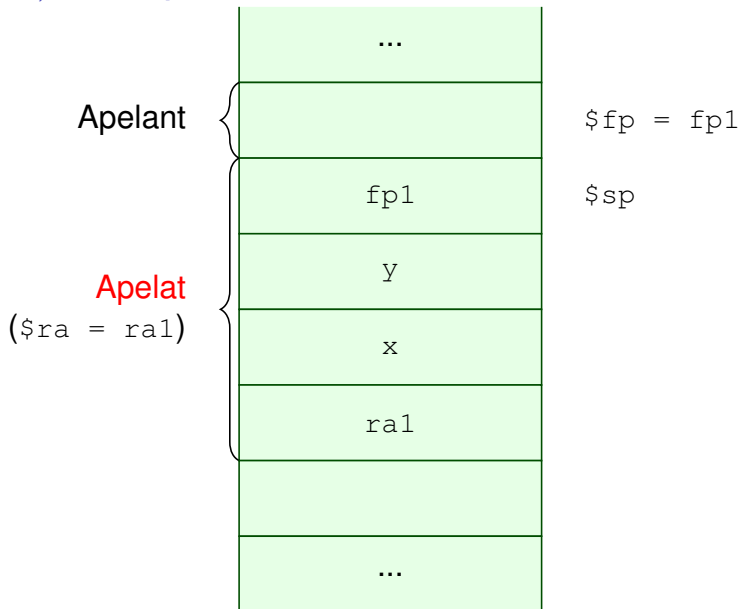
Secvența de apel II

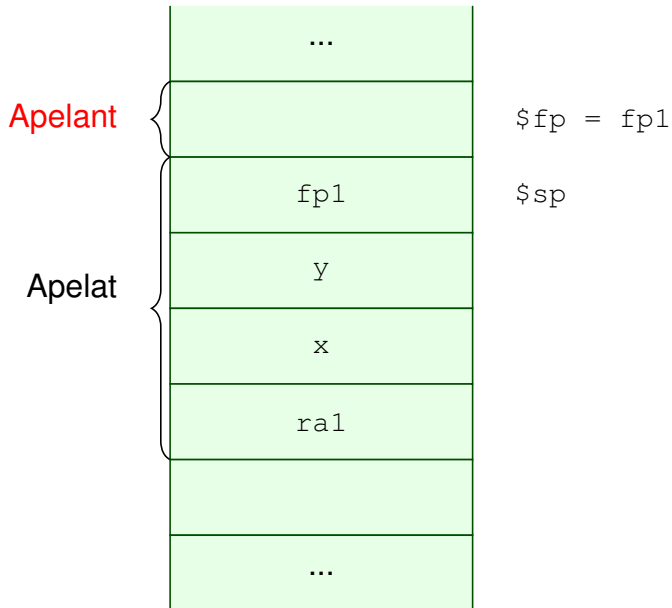
Secvența de apel II

Secvența de apel II

Secvența de apel II

Generarea de cod pentru apelurile de funcție

```
1  cgen(f(e1, ..., en)) =  
2      sw $fp 0($sp)  
3      addiu $sp $sp -4  
4      cgen(en)  
5      sw $a0 0($sp)  
6      addiu $sp $sp -4  
7      ...  
8      cgen(e1)  
9      sw $a0 0($sp)  
10     addiu $sp $sp -4  
11     jal f
```

Depunerea parametrilor în ordine **inversă**.

Generarea de cod pentru definițiile de funcție

```
1  cgen(f(x1, ..., xn) { e }) =  
2      move $fp $sp  
3      sw $ra 0($sp)  
4      addiu $sp $sp -4  
5      cgen(e)  
6      lw $ra 4($sp)  
7      addiu $sp $sp offset  
8      lw $fp 0($sp)  
9      jr $ra
```

offset = $4n + 8$: n parametri, \$ra, \$fp

Generarea de cod pentru parametri

```
1  cgen(xi) =  
2      lw $a0 offset($fp)
```

Pentru parametrul x_i , *offset* = $4i$.

Îmbunătățiri

- ▶ Păstrarea anumitor componente ale AR direct în **registre**
- ▶ Stabilirea **anticipată** în cadrul AR a adreselor eventualelor locații temporare, pentru a **evita** deplasarea frecventă a *stack pointer*

Stabilirea anticipată a locațiilor temporare I

- ▶ $NT(e) = \text{numărul}$ de locații temporare necesare evaluării expresiei e
- ▶ $NT(e_1 + e_2)$: **cel puțin** $NT(e_1)$, și **cel puțin** $1 + NT(e_2)$, care include locația temporară pentru rezultatul lui e_1
- ▶ Posibilitatea **reutilizării** locațiilor temporare necesare evaluării lui e_1 în cursul evaluării lui e_2

Stabilirea anticipată a locațiilor temporare II

$$NT(1) = 0$$

$$NT(x) = 0$$

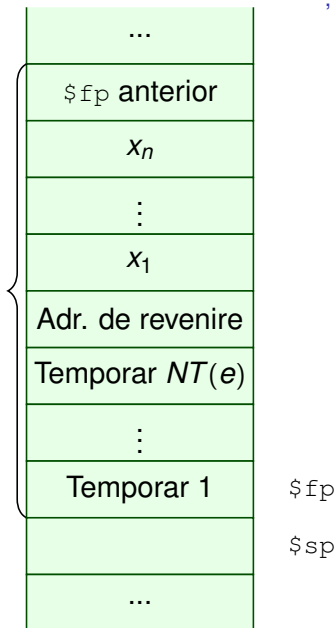
$$NT(e_1 + e_2) = \max(NT(e_1), 1 + NT(e_2))$$

$$NT(\text{if } e_1 = e_2 \text{ then } e_3 \text{ else } e_4) = \max(NT(e_1), 1 + NT(e_2), \\ NT(e_3), NT(e_4))$$

$$NT(f(e_1, \dots, e_n)) = \max(NT(e_1), \dots, NT(e_n))$$

Rezultatele evaluării parametrilor funcțiilor apelate,
depuse în AR-ul **apelatului**, nu al apelantului!

Înregistrarea de activare cu locații temporare

Generarea de cod cu locații temporare

```
1  cgen(e1 + e2) =  
2      cgen(e1)  
3      sw $a0 0($sp)  
4      addiu $sp $sp -4  
5      cgen(e2)  
6      lw $t1 4($sp)  
7      add $a0 $t1 $a0  
8      addiu $sp $sp 4
```

```
1  cgen(e1 + e2, nt) =  
2      cgen(e1, nt)  
3      sw $a0 nt($fp)  
4      cgen(e2, nt + 4)  
5      lw $t1 nt($fp)  
6      add $a0 $t1 $a0
```

În noua variantă, utilizarea `$fp` în locul `$sp`!

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Principii

- ▶ Principiul **substituibilității**: dacă $B \leq A$, atunci un obiect de tipul B poate fi utilizat **în locul** unuia de tipul A
- ▶ Consecință: codul generat pentru clasa A , utilizabil **ca atare** asupra oricărui obiect de tipul B

Aspecte fundamentale

- ▶ Reprezentarea **obiectelor** în memorie
- ▶ Implementarea **apelurilor dinamice** de metodă
(*dynamic dispatch*)

Constrângeri de reprezentare

```
1  class A {  
2      a : Int;  
3      f() : Int { 0 };  
4  };
```

```
6  class B inherits A {  
7      b : Int;  
8      g() : Int { 0 };  
9  };  
10  
11 class C inherits A {  
12     c : Int;  
13     f() : Int { 0 };  
14     h() : Int { 0 };  
15 };
```


Constrângeri de reprezentare

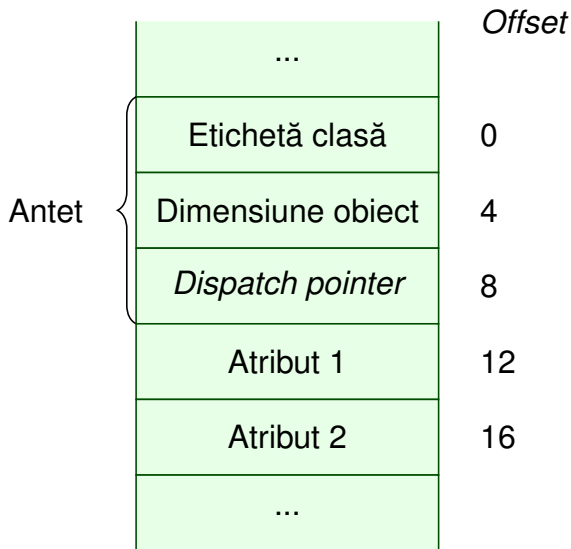
```
1  class A {  
2      a : Int;  
3      f() : Int { 0 };  
4  };
```

```
6  class B inherits A {  
7      b : Int;  
8      g() : Int { 0 };  
9  };  
10  
11 class C inherits A {  
12     c : Int;  
13     f() : Int { 0 };  
14     h() : Int { 0 };  
15 };
```

Necesitatea utilizării **ca atare** a codului generat pentru superclasă asupra obiectelor subclaselor \Rightarrow necesitatea situării **atributelor** moștenite în **același** loc în cadrul reprezentării obiectelor din ierarhie

Reprezentarea obiectelor în memorie I

Reprezentarea obiectelor în memorie II

- ▶ **Eticheta** clasei: număr întreg
- ▶ **Dimensiunea**, măsurată în cuvinte
- ▶ ***Dispatch pointer***: către tabelul de metode
- ▶ **Atributele**, adăugate în continuarea celor moștenite

Exemplu reluat

Clasa A:

...
1
4
<i>Dispatch p. A</i>
a
...

Clasa B:

...
2
5
<i>Dispatch p. B</i>
a
b
...

Clasa C:

...	
3	0
5	4
<i>Dispatch p. C</i>	8
a	12
c	16
...	

Implementarea apelurilor dinamice de metodă

- ▶ **Tabel de metode** (*dispatch table*): lista adreselor metodelor unei clase
- ▶ Întrebare: De ce utilizăm un **pointer** către acest tabel, în loc să dispunem adresele metodelor **direct** în reprezentarea obiectului, ca în cazul atributelor?

Implementarea apelurilor dinamice de metodă

- ▶ **Tabel de metode** (*dispatch table*): lista adreselor metodelor unei clase
- ▶ Întrebare: De ce utilizăm un **pointer** către acest tabel, în loc să dispunem adresele metodelor **direct** în reprezentarea obiectului, ca în cazul atributelor?
- ▶ Răspuns: Deoarece attributele se pot modifica, în timp ce metodele nu, și pot fi **partajate** de toate instanțele clasei

Exemplu reluat

Clasa A:

...
A.f
...

Clasa B:

...
A.f
B.g
...

Clasa C:

...
C.f
C.h
...

0
4

Cuprins

Introducere

Organizarea execuției

Mașini cu stivă

Generarea de cod

Generarea de cod orientat obiect

Semantica operațională

Motivație

- ▶ Necesitatea descrierii modalității de evaluare a programelor, **independent** de mașina pentru care se generează cod
- ▶ Limbajul de asamblare, bazat pe prea multe detalii specifice **arhitecturii** alese: zonele de memorie, registrele, absența sau prezența stivei, sensul în care aceasta crește etc.
- ▶ Soluție: **notație formală**, pentru descrierea **semnificației** programelor

Semantica operațională

- ▶ „Cum decurge **evaluarea**?”
- ▶ Descrierea semnificației programului prin secvența de **operații** desfășurate în timpul evaluării pe o mașină **abstractă**, cu stare modificabilă
- ▶ Varianta cea mai adecvată pentru specificarea **implementărilor**
- ▶ Exemplu pentru **atribuire**:

$$\frac{S \vdash e \mapsto v, S'}{S \vdash x \leftarrow e \mapsto v, S'[v/x]}$$

„Dacă, în starea S , e se evaluează la valoarea v , mașina trecând în starea S' , atunci, tot în starea S , atribuirea $x \leftarrow e$ se evaluează la v , mașina trecând în starea $S'[v/x]$, conținând noua valoare a lui x .”

Semantica denotațională

- ▶ „Ce **obiect matematic** denotă programul?”
- ▶ Descrierea semnificației programului printr-o **funcție matematică** ce transformă **starea** acestuia
- ▶ Exemplu pentru **atribuire**:

$$\begin{aligned} \text{meaning}(x \leftarrow e)(S) &= (v, S'[v/x]), \text{ unde} \\ \text{meaning}(e)(S) &= (v, S') \end{aligned}$$

Pentru o expresie, calculul de către funcția *meaning* a unei **funcții** aferente expresiei, care transformă starea.

Semantica axiomatică

- ▶ „Ce **proprietăți** pot fi **demonstrate** despre program?”
- ▶ Descrierea semnificației programului prin **formule logice** care ar trebui **satisfăcute** înainte și după încheierea execuției
- ▶ Baza sistemelor de **verificare** formală a corectitudinii
- ▶ Exemplu pentru **atribuire**:

$$\{e = v\} x \leftarrow e \{x = v\}$$

„Dacă, înainte de atribuire, $e = v$, atunci, după evaluarea atribuirii $x \leftarrow e$, $x = v$.”

Notăția pentru semantică operațională

- ▶ Analogie cu notația regulilor de **tipare**:

$$\vdash e : T$$

„Expresia e are tipul T .”

- ▶ Notația regulilor de **evaluaire**, în semantică **operațională**:

$$\vdash e \mapsto v$$

„Expresia e se evaluează la valoarea v .”

Contexte de evaluare

- ▶ La fel ca în cazul regulilor de tipare, de unde **obținem** valorile **variabilelor**?
- ▶ În plus, unde **scriem** valorile variabilelor în urma atribuirilor (efecte laterale)?
- ▶ **Mediu de evaluare** (*environment*, E): dicționar de asocieri între variabile și locații de memorie:

$$E = [x_1 : l_1, \dots, x_n : l_n]$$

- ▶ **Memorie** (*store*, S): dicționar de asocieri între locații de memorie și valori:

$$S = [l_1 \rightarrow v_1, \dots, l_n \rightarrow v_n]$$

Exemplu

- Contextul de evaluare:

$$E = [x : l_x, y : l_y]$$

$$S = [l_x \rightarrow 1, l_y \rightarrow 2]$$

- Accesarea valorii lui x , prin **dublă** indirectare:

$$E(x) = l_x$$

$$S(l_x) = 1$$

Afirmațiile despre evaluare

$$E, S \vdash e \mapsto v, S'$$

„Dacă evaluarea expresiei e , în raport cu mediul de evaluare E și memoria S , **se termină**, atunci se obțin valoarea v , și memoria potențial modificată S' .”

Valorile din Cool

- ▶ Toate valorile = **instanțe** ale claselor!

- ▶ Notăția pentru instanțe:

$x = X(a_1 = l_1, \dots, a_n = l_n)$, unde

X = **clasa** lui x

a_i = **atributele**, inclusiv cele **moștenite**!

l_i = **locăția** atributului a_i

Valorile de bază

- ▶ Întregi: *Int*(1)
(valoarea)
- ▶ Șiruri de caractere: *String*(6," string")
(lungimea și șirul)
- ▶ Booleeni: *Bool*(*false*)
(valoarea)
- ▶ *void*

Evaluarea valorilor de bază

$$\frac{}{E, S \vdash true \mapsto Bool(true), S}$$

$$\frac{i \text{ este un literal întreg}}{E, S \vdash i \mapsto Int(i), S}$$

$$\frac{s \text{ este un literal șir de caractere de lungime } n}{E, S \vdash s \mapsto String(n, s), S}$$

Evaluarea variabilelor

$$\frac{\begin{array}{l} E(x) = l_x \\ S(l_x) = v_x \end{array}}{E, S \vdash x \mapsto v_x, S}$$

Dublă indirectare.

Evaluarea lui *self*

$$\overline{E, S \vdash \text{self} \mapsto ?, S}$$

Evaluarea lui *self*

$$\overline{E, S \vdash \text{self} \mapsto?, S}$$

Necesitatea adăugării **obiectului curent**
(*self object*) la contextul de evaluare.

Evaluarea lui *self* (cont.)

$$\frac{}{so, E, S \vdash self \mapsto so, S}$$

Evaluarea atribuirilor

$$\frac{\begin{array}{l} so, E, S \vdash e \mapsto v, S_1 \\ E(x) = l_x \\ S_2 = S_1[v/l_x] \end{array}}{so, E, S \vdash x \leftarrow e \mapsto v, S_2}$$

Surprinderea **efectelor laterale**
prin **modificarea** memoriei.

Evaluarea deciziilor

$$\frac{\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto Bool(true), S_1 \\ so, E, S_1 \vdash e_2 \mapsto v, S_2 \end{array}}{so, E, S \vdash \textit{if } e_1 \textit{ then } e_2 \textit{ else } e_3 \textit{ fi} \mapsto v, S_2}$$

În cazul satisfacerii condiției,
evaluarea **exclusivă** a ramurii *then*.

Evaluarea blocurilor

$$\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto v_1, S_1 \\ so, E, S_1 \vdash e_2 \mapsto v_2, S_2 \\ \vdots \\ \frac{so, E, S_{n-1} \vdash e_n \mapsto v_n, S_n}{so, E, S \vdash \{ e_1; \dots; e_n \} \mapsto v_n, S_n} \end{array}$$

Valoarea **ultimei** expresii din bloc.

Evaluarea buclelor

$$\frac{so, E, S \vdash e_1 \mapsto Bool(false), S_1}{so, E, S \vdash while\ e_1\ loop\ e_2\ pool \mapsto void, S_1}$$

$$\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto Bool(true), S_1 \\ so, E, S_1 \vdash e_2 \mapsto v, S_2 \\ so, E, S_2 \vdash while\ e_1\ loop\ e_2\ pool \mapsto void, S_3 \\ \hline so, E, S \vdash while\ e_1\ loop\ e_2\ pool \mapsto void, S_3 \end{array}$$

Aplicarea **recursivă** a regulii de evaluare.

Evaluarea expresiei *let*

$$\frac{\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto v_1, S_1 \\ so, \textcolor{red}{?}, \textcolor{red}{?} \vdash e_2 \mapsto v_2, S_2 \end{array}}{so, E, S \vdash \textit{let } x : T \leftarrow e_1 \textit{ in } e_2 \mapsto v_2, S_2}$$

Evaluarea expresiei *let*

$$\frac{\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto v_1, S_1 \\ so, \textcolor{red}{?}, \textcolor{red}{?} \vdash e_2 \mapsto v_2, S_2 \end{array}}{so, E, S \vdash \textit{let } x : T \leftarrow e_1 \textit{ in } e_2 \mapsto v_2, S_2}$$

Necesitatea rezervării unei **noi** locații pentru x .

Evaluarea expresiei *let* (cont.)

$$\frac{\begin{array}{l} so, E, S \vdash e_1 \mapsto v_1, S_1 \\ l_x = newloc(S_1) \\ so, E[l_x/x], S_1[v_1/l_x] \vdash e_2 \mapsto v_2, S_2 \end{array}}{so, E, S \vdash let\ x : T \leftarrow e_1\ in\ e_2 \mapsto v_2, S_2}$$

$newloc(S)$ = locație **neutilizată** din S .

Evaluarea lui *new*

- ▶ Rezervarea locațiilor pentru **attribute**
- ▶ Constituirea noului **obiect**
- ▶ Inițializarea atributelor cu valorile **implicite** (necesară din cauza vizibilității atributelor în **întreaga** clasă, inclusiv în propriile expresii de inițializare și ale atributelor definite mai devreme)
- ▶ Evaluarea expresiilor de **inițializare** a atributelor și actualizarea ultimelor

Notăția pentru clase

$class(A) = (a_1 : T_1 \leftarrow e_1, \dots, a_n : T_n \leftarrow e_n)$, unde

a_i = **atributele**, inclusiv cele **moștenite**!

T_i = **tipul** lui a_i

e_i = expresia de **inițializare** a lui a_i

Valorile implicite

$$\begin{aligned}D_{Int} &= Int(0) \\ D_{String} &= String(0, "") \\ D_{Bool} &= Bool(false) \\ D_A &= void\end{aligned}$$

D_T = valoarea **implicită** pentru tipul T .

Evaluarea lui *new* (cont.)

$$T_0 = \begin{cases} X, & \text{dacă } T = SELF_TYPE \text{ și } so = X(\dots) \\ T, & \text{altfel} \end{cases}$$

$$class(T_0) = (a_1 : T_1 \leftarrow e_1, \dots, a_n : T_n \leftarrow e_n)$$

$$l_i = newloc(S), \quad 1 \leq i \leq n$$

$$\mathbf{v} = T_0(a_1 = l_1, \dots, a_n = l_n)$$

$$E_1 = [a_1 : l_1, \dots, a_n : l_n]$$

$$S_1 = S[D_{T_1}/l_1, \dots, D_{T_n}/l_n]$$

$$\mathbf{v}, E_1, S_1 \vdash \{ a_1 \leftarrow e_1; \dots; a_n \leftarrow e_n; \} \mapsto v_n, S_2$$

$$so, E, S \vdash new\ T \mapsto \mathbf{v}, S_2$$

Utilizarea **noului** obiect, v , în calitate de *self object* pentru evaluarea inițializărilor.

Evaluarea apelurilor de metodă

- ▶ Evaluarea **parametrilor**
- ▶ Evaluarea **expresiei** pentru care realizăm apelul
- ▶ Determinarea **implementării** corecte a metodei, în funcție de tipul **dinamic** al obiectului
- ▶ Rezervarea **locațiilor** pentru parametrii formali și inițializarea acestora cu valorile parametrilor actuali
- ▶ Evaluarea **corpului** metodei, utilizând **obiectul** pentru care realizăm apelul în rol de *self object*

Notăția pentru metode

$impl(A, f) = (x_1, \dots, x_n, e)$, unde

$x_i =$ **parametrii** formali

$e =$ **corpul**

Evaluarea apelurilor de metodă (cont.)

$$so, E, S \vdash e_1 \mapsto v_1, S_1$$

$$so, E, S_1 \vdash e_2 \mapsto v_2, S_2$$

$$\vdots$$

$$so, E, S_{n-1} \vdash e_n \mapsto v_n, S_n$$

$$so, E, S_n \vdash e_0 \mapsto v_0, S_{n+1}$$

$$v_0 = X(a_1 = l_1, \dots, a_m = l_m)$$

$$impl(X, f) = (x_1, \dots, x_n, e)$$

$$l_{x_i} = newloc(S_{n+1}), \quad 1 \leq i \leq n$$

$$E_1 = [a_1 : l_1, \dots, a_m : l_m][l_{x_1}/x_1, \dots, l_{x_n}/x_n]$$

$$S_{n+2} = S_{n+1}[v_1/l_{x_1}, \dots, v_n/l_{x_n}]$$

$$v_0, E_1, S_{n+2} \vdash e \mapsto v, S_{n+3}$$

$$so, E, S \vdash e_0.f(e_1, \dots, e_n) \mapsto v, S_{n+3}$$

Erori la execuție

- ▶ **Apel** de metodă pe un obiect *void*
- ▶ **case** pe un obiect *void*
- ▶ **case** cu toate ramurile *nepotrivite*
- ▶ Index sau lungime în *afara* intervalului la *String.substr*
- ▶ Împărțire la *zero*
- ▶ *Depășire heap*

Partea VIII

Optimizări și cod intermediar

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

Optimizare

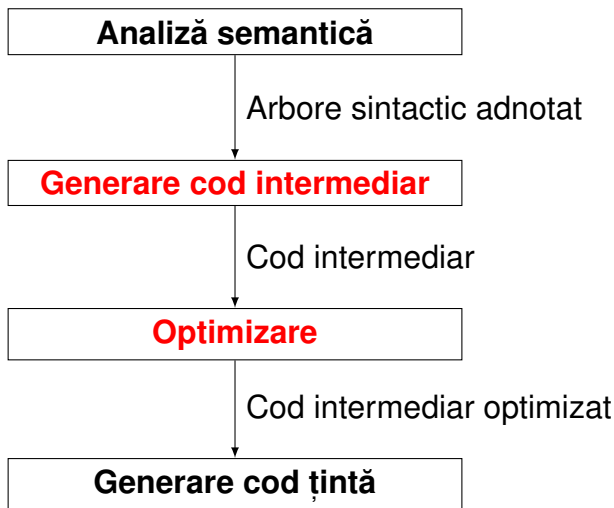
- ▶ Prelucrarea automată a programului, în scopul **reducerii** resurselor utilizate: timp de execuție, memorie, dimensiunea codului generat
- ▶ Exemplu: $x + 0 \rightarrow x$ (simplificare algebrică)
- ▶ Termen ușor impropriu; alternativ, *îmbunătățire*
- ▶ În prezent, **cea mai elaborată** etapă a compilării!

Niveluri de optimizare

- ▶ **Arbore sintactic**: nivel prea înalt, **neexpunând** detaliile mașinii
- ▶ **Cod țintă**: total dependent de mașină, **nepermițând** reutilizarea optimizărilor
- ▶ Obiectiv: expunerea unor detalii de **implementare**, permițând totodată **reutilizarea** optimizărilor
- ▶ Soluție: **cod intermediar**, de nivel mai scăzut decât cel sursă, dar mai înalt decât cel țintă

Context

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

Cod intermediar

- ▶ Similar unui cod de asamblare de nivel **mai înalt**
- ▶ Utilizarea **registrelor**, dar în număr **nelimitat**
- ▶ Prezența **structurilor de control**
- ▶ Folosirea **instrucțiunilor**, în corespondență 1 : 1 sau 1 : n cu cele din limbajul de asamblare

Three-address code

- ▶ Prezența exclusivă a operațiilor **unare și binare**, cu „**numirea**” rezultatului:

$$x := y \text{ op } z$$

$$x := \text{op } y,$$

unde y și z sunt **registre sau constante**

- ▶ Exemplu pentru $x + y \cdot z$:

$$t_1 := y \cdot z$$

$$t_2 := x + t_1$$

Generarea codului intermediar

- ▶ Similară generării codului țintă, dar exploatând un număr **nelimitat** de registre
- ▶ Exemplu pentru **adunare**, unde al doilea parametru indică registrul în care este depus **rezultatul**:

```
1  igen(e1 + e2, t) =  
2      igen(e1, t1)  
3      igen(e2, t2)  
4      t := t1 + t2
```


Un posibil limbaj intermediar

- ▶ $x := y \text{ op } z$
- ▶ $x := \text{op } y$
- ▶ $x := y$
- ▶ $\text{push } x$
- ▶ $x := \text{pop}$
- ▶ $\text{if } x \leq y \text{ goto } L$
- ▶ $\text{jump } L$
- ▶ $L : (\text{etichetă})$

Blocuri de bază

- ▶ **Bloc de bază** (*basic block*, BB) = secvență maximală de instrucțiuni executate întotdeauna **în ordine**, cu un **singur** punct de intrare (la început) și un **singur** punct de ieșire (la sfârșit)
- ▶ **Etichete**, posibile exclusiv la **început**
- ▶ **Salturi**, posibile exclusiv la **sfârșit**

Exemplu

$L:$

$t := x$

$y := t + x$

if $y > 2$ goto L'

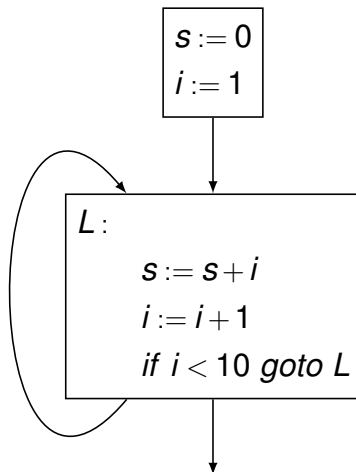
- ▶ Posibilitatea înlocuirii $y := t + x$ cu $y := 2 \cdot x$, pe baza garanției oferite de BB, cum că prima atribuire se execută **întotdeauna** înaintea celei de-a doua
- ▶ **Imposibilitatea** eliminării atribuirii $t := x$, în absența informației despre alte utilizări ale lui t , în afara BB

Grafuri ale fluxului de control

- ▶ **Graf al fluxului de control** (*control-flow graph*, CFG)
= graf **orientat**, format din BB-uri, care surprinde punctele de decizie
- ▶ **Noduri**: BB-uri
- ▶ **Arc** între nodurile *A* și *B*, dacă execuția poate trece de la ultima instrucțiune a lui *A* la prima instrucțiune a lui *B* (natural sau prin salt)
- ▶ **Corpurile** metodelor, reprezentabile prin CFG-uri

Exemplu

Clasificarea optimizărilor

- ▶ **Locale:** la nivelul unui singur BB
- ▶ **Globale:** la nivelul CFG (i.e. corp de metodă)
- ▶ **Inter-procedurale:** dincolo de granițele metodelor (rar implementate)

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

Optimizări locale

- ▶ Cele mai **simple**
- ▶ Aplicate la nivelul unui **singur** BB
- ▶ Exemplu: simplificarea algebrică $x \cdot 1 = x$

Simplificări algebrice

$x := x + 0$	\rightarrow	eliminată
$x := x \cdot 1$	\rightarrow	eliminată
$x := x \cdot 0$	\rightarrow	$x := 0$
$x := x^2$	\rightarrow	$x := x \cdot x$
$x := x \cdot 4$	\rightarrow	$x := x \ll 2$

Evaluarea operațiilor pe constante

- ▶ **Constant folding:** evaluarea operațiilor pe constante la **compilare**, în loc de execuție

- ▶ Exemple:

$x := 1 + 2$	\rightarrow	$x := 3$
<i>if</i> 1 < 0 <i>goto</i> L	\rightarrow	eliminată
<i>if</i> 0 < 1 <i>goto</i> L	\rightarrow	<i>jump</i> L

- ▶ **Riscantă** în situații de cross-compilare

Eliminarea BB-urilor moarte

- ▶ BB ***unreachable***: **nu** îi poate urma natural altui BB, și nici **nu** constituie ținta unui salt
- ▶ Avantaj: reducerea dimensiunii codului, cu eventuala **sporire** a vitezei, datorită efectelor de *cache*
- ▶ Întâlnite datorită:
 - ▶ Instrucțiunilor de **depanare**: *if (DEBUG) then ...*
 - ▶ Părților neutilizate ale **bibliotecilor**
 - ▶ **Optimizărilor** anterioare

Forma cu atribuirii unice

- ▶ **Single-assignment form** (SAF): fiecărui registru îi este atribuită o valoare o **singură** dată, eventual în urma rescrierii codului intermediar, în vederea facilitării anumitor **optimizări**
- ▶ Exemplu:

$x := y + z$

$u := x$

$x := x \cdot 2$

\rightarrow

$a := y + z$

$u := a$

$x := a \cdot 2$

- ▶ În general, rescriere nebanală, din cauza **deciziilor** și a **buclelor**

Eliminarea subexpresiilor comune

- ▶ **Common subexpression elimination:** în SAF, identitatea expresiilor din partea dreaptă a atribuirilor \Rightarrow identitatea de **rezultat**

- ▶ Exemplu:

$x := y + z$		$x := y + z$
...	\rightarrow	...
$u := y + z$		$u := x$

(garanția **constanței** lui x, y, z între cele două atribuiri)

Propagarea copiilor și a constantelor

- ▶ **Copy/constant propagation:** în SAF, urmare definiției $u := x$, înlocuirea aparițiilor ulterioare ale lui u cu x
- ▶ Exemplu:

$a := y + z$		$a := y + z$
$u := a$	\rightarrow	$u := a$
$x := u \cdot 2$		$x := a \cdot 2$

- ▶ Utilă nu *per se*, ci prin facilitarea **altor** optimizări (e.g. *constant folding* sau eliminarea codului mort)

Exemplu

$x := 5$

$y := x \cdot 2$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Exemplu

$x := 5$

$y := x \cdot 2$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 5 \cdot 2$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 5 \cdot 2$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Constant folding

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Constant folding

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := y + 1$

$u := y \cdot z$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 10 + 1$

$u := 10 \cdot z$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 10 + 1$

$u := 10 \cdot z$

Constant folding

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 11$

$u := 10 \cdot z$

Constant folding

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 11$

$u := 10 \cdot z$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 11$

$u := 10 \cdot 11$

Constant propagation

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 11$

$u := 10 \cdot 11$

Constant folding

Exemplu

$x := 5$

$y := 10$

$z := 11$

$u := 110$

Constant folding

Eliminarea codului mort

- ▶ **Cod mort:** instrucțiune de forma $u := x$, unde u **nu** mai este folosit nicăieri
- ▶ Exemplu de *copy propagation*:

$a := y + z$

$u := a$

$x := u \cdot 2$

\rightarrow

$a := y + z$

$u := a$

$x := a \cdot 2$

- ▶ Posibilitatea **schimbării** stării unei instrucțiuni în urma aplicării unor optimizări

Eliminarea codului mort

- ▶ **Cod mort:** instrucțiune de forma $u := x$, unde u **nu** mai este folosit nicăieri
- ▶ Exemplu de *copy propagation*:

$a := y + z$		$a := y + z$
$u := a$	\rightarrow	$u := a$ (cod mort)
$x := u \cdot 2$		$x := a \cdot 2$

- ▶ Posibilitatea **schimbării** stării unei instrucțiuni în urma aplicării unor optimizări

Interacțiunea optimizărilor

- ▶ Contribuții **reduced** ale optimizărilor individuale
- ▶ **Facilitarea** anumitor optimizări, neaplicabile inițial, în urma realizării altora
- ▶ Aplicarea **repetată** a optimizărilor până la absența modificărilor

Exemplu complex

$$a := x^2$$

$$b := 3$$

$$c := x$$

$$d := c \cdot c$$

$$e := b \cdot 2$$

$$f := a + d$$

$$g := e \cdot f$$

Exemplu complex

$$a := x^2$$

$$b := 3$$

$$c := x$$

$$d := c \cdot c$$

$$e := b \cdot 2$$

$$f := a + d$$

$$g := e \cdot f$$

Simplificare algebrică

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := c \cdot c$

$e := b \ll 1$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Simplificare algebrică

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := c \cdot c$

$e := b \ll 1$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Copy/ constant propagation

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := x \cdot x$

$e := 3 \ll 1$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Copy/ constant propagation

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := x \cdot x$

$e := 3 \ll 1$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Constant folding

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := x \cdot x$

$e := 6$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Constant folding

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := x \cdot x$

$e := 6$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Eliminarea subexpresiilor comune

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := a$

$e := 6$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Eliminarea subexpresiilor comune

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := a$

$e := 6$

$f := a + d$

$g := e \cdot f$

Copy/ constant propagation

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := a$

$e := 6$

$f := a + a$

$g := 6 \cdot f$

Copy/ constant propagation

Exemplu complex

$a := x \cdot x$

$b := 3$

$c := x$

$d := a$

$e := 6$

$f := a + a$

$g := 6 \cdot f$

Eliminarea codului mort
(presupunând că b, c, d, e nu mai sunt folosite)

Optimizare în fereastră pe codul țintă

- ▶ **Peephole optimization:** înlocuirea unei secvențe (de obicei, contigue) de instrucțiuni cu alta mai eficientă
- ▶ Reprezentare sub forma unor **reguli de substituție**:

$$i_1, \dots, i_n \rightarrow j_1, \dots, j_m$$

- ▶ Necesitatea aplicării **repetate**, conform principiilor anterioare

Exemplu

<code>move \$a \$b, move \$b \$a</code>	→ <code>move \$a \$b</code>
<code>addiu \$a \$a i, addiu \$a \$a j</code>	→ <code>addiu \$a \$a i+j</code>
<code>addiu \$a \$b 0</code>	→ <code>move \$a \$b</code>
<code>move \$a \$a</code>	→

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

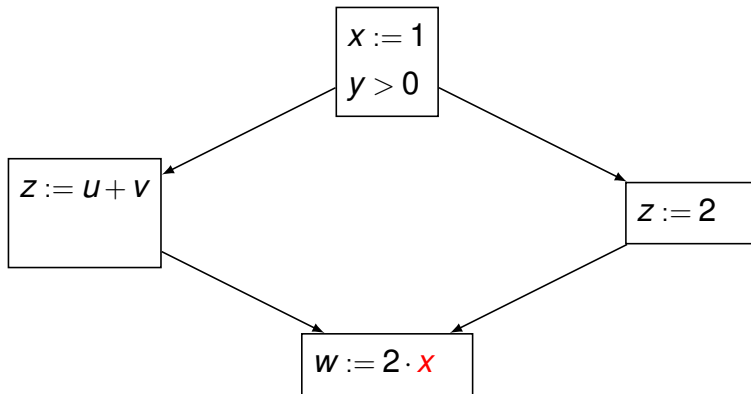
Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

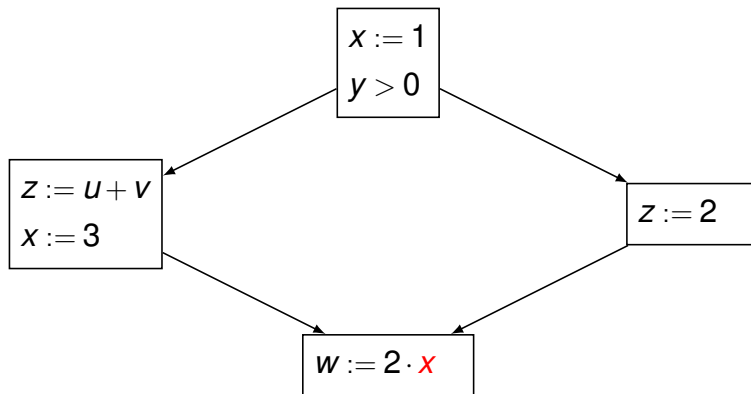
Motivație

Putem aplica propagarea constantelor pentru x ,
în cadrul întregului CFG?

Motivație

Dar acum?

Răspuns intuitiv

- ▶ Posibilitatea înlocuirii unei utilizări a lui x cu constanta c dacă, pe **orice** cale către acea utilizare, ultima atribuire a lui x este $x := c$
- ▶ Posibilitatea întâlnirii de **decizii și bucle** pe aceste căi
- ▶ Necesitatea unei analize **globale**

Optimizări globale

- ▶ Necesitatea demonstrării unor **proprietăți** în diferite puncte din program
- ▶ Dependența validității acestor proprietăți de structura **întregului** CFG
- ▶ Strategia utilizată: **analiza globală a fluxului de date**
- ▶ Răspunsuri furnizate despre validitate proprietăților: „da” sau „nu știu” (soluția exactă, prea **costisitoare**)

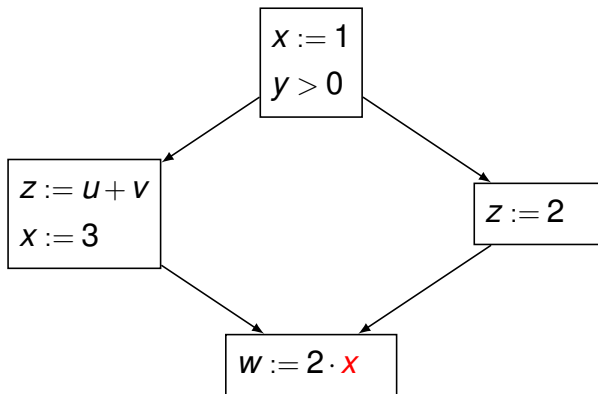

Propagarea globală a constantelor

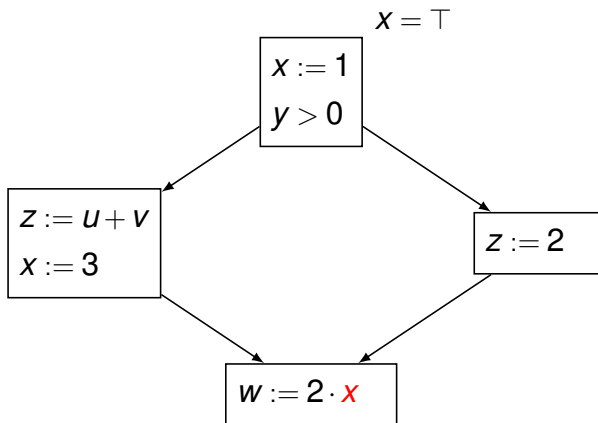
- ▶ Aplicabilă în punctele din program unde ține proprietatea de mai devreme, i.e. „pe orice cale ...”
- ▶ Asocierea unei valori pentru variabila țintă x , în fiecare **punct** din program:

Valoare	Semnificație
\perp	Instrucțiune neexecutabilă
c	x are valoarea c
\top	x nu este constantă

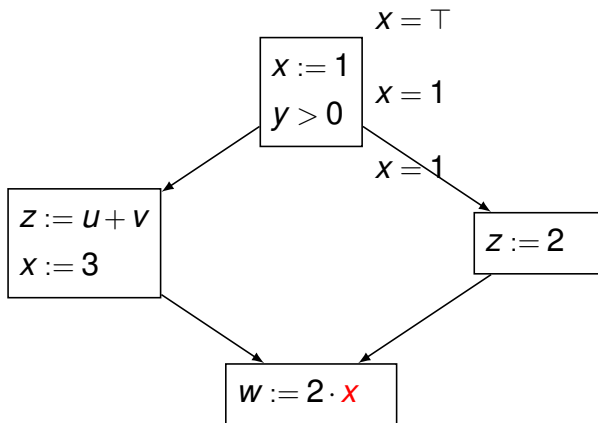
Exemplu reluat

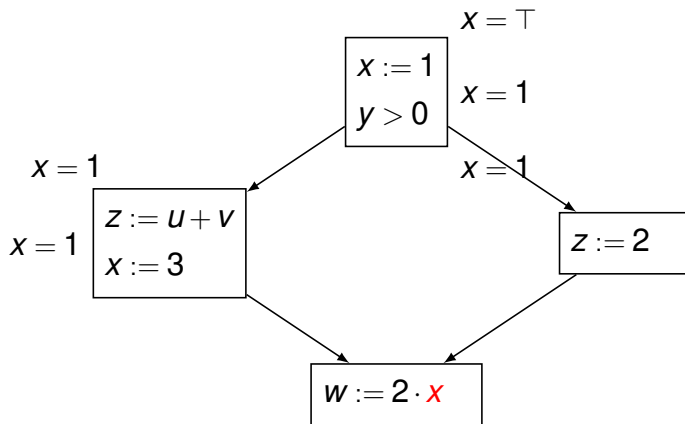
Exemplu reluat

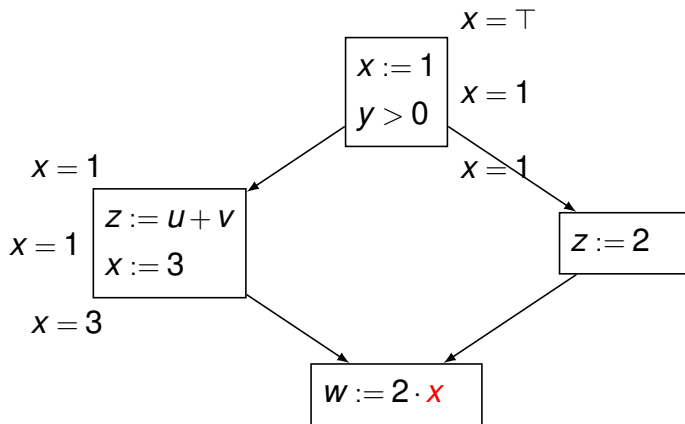
Exemplu reluat

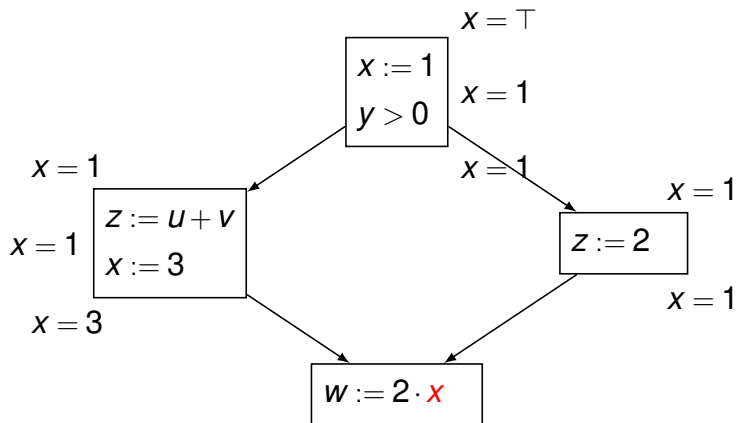
Exemplu reluat

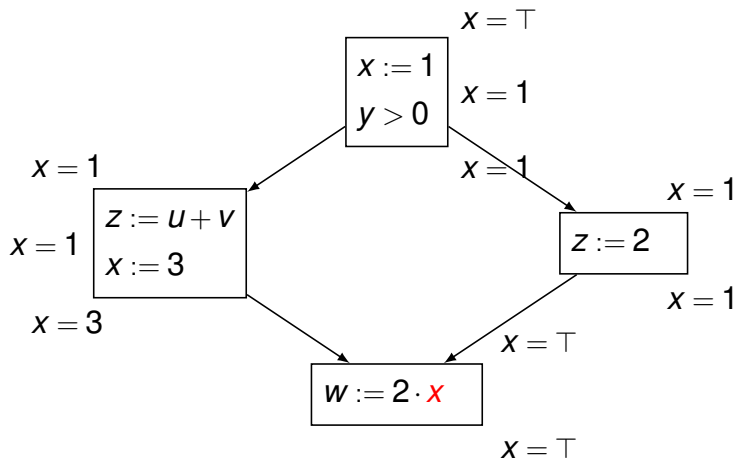
Exemplu reluat

Exemplu reluat

Exemplu reluat

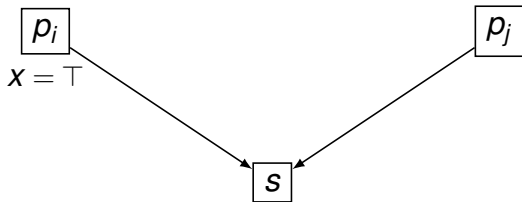

Aplicabilitatea propagării globale a constantelor

- ▶ În orice punct în care $x = c$
- ▶ Cum **calculăm** valorile asociate în fiecare punct?
- ▶ Numirea valorii lui x **înainte și după** instrucțiunea s :
 $C(s, x, in)$, $C(s, x, out)$
- ▶ Specificarea modului în care valorile sunt **transferate** inter- și intrainstrucțiune

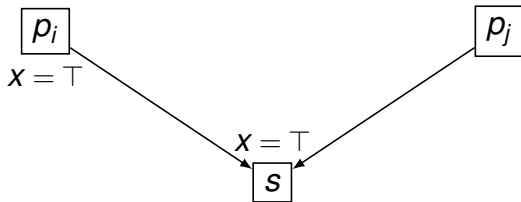

Regula 1

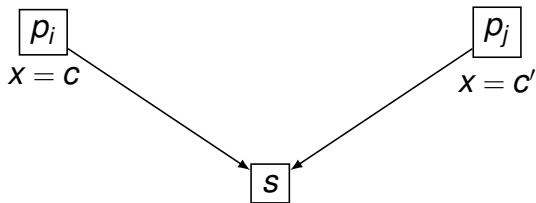
Dacă $C(p_i, x, out) = \top$,
atunci

Regula 1

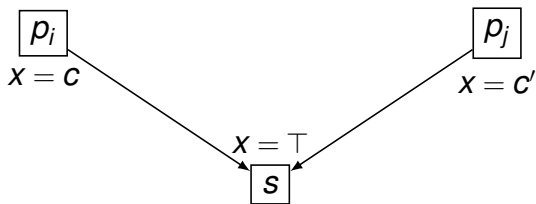
Dacă $C(p_i, x, out) = \top$,
atunci $C(s, x, in) = \top$

Regula 2

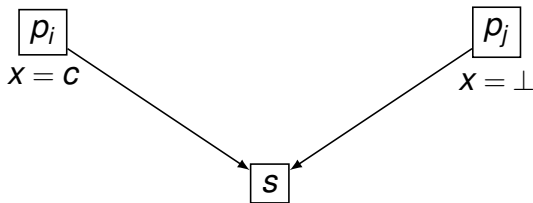
Dacă $C(p_i, x, out) = c$ și $C(p_j, x, out) = c' \neq c$,
atunci

Regula 2

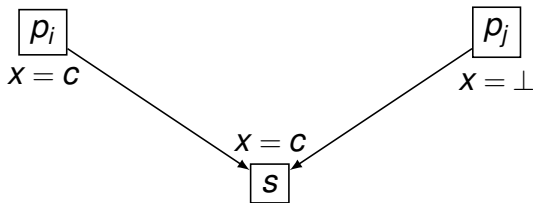
Dacă $C(p_i, x, out) = c$ și $C(p_j, x, out) = c' \neq c$,
atunci $C(s, x, in) = T$

Regula 3

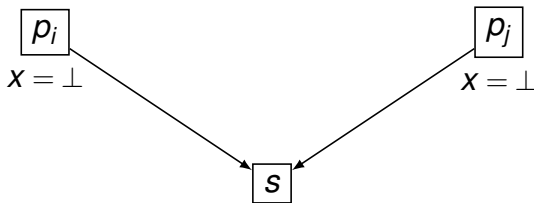
Dacă $C(p_k, x, out) = c$ sau \perp , pentru **orice** k ,
atunci

Regula 3

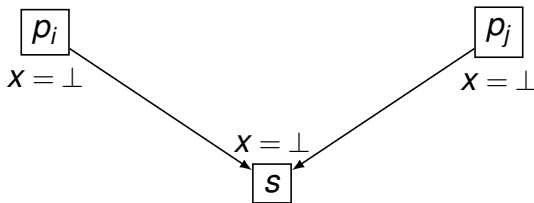
Dacă $C(p_k, x, out) = c$ sau \perp , pentru **orice** k ,
atunci $C(s, x, in) = c$

Regula 4

Dacă $C(p_k, x, out) = \perp$, pentru **orice** k ,
atunci

Regula 4

Dacă $C(p_k, x, out) = \perp$, pentru **orice** k ,
atunci $C(s, x, in) = \perp$

Regula 5

$$\boxed{s} \quad x = \perp$$

Dacă $C(s, x, in) = \perp$,
atunci

Regula 5

$$\boxed{s} \quad \begin{array}{l} x = \perp \\ x = \perp \end{array}$$

Dacă $C(s, x, in) = \perp$,
atunci $C(s, x, out) = \perp$

Regula 6

$$\frac{x \neq \perp}{\boxed{x := c}}$$

Dacă $C(x := c, x, in) \neq \perp$,
atunci

Regula 6

$$\frac{x \neq \perp}{\boxed{x := c}} x = c$$

Dacă $C(x := c, x, in) \neq \perp$,
atunci $C(x := c, x, out) = c$

Regula 7

$$\frac{x \neq \perp}{\boxed{x := f(\dots)}}$$

Dacă $C(x := f(\dots), x, in) \neq \perp$,
atunci

Regula 7

$$\frac{x \neq \perp}{\boxed{x := f(\dots)}} x = \top$$

Dacă $C(x := f(\dots), x, in) \neq \perp$,
atunci $C(x := f(\dots), x, out) = \top$

Regula 8

$$\boxed{y := \dots}^{x = a}$$

Dacă $C(y := \dots, x, in) = a$ și $y \neq x$,
atunci

Regula 8

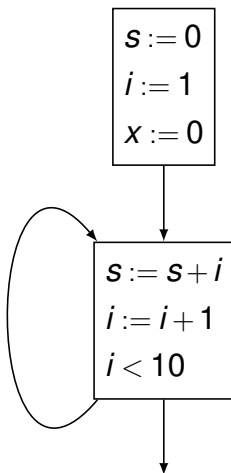
$$\frac{x = a}{\boxed{y := \dots}} x = a$$

Dacă $C(y := \dots, x, in) = a$ și $y \neq x$,
atunci $C(y := \dots, x, out) = a$

Algoritmul

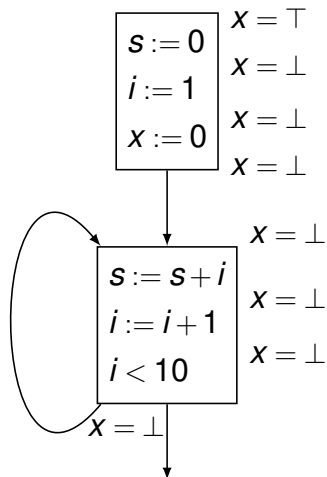
1. Pentru fiecare instrucțiune **inițială** s , $C(s, x, in) = \top$
2. Pentru fiecare dintre **celelalte** instrucțiuni s ,
 $C(s, x, in) = C(s, x, out) = \perp$
3. Până la absența modificărilor, repetă alegerea unei
instrucțiuni care **încalcă** una dintre regulile 1–8
și aplică acea regulă

Analiza buclelor

Dependența $C(s := s + i, x, in)$ de $C(i < 10, x, out)$,
și a $C(i < 10, x, in)$ de $C(s := s + i, x, out)$,
într-o manieră **ciclică!**

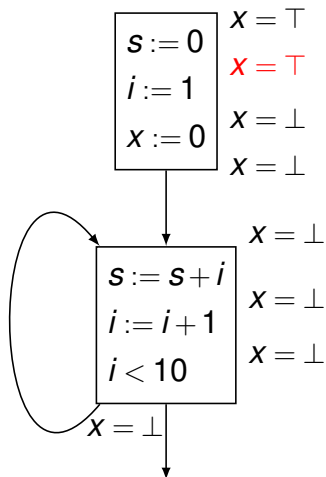
Analiza buclelor

Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

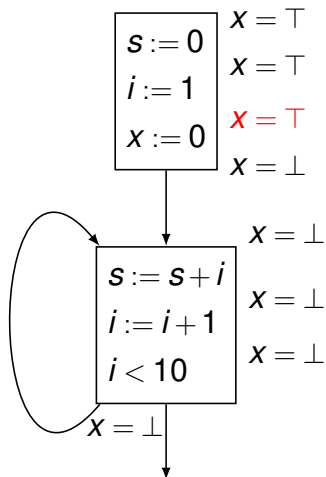

Analiza buclelor

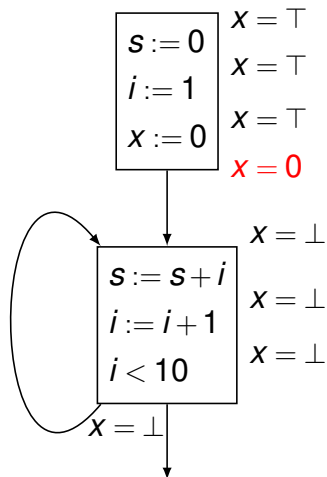
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

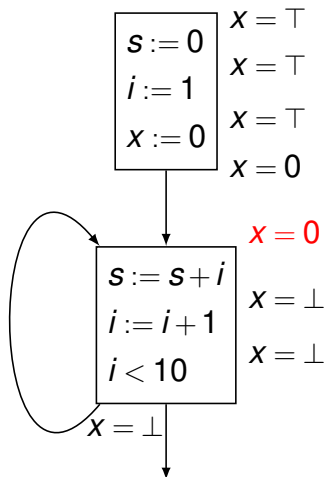
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

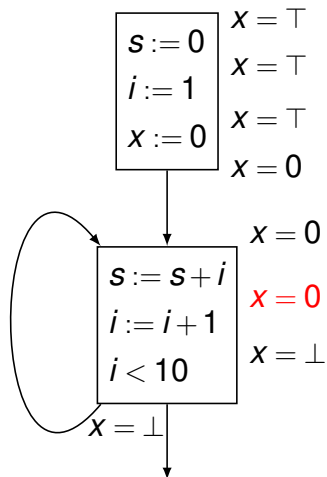
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

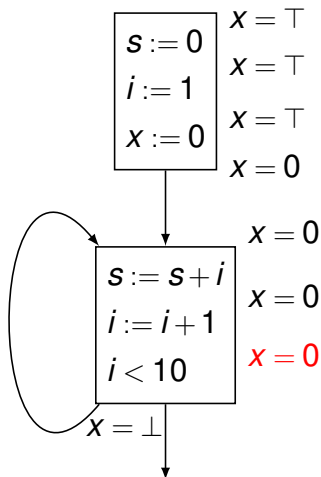
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

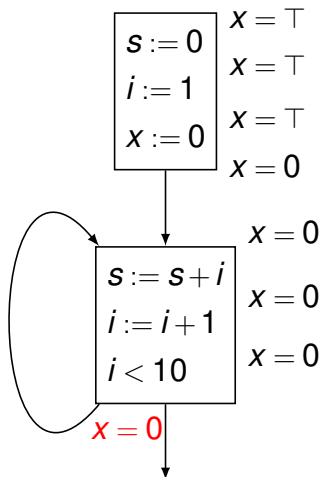
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

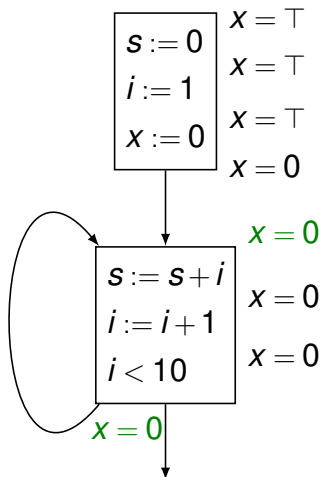
Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Analiza buclelor

Utilitatea lui \perp pentru **ruperea** ciclicității!

Ordonarea valorilor

- ▶ Valori **abstracte** utilizate: \perp , c , \top
- ▶ **Ordonarea** lor pe baza „cantității de **informație**”:

$$\perp < c < \top$$

$$c_1 \neq c_2 \Rightarrow c_1 \not\leq c_2 \wedge c_2 \not\leq c_1$$

(**aceeași** „cantitate de informație” în toate constantele)

- ▶ Regulile 1–4, **rescrise** folosind ***least upper bound***:

$$C(s, x, in) = lub \{ C(p, x, out) \mid p \text{ este predecesor al lui } s \}$$

Terminarea algoritmului

- ▶ Într-un pas, menținerea sau promovarea unei valori abstracte (**niciodată** retrogradarea)
- ▶ Numărul maxim de promovări ale unei valori: **două**
- ▶ În consecință, număr **finit** de pași

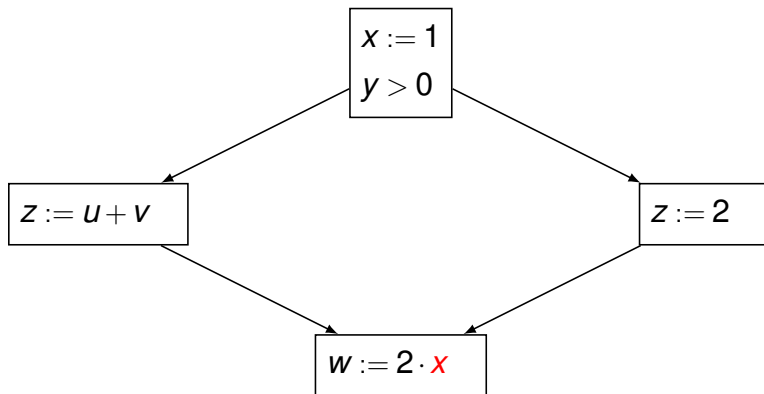

Complexitatea algoritmului

- ▶ Numărul de pași =
Numărul de valori $C(\dots)$ calculate $\times 2 =$ (maxim 2 promovări)
Numărul de instrucțiuni $\times 4$ (2 puncte, *in* și *out*)
- ▶ Liniară în numărul de instrucțiuni

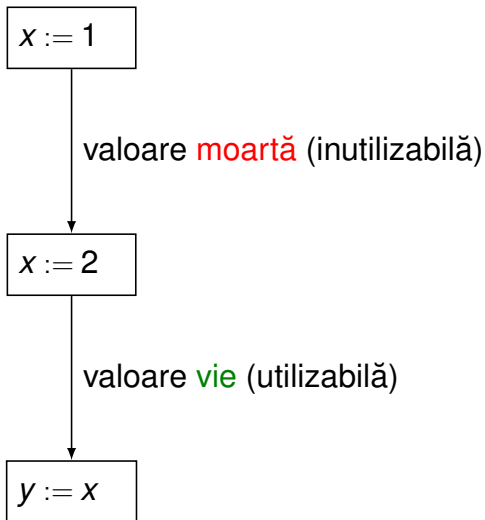

Analiza duratei de viață a valorilor

Odată ce am aplicat propagarea constantelor pentru x ,
devine instrucțiunea $x := 1$ cod **mort**?

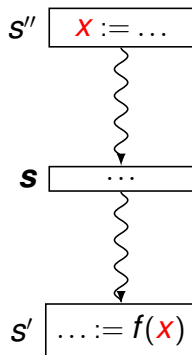
Intuiție

Durata de viață a valorilor

Variabila x , **vie** la instrucțiunea s , în condițiile:

- ▶ Existenței unei **instrucțiuni** s' care citește x
- ▶ Existenței unei **căi** de la s la s'
- ▶ **Absenței** altor atribuiri ale lui x pe acea cale

Eliminarea globală a codului mort

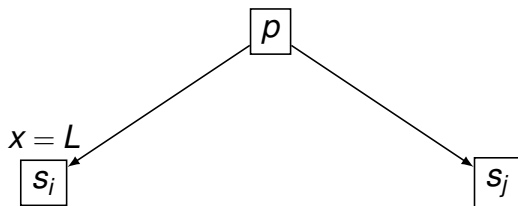
- ▶ Instrucțiunea $x := \dots$, **moartă** dacă x este moartă după atribuire
- ▶ Posibilitatea **eliminării** instrucțiunilor moarte

Determinarea duratei de viață a valorilor

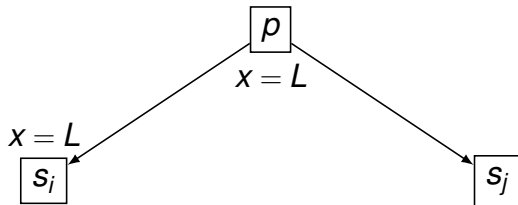
- ▶ Cum **determinăm** statutul unei variabile (vie sau moartă), în raport cu o instrucțiune?
- ▶ Numirea statutului lui x (Live/Dead) **înainte și după** instrucțiunea s (v. propagarea constantelor):
 $L(s, x, in)$, $L(s, x, out)$
- ▶ Specificarea modului în care starea este **transferată** inter- și intrainstrucțiune

Regula 1

Dacă $L(s_i, x, in) = L$,
atunci

Regula 1

Dacă $L(s_i, x, in) = L$,
atunci $L(p, x, out) = L$

Regula 2

$$\dots := f(x)$$

Regula 2

$$\boxed{\dots := f(x)}^{x = L}$$

$$L(\dots := f(x), x, in) = L$$

Regula 3

$$X := \dots$$

Dacă s **nu** referă x în partea dreaptă,
atunci

Regula 3

$$\boxed{x := \dots} \quad x = D$$

Dacă *s* **nu** referă *x* în partea dreaptă,
atunci $L(x := \dots, x, in) = D$

Regula 4

s

$x = a$

Dacă s **nu** referă x ,
atunci

Regula 4

$$\boxed{s} \quad \begin{array}{l} x = a \\ x = a \end{array}$$

Dacă s **nu** referă x ,
atunci $L(s, x, in) = L(s, x, out)$

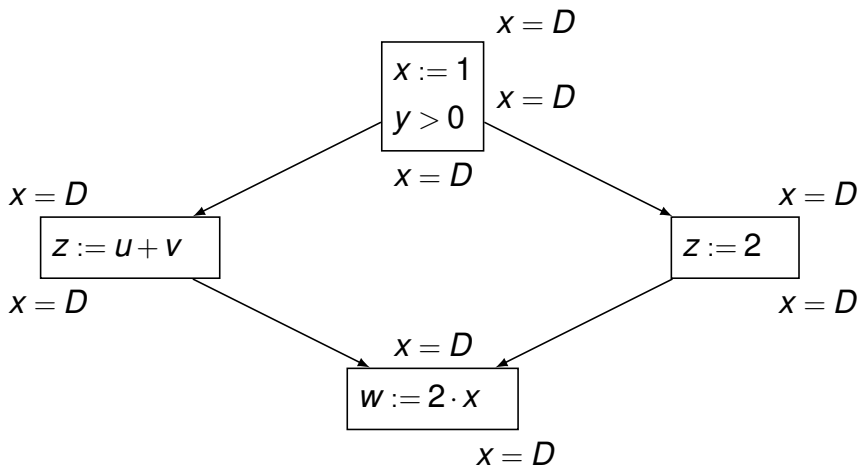

Algoritmul

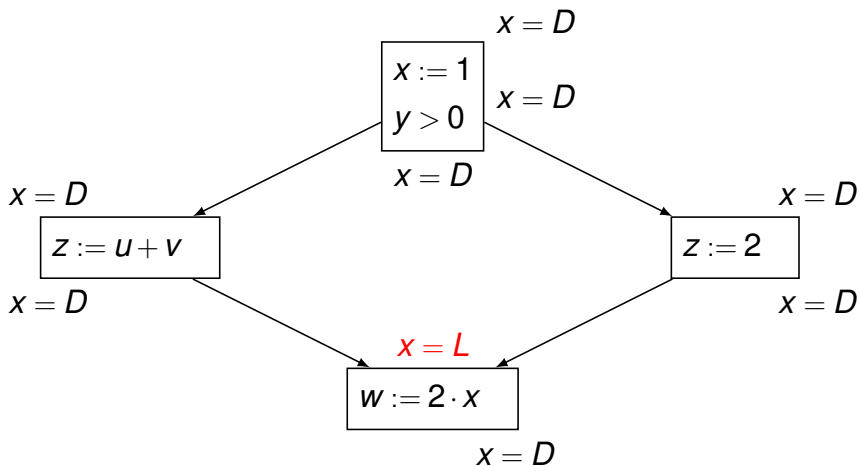
1. Inițial, $L(\dots) = D$
2. Până la absența modificărilor, repetă alegerea unei instrucțiuni care **încalcă** una dintre regulile 1–4 și aplică acea regulă

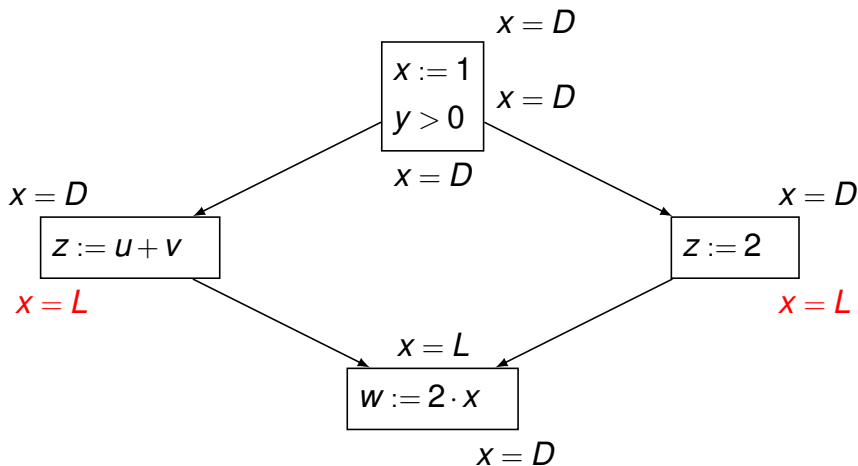
Exemplu reluat

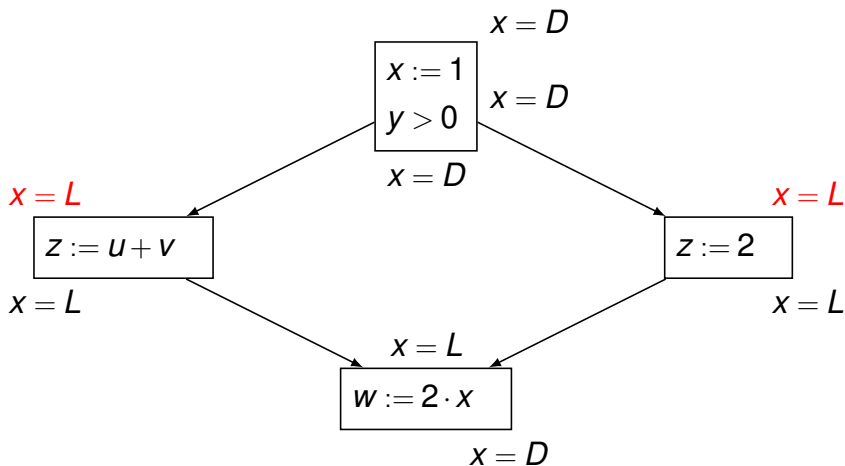
Exemplu reluat

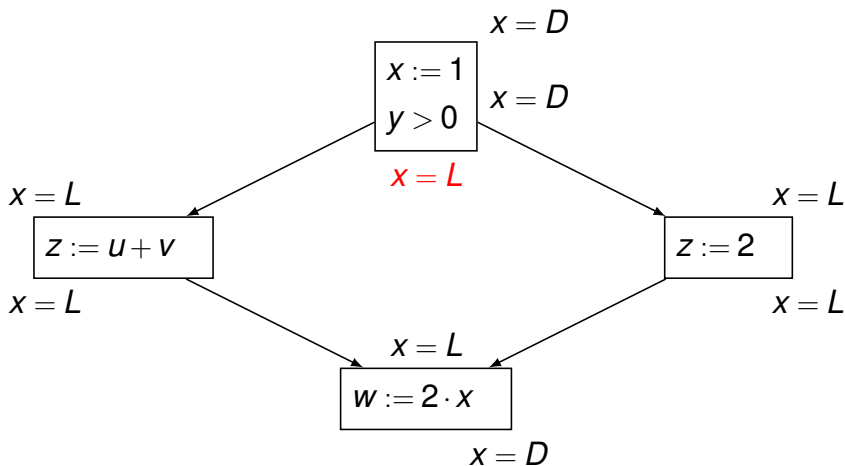
Exemplu reluat

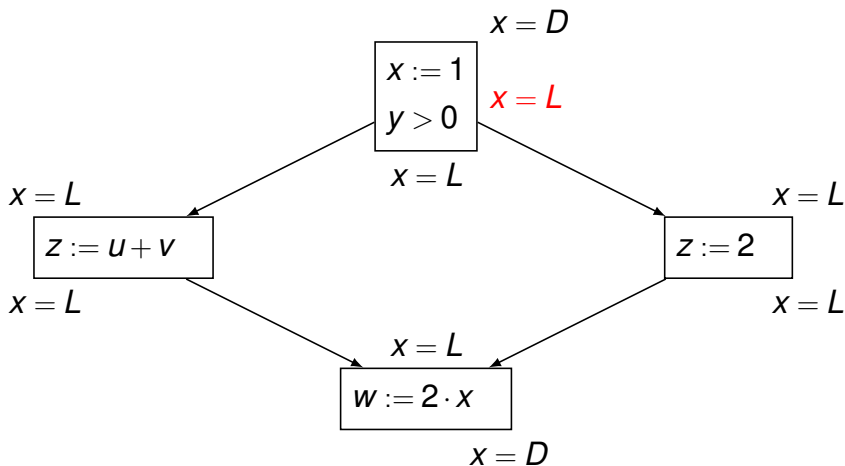
Exemplu reluat

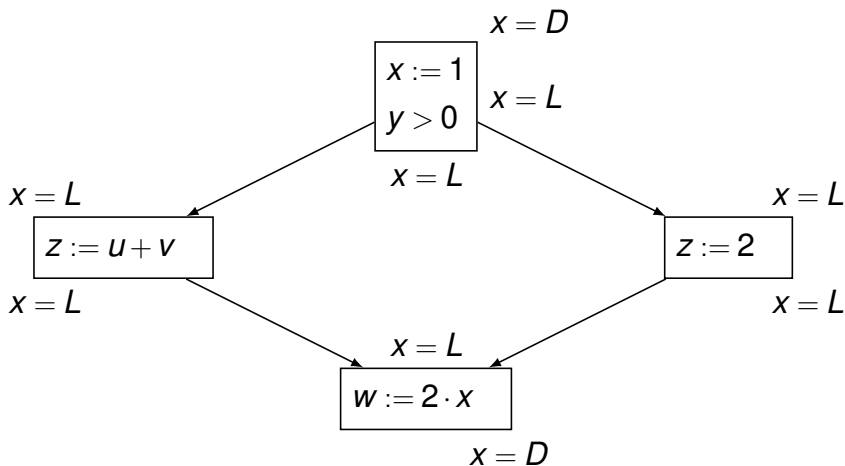
Exemplu reluat

Exemplu reluat

Exemplu reluat

Terminarea algoritmului

- ▶ Într-un pas, menținerea stării sau modificarea ei de la D la L (**niciodată** invers)
- ▶ Numărul maxim de modificări ale unui statut: **una**
- ▶ În consecință, număr **finit** de pași

Analiză înainte și înapoi

- ▶ Propagarea constantelor: analiză **înainte**
(cu transferul informației de la intrări la ieșiri)
- ▶ Durata de viață a valorilor: analiză **înapoi**
(cu transferul informației de la ieșiri la intrări)

Cuprins

Introducere

Cod intermediar

Optimizări locale

Optimizări globale

Alocarea regiștrilor

Accesul la date

- ▶ Importanța gestiunii corespunzătoare a registrelor și a memoriei cache în scopul **creșterii** vitezei de acces la date
- ▶ Ideal, datele accesate **frecvent**, depuse în registre
- ▶ **Problemă**: număr **infini**t de registre temporare în codul intermediar, dar număr **limitat** pe arhitecturile fizice
- ▶ **Soluție**: alocarea **mai multor** registre temporare în același registru fizic, cu evitarea **interferențelor**

Exemplu

$a := b + c$

$d := a + 1$

$e := d \cdot 2$

Exemplu

$$a := b + c$$

$$d := a + 1$$

$$e := d \cdot 2$$

$$r_1 := r_2 + r_3$$

$$r_1 := r_1 + 1$$

$$r_1 := r_1 \cdot 2$$

Posibilitatea alocării registrelor temporare a , d și e în **același** registru fizic, r_1 , presupunând că a și d sunt *dead* după bloc.

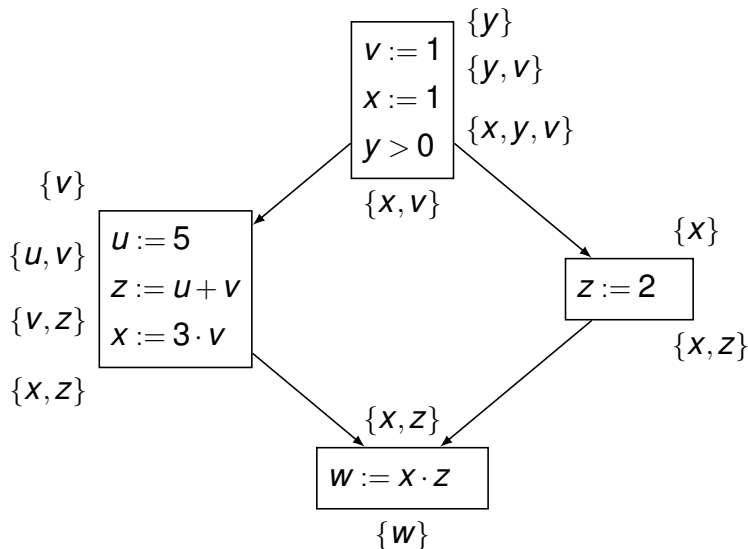

Intuiția

- ▶ Posibilitatea ca registrele temporare t_1 și t_2 să împartă același registru fizic dacă și numai dacă, în orice punct din program, **cel mult unul** dintre ei este *live*
- ▶ Alternativ, **imposibilitatea** ca două registre temporare *live* în același timp să utilizeze același registru fizic

Exemplu

Mulțimile variabilelor *live* în fiecare punct din program

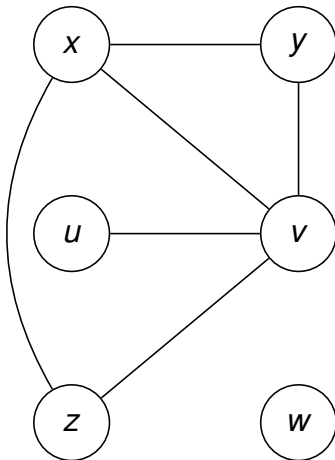

Graful de interferență a registrelor (RIG)

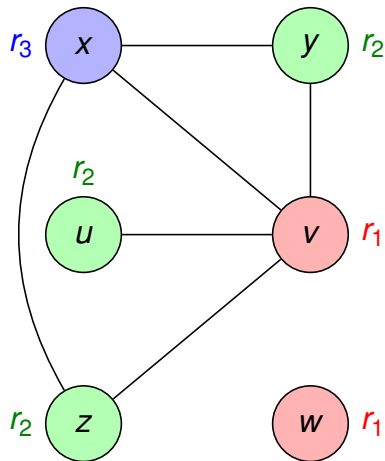
- ▶ **Noduri:** registrele temporare
- ▶ **Arce:** prezente dacă registrele temporare aferente sunt *live* în același timp
- ▶ **Proprietate:** RIG este *k-colorabil* dacă și numai dacă există o alocare cu cel mult k registre fizice

Exemplu reluat

Exemplu reluat

Problema colorării

- ▶ Problemă **NP-completă** — în practică, utilizare de **euristici**
- ▶ Posibilitatea **absenței** unei soluții — necesitatea salvării registrelor temporare în memorie

Observație despre k -colorare

- ▶ Alegere nod t cu n vecini, $n < k$
- ▶ **Eliminare** t din graf, împreună cu arcele sale
- ▶ Graf rezultat **k -colorabil** dacă și numai dacă graful original este **k -colorabil**
- ▶ Explicație: cum $n < k$, posibilitatea găsirii unei noi culori pentru t , diferită de cele ale vecinilor

Euristică pentru k -colorare

1. **Ordonare** noduri

1.1 Alegere nod t cu n vecini, $n < k$

1.2 **Eliminare** t din graf și adăugarea lui într-o **stivă**

1.3 Repetare până când rămâne un **singur** nod

2. **Colorare** noduri

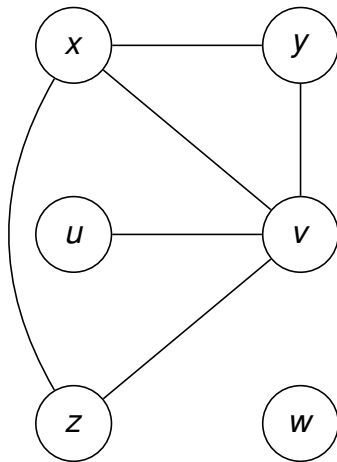
2.1 Extragere nod din vârful **stivei**

2.2 Asocierea unei culori **diferite** de cele ale vecinilor deja colorați

2.3 Repetare până la golirea stivei

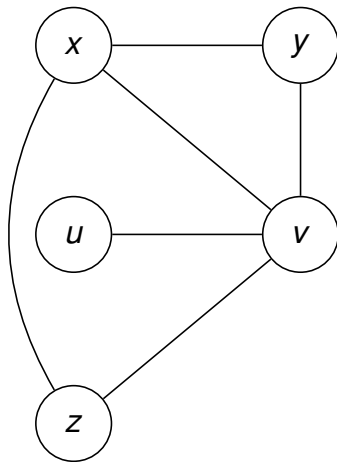
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:

$\{\}$

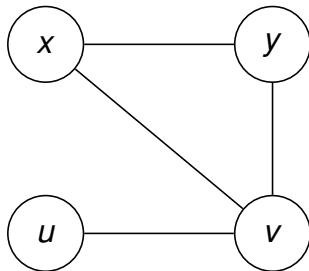
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{w\}$

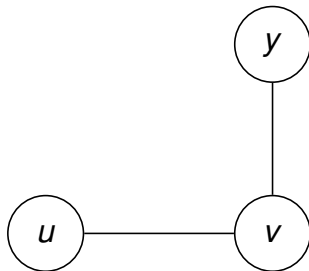
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{z, w\}$

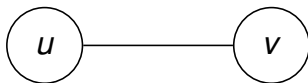
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{x, z, w\}$

Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{y, x, z, w\}$

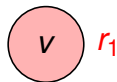
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{u, y, x, z, w\}$

Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:

$\{u, y, x, z, w\}$

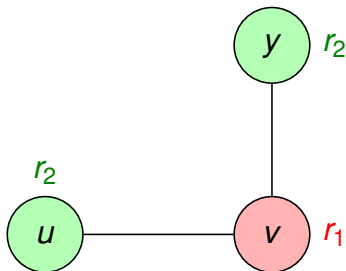
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{y, x, z, w\}$

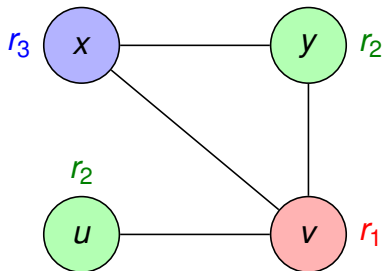
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{x, z, w\}$

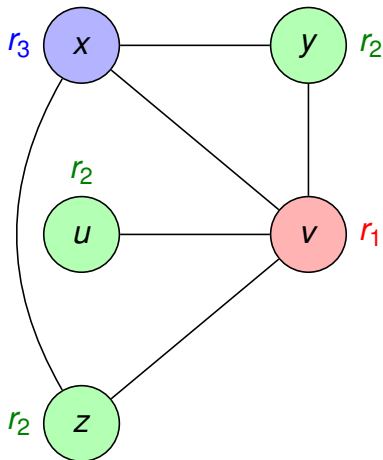
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{z, w\}$

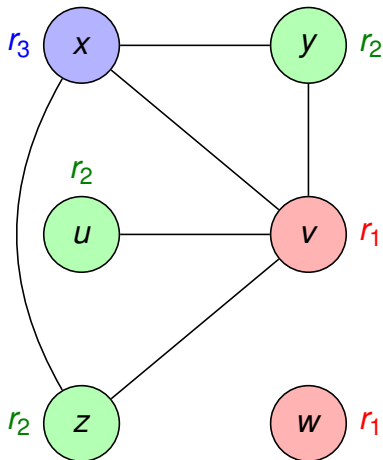
Exemplu reluat ($k = 3$)

Stiva:
 $\{w\}$

Exemplu reluat ($k = 3$)

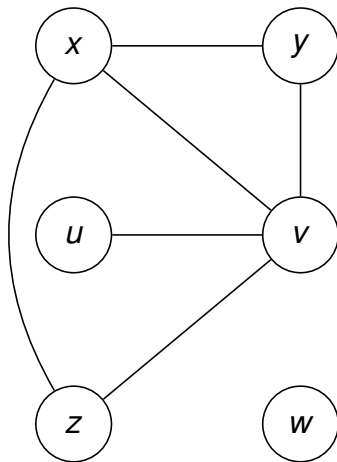

Stiva:

$\{\}$

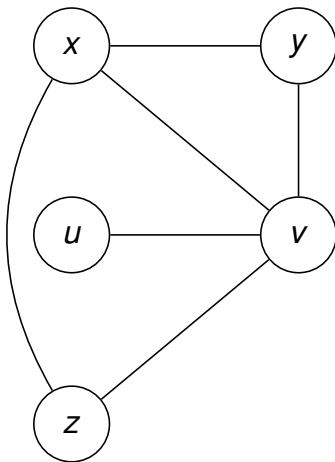

Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
{ }

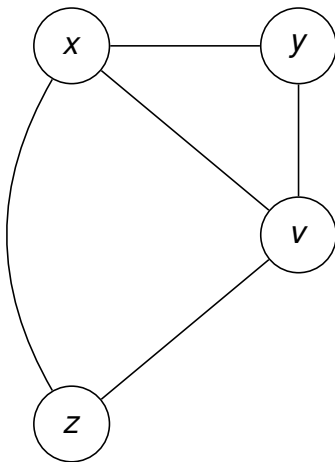
Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{w\}$

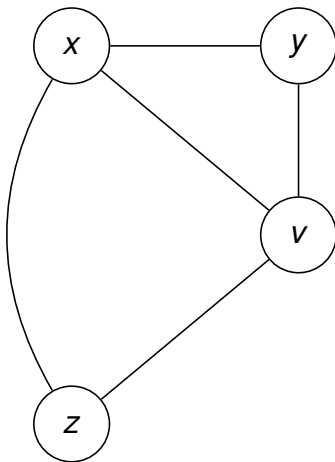
Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{u, w\}$

Exemplu reluat ($k = 2$)

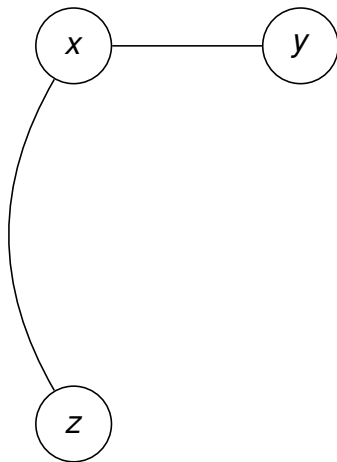

Imposibilitatea alegerii unui nod cu grad ≤ 1 !

Soluție: alegerea lui v drept candidat
pentru „vărsarea” în **memorie** (*spilling*)

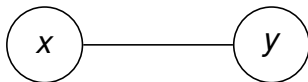
Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{v, u, w\}$

Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{z, v, u, w\}$

Exemplu reluat ($k = 2$)

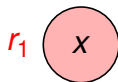

Stiva:

$\{y, z, v, u, w\}$

Exemplu reluat ($k = 2$)

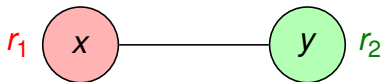

Stiva:

$\{y, z, v, u, w\}$

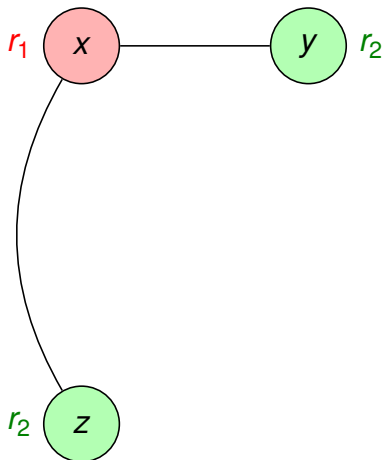
Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{z, v, u, w\}$

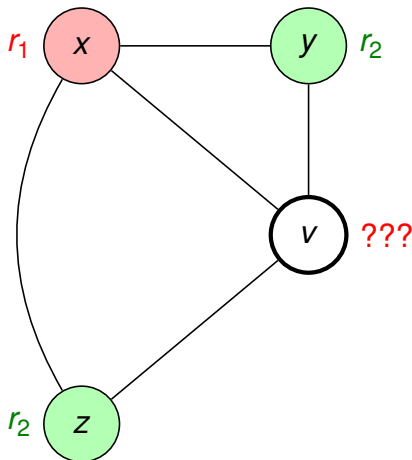
Exemplu reluat ($k = 2$)

Stiva:
 $\{v, u, w\}$

Exemplu reluat ($k = 2$)

Colorare **optimistă**: speranța că vecinii lui v nu au epuizat toate culorile.

Eșec: **imposibilitatea** colorării lui v !

„Vărsarea” în memorie

În caz de eșec al colorării optimiste pentru v :

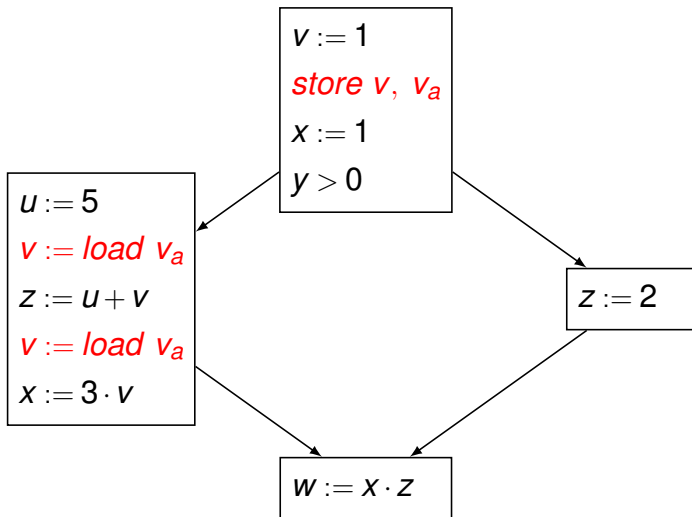
- ▶ Rezervarea unei **locații** de memorie pentru v , numită v_a (de obicei, în AR curent)
- ▶ Înaintea fiecărei **citiri** a lui v , introducerea operației:

$$v := load\ v_a$$

- ▶ După fiecare **scriere** a lui v , introducerea operației:

$$store\ v,\ v_a$$

Exemplu reluat

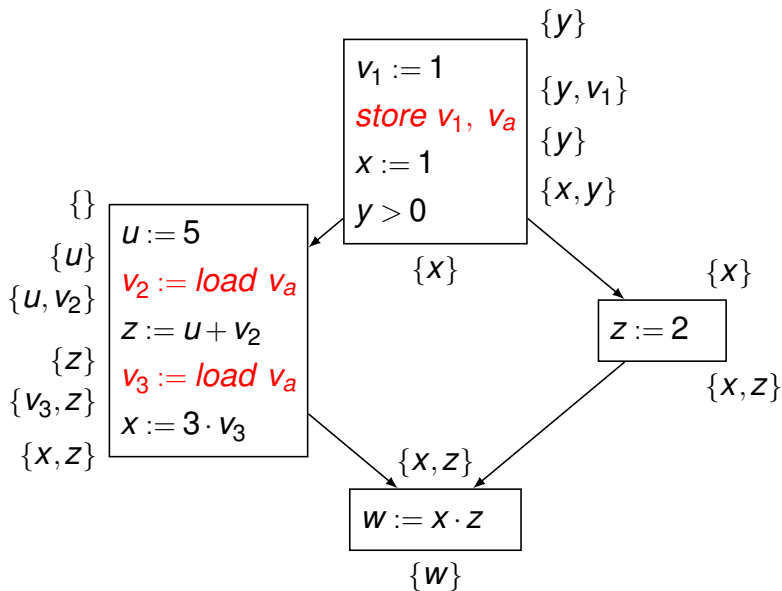

Discuție

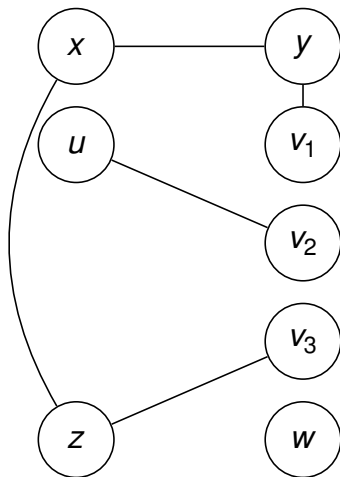
- ▶ **Reducerea** regiunilor în care v este *live* între:
 - ▶ Operația $v := load\ v_a$ și instrucțiunea următoare
 - ▶ Operația $store\ v, v_a$ și instrucțiunea anterioară
- ▶ Prin urmare, **reducerea** interferențelor dintre registrele temporare
- ▶ Totuși, forțarea alocării **aceluiași** registru fizic pentru toate mențiunile lui v , datorită utilizării aceluiași nume peste tot
- ▶ Ideal, posibilitatea **varierii** registrului fizic alocat, prin utilizarea de nume diferite: v_1, v_2 etc.

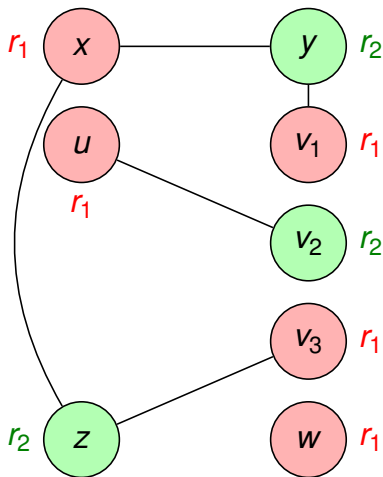
Exemplu reluat

Exemplu reluat ($k = 2$)

Exemplu reluat ($k = 2$)

Posibilitatea utilizării de registre fizice **diferite** pentru registrele temporare derivate din v !

Alegerea registrelor temporare de „vărsat”

- ▶ Posibilitatea „vărsării” **mai multor** registre temporare înainte de identificarea unei colorări
- ▶ **Euristici** pentru alegerea registrului temporar de „vărsat”:
 - ▶ Număr mare de conflicte
 - ▶ Număr mic de citiri și scrieri
 - ▶ Neapartenența la bucle

Partea IX

Gestiunea automată a memoriei

Cuprins

Introducere

Mark and Sweep

Stop and Copy

Reference counting

Cuprins

Introducere

Mark and Sweep

Stop and Copy

Reference counting

Probleme cu gestiunea manuală a memoriei

- ▶ **Neeliberarea** memoriei deși nu mai este utilizată
- ▶ **Pierderea** referinței la o zonă de memorie
- ▶ Dereferențierea unui pointer **după** eliberare
- ▶ **Depășirea** limitelor unei structuri de date
- ▶ Posibilitatea manifestării efectelor acestor probleme **mult mai târziu**

Gestiunea automată a memoriei

- ▶ La **crearea** unui obiect: **alocare** de spațiu disponibil
- ▶ La **epuizarea** spațiului disponibil sau uneori mai devreme: **eliberarea** spațiului utilizat de obiectele care (ideal) nu vor mai fi folosite
- ▶ Cum **determinăm** obiectele de mai sus?

Determinarea obiectelor „neutilizate în viitor”

- ▶ De obicei, **imposibil** de determinat exact
- ▶ Euristică: concentrare pe obiectele care pot fi **referite** în cadrul programului
- ▶ Exemplu în COOL de **pierdere** a referinței la obiectul proaspăt alocat:

```
1  {  
2      x ← new A;  
3      x ← y;  
4  }
```

Identificabilitate

- ▶ Un obiect este **identificabil** (*reachable*) dacă:
 - ▶ este accesibil prin intermediul unui **registru** SAU
 - ▶ este referit de un **alt** obiect identificabil
- ▶ Posibilitatea determinării **tuturor** obiectelor identificabile, pornind din registre și urmând toate referințele
- ▶ **Imposibilitatea** utilizării ulterioare a unui obiect neidentificabil (*garbage*)

Discuție

```
1  {  
2      x <- new A;  
3      x <- y;  
4  
5      -- Itereaza pana la sfarsitul executiei  
6      while (...) loop  
7          -- Nu refera x  
8          ...  
9      pool;  
10 }
```

- ▶ x identificabil, cu toate că nu mai este folosit!
- ▶ Neidentificabil \implies neutilizat în viitor ☺
- ▶ Identificabil $\not\Rightarrow$ utilizat în viitor! ☹

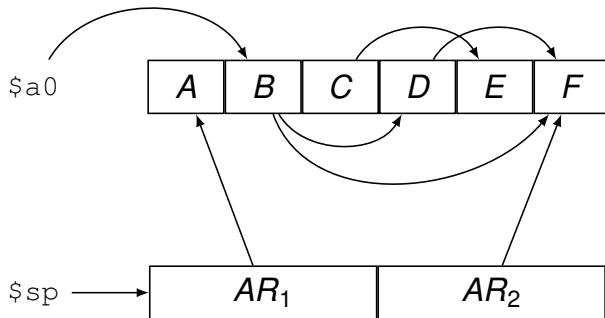
Identificabilitate în compilatorul Cool

Pornind de la **rădăcini** (*roots*):

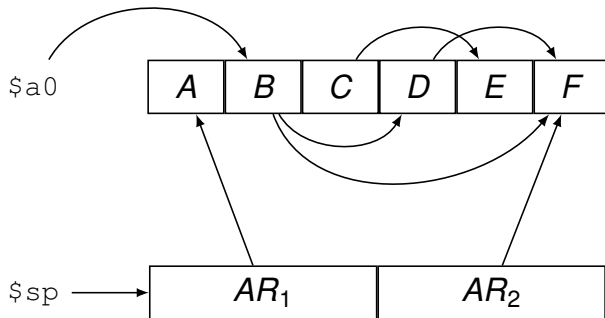
- ▶ **Acumulatorul** (registrul $\$a0$)
- ▶ **Stiva**: prezența referințelor la obiecte în AR-uri — necesitatea de a **distinge** referințele de alte informații (e.g. adresa de revenire) pe baza organizării AR-urilor

Exemplu

Exemplu

Obiectele C și E , **neidentificabile!**

Eliberarea automată a memoriei neutilizate

- ▶ Determinarea obiectelor **identificabile** (cf. definiției anterioare)
- ▶ Eliberarea memoriei aferente obiectelor **neidentificabile**
- ▶ Posibilitatea activării mecanismului la umplerea memoriei sau mai devreme

Cuprins

Introducere

Mark and Sweep

Stop and Copy

Reference counting

Descriere

- ▶ Etapa **mark**: determinarea obiectelor **identificabile**
- ▶ Etapa **sweep**: eliberarea memoriei aferente obiectelor **neidentificabile**
- ▶ Prezența unui **marcaj** (*mark bit*) în cadrul reprezentării obiectelor, inițial 0, și modificat la 1 în etapa *mark* dacă obiectul este **identificabil**

Structuri utilizate

- ▶ Lista **todo**: folosită pentru marcarea obiectelor **identificabile**, în etapa *mark*
- ▶ Lista **free**: utilizată pentru reținerea zonelor **disponibile** de memorie, adăugate în etapa *sweep*

Etapa *mark*

```
1 todo  $\leftarrow$  {radacinile}  
2 cât timp todo  $\neq \emptyset$   
3   alege  $x \in$  todo  
4   todo  $\leftarrow$  todo  $\setminus \{x\}$   
5   dacă  $mark(x) = 0$  atunci  
6      $mark(x) = 1$   
7     todo  $\leftarrow$  todo  $\cup \{x_i \mid x_i \text{ este referit de } x\}$ 
```

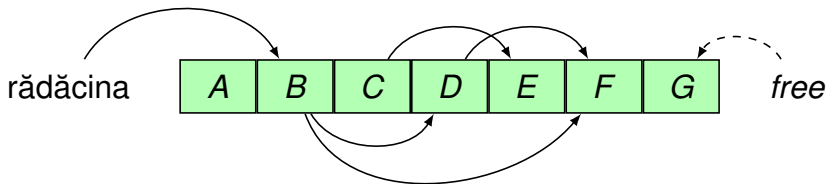

Etapa sweep

```
1  $p \leftarrow \text{bottom}(\text{heap})$   
2 cât timp  $p < \text{top}(\text{heap})$   
3   dacă  $\text{mark}(p) = 1$  atunci  
4      $\text{mark}(p) = 0$   
5   altfel  
6      $\text{free} \leftarrow \text{free} \cup \{p \dots (p + \text{sizeof}(p) - 1)\}$   
7    $p \leftarrow p + \text{sizeof}(p)$ 
```


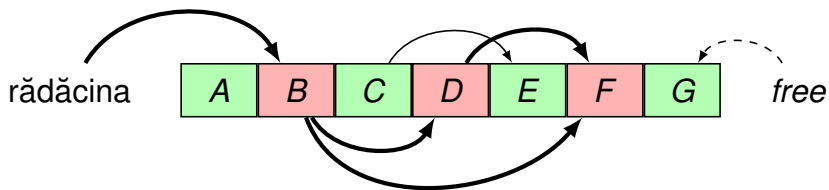
Exemplu

Inițial

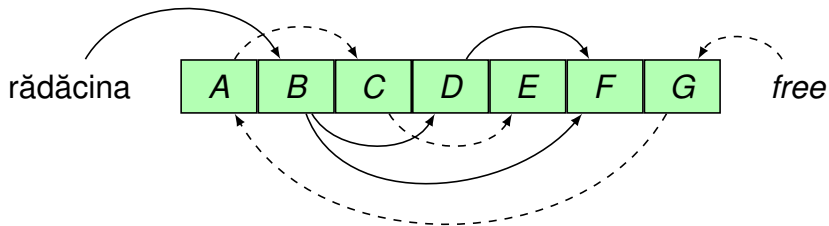

Exemplu

Mark

Exemplu

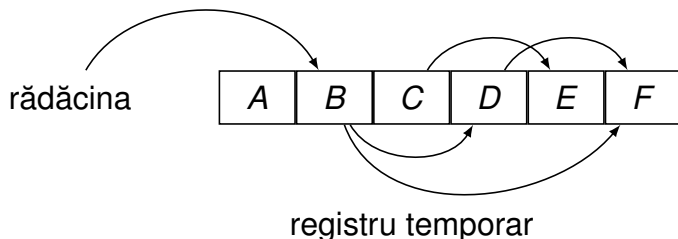
Sweep (A, C, E, adăugate la lista free)

Implementare

- ▶ **Problemă:** **imposibilitatea** alocării de spațiu pentru listele *todo* și *free*, din moment ce algoritmul rulează la **epuizarea** memoriei disponibile
- ▶ Soluție neviabilă: **imposibilitatea** prealocării de spațiu pentru lista *todo*, având dimensiune **nemărginită**
- ▶ **Soluție** corectă: reprezentarea listelor utilizând câmpuri din **obiectele** însele!

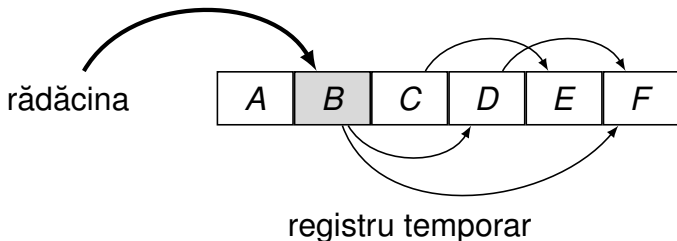
Implementarea listei *todo*

- ▶ **Inversarea** pointerilor: stocarea temporară a adresei **predecesorului** în pointer-ul traversat către **urmaș**
- ▶ Utilizarea unui **registru** temporar pentru a stoca adresa ultimului nod parcurs
- ▶ Reprezentarea implicită a **stivei** aferente unei DFS

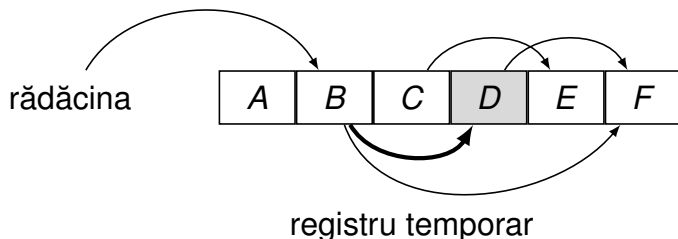
Implementarea listei *todo*

- ▶ **Inversarea** pointerilor: stocarea temporară a adresei **predecesorului** în pointer-ul traversat către **urmaș**
- ▶ Utilizarea unui **registru** temporar pentru a stoca adresa ultimului nod parcurs
- ▶ Reprezentarea implicită a **stivei** aferente unei DFS

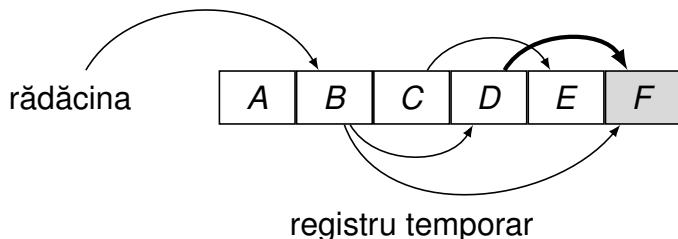
Implementarea listei *todo*

- ▶ **Inversarea** pointerilor: stocarea temporară a adresei **predecesorului** în pointer-ul traversat către **urmaș**
- ▶ Utilizarea unui **registru** temporar pentru a stoca adresa ultimului nod parcurs
- ▶ Reprezentarea implicită a **stivei** aferente unei DFS

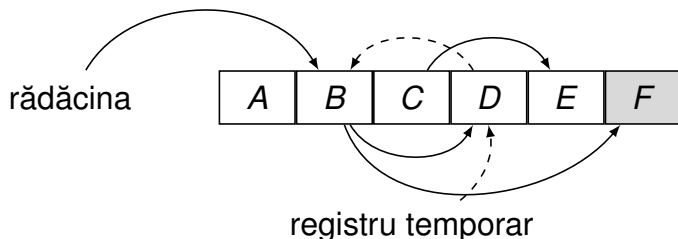

Implementarea listei *todo*

- ▶ **Inversarea** pointerilor: stocarea temporară a adresei **predecesorului** în pointer-ul traversat către **urmaș**
- ▶ Utilizarea unui **registru** temporar pentru a stoca adresa ultimului nod parcurs
- ▶ Reprezentarea implicită a **stivei** aferente unei DFS

Implementarea listei *todo*

- ▶ **Inversarea** pointerilor: stocarea temporară a adresei **predecesorului** în pointer-ul traversat către **urmaș**
- ▶ Utilizarea unui **registru** temporar pentru a stoca adresa ultimului nod parcurs
- ▶ Reprezentarea implicită a **stivei** aferente unei DFS

Aspecte generale

- ▶ La **alocarea** unui obiect, parcurgerea listei *free* până la întâlnirea unui bloc suficient de **încăpător**, cu depunerea porțiunii neutilizate **înapoi** în listă
- ▶ Pericolul **fragmentării** excesive a memoriei, când lista *free* conține un număr mare de blocuri foarte mici, **neîncăpătoare** pentru obiecte noi
- ▶ Soluție: **agregarea** blocurilor adiacente într-un singur bloc
- ▶ **Evitarea** deplasării obiectelor în memorie, importantă în limbaje ca C/C++, care expun adresele în program

Cuprins

Introducere

Mark and Sweep

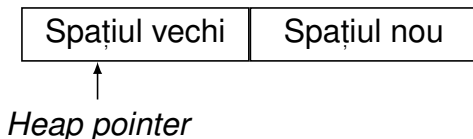
Stop and Copy

Reference counting

Descriere

- ▶ Organizarea memoriei în două zone:
 - ▶ **Spațiul vechi** (*old space*): utilizat pentru alocare
 - ▶ **Spațiul nou** (*new space*): rezervat pentru algoritmi

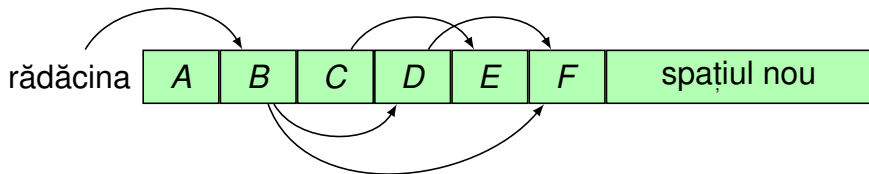
- ▶ *Heap pointer*: primul cuvânt liber din spațiul vechi
- ▶ **Alocare** = deplasare *heap pointer*

Descriere (cont.)

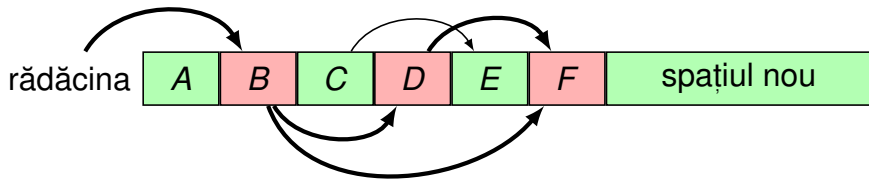
- ▶ Rularea algoritmului la **umplerea** spațiului vechi
- ▶ Determinarea și **copierea** obiectelor identificabile din spațiul vechi în cel nou, lăsând celelalte obiecte **în urmă**
- ▶ În final, **inversarea** rolurilor celor două spații

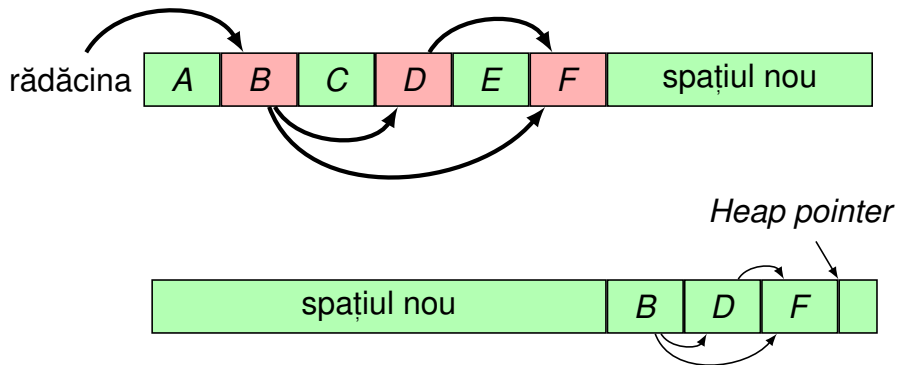
Exemplu

Exemplu

Exemplu

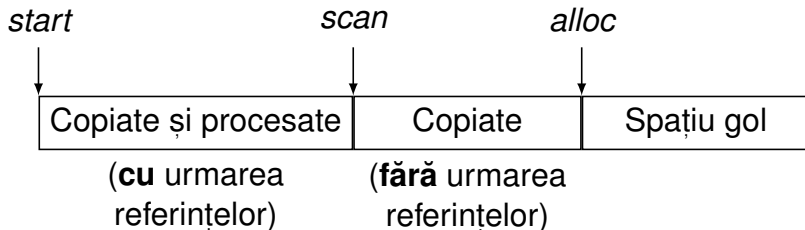
Implementare

- ▶ Necesitatea determinării obiectelor **identificabile**, la fel ca la *Mark and Sweep*
- ▶ **Problemă:** **modificarea** adresei unui obiect în urma copierii, de unde necesitatea actualizării **referințelor** către acestea
- ▶ **Soluție:** stocarea unui **pointer de redirectare** către copie în cadrul obiectului **copiat** (*forwarding pointer*)

Implementare (cont.)

- ▶ **Problemă:** **evitarea** alocării de spațiu suplimentar pentru copierea obiectelor și actualizarea referințelor
- ▶ **Soluție:** **partiționarea spațiului nou** în trei zone:

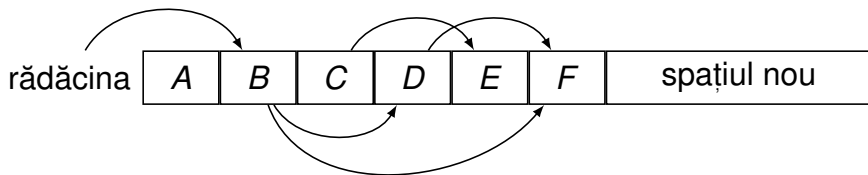

Algoritmul

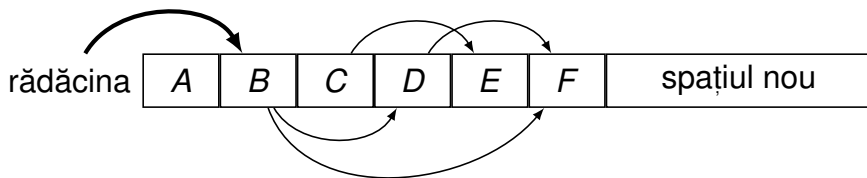
- 1 Copiază obiectele indicate de rădăcini și actualizează pointerii lor de redirectare
- 2 **cât timp** $scan \neq alloc$
- 3 $O \leftarrow$ obiectul indicat de $scan$
- 4 **pentru fiecare** pointer p din O
- 5 $O_1 \leftarrow$ obiectul referit de p
- 6 **dacă** O_1 nu are pointer de redirectare **atunci**
- 7 $O_2 \leftarrow$ copiază O_1 în spațiul nou, actualizând $alloc$
- 8 actualizează pointerul de redirectare din O_1 pentru a indica O_2
- 9 actualizează p cu pointer-ul de redirectare
- 10 actualizează $scan$ pentru a indica următorul obiect

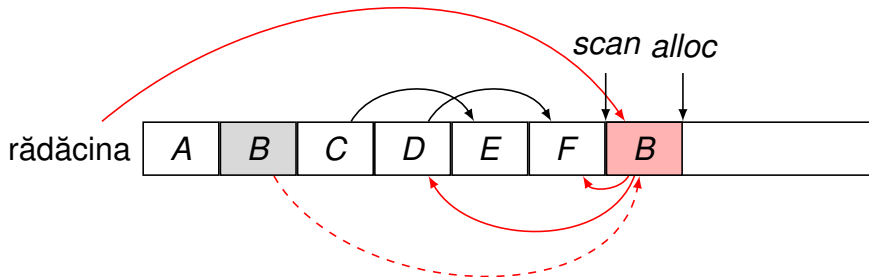
Exemplu

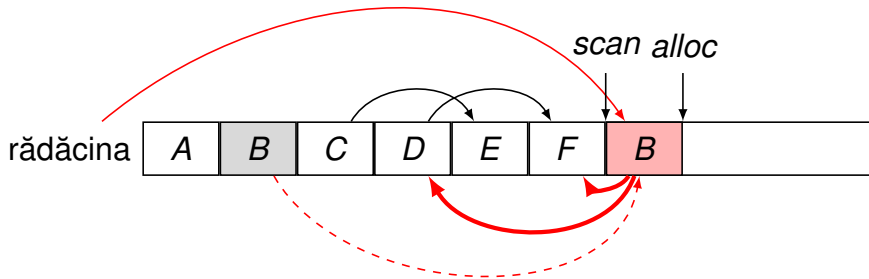
Exemplu

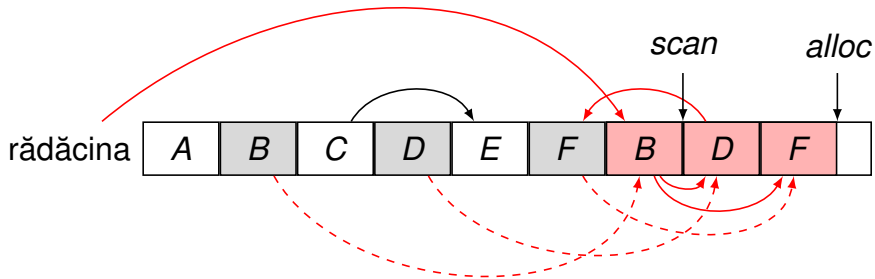
Exemplu

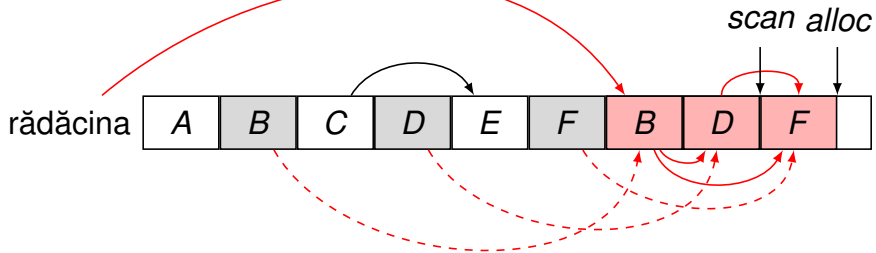
Exemplu

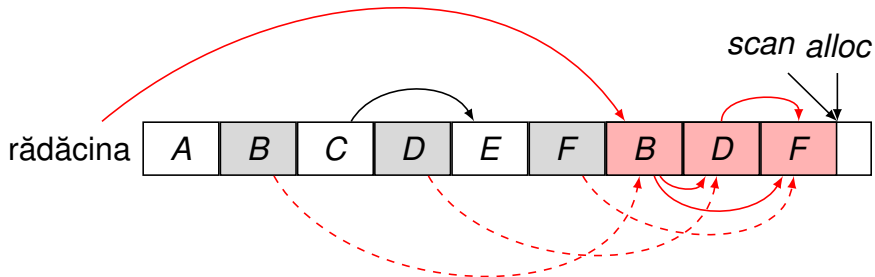
Exemplu

Exemplu

Exemplu

Aspecte generale

- ▶ Necesitatea cunoașterii **dimensiunii** unui obiect și a poziției **referințelor** din cadrul acestuia
- ▶ Necesitatea copierii obiectelor referite pe **stivă** și a actualizării referințelor pe stivă (operație potențial costisitoare)
- ▶ Considerată cea mai **rapidă** strategie
- ▶ Alocare **ieftină** computațional (deplasarea *heap pointer*)
- ▶ Colectare de obicei **ieftină**, în special dacă sunt puține obiecte identificabile

Cuprins

Introducere

Mark and Sweep

Stop and Copy

Reference counting

Descriere

- ▶ Eliberarea memoriei aferente unui obiect în momentul în care **nu mai există** referințe la el
- ▶ Stocarea numărului de referințe în cadrul **reprezentării** obiectului
- ▶ Actualizarea numărului de referințe în cazul **atribuirilor** și al **eliberării** altor obiecte care îl referă pe cel curent

Implementare

- ▶ **Numărul de referințe** (*reference count*) ale obiectului o : $rc(o)$
- ▶ **Construirea** de către `new` a unui obiect cu numărul de referințe **1**
- ▶ **Înlocuirea** fiecărei **atribuiri** $x \leftarrow y$, unde cele două variabile denotă obiectele o , respectiv p , cu secvența:
 - 1 $rc(o) \leftarrow rc(o) - 1$
 - 2 $rc(p) \leftarrow rc(p) + 1$
 - 3 **dacă** $rc(o) = 0$ **atunci** eliberează o
 - 4 $x \leftarrow y$
- ▶ La **colectarea** unui obiect, decrementarea numărului de referințe ale obiectelor **referite** de acesta

Aspecte generale

► Avantaje:

- **Facil** de implementat
- **Absența** pauzelor mari în execuție datorită colectării incrementale

► Dezavantaje:

- Imposibilitatea colectării structurilor **circulare**
- Cost mare al **atribuirilor**, din cauza instrucțiunilor adăugate

Gestiunea automată a memoriei

- ▶ Utilă în **prevenirea** unor erori grave
- ▶ **Reducerea** controlului programatorului
- ▶ Probleme în aplicațiile de timp real, din cauza **întârzierilor** introduse de colectare
- ▶ Posibilitate de **memory leaks** (e.g. din cauza referințelor circulare)
- ▶ Concepte mai avansate: colectare **concurentă**, **paralelă**, **generațională**